

อริยมรรคมอ้อมค์ 8 กระบวนทัศน์การพัฒนาศัศกยภาพคณะสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู รุ่นที่ 1

The Noble Eightfold Path: A Paradigm for the Development of the Sangha's
Potential in Prang Ku District, Si Sa Ket Province through the 1st Generation
of Preacher Monks Training Project, Phet Prang Ku

พระคณาธิป สททธิวิญญู¹ และถิรวรรธน์ เศษโธ²

Phra Kanatip Suttivinyoo (Tatiya) and Threat Setto

Received: September 05, 2024

Revised: January 18, 2025

Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการ 2) ขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรม และ 3) ถอดบทเรียนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู รุ่นที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พื้นที่เชิงปฏิบัติการ คือ วัดปรางค์กู ตำบลกู อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และความต้องการของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู ที่ขาดทักษะด้านพิธีกร และวิธีการแสดงธรรมที่ถูกต้อง ขั้นตอนที่ 2 วางแผน กำหนดรายวิชา และรูปแบบวิธีการสอน รวมถึงแนวทางในการฝึกภาคปฏิบัติที่ถูกต้อง ขั้นตอนที่ 3 ประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 24 รูป/คน และลงพื้นที่เก็บข้อมูล ประชุมคณะทำงาน ในลักษณะออนไลน์ จำนวน 42 รูป/คน ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติ มอบหมายงาน ความรับผิดชอบ ประสานงานในเชิงพื้นที่ และขับเคลื่อนกิจกรรมตามรูปแบบที่วางไว้ และขั้นตอนที่ 5 การถอดบทเรียน ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูป/คน และการสนทนากลุ่มกับคณะทำงาน และผู้มีจิตสาธารณะพุทธจิตอาสา จำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) คณะสงฆ์อำเภอปรางค์กู ขาดประสบการณ์และองค์ความรู้

¹⁻² นักวิชาการอิสระ; Independent Scholar

เกี่ยวกับวิธีการเทศนาที่ถูกต้อง และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเป็นพิธีกร ในงานบุญหรือวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ที่พระสงฆ์ สามเณร สามารถปฏิบัติหน้าที่ในส่วนนี้ได้ 2) การขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ โดยอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ จากพระวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ มาทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ในทางทฤษฎี รวมถึงการฝึกภาคปฏิบัติ และ 3) การถอดบทเรียน คือ เริ่มต้นจากการนำปัญหาที่พบจากคณะสงฆ์อำเภอปรางกูตามที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1) แล้วแสวงหาความรู้ใหม่ สร้างการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิมโดยเน้นการแก้ปัญหาที่ตรงจุด เพื่อเป็นการสร้างต้นทุนทางความรู้เกี่ยวกับวิชาการเทศนา คือ การสร้างรากฐานในการพัฒนาสติปัญญาและเพิ่มพูนศักยภาพคณะสงฆ์อำเภอปรางกู ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการแสดงธรรมได้อย่างถูกต้อง ตามหลักสาลิกাপ้อนเหยื่อ

คำสำคัญ: อริยมรรคมีองค์ 8, กระบวนการพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์, ฝึกอบรมพระนักเทศน์, เพชรปรางกู

Abstract

The purposes of this research article were 1) to analyze the necessity and need; 2) to drive the training project; and 3) to extract lessons from the 1st generation of preacher monks training project, Phet Prang Ku. This was the action research. The action area was Wat Prang Ku, Ku Subdistrict, Prang Ku District, Si Sa Ket Province. This research had 3 steps as follows: Step 1 was to analyze the problems and needs of the Sangha in Prang Ku District who lacked the skills of the master of ceremonies and the correct way to preach Dhamma; Step 2 was to plan and determine the subjects and teaching methods, including the correct guidelines for practical training; Step 3 was to hold small group meetings with 24 stakeholders and visit the field to collect data, hold online working group meetings with 42 monks. Step 4 was to implement, assign tasks, have responsibilities, coordinate in the area, and drive activities according to the established format; Step 5 was to extract lessons, consisting of in-depth interviews with 19 key informants and focus group discussions with the working group and 25 public-spirited Buddhist volunteers. Descriptive analysis was conducted. The research results found that 1) the Sangha of Prang Ku District lacked experience and

knowledge about the correct preaching method and did not have knowledge about being a master of ceremonies at religious ceremonies or important religious days that monks and novices can perform this duty; 2) the implementation of the training project for preacher monks by integrating knowledge from monk lecturers with knowledge and ability to transfer theoretical knowledge as well as practical training; 3) lessons learned was to start from the problems found by the Sangha of Prang Ku District as mentioned in item 1) and seeking new knowledge, creating learning that was different from the original by focusing on solving problems directly in order to create knowledge capital about preaching, which was to create a foundation for developing intelligence and increasing the Sangha's potential of Prang Ku District to propagate Buddhism through preaching correctly according to the principle of the Salika Feeding.

Keywords: Noble Eightfold Path, the Sangha Potential Development Paradigm, Preacher Monks Training, Phet Prang Ku

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนถึงปัจจุบัน ได้มีวิวัฒนาการรูปแบบการเผยแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการเผยแผ่หลักธรรมและคำสั่งสอนอันดีงามของพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ แม้ว่าในประเทศที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปจะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความแตกต่างกันในแต่ละชนชาติ พระพุทธศาสนาก็ได้อนุโลมวิวัฒนาการไปตามรูปแบบวิถีของชนชาตินั้น ๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพุทธบริษัททั้งสี่ อันประกอบไปด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทำหน้าที่การเป็นสาวกที่ดีช่วยกันประกาศพระศาสนา เผยแผ่ธรรมะสู่หมู่ชนในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ กันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว เป็นสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตไปด้วย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความใกล้ชิดหรือห่างไกลพระพุทธศาสนา (พระปลัดสุรพล นิบุโณ (มุตทาร์ตัน), 2562)

ในยุคแรกพระพุทธองค์ได้ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังเมืองต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การแสดงธรรมจึงเป็นเครื่องมือแห่งการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธองค์และพระสงฆ์สาวกมาแต่เริ่มต้น อันการแสดงธรรมนั้นนิยมเรียกกันในยุคหลังว่า “การเทศน์” เมื่อเอ่ยถึงวิธีเผยแผ่ศาสนาแล้ว นักการศาสนาทั้งหลายจะให้น้ำหนักไปที่การเทศน์มากกว่าวิธีอื่น เพราะได้ผลดีกว่าและเร็วกว่าวิธีอื่น ทั้งเป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เองมาแต่ต้นจวบจนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ความรู้เรื่องการเทศน์ และการพูดธรรมะจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดเพื่อการเผยแผ่ศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งในยุคสมัยใหม่ที่เจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ ผู้คนมีทางเลือกในการหาความรู้ทางศาสนาได้มากกว่าเมื่อก่อน ถึงกระนั้นก็ยังให้ความสนใจที่จะฟังเทศน์ฟังธรรมกันอยู่เพราะถือว่าเป็นบุญด้วย

ฉะนั้น ในเรื่องของ การเทศน์ การแสดงธรรม หรือแม้กระทั่งการเป็นพิธีกรโฆษกนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ มีทุนทางธรรม เป็นพื้นฐานเพราะการแสดงธรรม หรือการพูด จำเป็นต้องอิงพื้นฐานจากความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม และรูปแบบทางพระพุทธศาสนา รวมถึงหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสั่งสอนเอาไว้เป็นแนวทางแก่พุทธบริษัททั้งหลาย เพราะการสื่อสารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก 4 ส. ประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่ ได้แก่ สันติศาสนา (แจ่มแจ้ง) สมาทปนา (จงใจ) สมุตเตชนา (แก้แค้น) และสัมปหังสนา (รู้แจ้ง) พร้อมทั้งยืนอยู่บนหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มีศีล เป็นพื้นฐาน มีสมาธิ คือ ความหนักแน่นในวาจา มีปัญญา เป็นแก่นสารความรู้ จึงนำสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 คือ 1) สัมมาทิฏฐิ คือ ความเข้าใจถูกต้อง ตามรูปแบบและวิธีการ 2) สัมมาสังกัปปะ คือคิดถูก ขบคิดพิจารณาในเนื้อธรรม เนื้อธรรมตามพุทธดำรัส 3) สัมมาวาจา คือการพูดถูก ไม่ส่อเสียด ไม่ใส่ร้าย ไม่เพ้อเจ้อ 4) สัมมากัมมันตะ คือ ทำถูก ตามแบบแผน ที่ได้ผ่านการฝึกฝนอบรม 5) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง ไม่แสดงธรรมเพื่อหวังยศ ลาภสักการะ อาภิสสิ่งของหรือเงินทองอันใด 6) สัมมาวายามะ คือ ความพากเพียรชอบ อย่าอ่อนซ้อม ต้องเตรียมพร้อมข่มใจ อยู่ตลอดเวลา ต้องฝึกฝนหาหมั่นเพียรหาความรู้เป็นทุนทางธรรมไว้เสมอ 7) สัมมาสติ คือการระลึกชอบ ต้องระลึกทบทวนในเรื่องของศีลาจรรยานักเทศน์ หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอ และ 8) สัมมาสมาธิ คือ การตั้งใจมั่นถูก มีความหนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหว อริยมรรคมีองค์ 8 ตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งผลให้คนสามารถขับเคลื่อนตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องและเกิดการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเพิ่มพูนไปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองให้กลายเป็นบุคคลที่พร้อมต่อการขับเคลื่อนความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีคุณภาพดีขึ้น

โครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู๋ รุ่นที่ 1 ณ วัดปรางค์กู๋ ตำบลกู๋ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่าง ทีมพระวิทยากรพระนักเทศน์ทุนเล่าเรียนหลวง ร่วมกับเครือข่าย พลัง บวร ในเชิงพื้นที่ของชุมชน ได้แก่ คณะสงฆ์อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ภาค 10 มูลนิธิพระครูวรรณสารโสภณ มูลนิธิพระครูปริยัติสีลาภรณ์ มูลนิธิบุญพระพุทธรักษาสงเคราะห์ วัดปรางค์กู๋ คณะพุทธจิตอาสา และผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ลงมติเป็นเอกฉันท์ เลือกพื้นที่ วัดปรางค์กู๋ ตำบลกู๋ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ ในการฝึกอบรมฯ เพราะเป็นพื้นที่ ที่มีความพร้อมในเรื่องของอาคารสถานที่ ภายในบริเวณวัด ประกอบไปด้วย อุโบสถ 1 หลัง ศาลการเปรียญหลังใหญ่ 1 หลัง หอฉัน 1 หลัง อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง อาคารเรียน 1 หลัง ห้องน้ำแยกชายหญิง 20 ห้อง ในการจัดโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ ในครั้งนี้ มีพระภิกษุ สามเณร ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู๋ รุ่นที่ 1 ทั้งในวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตอำเภอปรางค์กู๋อยู่นอกเขต และต่างจังหวัด จำนวน 63 รูป/องค์ คณะพระวิทยากรพร้อมเจ้าหน้าที่ 42 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 105 รูป/คน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

กิจกรรมข้างต้นสอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2564 ข้อที่4 วรรค1การเผยแผ่พระพุทธศาสนา”หมายความว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง มีผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใส ในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ และข้อที่ 4 วรรค 4 บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา”หมายความว่า พระสังฆาธิการ และเลขานุการ ทุกระดับชั้น พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ ปริยัตินิเทศก์ ครูสอน พระปริยัติธรรม ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ (มหาเถรสมาคม, 2564) อีกทั้งสอดคล้องกับกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ข้อที่ 20 (2) เจ้าคณะอำเภอมิหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 37 (3) เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

จากการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู๋ รุ่นที่ 1 เพื่อการพัฒนา ศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับเครือข่ายพลัง บวร บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ รวมถึงพระภิกษุ สามเณร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ ได้แสดงออกถึงศักยภาพทางความรู้ ความคิดทักษะและประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม และ

ยังเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละ เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอน และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม และบวรพระพุทธศาสนา

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ศีลธรรมไม่กลับมา โลกาจะวินาศ มนุษย์ชาติจะเลวร้ายกว่าสัตว์เดรัจฉาน เพราะเหตุนี้การเผยแผ่หลักธรรมและคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงสำคัญมาก และพุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้ผลลัพธ์ดีที่สุด คือ การเผยแผ่ผ่านการบรรยาย และการเทศนาที่ถูกต้อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงน้อมนำอริยมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการ มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความเห็นที่ถูกต้อง ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ 3) สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ คือ ความ พยายามชอบ 7) สัมมาสติ คือ การระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่นชอบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการ ในการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อถอดบทเรียนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ กับ คณะสงฆ์อำเภอปรางค์กู่ โดยการลงพื้นที่รับฟังความคิดเห็นและเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 1) การประชุมกลุ่มย่อยกับ เจ้าคณะอำเภอปรางค์กู่ รองเจ้าคณะอำเภอปรางค์กู่ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส วัดปรางค์กู่ ตัวแทนคณะกรรมการวัดปรางค์กู่ ตัวแทนผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และภิกษุ สามเณร ภายในวัด จำนวน 2 ครั้ง 24 รูป/คน โดยประชุมครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 3 สิงหาคม 2567 และประชุมครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 17 สิงหาคม 2567 เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 และ 2) ประชุมคณะทำงานในลักษณะออนไลน์ ประกอบด้วย คณะ

พระวิทยากร คณะกรรมการโครงการฝึกอบรม เจ้าหน้าที่แผนกธุรการ ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา ฝ่ายบริการด้านภัตตราหาร จำนวน 42 รูป/คน เพื่อวางแผนและออกแบบกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) เป็นการร่วมกันวิเคราะห์ และสะท้อนปัญหาที่ได้จากการประชุมทั้ง 2 ครั้ง คือ ในวันที่ 3 สิงหาคม 2567 และ 17 สิงหาคม 2567 เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 ทั้งนี้ ทีมงานได้กำหนดพื้นที่เชิงปฏิบัติการ คือ วัดปรางค์กู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยที่ประชุมได้ร่วมกันวางแผนในการขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 ประกอบด้วย 1) กำหนดหลักสูตรและวิชาการสอนที่เหมาะสมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2) กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการสอนและการฝึกอบรม 3) กำหนดเกณฑ์ในการฝึกภาคปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพตามรูปแบบพระนักเทศน์ 4) มีการมอบหมายงานความรับผิดชอบ จำแนกลักษณะของการทำงานในแต่ละหน้าที่ ประกอบด้วย ฝ่ายพระวิทยากร บรรยายให้ความรู้แต่ละรายวิชา ฝ่ายส่วนกลาง/ประสานงาน ฝ่ายสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูล ฝ่ายฝ่ายจัดซื้อและเตรียมอุปกรณ์ ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายบันทึกภาพ และฝ่ายฝึกภาคปฏิบัติ เป็นต้น 2) มีการประสานงานในเชิงพื้นที่เพื่อกำหนดรายละเอียดในการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ ฯ และ 3) การลงมือปฏิบัติการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ ฯ ตามที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียน สะท้อนผลการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ ฯ ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูป/คน ประกอบด้วย ตัวแทนพระภิกษุ สามเณร ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสในเขตปกครอง ตัวแทนผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และตัวแทนประชาชนในพื้นที่ 2) การสนทนากลุ่มกับคณะทำงานและผู้มีจิตสาธารณะพุทธจิตอาสา จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุ สามเณร และผู้ที่มีจิตสาธารณะในการบริจาทรัพย์ และสิ่งของในโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ ฯ รวมถึงอุบาสก อุบาสิกา ผู้มาถือศีล ฟังธรรมตลอดโครงการ ฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พลัง

การเล่าเรื่อง (Storytelling) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เข้าใจข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์อย่างชัดเจน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 พบว่าสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษนั้น คือ พระภิกษุสงฆ์สามเณร ขาดประสบการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเทศนาที่ถูกต้อง และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเป็นพิธีกร ในงานบุญหรือวันสำคัญต่างๆทางศาสนา ที่พระสงฆ์ สามเณร สามารถปฏิบัติหน้าที่ในส่วนนี้ได้ เช่น วันพระ วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา หรืองานอื่น ๆ จึงประชุมวางแผน และกำหนดหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องและตอบโจทย์ แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ รวมถึงระยะเวลา และรูปแบบในการดำเนินโครงการ

ตาราง แผนแม่บทโครงการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ รุ่นที่ ๑
ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๗

วัน	๒๕.๐๘-๒๕.๐๘ น.	๒๖.๐๘-๒๖.๐๘ น.	๒๗.๐๘-๒๗.๐๘ น.	๒๘.๐๘-๒๘.๐๘ น.	๒๙.๐๘-๒๙.๐๘ น.
เวลา	๐๘.๐๐-๑๒.๐๐ น.	๐๘.๐๐-๑๒.๐๐ น.	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น.	๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น.	๑๗.๐๐-๑๘.๐๐ น.
ผู้เข้าร่วมอบรม	พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป	พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป	พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป	พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป	พระภิกษุสามเณร ๕๐ รูป
สถานที่	วัดป่าสัก	วัดป่าสัก	วัดป่าสัก	วัดป่าสัก	วัดป่าสัก
หัวข้อการอบรม	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
วิทยากร	พระครูปลัดธรรมวิมล	พระครูปลัดธรรมวิมล	พระครูปลัดธรรมวิมล	พระครูปลัดธรรมวิมล	พระครูปลัดธรรมวิมล
สื่อการสอน	เอกสารประกอบการอบรม	เอกสารประกอบการอบรม	เอกสารประกอบการอบรม	เอกสารประกอบการอบรม	เอกสารประกอบการอบรม
การวัดผล	การวัดผลก่อนและหลังการอบรม	การวัดผลก่อนและหลังการอบรม	การวัดผลก่อนและหลังการอบรม	การวัดผลก่อนและหลังการอบรม	การวัดผลก่อนและหลังการอบรม
การประเมินผล	การประเมินผลก่อนและหลังการอบรม	การประเมินผลก่อนและหลังการอบรม	การประเมินผลก่อนและหลังการอบรม	การประเมินผลก่อนและหลังการอบรม	การประเมินผลก่อนและหลังการอบรม
การติดตามผล	การติดตามผลก่อนและหลังการอบรม	การติดตามผลก่อนและหลังการอบรม	การติดตามผลก่อนและหลังการอบรม	การติดตามผลก่อนและหลังการอบรม	การติดตามผลก่อนและหลังการอบรม

ภาพที่ 1 การประชุมร่วม ในวันเสาร์ที่ 3 สิงหาคม 2567

ภาพที่ 2 การลงสำรวจพื้นที่ ในวันศุกร์ที่ 2 สิงหาคม 2567

ผลการประชุมร่วมในวันเสาร์ที่ 3 สิงหาคม 2567 พบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอปรางค์ จังหวัดศรีสะเกษ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น คือ พระภิกษุสงฆ์ สามเณรขาดประสบการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเทศนาที่ถูกต้อง และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเป็นพิธีกร จึงมีมติในการกำหนดหลักสูตรระยะสั้น เพื่อทำการอบรมในภาคทฤษฎี แบ่งย่อยออกเป็น 5 วิชาหลัก คือ 1) วิชาจรรยาวัจนเทศน์ ให้ความรู้ในเรื่องของวิธีการ และหลักการเทศนาตามหลักสาธิตาป้อนเหยื่อ ที่มีลักษณะ 5 ประการดังนี้ “เทศนาลีลาไม่น่าเบื่อ สาธิตาป้อนเหยื่อทำ 5 อย่าง 1.1) ผู้ฟังคือจุดเด่นเป็นศูนย์กลาง 1.2) ยึดแนวทางพุทธเทศนา 1.3) อ้างนิทานสาธิตยกยอภิชิต 1.4) แฉมวิจิตรอลังการด้านภาษา 1.5) อ้างคำคมปวงปราชญ์ศาสนา สาธิตาป้อนเหยื่อเพื่อปวงชน” 2) เทคนิคการเขียนบทเทศนา เน้นให้ความรู้ในเรื่องของการเขียนบทเทศนา ในลักษณะต่างๆ การใช้ถ้อยคำสำนวนเทศน์ หรือหลักวิธีการเทศน์หน้าพระที่นั่ง เป็นต้น 3) วิชาเทคนิคพิธีกร และการกล่าวสัมโมทนียกถา เน้นในเรื่องของการใช้ไหวพริบปฏิภาณในการพูด ในการใช้ไม้เพื่อการสื่อสาร 4) วิชาศิลปะการสอนของพระพุทธเจ้า เน้นในการให้รู้อิงฐานพุทธประวัติ ในพุทธศิลป์พุทธลีลา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และลีลาในการสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้เหมาะสมกับจริตของผู้ฟัง รวมถึงเน้นในเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุดิบ เช่นว่า หน่วยงานลักษณะนี้ควรใช้การเทศน์ในลักษณะใด งานมงคล งานอวมงคล และฝึกการใช้ปฏิภาณไหวพริบในการยกอุปมาอุปไมย สอดแทรกระหว่างแสดงธรรม และ 5) วิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเยาวชน ในรายวิชานี้เน้นในเรื่องของการให้ธรรมแก่เยาวชน ออกแบบธรรมะให้เหมาะสมแก่ช่วงวัยของเด็ก เช่น สอดแทรกในเรื่องของการฝึกสมาธิ การใช้ศีลห้า มาเป็นส่วนในการฝึกจิต ฝึกสมาธิ อย่างนี้เป็นต้น ส่วนในภาคปฏิบัติ เราจะเน้นในเรื่องของการฝึกขึ้นธรรมาสน์ อันเป็นที่นั่งสำหรับแสดงธรรมสำหรับพระนักเทศน์ จะมีเวลาในการฝึกขึ้นธรรมาสน์ ท่านละไม่เกิน 10 นาที รวมการฝึกให้ศีล ให้พร และดำเนินวิธีการเทศนาตามหลักและวิธีการ ตามที่ผ่านการอบรมและศึกษาในวิชาจรรยาวัจนเทศน์ รวมถึงเทคนิคการเขียนสำนวนเทศนามาแล้ว

2. ผลขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 พบว่า

ภาพที่ 3 กิจกรรมการเรียนการสอนภาคทฤษฎี

ภาพที่ 4 กิจกรรมการฝึกภาคปฏิบัติ

ภาพที่ 5 กิจกรรมพุทธจิตอาสา รวมพลัง บวร พลัส

ผลการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู๋ รุ่นที่ 1 โดยอาศัย การบูรณาการองค์ความรู้ จากพระวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ มาทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในทางทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นจรรยานักเทศน์เทคนิคการเขียนสำนวนเทศนา ความรู้พิธีกร รวมถึงการ ฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อทดสอบองค์ความรู้ที่ได้รับหลังจากจบภาคทฤษฎี ประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ และประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจเป็นอย่างดี โดยการ ร่วมสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ มาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการฯ ในฐานะพุทธจิตอาสา มี หน้าที่อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นน้ำปานะตลอดโครงการฯ ภัตตาหารเช้า เพล ตลอดโครงการฯ รวมถึงอำนวยความสะดวกในเรื่องเอกสาร และสถานที่

3. ผลการถอดบทเรียนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู๋ รุ่นที่ 1 ตำบลกู๋ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

3.1 ความสำเร็จและคุณค่าร่วมที่เกิดขึ้น ประกอบไปด้วย 1) พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมฯ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวิธีการเทศนาที่ถูกต้องมากขึ้น 2) มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของเทคนิคการเป็นพิธีกร หรือการกล่าวสัมโมทนียกถามากขึ้น 3) รู้วิธีการเขียนสำนวนเทศนา ให้ตรงตามรูปแบบวิธีการงานต่าง ๆ 4) รู้รูปแบบในการขึ้นแสดง ธรรมที่ถูกต้อง ตามรูปแบบสาธิตาป้อนเหยื่อ 5) สามารถนำองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดนี้ ไปประยุกต์ใช้ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้จริง 6) เกิดการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ในการทำงานร่วมกัน 7) สร้างความรับผิดชอบ 8) เสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น (สังฆสามัคคี) 9) ขับเคลื่อนพลัง บวร อย่างสมบูรณ์

3.2 ปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการฯ ประกอบด้วย 1) เนื่องด้วยการ ฝึกอบรมโครงการฯ อยู่ในช่วงเข้าพรรษา พระเณรที่เข้าร่วมอบรมในโครงการฯ ไม่สะดวกในการอยู่ พักค้างแรมระหว่างฝึกอบรม 2) พระภิกษุ สามเณร บางส่วนอยู่ไม่ครบเวลาการฝึกอบรม ตามที่ กำหนดไว้ ในแต่ละวัน เนื่องด้วยมีอุปสรรคในการเดินทาง 3) ระยะเวลาในการจัดโครงการฯ สั้น เกินไป

3.3 ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดโครงการฯ ในช่วงก่อนวันเข้าพรรษา ของทุกปี มีการ ขยายระยะเวลาในการจัดโครงการฯ จาก 4 วัน เป็น 5-7 วัน อีกทั้งเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ วิชาการเทศนา ลงในหลักสูตร และเพิ่มเวลาในการฝึกภาคปฏิบัติให้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

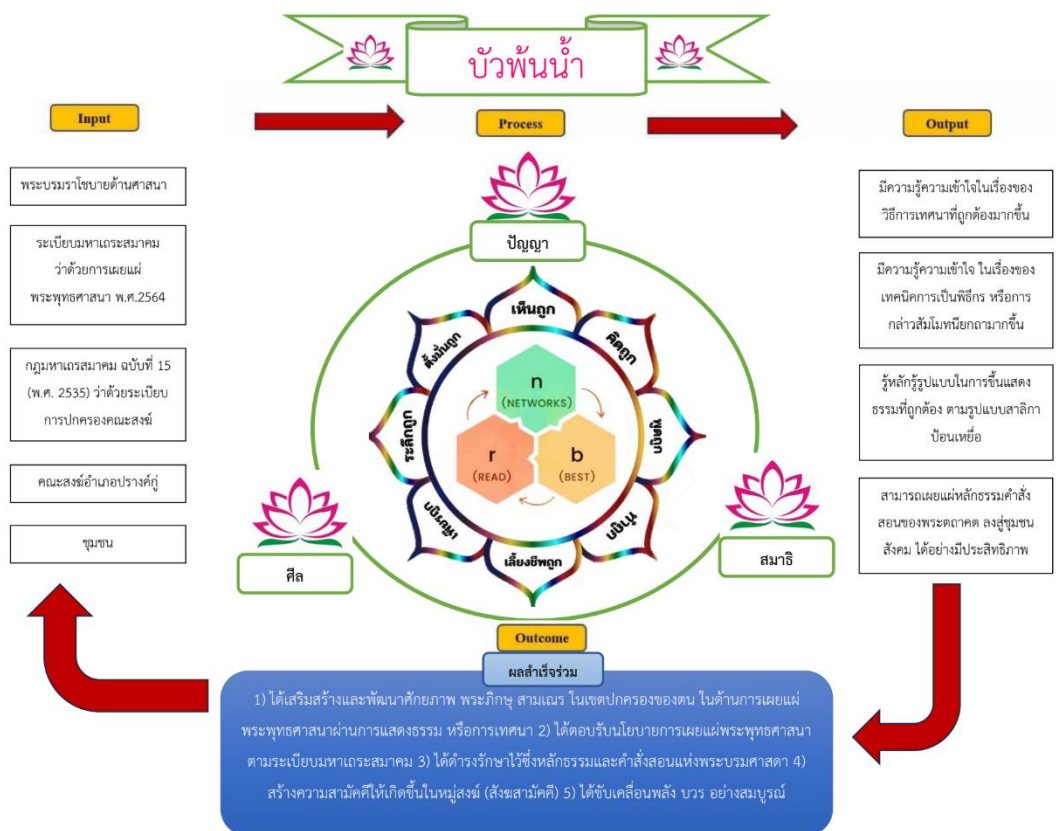
ผลการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 ในวันอาทิตย์ที่ 25 ถึง วันพุธที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2567 ณ วัดปรางค์กู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีการออกแบบและพัฒนานิกิจกรรมขึ้นบนพื้นฐานความจำเป็นและความต้องการของคณะสงฆ์ อำเภอปรางค์กู่ โดยมีพระครูวรรณสารโสภณ เจ้าคณะอำเภอปรางค์กู่ และพระครูปริยัติสีลาภรณ์ รองเจ้าคณะอำเภอปรางค์กู่ เป็นต้นเป็นประธาน สอดคล้องกับมหาเถรสมาคม (2567) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ข้อที่ 20 (2) เจ้าคณะอำเภอมีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 จึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ภาควิชาการ 40 % เน้นในเรื่องของการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเทศนา 2) ภาคปฏิบัติ 50 % เน้นในเรื่องของการขึ้นฝึกแสดงธรรมบนธรรมมาสน์จริง สถานการณ์จริง และ 3) ภาคเจริญจิตภาวนา 10% คือการทำวัตร สวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรมเจริญจิตภาวนา

ผลการถอดบทเรียนโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ เพชรปรางค์กู่ รุ่นที่ 1 ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลความสำเร็จร่วมที่เกิดขึ้น ในส่วนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประกอบไปด้วย 1) มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวิธีการเทศนาที่ถูกต้องมากขึ้น 2) มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของเทคนิคการเป็นพิธีกร หรือการกล่าวสัมโมทนียกถามากขึ้น 3) รู้หลักรู้รูปแบบในการขึ้นแสดงธรรมที่ถูกต้อง ตามรูปแบบสาธิตาป้อนเหยื่อ

ผลความสำเร็จร่วมที่เกิดขึ้น ในส่วน of คณะสงฆ์ ประกอบไปด้วย 1) ได้เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ พระภิกษุ สามเณร ในเขตปกครองของตน ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่าน การแสดงธรรม หรือการเทศนา 2) ได้ตอบรับนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามระเบียบมหาเถรสมาคม 3) ได้ดำรงรักษาไว้ซึ่งหลักธรรมและคำสั่งสอนแห่งพระบรมศาสดา 4) สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ (สังฆสามัคคี) 5) ได้ขับเคลื่อนพลัง บวร อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wichai, A. Y. & Sattawatwakul, S. (2016) พบว่า บุคลากรต้องการฝึกอบรมในด้านต่างๆ เพื่อปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ ทักษะ และมีความสามารถในการปฏิบัติงานตนรับผิดชอบ อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของตนเองให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งเนื่องจากการฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างให้บุคคล เกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมใดๆ ได้อย่างมีคุณค่าและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การที่จะทำให้คนเรามีความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดทักษะในสิ่งหนึ่ง

สิ่งใดมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมนับว่าเป็นกระบวนการที่มีความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร หรือพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี Thammakhaburi, C. (2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การให้การศึกษา 2) การฝึกอบรม 3) การพัฒนาความรู้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 6 องค์ความรู้บัวพันน้ำ

กระบวนการต้นในการพัฒนาเริ่มที่การสร้างเครือข่าย N (Networks) ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายบุคลากรทั้งที่ถ่ายทอดความรู้ ฝ่ายสถานที่บริการ หรือเครือข่ายคณะสงฆ์ B (Best) คือการส่งเสริมพัฒนากิจกรรมที่เป็นเลิศตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดตามปัญหาที่ค้นพบ R (Read) คือการนำทุกอย่างที่ได้รับการถ่ายทอด มาแสดงโดยการฝึกอ่าน ฝึกพูด หรือสังเกตพฤติกรรมสทธรรม

มิกผู้ร่วมอบรม ตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิเป็นลำดับแรก เพราะสัมมาทิฐิเป็นเหมือนสะพาน หรือถนนสายหลักสำหรับทอดข้ามไปสู่ความสำเร็จ เพื่อนำทางองค์มรรคข้ออื่นๆ ที่เหลือให้เกิดขึ้นได้ การเริ่มต้นจากการมีความเห็นที่ถูกต้องย่อมส่งผลต่อการมีความคิดที่ถูกต้องตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่ว่า บุคคลเมื่อมีความเห็นอย่างไร ย่อมคิดการต่าง ๆ อย่างนั้น ความเห็นและความคิดจึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเทศนา อันเป็นทางสายหลักในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ดั่งตามแนวทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ การพูดดี กระทำดี หาเลี้ยงชีพดี มีความเพียรดี ระวังดี อีกทั้งมีความตั้งใจดี ให้สามารถดำเนินการสืบเนื่องและเพิ่มพูนต่อไปในทางที่ดั่งตามได้ แต่ทุกกระบวนการขั้นตอนในการพัฒนานั้น ต้องยืนอยู่บนหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ส่งผลให้สามารถขับเคลื่อนตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องและเกิดการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเพิ่มพูนไปอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองให้กลายเป็นบุคคลที่พร้อมต่อการขับเคลื่อนความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีคุณภาพดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในทางวิชาการ คณะสงฆ์สามารถนำข้อมูลความรู้ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในเผยแผ่พระพุทธศาสนา พัฒนาศักยภาพพระภิกษุ สามเณรภายในวัด หรือในเขตปกครองของตนได้
2. ในทางสังคม ผู้ย่ำชุมชนหรือประชาชนทั่วไปสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จะส่งผลให้เกิดอุดมการณ์ และมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและสังคม ที่ยั่งยืนต่อไป
3. ในทางด้านการเทศนา พระภิกษุ สามเณรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ อย่างถ่องแท้ มีความเข้าใจถูก คิดถูก พูดถูก ทำถูก และถ่ายทอดอย่างถูกวิธี

เอกสารอ้างอิง

- พระปลัดสุรพล นิปโปณ (มุนทาร์ตัน). (2562). การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 342-343.
- มหาเถรสมาคม. (2564). *ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2564*. เข้าถึงได้จาก <http://www.tncdb.com/news/regulation/1>

- มหาเถรสมาคม. (2567). *กฎหมายมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2535 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์*. เข้าถึงได้จาก <https://www.watmoli.com>
- Thammakhaburi, C. (2016). *Human Resource Development According to The Buddhist Guidelines of The Royal Academy Awards*. (Doctor of Thesis). Graduate School I: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wichai, A. Y. & Sattawatwakul, S. (2016) *Personnel development to support the education of Maha Mae Jo College to aim for the ASEAN community*. (Research report). Maejo University.

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

Local Government Organization Management: A Case Study in Mae Mo
District, Lampang Province

สมาน กาบมาลา¹
Saman Kabmala

Received: August 22, 2024

Revised: January 18, 2025

Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของบุคลากร กรณีศึกษาในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ส่วนงานที่ปฏิบัติ ประสิทธิภาพในการทำงาน และภูมิถิ่นฐานเดิม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานส่วนตำบลในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง จำนวน 160 โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของบุคลากร กรณีศึกษาในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางโดยภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 2) ผลการเปรียบเทียบบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีส่วนงานที่ปฏิบัติแตกต่างกันมีความเห็นต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05

¹ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น; Northern College

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of local administrative organization management of personnel: a case study in Mae Mo District, Lampang Province; and 2) to compare the opinions of local administrative organization personnel in Mae Mo District, Lampang Province on the management of local administrative organizations classified by gender, education level, department, work experience, and original place of residence. This was the quantitative research. The population used in the research was 160 subdistrict administrative organization employees in Mae Mo District, Lampang Province. A questionnaire with a reliability of .81 was used. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation, t-test, and F-test. The research results found that 1) the factors affecting the management of local administrative organization personnel: a case study in Mae Mo District, Lampang Province, were at a high level overall and in all aspects; 2) the results of the comparison of local administrative organization personnel in Mae Mo District, Lampang Province, who had different departments, showed significantly different opinions on the management of local administrative organizations at a level of 0.05.

Keywords: Management, Local Administrative Organization, Mae Mo District, Lampang Province

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่าง ๆ เฉพาะการกระจายอำนาจเป็นการปกครองที่รัฐและรัฐบาลกลางได้สละอำนาจการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารของส่วนกลางให้แก่องค์กรอื่นอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ มีการประกาศหลักและแนวทางการมอบอำนาจนั้นไว้เป็นกฎหมายหรือโดยนโยบายที่สำคัญของประเทศและองค์กรที่สามารถรับมอบอำนาจ

จากรัฐบาลกลาง มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ สามารถมีทรัพย์สิน มีงบประมาณ มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน รวมทั้งมีบุคลากร ตลอดจนถึงผู้บริหารและสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เพื่อทำหน้าที่ให้บริการประชาชนภายในอาณาเขตหนึ่ง ๆ ของตนเองที่ชัดเจนแน่นอน องค์กรที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้นี้ เรียกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยา ผิวผ่อง, 2563)

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายภายใต้ ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ การปกครองท้องถิ่นแบบกระจายอำนาจเพื่อมุ่งประโยชน์ไปที่การพัฒนาศักยภาพของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองแล้วยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นวิธีการปกครองและการบริหารประเทศอย่างใหม่มีการกระจายภารกิจหน้าที่การงานที่เป็นพื้นฐานจากรัฐบาลกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารจัดการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ในระดับองค์กร) มีอยู่ 7 ประการได้แก่ 1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาท้องถิ่นจะต้องมีการทำการวิเคราะห์หาจุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT Analysis) ขององค์กรโดยการระดมความคิดเห็นจากบุคลากรในองค์กร 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจและถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่บุคลากรในองค์กรผู้บริหารองค์กรทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ 3) การส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกัน มีการส่งเสริมการทำงานอย่างบูรณาการ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างกอง/ฝ่ายต่าง ๆ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด 4) ลักษณะผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำมีความรู้ความสามารถ กล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้ารับผิดชอบในการตัดสินใจ 5) บุคลากรในองค์กรจึงต้องมีความรู้ความสามารถและส่งเสริมให้มีการศึกษาอบรมให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6) การบริหารงานที่มีความคล่องตัวโดยการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อลดขั้นตอนในการทำงานให้น้อยลง 7) ควรรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกในการพัฒนาการทำงานขององค์กรจะต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อช่วยในการเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากรภายในองค์กร และเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานและโครงการ เช่น การตั้งสภาที่ปรึกษา (ไกวิทย์ พวงงาม, 2544)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทางด้านปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยด้านวิธีปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านการประเมินผล และปัจจัยภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง สาเหตุที่เลือกทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่นี้

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และ เทศบาลตำบล (ทต.) มีการบริหารงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในเรื่องวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และการได้รับเงินอุดหนุนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.แม่เมาะ) ที่ไม่เท่าเทียมกันซึ่งในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนไป เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเพราะกิจกรรมบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะมีสภาพแตกต่างกันออกไปโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและมีความสำคัญในด้านการเมืองการปกครองถือเป็นการปูพื้นฐานระบบการปกครองประชาธิปไตยและเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง การบริหารจัดการนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเองด้วยกลไกการบริหารทั้งในแง่ของการบริหารบุคคล การงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การวางแผน และการบริหารจัดการ (เสาวนารถ เล็กเลอสิ่ง, 2561) พื้นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเขตพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 5 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่เมาะจังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของบุคลากร กรณีศึกษาในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ส่วนงานที่ปฏิบัติ ประสพการณ์ในการทำงาน และภูมิลำเนาถิ่นฐานเดิม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง จำนวนทั้งสิ้น 160 คน ประกอบด้วย เทศบาลตำบลแม่เมาะ 78 คน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง 23 คน องค์การบริหารส่วนตำบลสบป่าด 22 คน องค์การบริหารส่วนตำบลนาสัก 21 คน องค์การบริหารส่วนตำบลจางเหนือ 16 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (Checklist) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 7 ด้าน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และแบบสอบถามแบบปลายเปิดสำหรับการแสดงความคิดเห็นทั่วไปและข้อเสนอแนะ (Open-end)

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาเพื่อพิจารณาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67–1.00 จำนวน 3 คน พบว่า ผลการตรวจสอบความสอดคล้อง IOC มีค่าเท่ากับ 0.83 จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดลองมาใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach' Coefficient Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) t-test และ F-test

สมมติฐานการวิจัยบุคคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ที่มีเพศ ระดับการศึกษาส่วนงานที่ปฏิบัติ ประสบการณ์ในการทำงานและภูมิลำเนา/ถิ่นฐานเดิมแตกต่างกันมีความเห็นต่อการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยยะที่สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.49 อายุระหว่าง 31-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.60 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 58.02 ปฏิบัติงานสำนักงานปลัด คิดเป็นร้อยละ 38.89 ประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.23 ดำรงตำแหน่งระดับ 5 คิดเป็นร้อยละ 21.60 เงินเดือนระหว่าง 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.57 ภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอมะแมะ คิดเป็นร้อยละ 58.64 เคยฝึกอบรมด้านประสิทธิภาพในการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 84.57 มีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนงานปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 69.14 มีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 64.81 มีการประเมินผลการทำงานปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.49 มีภาวะความเป็นผู้นำปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50.00

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา
องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นใน อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง มีผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารจัดการองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่นในอำเภ
มะเมาะ จังหวัดลำปาง

การบริหารจัดการองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น	μ	σ	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	3.92	0.77	มาก
2. ด้านบุคลากร	3.68	0.73	มาก
3. ด้านงบประมาณ	3.72	0.76	มาก
4. ด้านวัสดุอุปกรณ์	3.69	0.78	มาก
5. ด้านวิธีปฏิบัติ	3.74	0.84	มาก
6. ด้านการประเมินผล	3.66	0.82	มาก
7. ด้านภาวะผู้นำ	3.84	0.89	มาก
โดยภาพรวม	3.75	0.32	มาก

จากตารางที่ 1 การบริหารจัดการองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นในอำเภอมะเมาะ จังหวัด
ลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก คือ
โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.92 ลำดับแรก ได้แก่ มีการจัดทำแผน
ลำดับที่ 2 คือ ด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.84 ลำดับที่ 3 คือ ด้านวิธีปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 3.74
และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.66 สามารถวิเคราะห์เป็นราย
ด้าน ดังนี้

1) ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3
ลำดับแรก ได้แก่ มีการจัดทำแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ประชาสัมพันธ์ถึง
ภารกิจขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น ให้ประชาชนได้ทราบให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน มี
การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนอย่างชัดเจน

2) ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ประเด็นที่มีความสำคัญรวมสูงสุด 3
ลำดับแรก ได้แก่ บุคลากรมีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก
รองลงมา บุคลากรมีความกระตือรือร้น และเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และบุคลากร
มีทักษะความรู้ในการใช้วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน

3) ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ประเด็นที่มีความสำคัญรวมสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณอยู่ในระดับมาก และแผนงานการจัดซื้อจัดจ้างที่ชัดเจน

4) ด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ประเด็นที่มีความสำคัญรวมสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เทคโนโลยีที่ใช้มีความทันสมัยส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ขั้นตอนการจัดหาวัสดุรวดเร็วส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพออยู่ในระดับมาก และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้มีสภาพสมบูรณ์ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

5) ด้านวิธีปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ประเด็นที่มีความสำคัญรวมสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานในแต่ละส่วน/กองมีความชัดเจน อยู่ในระดับมากมีการประสานงานระหว่างส่วน/กอง ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก และมีการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานก่อนลงมือปฏิบัติงาน

6) ด้านการประเมินโดยภาพรวมอยู่ระดับมาก พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญรวมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีความสำคัญ 3 ลำดับแรก คือนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขทันต่อเหตุการณ์และมีการดำเนินงานอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากมีการติดตามผลเกี่ยวกับประสิทธิผลของกระบวนการปฏิบัติงานทำให้สามารถทราบได้ว่านโยบายที่ปฏิบัติประสบผลสำเร็จหรือไม่ อยู่ในระดับมาก และมีการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานกับองค์กรอื่นที่มีลักษณะการดำเนินงานเช่นเดียวกัน

7) ด้านภาวะผู้นำโดยภาพรวมอยู่ระดับมาก พบว่าบุคลากรในหน่วยงานมีความเคารพเชื่อฟังต่อผู้บังคับบัญชา/ผู้บริหาร อยู่ในระดับมาก ผู้บังคับบัญชา/ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบขององค์กรมีหน้าที่ควบคุมดูแลเพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นในองค์กรอยู่ในระดับมาก รู้จักยอมรับสภาพที่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรอยู่ในระดับมาก และนโยบายของส่วน/กองต่าง ๆ ภายในหน่วยงานถูกสนองตอบโดยผู้บริหารนำไปปฏิบัติ

2. ผลทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบพบว่าเพศระดับการศึกษาประสบการณ์ทำงาน ภูมิสำเนา/ถิ่นฐานเดิมประสิทธิภาพการทำงานไม่แตกต่างกันและพบว่าส่วนงานที่ปฏิบัติการมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนงานภาวะความเป็นผู้นำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	2.518	1	2.518	1.229	.269
	ภายในกลุ่ม	323.676	158	2.049		
	รวม	326.194	159			
ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	.581	1	.581	.271	.604
	ภายในกลุ่ม	339.394	158	2.148		
	รวม	339.975	159			
ด้านงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	.056	1	.056	.026	.873
	ภายในกลุ่ม	345.787	158	2.189		
	รวม	345.844	159			
ด้านวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	9.316	1	9.316	4.375	.038
	ภายในกลุ่ม	336.459	158	2.129		
	รวม	345.775	159			
ด้านวิธีปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.823	1	1.823	.953	.331
	ภายในกลุ่ม	302.271	158	1.913		
	รวม	304.094	159			
ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	.206	1	.206	.088	.768
	ภายในกลุ่ม	371.988	158	2.354		
	รวม	372.194	159			
ด้านภาวะผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	1.405	1	1.405	.786	.377
	ภายในกลุ่ม	282.495	158	1.788		
	รวม	283.900	159			

p<0.05

จากตารางที่ 1 พบว่าความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นรายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ($p = .269$) ด้านงบประมาณ ($p = .480$) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ($p = 0.38$) ด้านวิธีปฏิบัติงาน ($p = .331$) ด้านการประเมินผล ($p = .098$) และด้านภาวะผู้นำ ($p = .377$) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายด้าน

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	8.487	3	2.829	1.389	.248
	ภายในกลุ่ม	317.707	156	2.037		
	รวม	326.194	159			
ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	7.665	3	2.555	1.199	.312

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
	ภายในกลุ่ม	332.310	156	2.130		
	รวม	339.975	159			
ด้านงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	1.904	3	.635	.288	.834
	ภายในกลุ่ม	343.939	156	2.205		
	รวม	345.844	159			
ด้านวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	1.287	3	.429	.194	.900
	ภายในกลุ่ม	344.488	156	2.208		
	รวม	345.775	159			
ด้านวิธีปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.000	3	.333	.172	.915
	ภายในกลุ่ม	303.093	156	1.943		
	รวม	304.094	159			
ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2.946	3	.982	.415	.743
	ภายในกลุ่ม	369.248	156	2.367		
	รวม	372.194	159			
ด้านภาวะผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	2.819	3	.940	.521	.668
	ภายในกลุ่ม	281.081	156	1.802		
	รวม	283.900	159			

$p < 0.05$

จากตารางที่ 2 พบว่า บุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาพรวม($p = .001$) และทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ($p = .248$) ด้านบุคลากร ($p = .312$) ด้านงบประมาณ ($p = .834$) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ($p = .900$) ด้านวิธีปฏิบัติงาน ($p = .915$) ด้านการประเมินผล ($p = .743$) และด้านภาวะผู้นำ ($p = .668$) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามส่วนงานที่ปฏิบัติเป็นรายด้าน

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	6.385	4	1.596	.774	.544
	ภายในกลุ่ม	319.809	155	2.063		
	รวม	326.194	159			
ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	9.031	4	2.258	1.057	.380
	ภายในกลุ่ม	330.944	155	2.135		
	รวม	339.975	159			

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	2.372	4	.593	.268	.898
	ภายในกลุ่ม	343.471	155	2.216		
	รวม	345.844	159			
ด้านวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	16.976	4	4.244	2.001	.097
	ภายในกลุ่ม	328.799	155	2.121		
	รวม	345.775	159			
ด้านวิธีปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	9.659	4	2.415	1.271	.284
	ภายในกลุ่ม	294.435	155	1.900		
	รวม	304.094	159			
ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	4.439	4	1.110	.468	.759
	ภายในกลุ่ม	367.755	155	2.373		
	รวม	372.194	159			
ด้านภาวะผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	14.869	4	3.717	2.142	.078
	ภายในกลุ่ม	269.031	155	1.736		
	รวม	283.900	159			

p<0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า บุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น รายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน (p.= .544) ด้านบุคลากร (p.= .380) ด้านงบประมาณ (p.= .898) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (p.= .097) ด้านวิธีปฏิบัติงาน (p.= .284) ด้านการประเมินผล (p.= .759) และด้านภาวะผู้นำ (p.= .078) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น
จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน เป็นรายด้าน

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	4.705	7	.672	.318	.945
	ภายในกลุ่ม	321.488	152	2.115		
	รวม	326.194	159			
ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	14.056	7	2.008	.936	.480
	ภายในกลุ่ม	325.919	152	2.144		
	รวม	339.975	159			
ด้านงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	31.810	7	4.544	2.200	.037
	ภายในกลุ่ม	314.034	152	2.066		
	รวม	345.844	159			
ด้านวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	25.762	7	3.680	1.748	.102
	ภายในกลุ่ม	320.013	152	2.105		
	รวม	345.775	159			

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านวิธีปฏิบัติงาน	รวม	345.775	159			
	ระหว่างกลุ่ม	11.417	7	1.631	.847	.550
	ภายในกลุ่ม	292.677	152	1.926		
ด้านการประเมินผล	รวม	304.094	159			
	ระหว่างกลุ่ม	27.961	7	3.994	1.764	.098
	ภายในกลุ่ม	344.232	152	2.265		
ด้านภาวะผู้นำ	รวม	372.194	159			
	ระหว่างกลุ่ม	8.459	7	1.208	.667	.700
	ภายในกลุ่ม	275.441	152	1.812		
	รวม	283.900	159			

$p < 0.05$

จากตารางที่ 4 พบว่า บุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น รายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ($p = .945$) ด้านบุคลากร ($p = .480$) ด้านงบประมาณ ($p = .037$) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ($p = .102$) ด้านวิธีปฏิบัติงาน ($p = .550$) ด้านการประเมินผล ($p = .098$) และด้านภาวะผู้นำ ($p = .700$) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามภูมิสำเนา/ถิ่นฐานเดิมเป็นรายด้าน

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	.932	1	.932	.453	.502
	ภายในกลุ่ม	325.261	158	2.059		
	รวม	326.194	159			
ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	.983	1	.983	.458	.499
	ภายในกลุ่ม	338.992	158	2.146		
	รวม	339.975	159			
ด้านงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	1.286	1	1.286	.590	.444
	ภายในกลุ่ม	344.557	158	2.181		
	รวม	345.844	159			
ด้านวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	4.014	1	4.014	1.856	.175
	ภายในกลุ่ม	341.761	158	2.163		
	รวม	345.775	159			
ด้านวิธีปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	2.237	1	2.237	1.171	.281
	ภายในกลุ่ม	301.857	158	1.910		
	รวม	304.094	159			
ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2.573	1	2.573	1.100	.296

แหล่งความแปรปรวน		SS	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านภาวะผู้นำ	ภายในกลุ่ม	369.621	158	2.339		
	รวม	372.194	159			
	ระหว่างกลุ่ม	.444	1	.444	.248	.619
	ภายในกลุ่ม	283.456	158	1.794		
	รวม	283.900	159			

$p < 0.05$

จากตารางที่ 4 พบว่า บุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายด้านได้แก่ ด้านการวางแผน ($p = .502$) ด้านบุคลากร ($p = .499$) ด้านงบประมาณ ($p = .444$) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ($p = .175$) ด้านวิธีปฏิบัติงาน ($p = .281$) ด้านการประเมินผล ($p = .296$) และด้านภาวะผู้นำ ($p = .619$) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีข้อค้นพบดังนี้

1. ปัจจัยด้านการวางแผนงาน อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ต้องมีการจัดทำแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์พร้อมประชาสัมพันธ์ถึงภารกิจหลักของเทศบาล อบต.ให้ประชาชนได้รับทราบเพื่อให้ประชาชน บุคลากร มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานแก่บุคลากรให้ปฏิบัติตามแผนงานและนโยบายที่วางไว้ แผนงานที่จัดทำต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน งบประมาณ อัตรากำลัง และระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยต้องควบคุมการใช้จ่ายตามงบประมาณให้เป็นไปตามแผนงานระเบียบและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งดำเนินงานตามกระบวนการปฏิบัติงานที่สำคัญตามภารกิจที่ได้รับการพิจารณาและเข้าใจทั่วถึงซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนบนพรัตน์ ทรัพย์ปกรณ์ (2565) พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยต่อการบริหารองค์กรของกรมการปกครองในจังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากที่สุด โดยในด้านการวางแผน พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญสูงสุดในข้อ มีการชี้แจงนโยบาย เป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติงานแต่ละครั้งอย่างชัดเจน โดยมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.98

2. ปัจจัยด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก บุคลากรในองค์กรควรมีความสามัคคีให้ความร่วมมือ มีความกระตือรือร้น และเอาใจใส่ความเข้าใจในระเบียบที่เกี่ยวข้องในงานที่ปฏิบัติ มีความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงาน สำหรับผู้บริหารควรเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และจัดสรรอัตรากำลังของบุคลากรให้มีเพียงพอต่อปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อน

องค์กรให้ไปข้างหน้าด้วยการมีแผนการใช้จ่ายงบประมาณในการบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด พร้อมทั้งในเรื่องของการจัดซื้อ ซ่อมแซม เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมต่อการดำเนินงาน เพื่อเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขับเคลื่อนเครื่ององค์กรไปสู่เป้าหมายการดำเนินงานให้สำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของชญาวิชิต ไชยวิจิต, วิเชียร วิทย์อุดม และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2560) พบว่า อัตราเงินเดือนส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานงบประมาณ ซึ่งจากการศึกษาสรุปได้ว่าอัตราเงินเดือนของบุคลากร สำนักงานงบประมาณส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย สามารถประสานงานกับผู้ร่วมงาน สามารถปฏิบัติงานตามระเบียบและเกณฑ์ที่หน่วยงานวางไว้ได้ ผลงานเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน สามารถใช้ทรัพยากรภายในหน่วยงานเกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด คิดว่าระดับผลการประเมินงานอยู่ในระดับที่น่าพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ และได้รับคำชมจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.43

3. ปัจจัยด้านงบประมาณอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะมีการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยมีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณและแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่ชัดเจน สอดคล้องกับธีรยุทธ เหล่าชาย และมยุรี โยธาวุฒิ (2560) พบว่า คณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) มีความคิดเห็นต่อศักยภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต). อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง และมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลในมิติน้อยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณอยู่ในเกณฑ์ที่สูง ด้านการวางแผน ด้านการประเมินผล ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และด้านการเป็นผู้นำอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

4. ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะสถานที่ทำงานควรมีความเหมาะสมสามารถรองรับการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีที่ใช้ควรทันสมัย สมบูรณ์ มีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ หากวัสดุที่ใช้ปฏิบัติงานเกิดชำรุดเสียหายหรือไม่เพียงพอ ขั้นตอนในการจัดหาวัสดุควรมีความรวดเร็ว มีการจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ปฏิบัติงานอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอเพื่อให้องค์กรบรรลุผลที่ดีที่สุดทั้งในด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน สอดคล้องกับธนภรณ์ พรณราย (2565) พบว่า ทั้งฝ่ายนักการเมืองท้องถิ่น และฝ่ายข้าราชการ และลูกจ้างเทศบาลมีความคิดว่าปัจจัยด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีและสถานที่ปฏิบัติงาน และปัจจัยด้านงบประมาณมีปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีและสถานที่ปฏิบัติงานควรได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรก ในด้านปัจจัยภาวะผู้นำ ฝ่ายนักการเมืองท้องถิ่น และฝ่ายข้าราชการและลูกจ้างเทศบาล

มีความเห็นตรงกันว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติงานในระดับน้อย ถึงแม้ว่าทั้งฝ่ายนักการเมือง ท้องถิ่นและฝ่ายข้าราชการและลูกจ้างเทศบาลคิดว่าปัจจัยด้านบุคลากรของกองช่างอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาตามรายชื่อแล้วพบว่า ปัญหาด้านบุคลากรที่ปฏิบัติงานกองช่างมีจำนวนไม่เพียงพออยู่ในระดับสูง เทศบาลควรแก้ไขและจัดสรรอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีและสถานที่ปฏิบัติงานให้มีความพร้อม สะดวก ทันสมัย และง่ายต่อการปฏิบัติงานรวมทั้งควรสรรหาบุคลากร ในการปฏิบัติงานด้านกองช่างให้มีความพร้อมและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ปฏิบัติงานกองช่างในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ปัจจัยด้านวิธีปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะมีโครงสร้างการบริหารงานในแต่ละส่วน/กอง มีความชัดเจนมีการประสานงานระหว่างส่วน/กอง ในองค์กรจึงจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง พร้อมทั้งมีการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานก่อนลงมือปฏิบัติงานสอดคล้องกับงานวิจัยของอักรเดช ไม้จันทร์ (2560) พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติงาน คือ สภาพแวดล้อมในการทำงาน สถานที่ทำงานเหมาะแก่การทำงาน อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานที่มีคุณภาพ ความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน ความชัดเจนในการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่กำลังทำ นำไปสู่ความก้าวหน้าในงาน ตลอดจนการเห็นความสำคัญของงานที่กำลังทำอยู่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.05 และงานวิจัยของสุภาภรณ์ วงศ์กรเชาวลิต (2560) พบว่า ทางด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติงานโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.98 โดยพบว่า การปฏิบัติงานที่ดีมีประสิทธิภาพในการบริหารงานและปฏิบัติงานได้ดี ควรมีแผนงานและโครงสร้างต่างๆที่มีการระดมความคิดจากทุกฝ่ายงาน

6. ปัจจัยด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมากอาจเป็นเพราะมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่เมาะ คือ นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน มีการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ติดตามประเมินผลเกี่ยวกับประสิทธิผลของกระบวนการปฏิบัติงาน ทำให้สามารถทราบได้ว่านโยบายที่ปฏิบัติประสบผลสำเร็จหรือไม่ มีการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานกับองค์กรอื่นที่มีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกันยังสอดคล้องแนวคิดการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการเลือกตำแหน่งเป็นไปอย่างเหมาะสม การตรวจสอบการทำงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบ การพิจารณาความดีความชอบมีความยุติธรรมโปร่งใส การดำเนินผลการประเมินไปปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานของบุคลากรและการมีระบบการประเมินที่น่าเชื่อถือยุติธรรม (ลิ้นา พอนมาเจติ และเสาวณี ตรีพุทธรัตน์, 2555)

7. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ที่พบว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น คือผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารควรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อบุคลากรในหน่วยงาน จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเคารพเชื่อฟัง พร้อมรับฟังและให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงพิจารณานโยบายของส่วนกองต่าง ๆ ภายในหน่วยงานโดยการนำไปปฏิบัติควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นในองค์กร และรู้จักยอมรับสภาพที่ปรากฏไม่ว่าจะเป็นอย่างไร พร้อมหมั่นฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ ความรู้ ความสามารถในการบริหารงานให้สอดคล้องกับกฎระเบียบและข้อบังคับที่บังคับใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถควบคุมการบริหารจัดการ เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นและตัดสินปัญหาต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรมเมื่อเกิดความขัดแย้งในองค์กรหรือระหว่างผู้ร่วมงาน สอดคล้องแนวคิดธีรวิทย์ ทองนอก (2561) อธิบายว่าภาวะผู้นำเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรมในกลุ่มสมาชิกเพื่อให้ได้ตามมาซึ่งเป้าหมายที่ต้องการของกลุ่ม เป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งหรือเรียกว่าผู้นำใช้อิทธิพลและอำนาจของตนกระตุ้นหรือชักนำให้บุคคลอื่นหรือผู้ตามให้มีความกระตือรือร้นเต็มใจทำในสิ่งที่เขาต้องการโดยมีเป้าหมายขององค์การเป็นจุดหมายปลายทางร่วมกัน

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรูปแบบอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน มีการจัดตั้งตามกฎหมายของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกันซึ่งหลักเกณฑ์ตามกฎหมายของแต่ละฉบับ ซึ่งทำให้มีการบริหารจัดการในแต่ละองค์กรที่แตกต่างกันจึงทำให้พบมีปัญหาในเรื่องของความเหลื่อมล้ำประชาชนในพื้นที่มีการแยกชนชั้นซึ่งกันและกันซึ่งหากองค์กรที่มีบริหารจัดการโดยการทำ MOU ร่วมกัน และมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติเอื้อต่อกันจะสามารถทำความร่วมมือซึ่งกันและกันได้ ในการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน ย่อมจะทำให้เกิดประโยชน์แก่การบริหารจัดการท้องถิ่นและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็วเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่เมาะ ควรมีความเข้มแข็งเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทำได้โดยดำเนินการร่วมกับประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ

สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารงานขององค์กรได้อย่างถูกต้องจะส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารงานอย่างโปร่งใสลดปัญหาการทุจริต ตลอดจนใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ส่งเสริมศักยภาพให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่เมาะ ได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิกสภา อบต. สมาชิกสภาเทศบาล และพนักงานส่วนท้องถิ่น ให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ตลอดจนระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เช่น จัดการฝึกอบรมให้ความรู้ให้ผู้บริหาร สมาชิกสภาที่ได้รับเลือกตั้งใหม่ ข้าราชการและพนักงาน ลูกจ้างที่ได้รับแต่งตั้งใหม่ และการประสานความร่วมมือหน่วยการศึกษาต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่เมาะ เป็นต้น

3. การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล สร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอันก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันการบริหารงานเทศบาลที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

3.1 หลักนิติธรรม ได้แก่ การออกระเบียบหรือข้อบังคับของท้องถิ่น โดยการเปิดเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในระเบียบข้อบังคับของท้องถิ่นที่จะประกาศใช้ ทั้งนี้เพื่อให้ระเบียบข้อบังคับมีความเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของชุมชนและชุมชนยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับเหล่านี้

3.2 หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน และมีระเบียบวินัย โดยรณรงค์ให้คณะผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นและพนักงานส่วนท้องถิ่น ยึดถือหลักการนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน

3.3 หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของท้องถิ่น ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าใจง่าย เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

3.4 หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเสนอความเห็นต่าง ๆ ไม่ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเสนอร่างข้อบังคับตำบล การร่วมเป็นกรรมการในการจัดซื้อ-จัดจ้าง หรืออื่น ๆ

3.5 หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชน การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของชุมชนและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา ซึ่งการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนอย่างแท้จริง

3.6 หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้แก่ประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้ประชาชนมีความประหยัดตามหลักการใช้ชีวิตแบบพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2544). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ชญาณิชฐ์ ไชยวิจิต, วิเชียร วิทย์อุดม และราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงบประมาณ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 6(2), 43-53.

ธนภรณ์ พรณราย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธีรวิทย์ ทองนอก. (2561). *การบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลเมืองหนองปรือจังหวัดชลบุรี*. (ดุขนิพนธ์พุทธศาสตรดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

นบนพรัตน์ ทรัพย์ปกรณ์. (2565). *ปัจจัยการบริหารองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมการปกครองในจังหวัดพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีรยุทธ เหล่ชาย และมยุรี โยธาวุฒิ. (2560). *ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มทำขนมบ้านคลองย่านัด ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่*. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ลีน่า พอนมาเจตี และเสาวนี ตรีพุทธรัตน์. (2554). สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคลากรในคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา*, 5(3), 87-96.
- วิทยา ผิวผ่อง. (2563). การปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข : การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในบริบทของหลักเกณฑ์และกติกาที่เปลี่ยนแปลงไป. *วารสารสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง*, 2(1), 19-32.
- สุภาภรณ์ วงศ์กรเชาวลิต. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของจิตอาสาในองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร กรณีศึกษา : มูลนิธิแสงธรรมส่องหล้า กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะสำหรับนักบริหาร). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2561). ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 187-196.
- อัครเดช ไม้จันทร์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรม ติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่ จังหวัดลำปาง

Youth Awareness on Corruption Problems in Government Organizations of
Lampang Province

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์¹ เบญจมาศ ยศเสนา² พระครูสิริธรรมบัณฑิต³ พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวพัฒน์⁴
และสมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์⁵

Silawat Chaiwong, Benchamat Yotsena, Phrakhusirithammabandit,
Phrakrusangkarak Suphanut Puriwattano and Somchan Sripraschayanon

Received: August 07, 2024

Revised: October 10, 2024

Accepted: October 18, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน 2) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และ 3) พัฒนาเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และชุดปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 84 คน ได้แก่ ตัวแทนจากเยาวชน 13 โรงเรียน และตัวแทนจากองค์กรเยาวชน อายุระหว่าง 15-25 ปี และตัวแทนจากองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง ด้านครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านสถานศึกษา และด้านสื่อมวลชน การตื่นตัวอยู่ในระดับปานกลาง และหลังดำเนินกิจกรรม ซึ่งเก็บข้อมูลกับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเดิม จากการวิเคราะห์สถิติขั้นพื้นฐาน การตื่นตัวทั้งหมด 4 ด้าน มีการตื่นตัวใน

^{1, 3-5} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง; Thailand National Sports University Lampang Campus
Corresponding author, e-mail: Violet_079@hotmail.com, Tel. 081-2359359

ระดับที่มากที่สุดแสดงถึงเยาวชนมีการตื่นตัวเพิ่มมากขึ้นหลังผ่านกิจกรรม 2) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการสร้างกระบวนการ 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย (1) Youth Services Approach (2) Youth Development (3) Youth Leadership (4) Civic Engagement และ (5) Youth Organizing โดยได้นำรูปแบบการสนับสนุนเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เยาวชนกลายเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผ่านกลุ่มต้นกล้าลำปาง และ 3) การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นการการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญของเยาวชน โดยที่สถานศึกษาทำหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายและระบบการสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้อง

Keywords: การตื่นตัวของเยาวชน, ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ, การมีส่วนร่วม, สื่อสร้างสรรค์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of youth awareness on corruption problems; 2) to create a process for participation in creative media activities to raise youth awareness on corruption problems; and 3) to develop a youth network to prevent corruption problems in government organizations of Lamphang Province. This research was a mixed-methods study using questionnaires, in-depth interviews, focus group discussions, and action groups. The informants used in the study were 84 people, including representatives from 13 schools and representatives from youth organizations, aged 15-25, and representatives from related government organizations. The research results found that 1) in the aspect of youth awareness on corruption problems in government organizations of Lamphang Province in terms of family, friends, educational institutions, and media, the awareness was at a moderate level. After the activity, data were collected from the same group of youth who participated in the activity, from basic statistical analysis,

the awareness in all 4 aspects was at the highest level, indicating that the youths were more aware after the activity; 2) creating a process for participation in creative media activities to raise youth awareness on corruption problems, using a participatory process to create a 5-step process, consisting of (1) Youth Services Approach, (2) Youth Development, (3) Youth Leadership, (4) Civic Engagement and (5) Youth Organizing by introducing a model of supporting and promoting participation for youth to become citizens who cared about society through the Lampang Seedling Group, and 3) developing a youth network to prevent corruption problems was creating a network to create participation in the management process as an important factor that promoted youth to have the power to develop the country creatively, which was the main goal of developing the important political participation process of youth, where educational institutions acted as a network and a system to create awareness for youth together with relevant parties.

Keywords: Youth Awareness, Corruption Problems in Government Organizations, Participation, Creative Media

บทนำ

ปัญหาการคอร์รัปชันเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และเสียหาย ทั้งต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของคนไทยอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักการเมือง กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ ฯลฯ กลุ่มคนที่ทำการทุจริตคอร์รัปชันเหล่านี้ ล้วนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการอนุมัติโครงการ และงบประมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องมากกว่าไปสร้างผลประโยชน์ให้แก่ประชาชน (Srivithaya, S., 2015) ส่งผลต่อความความโปร่งใสในการปฏิบัติงานโดยรวม (Lasritad, K., et al, 2015) ในขณะเดียวกันด้วยรูปแบบและวิธีการทุจริตคอร์รัปชันในปัจจุบันได้พัฒนาจนยากต่อการตรวจสอบและจับกุม เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายสะสมเป็นปัญหาใหญ่ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ และบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทยอย่างมาก

องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) เปิดเผยคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) จากสถิติย้อนหลัง ตั้งแต่ปี 2560-2564 ปรากฏว่า ประเทศไทย อยู่ลำดับที่ 96, 99, 101, 104 และ 110 จาก 180 ประเทศ และในปี 2565 ประเทศไทยได้ 36 คะแนน

จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน จัดอยู่ในอันดับ 99 จากทั้งหมด 180 ประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศเต็มไปด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน ส่งผลให้ประเทศไทยพัฒนาได้ล่าช้า (Transparency International, 2018) ในประเทศไทยปัญหาคอร์รัปชันหลายรัฐบาลที่ผ่านมาได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ แต่ยังไม่เกิดเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง อีกทั้งยังทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนยากต่อการตรวจสอบมากขึ้นเรื่อย ๆ (สำนักงานส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, 2564; Sukumalpong, J., 2013) หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดลำปางก็มีการตื่นตัวของการแสดงผลต่อต้านคอร์รัปชันกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนไม่ทนต่อการทุจริต โดยมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ร่วมประชุมและกิจกรรมแสดงผลการต่อต้านการทุจริต เนื่องในวันต่อต้านคอร์รัปชันสากล (ประเทศไทย)

ปัจจุบันเทคโนโลยีได้ก้าวไกลไปมากจึงทำให้เยาวชนพร้อมที่จะตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันหน่วยงานองค์กรภาครัฐได้ตลอดเวลา โดยผ่านสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ทางออนไลน์ทำให้ข่าวสารกระจายไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว เช่น โทรศัพท์, Facebook, Line, youtube, twitter เป็นต้น เยาวชนได้มีการเข้าถึงสื่อได้ง่าย จึงทำให้ข้อมูลข่าวสารมีการรับรู้ได้รวดเร็วจึงทำให้กลุ่มเยาวชนเริ่มมีกลุ่มหรือกระแสในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า เยาวชนมองการทุจริตคอร์รัปชันเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติและประเทศ การพัฒนาประเทศจะถดถอยยั้ง และการต่อสู้กับปัญหาทุจริตคอร์รัปชันนั้นไม่เพียงแค่เปลี่ยนแปลงพื้นฐานด้านกฎหมาย แต่ยังต้องเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในสังคมโดยเฉพาะเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการต่อสู้กับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ทุจริตคอร์รัปชัน (Sihombing, S.O., 2021; Toleikiene, R., Balčiūnas, S. & Juknevičienė, V., 2020) อีกทั้ง Aquino, R. A. (2023) ยังกล่าวว่า การทุจริตมีผลกระทบเชิงลบหลายประการต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศและนอกจากนี้เยาวชนถือว่าเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพเป็นอาวุธสำคัญในการต่อต้านการทุจริตในประเทศ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เปิดเผยต่อสังคม ผ่านสื่อออนไลน์ (Prosocial Media) นอกจากนั้นแล้ว ศาสนามีความสัมพันธ์เชิงลบกับการยอมรับของการทุจริตโดยเฉพาะศาสนาพุทธที่มองว่าเป็นเรื่องผิดศีล การโกง หรือการเบียดบังทรัพย์สินหรือสิ่งของอันไม่พึงประสงค์หรือการได้มาโดยไม่สุจริตถือว่าเป็นผิดหลักปฏิบัติในเรื่องของศีล 5 ซึ่งเป็นบัญญัติพื้นฐานในเชิงสังคม (สุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุยะพรหม, 2564)

จากข้อมูลข้างต้นเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาระดับการตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง จากการทบทวนวรรณกรรมได้

มีการศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว แต่ยังไม่มีการนำผลการศึกษามาจัดทำสื่อเพื่อพัฒนาเครือข่ายเยาวชน จึงทำให้คณะผู้วิจัยใช้สื่อในการกระตุ้นให้เยาวชนมีความตื่นตัวกับปัญหาคอร์รัปชันทางการเมืองผ่านกระบวนการจัดেলাทางสังคม โดยมีการชี้ให้เยาวชนเห็นถึงความสำคัญของบทบาทหน้าที่พลเมือง และหน้าที่ของชาวพุทธภายใต้การรับสื่อจนอาจจะทำให้ขาดสติยั้งคิด จนอาจจะไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ซึ่งกระบวนการจัดেলাทางสังคมในครั้งนี้ดำเนินการผ่านสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อพื้นที่บ้าน สื่อดิจิทัลสมัยใหม่ สื่อมวลชน ภายใต้การสร้างความสามารถในการดึงดูดและสร้างการมีส่วนร่วม (Soft Power) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมโดยไม่ต้องบังคับเพื่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงและสร้างอิทธิพลต่อความคิดโดยอาศัยทรัพยากรพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และพัฒนาเป็นเครือข่ายเยาวชนในจังหวัดลำปางเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและความประพฤตินิคมขององค์กรภาครัฐต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง
2. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Methods) และกำหนดขั้นตอนการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ เยาวชนในจังหวัดลำปาง ซึ่งกลุ่มเยาวชนผู้วิจัยกำหนดที่ช่วงอายุระหว่าง 15-25 ปี ตามความหมายของปีเด็กสากล 2522 ขององค์การสหประชาชาติ จำนวน 105,500 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง, 2564) จากการเปิดตาราง Krejcie and Morgan (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 384 คน แต่งานวิจัยชิ้นนี้เก็บ 500 คนเพื่อให้เห็นข้อมูลที่กว้างขึ้น

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนจากเยาวชน 13 โรงเรียนในจังหวัดลำปาง โรงเรียนละ 3 คน รวม 39 คน และตัวแทนจากองค์กรเยาวชน จำนวน 15 คน และตัวแทนจากองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน และตัวแทนเจ้าหน้าที่องค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 84 คน โดยการเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยพัฒนากิจกรรมสื่อสร้างสรรค์ และพัฒนาเครือข่ายเยาวชน โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR) ประกอบด้วย เยาวชน 13 โรงเรียน จำนวน 39 คน ซึ่งกลุ่มเยาวชนผู้วิจัยกำหนดที่ช่วงอายุระหว่าง 15-25 ปี จำนวน 15 คน, คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวน 3 คน บ้านพักเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง 3 คน และบุคลากรครูแต่ละโรงเรียน 13 คน, ตัวแทนเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน จำนวน 78 คน และได้เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนดำเนินกิจกรรมและหลังดำเนินกิจกรรมของโครงการ จำนวน 60 คน

การสร้างเครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การร่างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และชุดปฏิบัติการ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาคำความสอดคล้อง (IOC) พิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวนอย่างน้อย 30 คน และนำผลวิเคราะห์ข้อมูลมาปรับปรุง และจัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อนำไปเก็บกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยออกหนังสือเพื่อขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนทั้ง 13 อำเภอ เพื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถามในพื้นที่ และนำแบบสอบถามบันทึกข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์ แปลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และงานเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) และส่วนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ดำเนินกิจกรรม ดังนี้ 1) การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชน 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมดำเนินการ 4) การร่วมรับผลประโยชน์ 5) เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์และแปลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าเฉลี่ยเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดเกณฑ์การประเมิน และสถิติที่ใช้ประกอบด้วย 1) ร้อยละ (Percentage) 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

กระบวนการสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล 2) การจำแนกและจัดระบบ โดยการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อให้เข้าใจง่ายและมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Logical Relation)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง พบว่า เยาวชนในจังหวัดลำปาง จำนวน 500 คน พบว่า เพศของเยาวชน พบว่า เยาวชนที่ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.8, เป็นเพศชายร้อยละ 35.8 และ LGBTQ ร้อยละ 15.9 ด้านอายุของเยาวชน พบว่า อายุ 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.8 รองลงมา อายุระหว่าง 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.7, อายุระหว่าง 17 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.6, อายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.2 และอายุที่ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุด คือ อายุ 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.6 นอกจากนี้ เยาวชนที่พบส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 97.4, นับถือศาสนาอื่น ๆ (ไม่มีศาสนา) คิดเป็นร้อยละ 1.6, นับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 0.6 และนับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 0.4 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 58.2 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 41.8 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเถิน คิดเป็นร้อยละ 11.4 รองลงมา อำเภอเมือง คิดเป็นร้อยละ 10.0 อำเภอแม่เมาะ อำเภอแม่ทะ อำเภอเสริมงาม อำเภอแม่พริก อำเภอแจ้ห่ม อำเภอห้างฉัตร อำเภอสบปราบ อำเภองาว อำเภอวังเหนือ และอำเภอเกาะคา คิดเป็นร้อยละ 9.6, 8.0, 7.4, 6.3, 4.6 ตามลำดับ

การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง *ด้านครอบครัว* โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 2.85 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ในครอบครัวมีการรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันผ่านแหล่งข้อมูลและสื่อประเภทต่าง ๆ และสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ ในจังหวัดลำปางและในสังคมในมุมมองที่แตกต่างกันได้ *ด้านกลุ่มเพื่อน* โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 2.86 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า เยาวชนและเพื่อนสามารถอธิบายการทุจริตคอร์รัปชันกับบุคคลอื่นด้วยหลักเหตุผล และไม่ก่อให้เกิดการทะเลาะกัน และติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคม *ด้านบทบาทของสถานศึกษา* โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.21 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ในสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้

เยาวชนและเพื่อน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันและแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ *ด้านสื่อมวลชน* โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.40 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลและติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคมได้อย่างรวดเร็ว และสามารถรับฟังความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงผ่านสื่อต่าง ๆ ได้ และผลการประเมินการตื่นตัวต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปางของเยาวชน ทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง ก่อนดำเนินกิจกรรมและหลังดำเนินกิจกรรมของโครงการ ทั้งหมด 60 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรม จากการวิเคราะห์สถิติขึ้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า การตื่นตัวทั้งหมด 4 ด้าน มีการตื่นตัวในระดับที่มากที่สุด ซึ่งเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

2. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการสร้างกระบวนการ 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน และแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับช่วงวัย 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้เยาวชนในจังหวัดลำปางรู้จักวิถีคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินงานของกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และรู้จักตัวตนที่แท้จริงผ่านการปฏิบัติการจากวิทยากรผู้มากความสามารถ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเพื่อให้เยาวชนได้รู้ว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด จากค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน และแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับช่วงวัย

การมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของเยาวชนในจังหวัดลำปาง ถือว่าพลังเยาวชนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจังหวัดลำปางในเชิงสร้างสรรค์ จากการจัดกิจกรรมและการสร้างกลุ่มในเพจ Facebook มีการเพิ่มจำนวนของสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากการเก็บรวบรวมข้อมูล การมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดลำปาง ปัจจัยหลักที่ทำให้เยาวชนมีการมีส่วนร่วมการตื่นตัวต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เนื่องจากมีอายุที่มากขึ้นและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่เน้นย้ำการกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก เยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีการกล่อมเกลாதองสังคมแบบเน้นสังคมเป็นหลักจะมีพฤติกรรมการตื่นตัวการต่อต้านทุจริตคอร์รัปชันที่สูง และเยาวชนที่มีการกล่อมเกลาทองสังคมภายในครอบครัวแบบสอนให้คิด เยาวชนก็จะมีการมีส่วนร่วมที่สูงเช่นเดียวกับครอบครัวที่เน้นสังคม โดยกลุ่มครอบครัวทั้งสองจะสอนให้เยาวชนกล้าความคิดเห็น

อย่างมีเหตุผล ซึ่งแนวคิดของ Roger A. Hart กล่าวถึงบันไดการมีส่วนร่วมของเยาวชนเป็นการกระตุ้นให้บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนให้ความสำคัญกับเยาวชนและให้เกียรติเด็กเช่นพลเมืองคนหนึ่งที่สามารถแสดงความคิดเห็น ลงมือทำ และให้คำปรึกษาแก่คนในสังคมในเรื่องการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

3. การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยได้นำรูปแบบแนวทางในการสนับสนุนเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เยาวชนกลายเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผ่านรูปแบบกลุ่มองค์กร กลุ่มต้นกล้าลำปาง โดยมีขั้นตอน 5 ขั้น ดังนี้ 1) Youth Services Approach 2) Youth Development 3) Youth Leadership 4) Civic Engagement 5) Youth Organizing และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลากหลายส่วนงาน การเกิดกลุ่มต้นกล้าลำปางจึงเป็นแนวทางใหม่ในการผลักดันให้เยาวชนในจังหวัดลำปางเข้ามามีส่วนร่วมและเตรียมความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นขั้นสูงสุด การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยวางแผนและดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการสร้างเด็กให้กล้าแสดงออกอย่างถูกวิธี โดยนำวิทยากรมาความสามารถด้านต่างๆ เช่น การพูดในเชิงวิชาการ การพูดในเวทีสาธารณะ การสร้างคอนเทนต์ใน TikTok, Facebook, Youtube เป็นต้น ประกอบไปด้วย 5 สื่อ คือ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อพื้นที่บ้าน สื่อดิจิทัลสมัยใหม่ และสื่อมวลชน โดยสื่อช่วยสร้างจิตสำนึกในการตื่นรู้ทั้งตนเองและคนรอบข้าง โดยอาศัยต้นทุนทางสังคมที่เยาวชนมีไม่ว่าจะเป็นทุนความสัมพันธ์ ทุนปัญญา ในการคิดสร้างสรรค์ ทุนโครงสร้าง ความร่วมมือจากเครือข่าย และที่สำคัญทุนครอบครัว โดยได้แต่งตั้งคณะทำงานหลังจากมีการประชุมหารือ และร่วมกันออกแบบโลโก้โครงการ ตลอดจน สร้างเพจ Facebook โดยตั้งชื่อว่า “ต้นกล้าลำปาง” เพื่อประสานงานและลงสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ของโครงการ และข้อมูลจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน อีกทั้งได้ประชุมหารือกันในไลน์กลุ่มอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนในจังหวัดลำปาง ซึ่งหน่วยงานแต่ละแห่งจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันตามพันธกิจและหน้าที่ของแต่ละแห่ง ซึ่งในส่วนนี้จะนำเสนอในภาพรวมของการสร้างเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งในการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปางเป็นการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Network Building and Participatory) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ เนื่องจากกระบวนการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญ

ที่สนับสนุน และส่งเสริมให้เยาวชนมีพลังในการต่อต้านและป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญของเยาวชน โดยที่สถานศึกษาทำหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายและระบบการสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน ซึ่งกำหนดกรอบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม โดยพัฒนาความร่วมมือได้จัดทำทะเบียนเครือข่ายเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการสร้างเครือข่ายให้มีความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการตื่นตัวต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง ของเยาวชน โดยดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากเยาวชนในจังหวัดลำปาง จำนวน 500 คน จากความคิดเห็น พบว่า ด้านครอบครัว ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ในครอบครัวของเยาวชนมีการรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคมผ่านแหล่งข้อมูลและสื่อประเภทต่าง ๆ บุคคลในครอบครัวของเยาวชนพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดลำปาง และในสังคมที่แตกต่างกันได้ และในครอบครัวของเยาวชนมีการพูดคุยสนทนากันเกี่ยวกับเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดลำปางและในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Amelia, N., Rahmania, T. & Dewi, M. (2020) กล่าวว่า การรับรู้ทางจริยธรรมเกี่ยวกับมาตรการคอร์รัปชันในเยาวชนที่มีผู้ปกครองมีพฤติกรรมคอร์รัปชัน ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญต่อทัศนคติเยาวชนต่อการรับรู้และพฤติกรรมทุจริตเป็นพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจและการละเมิดกฎหมาย มาตรฐานและศีลธรรมเพื่อประโยชน์เพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อผู้อื่น และสุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุษะพรหม (2564) ยังกล่าวอีกว่า ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง ต้องใช้หลักหลักอิทธิบาท 4 มาพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน

ด้านกลุ่มเพื่อน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า เยาวชนและเพื่อน ๆ สามารถอธิบายการทุจริตคอร์รัปชันกับบุคคลอื่นด้วยหลักเหตุผลและไม่ก่อให้เกิดการทะเลาะกัน ในกลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคม และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด การเข้าร่วมกิจกรรมส่งผลให้เยาวชนเข้าร่วมตามโอกาส ฯลฯ สอดคล้องกับ Rahman, R. A., Hasan, H. C., Ahmad, A. & Abd Wahab, R. (2023) กล่าวว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับการทุจริตในประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่ตระหนักถึงการกระทำทุจริตเมื่อกิจกรรมดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเงินหรือค่าใช้จ่ายจำนวนมาก

การได้รับความบันเทิง ค่าธรรมเนียม ของขวัญ และเงินคืนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำธุรกรรม ยังคงเป็นที่ยอมรับได้

ด้านบทบาทของสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ในสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อน ๆ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน ในหน่วยงานภาครัฐและในสังคมและการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ และครู อาจารย์ในสถานศึกษาของท่านมีความเป็นกันเองและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคมได้เสมอ และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สถานศึกษาของท่านมีรายวิชาที่มีเนื้อหาการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคม และแนวทางการแก้ไข หรือการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น สอดคล้องกับ Rahman, R. A., Hasan, H. C., Ahmad, A. & Abd Wahab, R. (2023) กล่าวว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับการทุจริตในประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่ตระหนักถึงการกระทำทุจริตเมื่อเกิดกิจกรรมขึ้นในมหาวิทยาลัย ตลอดจนสนใจการกำหนดนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่มีผลกระทบต่อตัวนักศึกษา ซึ่งความสนใจเหล่านี้ช่วยบรรเทาการทุจริตในสถาบันอุดมศึกษา และ Zulqarnain, Z., Ikhlas, M. & Ilhami, R. (2022) ยังกล่าวอีกว่า การทุจริตเป็นอาชญากรรมที่พิเศษซึ่งต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษในการจัดการ มีขั้นตอนพิเศษในการจัดการกับพฤติกรรมทุจริต คือ การดำเนินการป้องกันผ่านสถาบันการศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยส่วนใหญ่มองว่าการศึกษาพลเมืองและการต่อต้านการทุจริตมีความสำคัญมากในการศึกษาและเกี่ยวข้องกับสภาพของประเทศในปัจจุบัน

ด้านสื่อมวลชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลและติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคมได้อย่างรวดเร็ว รองลงมา ท่านสามารถรับฟังความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงผ่านสื่อต่าง ๆ ได้ และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ มีอิทธิพลสำคัญในการโน้มน้าวความคิด ความเชื่อของท่านที่มีต่อประเด็นการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐและในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Aquino, R. A. (2023) กล่าวว่า มุมมอง ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการคอร์รัปชันของเยาวชนฟิลิปปินส์ถึงแม้จะรู้ว่าการทุจริตเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ผ่านสื่อต่าง ๆ ในประเทศ แต่ก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์อยู่ในวงจำกัดอย่างมากแต่ประชากรส่วนใหญ่ถือว่าเป็นกระบวนการปกติที่ไม่แสดงปฏิกิริยาหรือการต่อต้าน อีกทั้ง Sihombing, S. O. & Achmadi, H. (2022) ยังกล่าวอีกว่า การประเมินการยอมรับการทุจริตของเยาวชนชาวอินโดนีเซีย: การใช้กรอบการตอบสนองการกระตุ้นสิ่งมีชีวิตการตอบสนอง พบว่า การทุจริตเป็นหนึ่งในปัญหาเก่า ๆ ที่รัฐบาลอินโดนีเซียต้องเผชิญ

จนถึงปัจจุบัน การเปิดเผยต่อต้านสังคม สื่อสังคมออนไลน์ (Prosocial Media) ส่งผลต่อการตื่นตัวของเยาวชนในอินโดนีเซีย และผลการประเมินการตื่นตัวต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปางของเยาวชนหลังดำเนินกิจกรรมฯ โดยดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ จำนวน 60 คน พบว่า ด้านครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านบทบาทของสถานศึกษา และด้านสื่อมวลชน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จากข้อมูลข้างต้นที่ได้อธิบายระดับการตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง ก่อนดำเนินกิจกรรมซึ่งเก็บกับกลุ่มเยาวชนทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง และหลังดำเนินกิจกรรมของโครงการ ซึ่งเก็บกับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งหมด 60 คน ที่เป็นตัวแทนจากแต่ละอำเภอ จากการวิเคราะห์สถิติขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า การตื่นตัวทั้งหมด 4 ด้าน มีการตื่นตัวในระดับที่มากที่สุด ซึ่งเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

จะเห็นได้ว่า มุมมองของเยาวชนเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันปัจจุบันกลับมีกระบวนการซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิมยากแก่การตรวจสอบและเกิดขึ้นกับทุกรัฐบาลทำให้ประเทศถูกชะงักงันในการพัฒนาประชาชนมีความเป็นอยู่ยากลำบากเพิ่มขึ้น ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีประชาชนออกมาเปิดโปงผ่านช่องทางออนไลน์เป็นจำนวนมาก อีกทั้งเปิดเวทีวงเสวนาผ่านสื่อออนไลน์ไลฟ์สด รายการทีวีรายการสด เพื่อมุ่งแลกเปลี่ยนความเห็น กล้าลุกขึ้นมาเปิดเผยการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการไทย และเยาวชนยังมองอีกว่าการปลูกจิตสำนึกของเยาวชนควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อความปลอดภัย มีการคุ้มครองพยานที่ออกมาเปิดโปงการทุจริตคอร์รัปชันไม่ให้ถูกคุกคาม ด้วยการให้อยู่ในสายตาของประชาชนเพื่อช่วยกันดูแลผลประโยชน์ของประเทศ ถึงแม้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ยังไม่สามารถขจัดให้หมดไปจากสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม อย่างน้อยก็มีกลุ่มเยาวชนที่ตื่นตัวและตระหนักรู้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Sihombing, S. O. (2021) กล่าวว่า การทุจริตเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ มันทำลายประเทศ และกัดเซาะรัฐบาลทุกระดับ จึงทำให้การพัฒนาประเทศถูกยับยั้งความยากจนเพิ่มขึ้น เยาวชนซึ่งเป็นความหวังของชาติมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับคอร์รัปชัน เยาวชนชาวอินโดนีเซียที่มีการรับรู้ต่อการทุจริตและความซื่อสัตย์มั่นคงมองว่าการทุจริตเป็นการพรากสิทธิของผู้อื่น และความซื่อสัตย์สุจริตจะกลายเป็นตัวบ่งชี้เพื่อวัดความเสียหายและความสมบูรณ์ในขั้นตอนต่อไปของการพัฒนา และพระครูศรีปริยัตยาภิณห์, ยุทธนา ประณีต และสวัสดิ์ จิรัญฐิติกาล (2565) ยังกล่าวอีกว่า ปัญหาการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิยมชอบทางการเมือง คือ หน่วยงานรัฐขาดการสร้างค่านิยม ขาดกิจกรรมต่อต้านการทุจริตให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกได้ ทำให้ประชาชนยุคใหม่ยอมรับการทุจริตถ้าไม่ทำให้เกิดความ

เดือดร้อน โดยเสนอแนะให้ปลูกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดี มีวัฒนธรรมสุจริตและไม่ทนต่อการทุจริต

2. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการสร้างกระบวนการ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน และแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับช่วงวัย การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์ เพื่อให้เยาวชนในจังหวัดลำปางรู้จักวิธีคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้วางแผนอย่างถูกต้องและเหมาะสม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินงานของกิจกรรมอย่างใกล้ชิดและรู้จักตัวตนที่แท้จริงผ่านการปฏิบัติการจากวิทยากรผู้มากความสามารถ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเพื่อให้เยาวชนได้รู้ว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ซึ่งแนวคิดของ Roger A. Hart กล่าวถึงบันไดการมีส่วนร่วมของเยาวชนเป็นการกระตุ้นให้บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนให้ความสำคัญกับเยาวชนและให้เกียรติเช่น พลเมืองคนหนึ่งที่สามารถแสดงความคิดเห็น ลงมือทำ และให้คำปรึกษาแก่คนในสังคมในเรื่องการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา สอดคล้องกับ Toleikiene, R., Balčiūnas, S. & Juknevičiene, V. (2020) กล่าวว่าทัศนคติของเยาวชนต่อการไม่ยอมรับการทุจริตในลิทัวเนียเป็นความท้าทายต้องใช้ความพยายามต่อสู้กับพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรวมองค์กรในระดับนานาชาติระดับชาติและระดับท้องถิ่น แঙ্গสถาบันที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องนี้ และเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางกฎหมายหรือกระบวนการทางสถาบัน อีกทั้งต้องใช้การเปลี่ยนแปลงความคิดของสังคม โดยได้นำรูปแบบแนวทางในการสนับสนุนเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เยาวชนกลายเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผ่านรูปแบบกลุ่มองค์กร กลุ่มต้นกล้าลำปาง โดยมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ 1) Youth Services Approach 2) Youth Development 3) Youth Leadership 4) Civic Engagement และ 5) Youth Organizing ผ่านกลุ่มต้นกล้าลำปางเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือ และความจริงจังการขับเคลื่อน ผ่านขั้นตอนการสร้าง ผู้นำเยาวชน ให้กลุ่มคนเหล่านั้น สามารถผลักดันความเป็นพลเมืองสู่สังคมและนำพากลุ่มต้นกล้าลำปางเข้าสู่การเป็นองค์กรเยาวชนที่แท้จริง เป็นการสนับสนุนและเตรียมพร้อมพวกเขาในการเข้ามาแบ่งปันความคิดเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน อีกทั้งยังเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน การเกิดกลุ่มต้นกล้าลำปางจึงเป็นแนวทางใหม่ในการผลักดันให้เยาวชนในจังหวัดลำปางเข้ามามีส่วนร่วมและเตรียมความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ขั้นสูงสุดในการหนุนเสริมและพัฒนาให้เยาวชนก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีความหมายและมีประสิทธิภาพ

นั้นจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากกลุ่มคนที่เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในสังคม ผ่านการพัฒนาศักยภาพและทักษะที่เป็นของเยาวชนพร้อมทั้งมีพื้นที่ในการทดลองและฝึกปฏิบัติทักษะสื่อสร้างสรรค์ 5 ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อพื้นที่ สื่อดิจิทัลสมัยใหม่ และสื่อมวลชน โดยสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยสร้างจิตสำนึกในการตื่นรู้ทั้งตนเองและคนรอบข้าง โดยอาศัยต้นทุนทางสังคมที่เยาวชนมีไม่ว่าจะเป็นทุนความสัมพันธ์ ทุนปัญญา ในการคิดสร้างสรรค์ ทุนโครงสร้าง ความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย และที่สำคัญทุนครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับจริยา เกิดไกรแก้ว (2564) กล่าวว่า สื่อดิจิทัลเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันในประเทศไทย ผลการประเมินคุณภาพสื่อดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) การรับชมสื่อดิจิทัลเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน มีค่าเฉลี่ย 4.01 อยู่ในระดับมาก และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อดิจิทัลสำหรับหัวข้ออื่น ๆ ที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ต่อไปในอนาคต

3. การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยได้แต่งตั้งคณะทำงานหลังจากมีการประชุมหารือ และร่วมกันออกแบบโลโก้ โครงการ ตลอดจน สร้างเพจ Facebook โดยตั้งชื่อว่า “ต้นกล้าลำปาง” ติดต่อประสานงานและลงสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ของโครงการ และข้อมูลจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน อีกทั้งได้ประชุมหารือกันในไลน์กลุ่มอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนในจังหวัดลำปาง หลายแห่งดังต่อไปนี้ ได้แก่ 1) สมาคมเยาวชนต้นกล้าคุณธรรม ลำปาง 2) สมาคมผู้สื่อข่าวจังหวัดลำปาง 3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง 4) บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดลำปาง 5) สภาเด็กและเยาวชน จังหวัดลำปาง 6) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัดลำปาง 7) คณะสงฆ์จังหวัดลำปาง และ 8) โรงเรียนในสังกัด สพฐ. จังหวัดลำปาง ซึ่งหน่วยงานแต่ละแห่งจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันตามพันธกิจและหน้าที่ของแต่ละแห่ง ซึ่งในส่วนนี้จะนำเสนอในภาพรวมของการสร้างเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งสอดคล้องกับเปรมศักดิ์ แก้วมรกต (2560) กล่าวว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นจะเป็นไปในรูปแบบของการพูดคุยเรื่องการเมือง โดยเยาวชนต้องการพื้นที่เพื่อใช้ในการแสดงออกทางการเมืองเช่น เปิดเวทีให้วัยรุ่นมาเสวนาเกี่ยวกับการเมือง และการเลือกตั้งเพราะวัยรุ่นเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย และมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่น ได้แก่ 1) ครอบครัว 2) โรงเรียน 3) ชุมชน 4) ศาสนา 5) หน่วยงานทางการปกครอง และเมธา หริมเทพาธิ

(2559) กล่าวว่า การใช้ธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันอย่างได้ผลจะต้องเกิดขึ้นบนความพอเพียงในการบริหารจัดการที่ดีทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้ปกครอง และประชาชน ผู้ถูกปกครอง

การสร้างเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปางครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์และการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแก่เยาวชนในจังหวัดลำปาง โดยเป็นการสร้างเครือข่ายที่ดี มีส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ปกครอง ชุมชน และเยาวชนในจังหวัดลำปางให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุนการจัดกิจกรรมป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และยังเป็นการสร้างเครือข่ายที่ช่วยเหลือกันเพื่อพัฒนาความรู้ของเยาวชนเป็นองค์กรรวมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2562) กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายเป็นการวางระบบการเมืองให้มีการควบคุมตรวจสอบ ถ่วงดุลกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง การได้มาซึ่งนักการเมืองที่มีคุณภาพและคุณธรรม ประการที่สาม การใช้อำนาจทางการเมืองของ นักการเมือง จะต้องมีการควบคุมตรวจสอบอย่างเคร่งครัดและมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูง โดยกำหนดกรอบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม เช่น มีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ผ่านช่องทางต่าง ๆ การปรึกษาหารือ (To Consult) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ (To Involve) มีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) และมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่เยาวชน (Empower) โดยให้เยาวชนเป็นผู้พิจารณาไตร่ตรองแนวปฏิบัติในการต่อต้านป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

องค์ความรู้ใหม่

การตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐในพื้นที่จังหวัดลำปาง เป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนในจังหวัดลำปางรู้จักวิถีคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้วางแผนอย่างถูกต้องและเหมาะสม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินงานของกิจกรรมอย่างใกล้ชิดและรู้จักตัวตนที่แท้จริงผ่านการปฏิบัติการจากวิทยากรผู้มากความสามารถ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเพื่อให้เยาวชนได้รู้ว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างไร ผ่านขั้นตอนการสร้างผู้นำเยาวชน ให้กลุ่มคนเหล่านั้น สามารถผลักดันความเป็นพลเมืองสู่สังคม และนำพากลุ่มต้นกล้าลำปางเข้าสู่การเป็นองค์กรเยาวชนที่แท้จริง เป็นการสนับสนุนและเตรียมพร้อมพวกเขาในการเข้ามาแบ่งปันความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน อีกทั้งยังเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน การเกิด

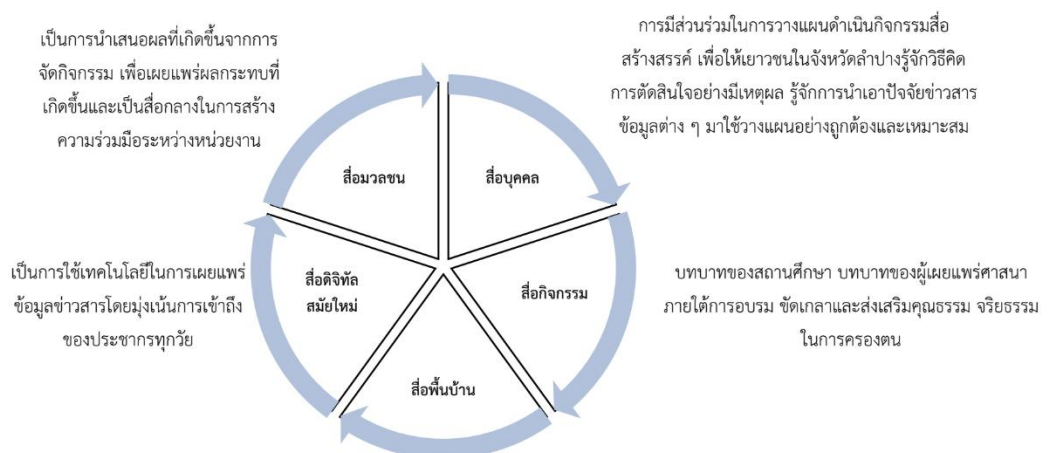
กลุ่มต้นกล้าลำปางจึงเป็นแนวทางใหม่ในการผลักดันให้เยาวชนในจังหวัดลำปาง เข้ามามีส่วนร่วม และเตรียมความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวต่อสถานการณ์ทางการเมือง อยู่ตลอดเวลา จนเกิดการสร้างเครือข่ายเยาวชนป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ ในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และคณะสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่โดยคำนึงถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีภายใต้ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศไทย

ปัจจัยการตื่นตัวของเยาวชนกับปัญหา
การทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ
ในพื้นที่จังหวัดลำปาง

การตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่
ของพลเมืองในสังคมไทยสร้างกระบวนการ
มีส่วนร่วมในจังหวัดลำปาง

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านพัฒนาเครือข่าย
เยาวชนการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันใน
องค์กรภาครัฐของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

การสร้าง Soft Power ผ่านการรับรู้จากสื่อสร้างสรรค์ของเยาวชน

ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างเยาวชน และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางการผลิตสื่อพื้นบ้าน
โดยมีเป้าหมายในการถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชนและการตระหนักรู้ถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันใน
จังหวัดลำปางซึ่งเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้สำหรับคนทุกเพศทุกวัยและแสดงถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดลำปาง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่เยาวชน
เยาวชนได้มีการแสดงความคิดเห็นทาง
การเมืองผ่านเวทีสาธารณะได้อย่างเหมาะสม
และแสดงถึงพลัง Soft Power ของ
เยาวชนผ่านการรวมตัวกันเพื่อแสดงออก
ทางความคิดอย่างสร้างสรรค์

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคมจากการดำเนินกิจกรรมการวิจัยเป็นการสร้าง
ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เยาวชน ในการสร้างพื้นที่
สาธารณะให้แก่เยาวชนได้อย่างยั่งยืน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
ต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อให้มีการสานต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นแก่เยาวชนอย่างยั่งยืน
รวมถึงการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ในการอบรม ชัดเจนเยาวชนตาม
หลักศีล 5 ในการแสดงออกของเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีเสนอให้หน่วยงานท้องถิ่นที่อยู่ในจังหวัดลำปางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักบทบาทและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี และมีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในพื้นที่สาธารณะ
2. ผู้สอนในสถานศึกษาควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยนำเอาองค์ความรู้การจัดกิจกรรมสื่อต่าง ๆ ที่เป็นผลผลิตจากโครงการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชนในและนอกสถานศึกษารวมถึงเป็นการสร้างเวทีสาธารณะให้เยาวชนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในของเขตของตนเองได้
3. หน่วยงานท้องถิ่นสามารถนำแนวทางการรวมตัวของกลุ่มต้นกล้าลำปางภายใต้กระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองไปเป็นแนวทางใหม่ในการผลักดันให้เยาวชนให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดีภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มีบทบาทในการตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ทางการเมือง
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถยกระดับเยาวชนในพื้นที่ โดยการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมผ่านขั้นตอนการสร้างผู้นำเยาวชนไปขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมในฐานะพลเมืองในจังหวัดลำปาง
5. จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยชิ้นนี้ได้ผลลัพธ์เชิงต้นแบบ สามารถนำไปศึกษาในในวงกว้างเชิงพื้นที่และยังสามารถกำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นรูปแบบของ Pilot Project ได้
6. การดำเนินโครงการนี้สามารถเป็นรูปแบบแก่สถานศึกษาทั้งในและนอกระบบ และเกิดความยั่งยืนในการบ่มเพาะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- จริยา เกิดไกรแก้ว. (2564). การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 14(1), 64-74.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2562). การคอร์รัปชันทางการเมือง: ความเป็นมาและแนวทางป้องกันแก้ไข. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2), 461-478.

- เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ. (2560). *วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภอกงเทพา จังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระครูศรีปริยัตยาภิรมณ์, ยุทธนา ประณีต และสวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล. (2565). การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(2), 163-174.
- เมธา หริมเทพาธิป. (2559). ธรรมชาติกับการแก้ปัญหาคอรัปชั่น. *วารสารพุทธมคัศ*, 1(2), 33-41.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง. (2564). *สถานการณ์ทางสังคมจังหวัดลำปาง ประจำปี 2464*. เข้าถึงได้จาก <https://lampang.m-society.go.th/>
- สำนักงานส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า 2564*. เข้าถึงได้จาก <chrome-extension://efaidnbmninnibpcapcgjclclefindmkaj/https://www.kpi-lib.com/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmvw&db=Main&sid=&skin=s&usid=&mmid=11205&bid=28620&lang=1>
- สุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุยะพรหม (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์*, 8(6), 363-379.
- Amelia, N., Rahmania, T. & Dewi, M. S. (2020). Description of ethical perception about corruption measures in youth who have parents with corruption behavior. *In Conference: Proceedings of the 1st International Conference on Religion and Mental Health*, pp. 129–138. Retrieved from <https://doi.org/10.4108/eai.18-9-2019.2293463>
- Aquino, R. A. (2023). Physical Education Instructors' Perception on the Commission on Higher Education Memorandum Order 39, S.2021 in a Higher Learning Institution in the Philippines. *Thai Journal of East Asian Studies*, 27(1), 47-68.

- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(1), 607-610.
- Lasritad, K. et al. (2015). Effects of Accounting Practice Transparency on Financial Reporting Quality of Municipality in the Northeast Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 34(4), 252-260.
- Rahman, R. A., Hasan, H. C., Ahmad, A. & Abd Wahab, R. (2023). Students' Perceptions toward Corruption: Malaysian Evidence. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(2), 126-135.
- Sihombing, S. O. & Achmadi, H. (2022). Assessing Indonesian Youth Acceptance of Corruption: Applying the Stimulus-Organism-Response Framework. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 11(2), 213-229.
- Sihombing, S. O. (2021). The Integration of Social Media to the Theory of Planned Behavior: A Case Study in Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(5), 445-454.
- Srivithaya, S. (2015). The Rule of Law and the Reconciliation by Buddhist Ways in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 20-29.
- Sukumalpong, J. (2013). *The Trend of Corruption in Thailand*. Bangkok : The Secretariat of the House of Representatives.
- Toleikiene, R., Balčiunas, S. & Juknevičiene, V. (2020). Youth Attitudes Towards Intolerance to Corruption in Lithuania. *Scientific Papers of the University of Pardubice Series D Faculty of Economics and Administration*, 28(2), 1-13
- Transparency International. (2018). Corruption Perceptions Index: CPI. Retrieved from <http://www.anticorruption.in.th/2016/th>.
- Zulqarnain, Z., Ikhlas, M. & Ilhami, R. (2022). Persepsi mahasiswa tentang pendidikan kewarganegaraan dan antikorupsi: Penting dan relevansi. *Integritas. Jurnal Antikorupsi*, 8(1), 123-134.

การพัฒนาความสามารถการอ่านเขียนคำควบกล้ำและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา

Development of Reading and Writing Consonant Clusters Ability and Teamwork and Collaboration of Prathomsuksa 3 Students Using Problem-Based Learning with Educational Game Boards

ภัณฑิรา ชินหงส์¹ และดนิตา ดวงวิไล²

Pantira Chinnahong and Dhanita Dounwilai

Received: October 04, 2024

Revised: December 14, 2025

Accepted: January 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถด้านการอ่านคำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป 2) พัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป และ 3) พัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ระดับสมารถ กลุ่มเป้าหมาย คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 20 คน ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านโคกกวาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา จำนวน 9 แผน รวมเวลา 15 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านคำควบกล้ำ 3) แบบทดสอบวัด

¹⁻² มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen University

Corresponding author, e-mail: pantira.ch@kkumail.com, Tel. 062-1966016

ความสามารถการเขียนคำควบกล้ำ 3) แบบประเมินสมรรถนะการทำงานแบบรวมพลังเป็นทีม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการอ่านคำควบกล้ำโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา นักเรียนร้อยละ 85 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 84.50 ขึ้นไป 2) นักเรียนมีความสามารถในการเขียนคำควบกล้ำโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70.50 ขึ้นไป 3) นักเรียนมีสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา นักเรียนร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 91.48 ซึ่งผ่านเกณฑ์ระดับสามารถ

คำสำคัญ: คำควบกล้ำ, ปัญหาเป็นฐาน, บอร์ดเกม, สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop the ability to read consonant clusters of Prathomsuksa 3 students by organizing problem-based learning with educational board games, with 80 percent of students passing the 70 percent criteria or more; 2) to develop the ability to write consonant clusters of Prathomsuksa 3 students by organizing problem-based learning with educational board games, with 80 percent of students passing the 70 percent criteria or more; and 3) to develop the ability of Teamwork and Collaboration of Prathomsuksa 3 students by organizing problem-based learning with educational board games, with 80 percent of students passing the proficiency level. The target group was 20 Prathomsuksa 3 students in the 2024 academic year at Ban Khok Kwang School, Ban Fang District, Khon Kaen Province. The purposive sampling was used. The tools used for data collection were: 1) problem-based learning management plans with educational board games, 9 plans, total time 15 hours; 2) test to measure the ability to read consonant clusters, 3) test to measure the ability to write consonant clusters, 4) competency assessment of Teamwork and Collaboration. Data were analyzed using basic statistics, including percentage, mean, and standard deviation. The research results found that 1) students were able to read consonant clusters at 84.50 percent and the number of

students who passed the criteria was 85 percent, which met the specified criteria; 2) students were able to write consonant clusters at 70.50 percent and the number of students who passed the criteria was 80 percent, which met the specified criteria; 3) students were able to work as Teamwork and Collaboration at 91.48 percent and the number of students who passed the criteria was 100 percent, which met the competency level.

Keywords: Consonant Clusters, Problem-Based, Board Games, Teamwork and Collaboration

บทนำ

คำควบกล้ำเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาษาไทย เพราะคำที่ใช้คำควบกล้ำ มีลักษณะที่ทำให้เสียงในภาษาไทยมีความไพเราะและแสดงถึงความประณีตของการออกเสียงคำ เพราะการออกเสียงคำควบกล้ำจะแตกต่างจากการออกเสียงคำที่มีพยัญชนะต้นตัวเดียว หากไม่ระวังในการออกเสียงจะทำให้เสียงผิด เป็นสาเหตุที่ทำให้การเขียนผิดและทำให้ความหมายที่ต้องการสื่อสารผิดไปด้วย นอกจากจะทำให้เกิดการสื่อสารที่ผิดแล้ว ยังทำให้เสียบุคลิกภาพของผู้อ่านหรือผู้พูดได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ในปัจจุบันยังคงพบปัญหาการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำผิดอยู่โดยทั่วไป ทำให้เกิดความไม่เข้าใจในเจตนาการส่งสารและไม่สามารถตอบกลับสารนั้นได้ เพราะตีความหมายของสารที่รับมาไม่ถูกต้อง อาจเกิดผลเสียต่อเยาวชนในอนาคตของชาติต่อไปได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในแก้ไขปัญหาด้านการอ่านเขียนคำควบกล้ำ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 หากผู้เรียนบกพร่องหรือขาดความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำจะส่งผลให้การเรียนรู้ไม่ก้าวหน้าได้ และจะประสบความยากลำบากในการสื่อสารตลอดจนการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555)

จากความสำคัญของการอ่านเขียนคำควบกล้ำข้างต้น จากการติดตามข้อมูล ประเมินผลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยพบว่าผลการทดสอบและการสังเกตพฤติกรรมการอ่านและเขียนคำควบกล้ำนักเรียนมีทักษะการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ในห้องเรียนละเลยการออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำ เช่น กระโปรง เป็น กะโปง, ผิดพลาดเป็น ผิดพาด, ครู เป็น คู อาจเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาถิ่น และครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนและโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ประชาชนพูดภาษา

อีสาน เกิดความเคยชินกับการใช้ภาษาอยู่ที่บ้านกับครอบครัวเมื่อมาฝึกเรียนภาษาไทย จึงเกิดปัญหาในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ ที่เป็นสาเหตุสำคัญในการสื่อสารที่ทำให้สื่อความหมายของคำหรือประโยคผิดเพี้ยน สอดคล้องกับสุรัสวดี จันทพันธ์ (2566) กล่าวถึง ปัญหาการออกเสียงคำควบกล้ำว่า ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการออกเสียงคำควบกล้ำให้ถูกต้องชัดเจน ขาดความระมัดระวังในเรื่องการออกเสียงคำประเภนี้ โดยส่วนมากจะออกเสียง เฉพาะพยัญชนะต้นหน้า ส่วนตัวควบจะไม่ออกเสียงเลย ทำให้ภาษาผิดเพี้ยนไป ครูผู้สอนจึงควรสร้าง ความตระหนักให้นักเรียนเห็นความจำเป็นและความสำคัญในเรื่องการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำให้ถูกต้อง และส่งเสริมความสามารถในการอ่านคำควบกล้ำให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการจัดการปัญหาตั้งแต่ระยะเริ่มต้นก่อนจะติดเป็นนิสัย เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการวางรากฐานในการใช้ ภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติให้ถูกต้อง ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องแก้ไขและพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำของนักเรียนให้มีความทักษะที่สูงขึ้น และจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนยังไม่สามารถจัดระบบและกระบวนการทำงานทั้งของตนเองและร่วมกับผู้อื่นได้ เช่น ไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและเป้าหมายของทีม ส่งผลให้งานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละครั้งยังไม่สำเร็จภายในเวลาที่กำหนด นักเรียนยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เพราะขาดการทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามกรอบสมรรถนะหลักของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564)

ผู้วิจัยจึงพยายามหาวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ ด้วยการนำการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning: PBL) เพื่อส่งเสริมและพัฒนารอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน เป็นกระบวนการจัดการเรียนที่เริ่มต้นจากปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอ่านและเขียนคำควบกล้ำในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดปัญหาจะเป็นตัวตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้และเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล และการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อเข้าใจกลไกของตัวปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาการเรียนรู้แบบนี้มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนในด้านทักษะและกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา นักเรียนให้สามารถเรียนรู้โดยการชี้แนะตนเองซึ่งนักเรียนจะได้ฝึกฝนการสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยการแก้ปัญหาใหญ่ต่อนักเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

นอกจากนั้นยังใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “บอร์ดเกม (Board Game)” ร่วมด้วย เป็นเกมที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน มีลักษณะการเล่นแบบออฟไลน์ บอร์ดเกมจึงเป็นเกมอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อดึงดูดความสนใจให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งบอร์ดเกมมีประโยชน์และความสำคัญต่อผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น เปิดพื้นที่และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น สามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในชีวิตจริง เสริมสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผ่านความสนุกที่ได้จากบอร์ดเกม ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณในการวางแผนและแก้ไขปัญหา (Gardner, H., 1999)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบล้ำและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกกวาง ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา เพื่อให้เกิดทักษะในการอ่านและเขียนคำควบล้ำที่เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียน ภาษาไทยในระดับสูงชัน และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ทางภาษาไทย ที่ควรค่าแก่การเรียนรู้อนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคำควบล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป
2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป
3. เพื่อพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ระดับสามารถขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถการอ่านเขียนคำควบล้ำและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา แบบแผนการวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิเคราะห์ตามประเด็นที่วางไว้ มีวิธีการศึกษาค้นคว้า ดังต่อไปนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกตามประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การอ่านเขียนคำควบกล้ำ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษา สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม การสร้างและหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 9 แผน รวมเวลา 15 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เกี่ยวกับการ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย หลักการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา

1.3 ศึกษาหลักสูตรโรงเรียนบ้านโคกกวาง (2566) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.4 วิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่เนื้อหาที่จะนำมาออกแบบบอร์ดเกม สังเคราะห์ องค์ความรู้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ออกแบบและพัฒนาบอร์ดเกมต้นแบบ ภายใต้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านสื่อ

1.5 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการและขั้นตอนของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ 15 ชั่วโมง

1.6 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.7 สร้างแบบประเมินแผนการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา เพื่อนำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญใช้ประกอบการประเมิน หรือตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีสาระในการประเมินเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้

1.8 นำแผนการจัดการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

1.9 นำคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์คุณภาพตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน ถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม จากนั้นนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. การสร้างบอร์ดเกมการศึกษา ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาบอร์ดเกมคำควบกล้ำขึ้นเอง จำนวน 3 บอร์ดเกม โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาบอร์ดเกมและเนื้อหาการอ่านเขียน คำควบกล้ำจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ออกแบบและพัฒนาบอร์ดเกมต้นแบบให้มียุคประกอบครบถ้วน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยได้สำรวจและทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายให้ลึกซึ้ง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยเก็บข้อมูลผ่านการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน

2.2 ดำเนินการสร้างบอร์ดเกมจากนั้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและนำบอร์ดเกมต้นแบบไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.3 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม โดยใช้บอร์ดเกม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R. A., 1961)

2.4 ผลการประเมินค่าความเหมาะสมของบอร์ดเกมทั้ง 3 บอร์ดเกม พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด

2.5 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมมาปรับปรุง แก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย

2.6 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษาที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไป Try Out กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโคกกวาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.7 หลังจากปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมตามข้อมูล หลังจากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อจัดทำบอร์ดเกมการศึกษาฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

3. การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชนิดและลักษณะของข้อสอบจากหนังสือการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา และทำการกำหนดลักษณะของแบบทดสอบ

3.2 วิเคราะห์จุดประสงค์และเนื้อหาสาระหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นกำหนดน้ำหนักคะแนนและจำนวนข้อสอบของแต่ละเนื้อหา

3.3 สร้างแบบวัดความสามารถการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบทดสอบการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน ตอนที่ 2 แบบทดสอบการเขียนคำควบกล้ำ จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน โดยการเลือกคำมาใช้ในแบบทดสอบการอ่านและเขียนคำควบกล้ำ ผู้วิจัยคัดเลือกคำจากชุดคำพื้นฐานในบทเรียนที่นักเรียนอ่านและเขียนผิดจากผลการทดสอบก่อนเรียน

3.4 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ

3.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.6 นำแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ ที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งผลที่ได้มีค่า 1.00 จำนวน 70 ข้อ ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับและนำมาใช้ได้

3.7 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบให้ถูกต้องเหมาะสม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ นำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเห็นชอบก่อนนำไปใช้จริง

3.8 นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแก้ไขเสร็จแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 29 คน

3.9 นำผลคะแนนจากแบบทดสอบมาคำนวณหาค่าระดับความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกเฉพาะแบบทดสอบข้อที่มีค่าที่อยู่ในระดับที่เหมาะสม จำนวน 40 ข้อเท่านั้น ซึ่งแยกเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านคำควบกล้ำ 20 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถการเขียนคำควบกล้ำ 20 ข้อ ไปใช้โดยค่าความยากง่าย (p) ที่เหมาะสมจะอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20-1.00 ถือเป็นแบบทดสอบที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด พบว่า การนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อโดยใช้เกณฑ์ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 – 0.80 ซึ่งได้ ค่าความยากง่ายแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านคำควบกล้ำอยู่ระหว่าง 0.29 - 0.79 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.43 – 0.93 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการอ่านคำควบกล้ำมีค่า เท่ากับ 0.96 และค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนคำควบกล้ำอยู่ระหว่าง 0.21 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.29 – 0.79 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบการอ่านคำควบกล้ำมีค่าเท่ากับ 0.93

4. การสร้างแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม โดยผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบของสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมไว้ 3 องค์ประกอบ รวมจำนวน 15 ข้อ เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดการประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของนักเรียน

4.2 นำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม มาสร้างแบบประเมินเพื่อประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4.3 สร้างแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม โดยแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ใช้รูปแบบการประเมินแบบ Rubric Score โดยกำหนดระดับคุณภาพเป็น 3 ระดับ

4.4 กำหนดการแปลผลของข้อมูลที่ได้จากการประเมิน โดยนำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ คือ ผลการประเมิน ร้อยละ 75 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ในระดับสามารถ (หรือได้คะแนน 34 คะแนนขึ้นไป)

4.5 นำแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา และความชัดเจนของข้อคำถาม หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

4.6 นำแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับข้อคำถาม แล้วนำผลการพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC

4.7 โดยพิจารณาความเหมาะสมจากค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าเฉลี่ย มากกว่า หรือ เท่ากับ 0.50 ขึ้นไป แสดงว่าคุณลักษณะของแบบประเมินสอดคล้องกับจุดประสงค์ ซึ่งจากผลการประเมินได้ค่าดัชนีความสอดคล้องคือ 1.00

4.8 นำแบบประเมินด้านสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นสังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การหาร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการนำคะแนนแบบวัดความสามารถในการอ่านและเขียนคำควบกล้ำมาหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ของผู้เรียนทั้งหมดและนำมาสะท้อนผลการปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเรียนรู้และเป็นแนวทางในการดำเนินการในวงจรปฏิบัติการต่อไป

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นการแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงอธิบายความหมายที่ได้จากการบันทึกสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถในการอ่านและเขียนคำควบกล้ำ และแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตีความ สรุปความและนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประเมินผลการปฏิบัติและนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนมีความสามารถในการอ่านคำควบกล้ำโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา นักเรียนร้อยละ 85 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 84.50 ขึ้นไป

ตารางที่ 1 ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำควบกล้ำ

จำนวนนักเรียน	คะแนนสอบ			คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	คะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด			จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
20	20	20	5	16.90	84.50	17	85	3	15

2. นักเรียนมีความสามารถในการเขียนคำควบล้างโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70.50 ขึ้นไป

ตารางที่ 2 ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนคำควบล้าง

จำนวนนักเรียน	คะแนนสอบ			คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	คะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด			จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
20	20	19	3	14.1	70.50	16	80	4	20

3. นักเรียนมีสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา นักเรียนร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 91.48 ซึ่งผ่านเกณฑ์ระดับสามารถ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์แบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมรายด้าน

สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	ระดับพฤติกรรม
1. ด้านภาวะผู้นำ	2.73	0.42	91.11	ดีมาก
2. ด้านการร่วมทำงานอย่างเป็นระบบ	2.73	0.42	91.11	ดีมาก
3. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้ง	2.77	0.37	92.20	ดีมาก
รวม	2.74	0.40	91.48	ดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านคำควบล้างด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกกว้าง พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.90 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.50 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 85 ทั้งนี้เพราะวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ฝึกฝนการคิดแก้ปัญหาจากปัญหาสถานการณ์ที่กำหนดให้ ทำให้นักเรียนอยากศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้ นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาไปด้วย ซึ่งจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกม นักเรียนมีความรู้สึกสนุกสนานในการเล่นเกมน เพราะได้

ประจักษ์ความสามารถในการตอบคำถามเพื่อให้ได้คะแนนสูงกว่ากลุ่มอื่น ถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ ทาศิริ และจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (2562) พบว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดได้อิสระ ซึ่งผู้เรียนสามารถช่วยเหลือกันเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีแบ่งงานและหน้าที่ สามารถคิดและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยผู้สอนเป็นผู้คอยแนะนำให้คำปรึกษา นอกจากนี้การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะช่วยให้นักเรียนเลือกสรรความรู้ที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองได้รับความรู้ใหม่จากการศึกษาค้นคว้าด้วยการวิเคราะห์และแก้ปัญหา รู้จักการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น พัฒนาความคิดใหม่ ๆ เกิดความกระตือรือร้นต่อการเรียน

2. ผลการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนคำควบล้างด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกกว้าง พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.10 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 70.50 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ทั้งนี้เพราะวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ฝึกฝนการคิดแก้ปัญหาจากปัญหาสถานการณ์ที่กำหนดให้ ทำให้นักเรียนอยากศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้ นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมการศึกษาร่วมด้วย ซึ่งจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกม นักเรียนมีความรู้สึกสนุกสนานในการเล่น เพราะได้ประจักษ์ความสามารถในการตอบคำถามเพื่อให้ได้คะแนนสูงกว่ากลุ่มอื่น ถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยณัฐธราภรณ์ อະสุรินทร์ และดนิตา ดวงวิไล (2566) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบภาระงานเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ช่วยพัฒนาทักษะ การเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียน สามารถนำทักษะการเขียนสะกดคำภาษาไทยไปช่วยในการเขียนเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิด ให้มีความคล่องแคล่วและมีความมั่นใจในการเขียนมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งครูสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรม การเขียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผลการพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของนักเรียนโดยประเมินจากแบบประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกกว้าง พบว่า การประเมินสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมนักเรียนมีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 41.16 คิดเป็นร้อยละ 91.48 จำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนร่วมปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มโดยการให้ความร่วมมือในการทำงานความตั้งใจในการทำงาน ร่วมแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นอย่างมีความริเริ่มสร้างสรรค์เป็นระบบและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา นิลอุบล (2565) ที่กล่าวว่า นักเรียนเกิดการจัดระบบและกระบวนการทำงานทั้งของตนเองและร่วมกับผู้อื่น โดยใช้การรวมพลังทำงานเป็นทีม มีแผน ขั้นตอน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ได้เป็นสมาชิกทีมที่ดี และมีภาวะผู้นำมากขึ้น อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่ยังต้องส่งเสริม คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้ง มีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกันมากขึ้น เช่น การขอโทษ ให้อภัย และให้กำลังใจเพื่อนในทีม

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาผลการพัฒนาความสามารถการอ่านเขียนคำควบกล้ำ และสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา พบว่า สามารถพัฒนาความสามารถการอ่านเขียนคำควบกล้ำเพิ่มขึ้น และนักเรียนมีสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับสามารถขึ้นไปในทุกด้าน ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษาที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถการอ่านเขียนคำควบกล้ำและสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของนักเรียนให้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูควรจัดให้มีการทำกิจกรรมเสริมต่าง ๆ ภายหลังการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ เช่น แบบฝึกทักษะ ใบงาน ใบความรู้เรื่องการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา เพื่อเพิ่มความคงทนของความรู้ และทักษะของนักเรียน
2. ครูควรเพิ่มเวลาในการทำกิจกรรมบอร์ดเกมทั้ง 3 บอร์ด เนื่องจากนักเรียนเกิดความสุข สนุกสนาน และต้องการเล่นเกมอีกแต่เวลาไม่พอ
3. ครูควรเพิ่มตัวแปรที่จะศึกษาในด้านอื่น ๆ เช่น ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา

4. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียนในด้านอื่น ๆ นอกจากการอ่านเขียนคำควบกล้ำ เช่น อักษรนำ อักษรสามหมู่ คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เป็นต้น

5. ครูควรมีการส่งเสริมความสามารถในการอ่านและเขียนคำควบกล้ำ โดยใช้รูปแบบหรือเทคนิคอื่น ๆ เพื่อหาทางเลือกในการส่งเสริมความสามารถการอ่าน และการเขียนคำควบกล้ำที่เหมาะสมกับนักเรียน

6. ครูควรเพิ่มบอร์ดเกมการศึกษาเรื่องอื่นๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอนวิชาภาษาไทย เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นลำดับต่อไป

7. ครูควรนำบอร์ดเกมทั้ง 3 บอร์ดนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อบูรณาการกับวิชาอื่น หรือชั้นเรียนอื่นด้วย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คุรุสภา.

โรงเรียนบ้านโคกกวาง (2566). หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านโคกกวาง (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2566). (อัสสำเนา)

จันทิมา นิลอุบล (2566). การพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมและสมรรถนะการสื่อสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการเรียนรู้สะสมเต็มด้วยการสืบเสาะหาความรู้. ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 61 (หน้า 13-26). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณัฐริการรณ์ อะสุรินทร์ และดนิตา ดวงวิไล (2566). การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนสะกด คำภาษาไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบภาระงาน เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). แนวทางการจัดการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). *แนวการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุภาภรณ์ ทาศิริ และจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2562). *การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสมุทรปราการ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติ*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรัสวดี จันทพันธ์. (2566). *การวิจัยปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำของนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโพนสว่าง*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple intelligences for the 21st century*. New York : Basic Books.
- Likert, R. A. (1961). *New Patterns of Management*. New York : McGraw-Hill Book Company Inc.

องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดิน แบบพอเพียง

Knowledge on the Model and Process of Water Management based on
the Concept of Sufficiency Groundwater Bank

อนงศนาฏ แก้วไพฑูรย์¹ ศศิกิจจ์ อัจฉัย² สมคิด พุ่มทุเรียน³ และสมบัติ นวลระยอง⁴
Anongnat Kaewpaitoon, Sasikit Amchui, Somkid Phumthurain and
Sombat Nuanra-ong

Received: May 14, 2024

Revised: October 10, 2024

Accepted: November 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 2) ศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง และ 3) สังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูป/คน โดยมีพื้นที่เป้าหมายคือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด 2) ชุมชนบ้านธารมะยม 3) เทศบาลตำบลหนองมะโมง 4) วัดภักทธรราม โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร และสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงพบว่ามีรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบพอเพียง พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด บ้านธารมะยมและเทศบาลตำบลหนองมะโมง มีสอง 2 ระบบ ได้แก่ รูปแบบระบบปิดและรูปแบบระบบเปิด ในส่วนของวัดภักทธรรามมีรูปแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ระบบปิดแบบรางไร้ท่อเพียงระบบเดียว 2) วิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ทั้ง 4 พื้นที่ พบว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นองค์ความรู้ในการ

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: anongnatmam102@gmail.com, Tel. 081-5325152

จัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถทำได้โดยอาศัยองค์ความรู้ในแต่ละพื้นที่ดำเนินการที่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการบริหารจัดการน้ำที่ต้นทางของน้ำสามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง และ 3) ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงพบว่า ในพื้นที่ 4 พื้นที่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสามารถแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขังและภัยแล้ง จุดต่างกันในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินในแต่ละพื้นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ตามบริบทของพื้นที่ในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ให้กับคนในชุมชน

คำสำคัญ: องค์ความรู้, รูปแบบและกระบวนการ, ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the model and management process of the sufficiency groundwater bank; 2) to study and analyze the knowledge about the concept of the sufficiency groundwater bank; and 3) to synthesize the knowledge about the model and management process of water according to the concept of the sufficiency groundwater bank. Qualitative research was conducted using in-depth interviews with 25 informants by purposive sampling. The target areas were 1) Khlang Daed Subdistrict Administrative Organization, 2) Ban Tham Mayom Community, 3) Nong Mamong Subdistrict Municipality, and 4) Wat Phattharasitharam. The content analysis of the data collected from documents was used to create a summary of the data obtained from the interviews and focus group discussions. The research results found that 1) the model and process of the management of the sufficiency groundwater bank found that the model and process of the sufficiency groundwater bank management in the areas of the Khlang Daed Subdistrict Administrative Organization, Ban Thammayom and Nong Mamong Subdistrict Municipality had two systems: a closed system and an open system. In the part of Wat Phatthasittharam, there was only one model of the sufficiency groundwater bank, single-channel closed-loop system; 2) the analysis of knowledge related to the sufficiency underground water bank in all 4 areas found that knowledge

related to the sufficiency groundwater bank was a form of knowledge in managing local water resources that local communities can do by themselves by using the knowledge in each area to focus on the water management process at the source of water, which can solve drought problems, and 3) the results of the knowledge synthesis on the model and process of water management based on the concept of the sufficiency groundwater bank found that in 4 areas, the aim was to be able to solve the problem of flooding and drought. The differences in the management of the groundwater bank in each area must be studied and analyzed according to the context of the area in managing the groundwater bank in order to create appropriateness and benefit to people in the community.

Keywords: Knowledge, Model and Process, Sufficiency Groundwater Bank

บทนำ

การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กในบทบาทการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ทำให้เกิดประโยชน์กับประชาชนให้เกิดความยั่งยืน (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, 2566) คนในชุมชนมีความเดือดร้อนในปัญหาน้ำท่วมขังภัยแล้งติดต่อกันเป็นเวลานาน การหาแนวคิดร่วมกันในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขังและการแก้ไขปัญหาจากภัยแล้งนั้น โดยมีแนวคิดในการจัดทำ “ธนาคารน้ำใต้ดิน” ซึ่งประชาชนสามารถเรียนรู้และทำด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐ (ขวัญใจ เปื่อยหนองแซ่ และสัญญา เคนาภูมิ, 2563) ที่ผ่านมามีว่าได้กำหนดแนวนโยบาย ตลอดจนจัดทำแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากสภาพปัญหาที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลาทำให้นโยบายและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับน้ำดังกล่าวไม่อาจครอบคลุมในทุกปัจจัยของปัญหาประกอบกับความไม่ชัดเจนของการบูรณาการแผนงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นที่รับผิดชอบจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนได้ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2558) ธนาคารน้ำใต้ดินสามารถแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขังและปัญหาภัยแล้งได้จริง ตัวอย่างเช่น ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี บริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ประชาชนสามารถทำการเกษตรได้ในช่วงฤดูแล้งสามารถใช้น้ำที่เก็บไว้ใต้ดิน ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติในการควบคุมดูแลธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นอีกทางเลือก

หนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนตลอดจนภาคประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังและภัยแล้ง ซึ่งในแต่ละพื้นที่การสร้างธนาคารน้ำใต้ดินที่แต่ละชุมชนต่างมีรูปแบบและกระบวนการที่หลากหลายแตกต่างกันเพราะบางพื้นที่บางชุมชนมีพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทานทั้งหมดอีกทั้งปริมาณน้ำใต้ดินไม่เพียงพอสำหรับการทำเกษตรกรรม ประชาชนในพื้นที่จึงพบกับวิกฤตระดับน้ำบาดาลการลดลงมากกว่าปกติส่งผลกระทบต่อการใช้้ำของประชาชน และในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำท่วมเกิดขึ้นทุกปีแต่ไม่สามารถเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้งได้การบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินจึงต้องปรับใช้รูปแบบและกระบวนการที่เป็นมาตรฐานที่ชุมชนสามารถนำไปปรับใช้และพัฒนาธนาคารน้ำใต้ดินได้อย่างเหมาะสมในแต่ละชุมชน

สำหรับในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ที่ผ่านมามีคณะกรรมการจังหวัดนครสวรรค์ได้มีการลงนามในบันทึกความร่วมมือ (MOU) ในการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยได้รับความร่วมมือจากกรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ จังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอไผ่เงิน จังหวัดอุบลราชธานี สถาบันวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาสร้างสรรค์ บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ในการที่จะร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาและสร้างศูนย์การเรียนรู้ธนาคารน้ำใต้ดินต้นแบบขึ้นในพื้นที่โดยรอบของพุทธอุทยานนครสวรรค์ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการที่เป็นมาตรฐานบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงก่อนที่จะมีการขยายผลให้ความรู้กับคณะสงฆ์ทั้งจังหวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนหรือกลุ่มเกษตรกร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐหรือเอกชนที่สนใจ ทั้งนี้ได้มีการจัดสร้างระบบการบริหารจัดการน้ำตามแบบธนาคารน้ำใต้ดินทั้งในแบบระบบเปิดและระบบปิด 9 ฐานการเรียนรู้

โครงการวิจัยองค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงจึงเป็นโครงการวิจัยที่จะมีส่วนสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ธนาคารน้ำใต้ดินต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถหรือศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำของวัดและชุมชน โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตรให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น ถือเป็นการขับเคลื่อนพัฒนาที่ส่งผลให้เกิดการลดความเสี่ยงและความเสียหายทางการเกษตรตลอดจนเป็นช่องทางหรือแนวทางที่จะช่วยให้เกษตรกรหรือประชาชนมีศักยภาพในทางการผลิต ซึ่งจะนำมาซึ่งรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บนพื้นฐานของการมี

ส่วนร่วมตามหลัก “บวร” ทั้งบ้านหรือชุมชน ประชาชน วัดหรือพระสงฆ์หรือคณะสงฆ์และส่วนราชการทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากเหตุผลและปัญหาที่ได้กล่าวข้างต้นผู้วิจัยสนใจในการรวบรวมความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบพอเพียง วิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวธนาคารน้ำใต้ดินตลอดจนสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงหาข้อสรุปของรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งแบบพอเพียงและยั่งยืน ในพื้นที่ที่มีระบบการบริหารจัดการน้ำชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยศึกษาองค์ความรู้จากองค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ บ้านธารมะยม ตำบลวังซ่าน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ เทศบาลตำบลหนองมะโมง อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาทและวัดภักทริสธาราม ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นกระบวนการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ภาคกลาง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง
3. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้รูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีการศึกษาจากทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อหาองค์ความรู้วิธีการกระบวนการในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปองค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเพื่อมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินอย่างพอเพียงทั้งเป็นองค์ความรู้ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 2) บ้านธารมะยม ตำบลวังซ่าน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ 3) เทศบาลตำบลหนองมะโมง อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท 4) วัดภักทิสัทธาาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยพื้นที่การวิจัยคัดเลือกจากการบริหารจัดการนารน้ำใต้ดินที่เป็นต้นแบบในพื้นที่ ประกอบด้วย

1. สร้างข้อสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการนารน้ำใต้ดิน จำนวน 25 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนได้เสียหลักในการขับเคลื่อนนารน้ำใต้ดินในแต่ละพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีโครงสร้างแบบคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกที่ได้วางแผนคำถาม (Interview Guide) เพื่อช่วยให้ผู้สัมภาษณ์สามารถซักถามได้อย่างละเอียด ถูกต้อง และครอบคลุมประเด็นองค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการนารน้ำตามแนวรนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงโดยมีโครงสร้างคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาข้อมูล ส่วนที่ 1 คือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยสรุปประเด็นแนวคิด รูปแบบ และวิธีการ แนวคิดหลักและทฤษฎีที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนารน้ำใต้ดิน ส่วนที่ 2 คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยองค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการนารน้ำตามแนวรนาการน้ำใต้ดินเป็นการวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลแบบบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. สร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒินารน้ำใต้ดิน จำนวน 12 รูป/คน วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยคัดเลือกผู้ที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับนารน้ำใต้ดิน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการสนทนากลุ่ม คือ ประเด็นคำถามในรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการนารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง องค์ความรู้วิธีการ รูปแบบกระบวนการต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปประเด็นแนวคิด รูปแบบ และกระบวนการบริหารจัดการนารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ว.262/2566

สรุปผลการวิจัย

1. วิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงพบว่ารูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบพอเพียง ทั้ง 4 พื้นที่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด 2) บ้านธารมะยม ตำบลแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ 3) เทศบาลตำบลหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท มีรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียง มีสอง 2 ระบบ ได้แก่ รูปแบบระบบปิดและรูปแบบระบบเปิด ในส่วนของวัดภักทธรรสธารามที่ได้บริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบพอเพียง คือ ระบบปิดที่เป็นรูปแบบรางไรท่อ เพียงระบบเดียว เพราะบริบทพื้นที่ในแต่ละที่แตกต่างกันเนื่องจากพื้นที่ไม่เอื้อต่อการขุดเจาะ กระบวนการบริหารจัดการธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทุกพื้นที่นั้นได้รับความร่วมมือจากชุมชน ประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงร่วมกันบริหารจัดการซึ่งในแต่ละพื้นที่จะบริหารจัดการตามบริบทของพื้นที่

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่ พบว่า เป็นองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่น ที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบระบบปิดและรูปแบบระบบเปิดโดยองค์ความรู้ในแต่ละพื้นที่ดำเนินการที่มุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการน้ำที่ต้นทางของน้ำด้วยวิธีการเอาน้ำฝนและน้ำท่าที่ไหลหลากมาเข้ามาในแต่ละพื้นที่มาเก็บสำรองไว้เป็นน้ำใต้ดิน สร้างให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินเป็นองค์ความรู้ที่ส่งผลในการแก้ไขน้ำท่วมซึ่งให้ลดลงแก้ปัญหาความแห้งแล้ง เพิ่มความชุ่มชื้น ต้นไม้เจริญเติบโต ลดความขัดแย้ง ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนต่อยอดองค์ความรู้ด้วยระบบ AGS Root Zone Watering System นวัตกรรมการปลูกต้นไม้โดยประยุกต์ใช้หลักการเดียวกับธนาการน้ำใต้ดินระบบปิด ขั้นตอนการทำงานในแต่ละพื้นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความพร้อมตามบริบทของพื้นที่ให้มีข้อมูลที่ชัดเจนและเพียงพอสำหรับการออกแบบและวางแผนการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ให้กับคนในชุมชน

3. องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงในพื้นที่ 4 พื้นที่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด 2) บ้านธารมะยม 3) เทศบาลตำบลหนองมะโมง รูปแบบการบริหารจัดการธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียง มี 2 ระบบ คือ 1) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบ่งเป็น (1) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิดแบบคร้วเรือน (2) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบผันน้ำ (3) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิดแบบรางระบายน้ำหรือรางไรท่อ 2) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบ่งเป็น (1) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบบทำใหม่ (2) ธนาการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด

แบบประยุกต์ ซึ่งในส่วนของวัดภักทธำพรามีรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบรางไรท่อ เพียงระบบเดียว การบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสามารถป้องกันบรรเทาแก้ไขสภาพปัญหาน้ำท่วม น้ำขัง และภัยแล้ง จุดต่างกันในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่การเติมน้ำลงใต้ดินแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันต้องประยุกต์หรือปรับใช้หลักการการบริหารธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงให้เหมาะสมกับพื้นที่จุดเด่นในการนำองค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำเป็นองค์ความรู้นวัตกรรมที่มีผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำที่เข้มแข็งตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนทุกพื้นที่และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุนจึงประสบผลสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงโดยคณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. รูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด 2) บ้านธารมะยม ตำบลแม่แก้ว จังหวัดนครสวรรค์ 3) เทศบาลตำบลหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท มีรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงมีสอง 2 ระบบในส่วนของวัดภักทธำพรที่ได้บริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบพอเพียงที่เป็นระบบปิดแบบรางไรท่อเพียงระบบเดียว เพราะบริบทพื้นที่ในแต่ละที่ที่แตกต่างกันกระบวนการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทุกพื้นที่นั้นได้รับความร่วมมือจากชุมชน ประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงร่วมกันบริหารจัดการซึ่งในแต่ละพื้นที่จะบริหารจัดการต่างกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิสุทธิ อ้วนล้ำ และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการน้ำสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเองด้านแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน (Ground Water Bank) บ้านค้ำกลาง ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ระบบธนาคารน้ำใต้ดิน พบว่า มี 2 แบบ คือ 1) ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด ใช้ในครัวเรือนในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขัง สามารถกำจัดน้ำเสียจากการใช้ในครัวเรือนซึ่งงบประมาณน้อยสมาชิกในครัวเรือนสามารถดำเนินการจัดการน้ำเสียหรือน้ำท่วมขังภายในบริเวณบ้านของตนเองได้ 2) ธนาคารน้ำใต้ดิน

ระบบเปิดใช้ในแหล่งน้ำขนาดใหญ่เพื่อใช้แก้ไขปัญหาทางการเกษตร เช่น การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติไม่กักเก็บน้ำอย่างเพียงพอหรือแก้ไขปัญหาทั่วม

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถทำเองได้โดยมีรูปแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 2 ระบบ คือระบบปิดและระบบเปิด ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด ชุมชนบ้านธารมะยม เทศบาลตำบลหนองมะโมง ในส่วนพื้นที่วัดภักทิสราธรรมได้ทำธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นระบบปิดแบบรางไรท่อ เพียงระบบเดียว โดยองค์ความรู้ในแต่ละพื้นที่ดำเนินการที่มุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการน้ำที่ต้นทางของน้ำ ด้วยวิธีการเอน้ำฝนและน้ำท่าที่ไหลหลากมาเข้ามาในแต่ละพื้นที่มาเก็บสำรองไว้เป็นน้ำใต้ดิน สร้างให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินเป็นองค์ความรู้ที่ส่งผลในการแก้ไขน้ำท่วมขังให้ลดลง แก้ปัญหาความแห้งแล้งในฤดูร้อน เพิ่มความชุ่มชื้นต้นไม้เจริญเติบโต ลดความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรและน้ำ ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนต่อยอดองค์ความรู้ด้วยระบบ AGS Root Zone Watering System นวัตกรรมการปลูกต้นไม้โดยประยุกต์ใช้หลักการเดียวกับธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด เมื่อนำไปปฏิบัติในแต่ละพื้นที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ขั้นตอนให้เหมาะสมและความพร้อมตามบริบทของพื้นที่ ให้มีข้อมูลที่ชัดเจนและเพียงพอสำหรับการออกแบบและวางแผนการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ให้กับคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำของกรมทรัพยากรน้ำ (2558) กำหนดแนวนโยบาย ตลอดจนจัดทำแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากสภาพปัญหาที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลาทำให้นโยบายและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับน้ำดังกล่าวไม่อาจครอบคลุมในทุกปัจจัยของปัญหาสอดคล้องกับแนวคิดของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กในบทบาทการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ทำให้เกิดประโยชน์กับประชาชนให้เกิดความยั่งยืน และยังสอดคล้องกับธนกฤต รุ่งแสนทวี (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมธนาคารน้ำใต้ดินในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การค้นหาและสำรวจนวัตกรรมธนาคารน้ำใต้ดินในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ 1) สำรวจศักยภาพเชิงพื้นที่ 2) การออกแบบระบบธนาคารน้ำใต้ดิน 3) การสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน 4) การติดตามและประเมินผล 5) การพัฒนาต่อยอด

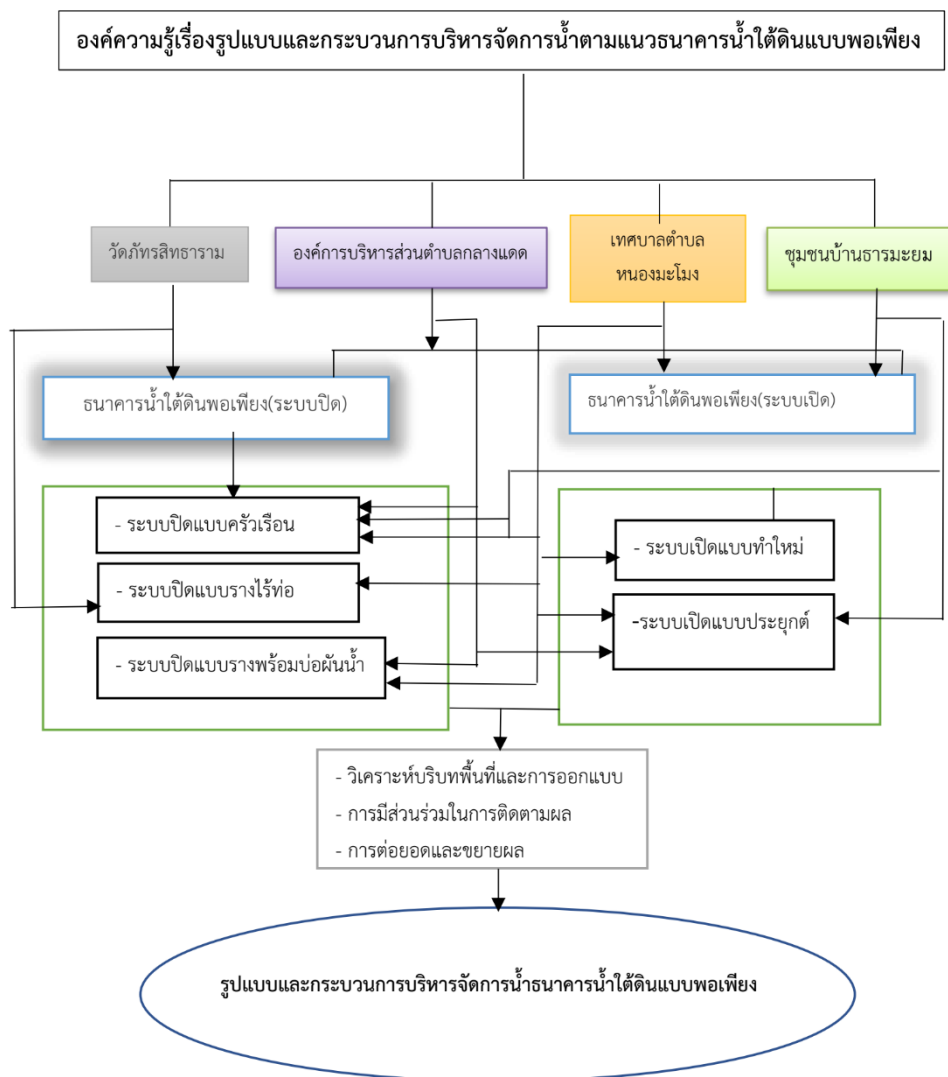
3. องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงในพื้นที่ 4 พื้นที่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด 2) บ้านธารมะยม 3) เทศบาลตำบลหนองมะโมง รูปแบบการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง มี 2 ระบบ คือ 1)

ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบ่งเป็น (1) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิดแบบ
 คร้วเรือน (2) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบผืนน้ำ (3) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง
 ระบบปิดแบบรางระบายน้ำหรือรางไรท่อ 2) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบ่งเป็น (1)
 ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบบทำใหม่ (2) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด
 แบบประยุกต์ ซึ่งในส่วนของวัดภักทิสัทธารามมีรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนว
 ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบรางไรท่อ เพียงระบบเดียว การบริหารจัดการธนาคาร
 น้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสามารถป้องกันบรรเทาแก้ไขสภาพปัญหาน้ำท่วม
 น้ำขัง และภัยแล้ง จุดต่างกันในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง 4 พื้นที่การเติม
 น้ำลงใต้ดินแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันต้องประยุกต์หรือปรับใช้หลักการการบริหารธนาคารน้ำใต้
 ดินแบบพอเพียงให้เหมาะสมกับพื้นที่โดยต้อง 1) ศึกษาและวิเคราะห์บริบทพื้นที่ 2) การออกแบบ
 ระบบในการดำเนินการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 3) การติดตามผลของการ
 จัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 4) การพัฒนาต่อยอดและ 5) การขยายผล จุดเด่นในการนำ
 องค์ความรู้เรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงทั้ง
 4 พื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำเป็นองค์ความรู้นวัตกรรมที่ต้องมีผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำที่เข้มแข็ง
 ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนทุกพื้นที่ และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุน
 จึงจะประสบผลสำเร็จสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมทรัพยากรน้ำ (2558) กำหนดแนวนโยบาย
 ตลอดจนจัดทำแผนแม่บทที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำมาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิด
 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล(2566) การ
 พัฒนาระบบการบริหารจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กในบทบาทการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการ
 พัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ทำให้เกิดประโยชน์กับประชาชนให้เกิดความยั่งยืน และงานวิจัยของพิมพ์
 พิสุทธิ อ้วนล้ำ และคณะ (2560) เรื่องการจัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการน้ำสู่ความเข้มแข็ง
 ของชุมชนและพึ่งตนเองด้านแหล่งน้ำ อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา โครงการธนาคารน้ำใต้ดิน (Ground
 Water Bank) บ้านคำกลาง ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานีที่พบว่าธนาคารน้ำใต้
 ดิน มี 2 รูปแบบ คือ 1) ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด ใช้ในครัวเรือนในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขัง การ
 กำจัดน้ำเสียจากการใช้ในครัวเรือน ใช้งบประมาณน้อย สมาชิกในครัวเรือนสามารถดำเนินการ
 จัดการน้ำเสียหรือน้ำท่วมขังภายใน บริเวณบ้านของตนเองได้ 2) ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด ใช้ใน
 แหล่งน้ำขนาดใหญ่ เพื่อใช้แก้ไขปัญหาทางการเกษตร เช่น การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง แหล่งน้ำ
 ตามธรรมชาติไม่กักเก็บน้ำอย่างเพียงพอหรือแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและยังสอดคล้องกับงานวิจัย
 นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำของขวัญใจ เปื่อยหนองแซ่ และสัญญา เคนาภูมิ (2563) คนใน

ชุมชนมีความเดือดร้อนในปัญหาน้ำท่วมขังภัยแล้งติดต่อกันเป็นเวลานาน การหาแนวคิดร่วมกันในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขังและการแก้ไขปัญหาจากภัยแล้งนั้นโดยมีแนวคิดในการจัดทำ “ธนาคารน้ำใต้ดิน” ซึ่งประชาชนสามารถเรียนรู้และทำด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอแนะองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงมีรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 2 ระบบ คือ 1) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด 2) ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด มีพื้นที่ดังนี้

1) องค์การบริหารส่วนตำบลกลางแดด รูปแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงมี 2 ระบบ คือ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบครัวเรือน แบบรางพร้อมบ่อผันน้ำ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบบเปิดประยุกต์

2) ชุมชนบ้านธารมะยมรูปแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 2 ระบบ คือ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบครัวเรือน ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบบเปิดประยุกต์

3) เทศบาลตำบลหนองมะโมงเทศบาลหนองมะโมงรูปแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง 2 ระบบ คือ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบปิด แบบครัวเรือน แบบรางระบายน้ำพร้อมบ่อผันน้ำ แบบรางระบายน้ำหรือรางไรท่อ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงระบบเปิด แบบเปิดประยุกต์ แบบเปิดชุดใหม่

4) วัดภักทิสัทธาารมรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำใต้ดินของวัดภักทิสัทธาารมมี 1 ระบบ คือ ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด แบบรางไรท่อ

รูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงในชุมชนท้องถิ่นมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักใหญ่ในการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดิน มีการร่วมมือจากผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชน หน่วยงานอื่นในพื้นที่ร่วมกับคนในชุมชนที่มีความเข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรมโดยยึดหลักการว่าทุกคนมีส่วนร่วมต่อกระบวนการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงมีการดำเนินการที่เป็นระบบและชัดเจนสามารถเห็นผลเป็นรูปธรรมโดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1) การสำรวจและการออกแบบพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ในการบริหารจัดการตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการติดตามผลในการบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงที่ทุกคนเข้าใจถึงรูปแบบและกระบวนการรวมทั้งผลที่ได้รับที่ตรงกัน และเกิดการยอมรับและมีส่วนร่วมโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนตลอดจนทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง

3) การต่อยอดและการขยายผลให้เกิดความยั่งยืนเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมอย่างมีแบบแผนต่อชุมชนในพื้นที่และพื้นที่อื่น กลุ่มคนรุ่นใหม่ในการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงที่ดีที่คนรุ่นหลังได้บริหารจัดการไว้โดยต้องให้ความสำคัญสร้างการเรียนรู้ด้วยการร่วมมือกับสถานศึกษา วัด และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำตามแนวธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงต้องทำให้เห็นคุณค่าของการสร้างธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงที่สามารถที่จะประกอบอาชีพภายในชุมชนท้องถิ่นตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงมหาดไทยควรมีนโยบายการรวบรวมให้เป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับธนาคารน้ำใต้ดินในระดับอำเภอโดยมีท้องถิ่นอำเภอเป็นหน่วยงานหลักนำร่องอำเภอต้นแบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง
2. กระทรวงมหาดไทยควรมีนโยบายส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ระบบสารสนเทศและระบบการให้ความรู้การบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินในเว็บไซต์ทุกอำเภอ
3. หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับพื้นที่เกิดปัญหาน้ำท่วมขังและภัยแล้ง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ควรมานวัตกรรมธนาคารน้ำใต้ดินไปใช้บริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงให้กับพื้นที่มีปัญหาน้ำท่วมขังและพื้นที่แห้งแล้งในระดับตำบล
2. คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ควรนำไปใช้บริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงในพื้นที่วัดที่มีปัญหาน้ำท่วมขัง
3. สถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ควรนำไปใช้บริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงในพื้นที่โรงเรียนที่มีปัญหาน้ำท่วมขัง

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรน้ำ. (2558). แนวคิดการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.

กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรน้ำ.

- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. (2566). แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี. เข้าถึงได้จาก [http :
//www.dgr.go.th/th/download/](http://www.dgr.go.th/th/download/).
- ขวัญใจ เปื่อยหนองแซ่ และสัญญา เคนาภูมิ. (2563). ธนาครน้ำใต้ดิน : นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำ. *พัฒนวารสาร*, 7(1), 281-295.
- ธนกฤต รุ่งแสนทวี. (2566). นวัตกรรมธนาครน้ำใต้ดินในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3(2), 125–142. <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.59>
- พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ และคณะ. (2560). การจัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการน้ำสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเองด้านแหล่งน้ำ อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา โครงการธนาครน้ำใต้ดิน (Ground water bank) บ้านคำกลาง ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยโสธร.

แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี

Guidelines for Promoting Competency-based Curriculum in Extra Large Secondary Schools in Pathum Thani Province

หัตถยา บุญล้อมกำเงิน¹ และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช²
Hattaya Boonlomkamngern and Wallapa Chalemvongsavej

Received: June 22, 2024

Revised: November 25, 2024

Accepted: December 06, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และ
ความต้องการจำเป็นต่อหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัด
ปทุมธานี และ 2) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษา
ขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี เป็นวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในโรงเรียน
มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 132 คนโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ
0.667-1 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คนและ
รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน รวม 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการ
ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าลำดับความสำคัญของ
ความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงของการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะ
ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานีในภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่
พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนความต้องการจำเป็นในการส่งเสริม
หลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี มีลำดับความ
ต้องการจำเป็นจากค่ามากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ สมรรถนะการจัดการตนเอง (0.198) สมรรถนะการ

¹⁻² วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต; Suryadhep Teachers College, Rangsit University

Corresponding author, email: wallapa.c@rsu.ac.th, Tel. 081-8166442

รวมพลังทำงานเป็นทีม (0.122) สมรรถนะการคิดขั้นสูง (0.117) สมรรถนะการสื่อสาร (0.072) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (0.051) และสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน (0.038) และ 2) แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี มี 6 ด้าน 30 แนวทาง ประกอบด้วย ด้านสมรรถนะการจัดการตนเองมี 5 แนวทาง ด้านสมรรถนะการคิดขั้นสูงมี 5 แนวทาง ด้าน สมรรถนะการสื่อสารมี 5 แนวทาง ด้านสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมมี 5 แนวทาง ด้านสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งมี 5 แนวทาง และด้านสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนมี 5 แนวทาง

คำสำคัญ: สมรรถนะ, หลักสูตรฐานสมรรถนะ, โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดปทุมธานี

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the actual situation, the desired situation, and the necessary needs for the competency-based curriculum of extra-large secondary schools in Pathum Thani Province; and 2) to present the guidelines for promoting the competency-based curriculum of extra-large secondary schools in Pathum Thani Province. This research was the descriptive research. The sample group was 132 teachers of extra-large secondary schools in Pathum Thani Province using purposive sampling. The research instruments were a 5-level rating questionnaire with a consistency index of 0.667-1 and a semi-structured interview. The main informants were 2 educational supervisors and 3 deputy directors of the educational institutions, totaling 5 people, using purposive sampling. The statistics used for data analysis were frequency, mean, standard deviation, and Priority Needs Index. The research results found that 1) the actual conditions of the promotion of the competency-based curriculum of extra-large secondary schools in Pathum Thani Province were at a high level overall and the desired conditions were at a high level as well. As for the needs to promote the competency-based curriculum of extra-large secondary schools in Pathum Thani Province, the order of the needs from

highest to lowest values was as follows: self-management competency (0.198), teamwork competency (0.122), high-level thinking competency (0.117), communication competency (0.072), strong citizenship competency (0.051), and sustainable coexistence with nature and science competency (0.038); 2) in terms of guidelines for promoting the competency-based curriculum of extra-large secondary schools In Pathum Thani Province, there were 6 aspects and 30 approaches, consisting of 5 approaches of self-management competence, 5 approaches of higher-order thinking competence, 5 approaches of communication competence, 5 approaches of teamwork competence, 5 approaches of strong citizenship competence, and 5 approaches of sustainable coexistence competence with nature and science.

Keywords: Competence, Competency-Based Curriculum, Extra-Large Secondary Schools in Pathum Thani Province

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ของโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นหลายด้าน ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการขนส่งสาธารณะ ด้านระบบสังคม ด้านอารยธรรมใหม่ รวมถึงด้านการศึกษา ในความก้าวหน้านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของมนุษย์ การที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง (พระณัฐภูมิ พันทะลี, 2563) แต่การเกิดภาวะโรคระบาดโควิด-19 อย่างรุนแรงทั่วโลก ส่งผลให้ทุกประเทศในโลกซึ่งรวมทั้งประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการศึกษาที่กระทบวิถีชีวิตมนุษย์อย่างไม่หยุดยั้ง เกิดปัญหาที่เลื้อมล้ำในสังคมอย่างชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในไทยไม่สะท้อนศักยภาพของผู้เรียนที่สามารถออกไปสู่สังคมโลกของการทำงานในอนาคตได้อย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) จากการศึกษาไทยแบบเดิมไม่สะท้อนคุณลักษณะของผู้เรียนที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและนวัตกรรม เกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ซึ่งปรากฏเป็นความคิดเห็นหลากหลายมุมมองผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ความไม่ไฝ่รู้ การไม่สู้เสี่ยง หรือเรียนแบบท่องจำเพื่อ

การสอบเท่านั้น (ปัทมิตา ปิยสกุลเสรี, 2564) ดังนั้นการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาของประเทศให้สอดคล้องรับกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ซึ่งปัจจุบันกระทรวงศึกษาได้มีการดำเนินกำหนดกรอบแผนปฏิบัติการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยกระทรวงศึกษาธิการวางแผนจะนำมาใช้ในกรอบระยะเวลา 3 ปี คือ 1) ปีการศึกษา 2565-เริ่มใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ สำหรับระดับประถมศึกษาเฉพาะในโรงเรียนที่มีความพร้อม 2) ปีการศึกษา 2566- เริ่มใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ระดับมัธยมศึกษา เฉพาะในโรงเรียนที่มีความพร้อม

หลักสูตรฐานสมรรถนะได้ปรับเปลี่ยนจากเดิม 5 ด้าน เป็น 6 ด้าน ซึ่งพิจารณาจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทยในปัจจุบันต้องการ หลักสูตรฐานสมรรถนะ 6 ด้านได้แก่ 1) การจัดการตนเองอย่างมีความสุข หมายถึง การรัก เห็นคุณค่า รู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองและสามารถจัดการกับความเครียดได้อย่างมีสุขภาวะ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง 2) การคิดขั้นสูง หมายถึง มีการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ 3) การสื่อสาร หมายถึง การรับสาร ส่งสาร อย่างเข้าใจ เคารพความเห็นต่างบนพื้นฐานของการแตกต่างทางวัฒนธรรม มีการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ 4) การรวมพลังทำงานเป็นทีม หมายถึง มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน วางแผนขั้นตอนและแบ่งบทบาทความรับผิดชอบตามความเหมาะสมกับศักยภาพของคนในทีม สร้างความไว้วางใจและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในทีม เห็นประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าส่วนตน เพื่อให้ทีมบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 5) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง หมายถึง เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับกฎกติกา และแสดงความคิดเห็นอย่างสันติวิธี มีค่านิยมประชาธิปไตย 6) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน หมายถึง รู้จักสังเกต กระตือรือร้น รู้เท่าทันวิทยาการ สร้างสรรค์นวัตกรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นความสามารถติดตัวเมื่อจบการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้กำหนดช่วงชั้นของผู้เรียนออกเป็น 4 ช่วงชั้นและกำหนดระดับของการประเมินสมรรถนะหลักออกเป็นระดับของการพัฒนา 10 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.1 -ม.3 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ม.4 - ม.6 ที่กำหนดให้ระดับการพัฒนาสมรรถนะอยู่ในระดับ 5 ถึง 10 แสดงว่าระดับมัศึกษามีความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนจำเป็นต้องทราบระดับสมรรถนะผู้เรียนของแต่ละคน เพื่อที่จะสามารถส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนทุกคนได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี มีเป้าประสงค์ในเรื่องการ

ส่งเสริมและพัฒนานักเรียนด้านทักษะภาษาการสื่อสาร ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านความสามารถในการคิด แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณภาพชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะจะช่วยให้ผู้สอนปรับแนวคิดและมุมมองในการออกแบบและจัดการเรียนรู้จากการเน้นที่เนื้อหาสาระมาเน้นสมรรถนะ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นองค์รวมลดภาระและเวลาในการสอบตามตัวชี้วัดจำนวนมาก ทำให้สถานศึกษามีพื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นของบริบทได้มากขึ้น ในการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะได้ยึดหลักความเป็นเอกภาพของชาติในประชาคมโลก บนความแตกต่างบริบทเชิงพื้นที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเฉพาะบุคคลอย่างเป็นองค์รวมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถฟื้นคืนสภาวะสมดุลได้ ด้วยหลักการสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและมีความจำเป็นในการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี ในการส่งเสริมสมรรถนะให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นต่อหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) มีการดำเนินการโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ

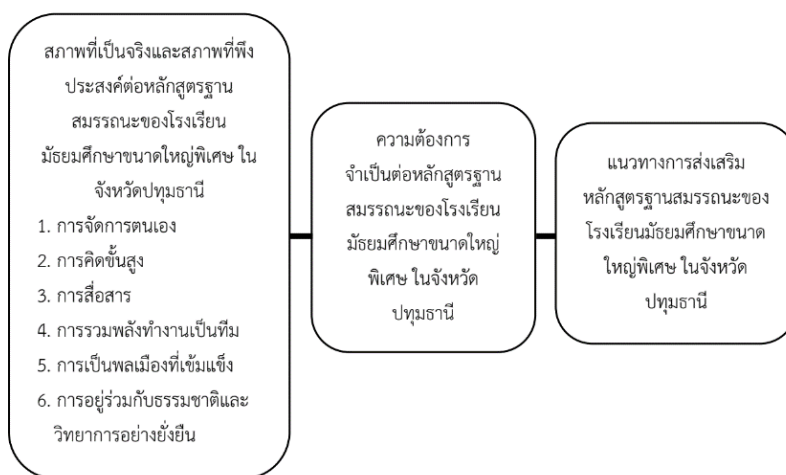
ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นต่อหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่มีค่าความเชื่อมั่นของสภาพที่เป็นจริงเท่ากับ 0.9 และค่าความเชื่อมั่นของสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.991 จากนั้นเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ใน

จังหวัดปทุมธานี จำนวน 132 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติแบบบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 เสนอแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี โดยการนำเสนอผลการวิจัยความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปน้อยจากแบบสอบถามระยะที่ 1 ไปสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 คน คือศึกษานิเทศก์สำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 2 คนและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน รวม 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ปรับปรุงมาจากสมรรถนะหลัก 6 ด้านตามกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะ
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ของความต้องการจำเป็นของแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยระดับสภาพที่เป็นจริงของการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) ค่าเฉลี่ยระดับสภาพที่พึงประสงค์ของการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาในระดับสภาพที่เป็นจริงเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมาคือด้านการจัดการตนเอง ($\bar{X} = 3.57$) ด้านการคิดขั้นสูง ($\bar{X} = 3.55$) ด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.53$) ในระดับมาก ด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.37$) และด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 3.31$) ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดการตนเอง ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือด้านการคิดขั้นสูงและด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.02$) ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.93$) ด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.63$) ในระดับมาก และด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 3.44$) ในระดับปานกลาง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลยังพบอีกว่า ระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้านทุกด้าน เมื่อพิจารณาค่าความต้องการจำเป็นในการหาแนวทางส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า มีค่าความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) อยู่ระหว่าง 0.038-0.198 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ 1) ด้านการจัดการตนเอง ($PNI_{\text{Modified}} = 0.198$) 2) ด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม ($PNI_{\text{Modified}} = 0.122$) 3) ด้านการคิดขั้นสูง ($PNI_{\text{Modified}} = 0.117$) 4) ด้านการสื่อสาร ($PNI_{\text{Modified}} = 0.072$) 5) ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ($PNI_{\text{Modified}} = 0.051$) 6) ด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ($PNI_{\text{Modified}} = 0.038$)

2. การเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 6 ด้าน 30 แนวทาง ประกอบด้วย

2.1 ด้านการจัดการตนเอง แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการจัดการตนเอง ประกอบด้วย 1) ควบคู่กับข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการตนเองอย่างรอบด้าน นำมาปรับประยุกต์กับหลักสูตรและวิธีการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน 2) ควรส่งเสริมให้นักเรียนประเมินเพื่อรู้จักตนเอง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ใช้ชีวิตตามความสามารถ ตามความสนใจ 3) โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยต้องเริ่มจากครอบครัว ครูสามารถให้คำปรึกษา

แก่นักเรียนได้ 4) ครูตรวจสอบแทรกการสอนผ่านกิจกรรมในโรงเรียน เช่น กิจกรรม Home room หรือกิจกรรมแนะแนวที่ให้นักเรียนและครูมีส่วนร่วมในการพูดคุย 5) โรงเรียนควรส่งเสริมทักษะชีวิต เชื่อมโยงกับกิจกรรมที่เรียน ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการคัดกรองเบื้องต้น

2.2 ด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 1) ควรจัดกิจกรรมโดยอาศัยความรู้ ความคิด ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) ควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการทำงานแบบร่วมมือ รวมพลังอย่างเป็นระบบ การประสานความคิดที่แตกต่างสู่การตัดสินใจเป็นทีมที่มีความรับผิดชอบ ร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี 3) ควรส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนโดยใช้รูปแบบ Active Learning บูรณาการร่วมในแผนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้ระดม ความคิดและร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย 4) ควรจัดกระบวนการทำกิจกรรมแบบกลุ่ม 5) ควร สนับสนุนในการจัดกิจกรรมเช่น การแข่งขันกีฬาหรือจัดค่าย เพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะด้านการ ทำงานเป็นทีม

2.3 ด้านการคิดขั้นสูง แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการคิดขั้น สูง ประกอบด้วย 1) โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ โดยการแก้ไข ปัญหา และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ 2) ควรจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียน คิดไตร่ตรอง คิดอย่าง เป็นระบบ สามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ 3) ควรจัดการเรียนการ สอนโดยใช้รูปแบบ Active Learning บูรณาการร่วมในแผนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้เป็นผู้ลงมือ ทำ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 4) ควรยกตัวอย่างปัญหาในปัจจุบันมาพูดคุย เพื่อให้เด็กได้ฝึก การคิดและวิเคราะห์ 5) ควรเน้นการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลาย ครูผู้สอนกำหนด วัตถุประสงค์ นักเรียนออกแบบชิ้นงาน สร้างนวัตกรรม คิดแบบใหม่ได้อย่างสร้างสรรค์

2.4 ด้านการสื่อสาร แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการสื่อสาร ประกอบด้วย 1) ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วน ร่วมในการสื่อสารอย่างอิสระ 2) ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รับสาร-สื่อสารอย่างมีสติ โดยใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสื่อดิจิทัลได้เป็นอย่างดี 3) ควรจัดการเรียนการสอนแบบเคารพซึ่งกันและกันให้ นักเรียนสามารถแยกแยะสารที่ได้รับ-และวิธีการสื่อสารอย่างมีสติ 4) ควรเน้นการเรียนการสอนให้ ผู้เรียนได้เกิดสมรรถนะ 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน 5) ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้รับสาร- สื่อสาร สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้ฟังและแยกแยะได้ สามารถเลือกกลวิธีที่เหมาะสมในการสื่อสารทั้ง โลกแห่งความจริงและโลกออนไลน์ได้อย่างมีสติ

2.5 ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง แนวทางส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) โรงเรียนควรส่งเสริมนักเรียนด้วยกิจกรรมภายในโรงเรียน เช่น การเลือกตั้งประธานนักเรียน 2) ควรจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนยึดมั่นในหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค เคารพและปฏิบัติตาม กฎ กติกาทางสังคม พยายามที่จะเข้าอกเข้าใจผู้อื่น ทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนบนพื้นฐานของการพึ่งพากัน โดยปราศจากอคติ 3) ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เน้นเรื่องความซื่อสัตย์ มีวินัย เคารพกฎกติกาในสังคม 4) ควรนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์มาบูรณาการร่วมกับรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม เพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 5) ควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการที่ส่งเสริมด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เช่น โรงเรียนด้านพุทธจริตศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรม หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่อยู่ เช่น การเป็นอาสาสมัครชุมชน บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน

2.6 ด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน แนวทางส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ควรจัดค่ายสร้างเสริมประสบการณ์ ให้นักเรียนได้ทำงานใกล้ชิดกับธรรมชาติ 2) ควรบูรณาการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น อบรมส่งเสริมเรื่องพัฒนาทักษะชีวิต 3) ควรจัดกิจกรรมโดยใช้สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้หลัก 4) ควรใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลาย เช่น การใช้การสอนแบบ STEM Education ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่าง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และคณิตศาสตร์เข้าด้วยกัน 5) ควรส่งเสริมให้นักเรียนให้เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ จากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการ Smart Farm, เกษตรอัจฉริยะ ประณีต เป็นการออกแบบนวัตกรรม โดยใช้วัสดุจากสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี สามารถนำผลการวิจัยอภิปรายได้ ดังนี้

1. สภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า สภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน แต่เมื่อดูระดับค่าเฉลี่ยในสภาพที่เป็นจริงตามรายด้านแล้วนั้น ปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยในสภาพที่เป็นจริงมีระดับที่ต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ในทุกๆด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยตามความต้องการจำเป็นในการส่งเสริม 1) ด้านสมรรถนะการจัดการตนเอง 2) ด้านสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็น

ทีม 3) ด้านสมรรถนะการคิดขั้นสูง 4) ด้านสมรรถนะการสื่อสาร 5) ด้านสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 6) ด้านสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน จากการวิเคราะห์ผลของการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นมากมาย ความเร่งรีบมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการใช้ชีวิต การเรียน การทำงาน เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรม อีกทั้งคุณภาพการศึกษาไทยที่มีปัญหาเรื้อรังมานาน ทั้งความรู้พื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอในการใช้งานจริง และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งเด็กไทยจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่สูงขึ้น เพื่อเรียนรู้ทักษะอาชีพและการสร้างทักษะใหม่ การคิดขั้นสูง การทำงานร่วมกับเทคโนโลยี การปรับตัว การมีจิตสำนึกแห่งการเติบโต ภาศิเพื่อการศึกษาไทย (2023) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีสมรรถนะหลักที่สำคัญจำเป็น และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา และต่อยอดสมรรถนะหลักและสมรรถนะอื่นได้เต็มตามศักยภาพ ตามความจำเพาะเจาะจงของบุคคล (Personalization) ตามความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีหน้าที่ในการพยายามค้นหาตัวเอง และเลือกสร้างลักษณะของตนเองตามที่ต้องการจะเป็นการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้จึงมุ่งให้ผู้เรียนทบทวนพิจารณา ไตร่ตรอง ใคร่ครวญ และตรวจสอบ เพื่อให้ค้นพบและรู้จักตนเองอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเป็นองค์รวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การวิจัยในครั้งนี้ชี้ชัดได้ว่าแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะเมื่อมีการปรับใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะแล้วนั้นจะช่วยให้ผู้สอนปรับแนวคิดและมุมมองในการออกแบบ และจัดการเรียนรู้จาก ปรับการเน้นที่เนื้อหาสาระมาเน้นสมรรถนะ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นการพัฒนา ศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นองค์รวม ลดการสอนเนื้อหาความรู้จำนวนมาก ลดภาระและเวลาในการสอบตามตัวชี้วัดจำนวนมาก ทำให้สถานศึกษามีพื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นของบริบทได้มากขึ้น เน้นการพัฒนาผู้เรียนเฉพาะบุคคลอย่างเป็นองค์รวมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถฟื้นคืนสภาวะสมดุลได้ ด้วยหลักการสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

2. แนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

ด้านการจัดการตนเอง พบว่า ระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมที่มีความกดดันหรือมีสภาวะเครียดสะสมในวัยรุ่นนั้นมีมากมายหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นทางสื่อออนไลน์ เกิดการเปรียบเทียบทั้งในเรื่องการเรียน การใช้ชีวิตทำให้นักเรียนเกิดความไม่มั่นใจในตนเอง รู้สึกไม่ดีกับตนเอง มองตนเองในแง่ลบ ไม่กล้าแสดงออก กลัว

การถูกวิพากษ์วิจารณ์ วิตกกังวลจนอาจจะนำไปสู่การเป็นโรคซึมเศร้า ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรส่งเสริมทักษะการจัดการตนเอง การส่งเสริมทักษะด้านการจัดการตนเองนี้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ที่กล่าวว่า รู้จัก รัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น จัดการอารมณ์และความเครียด ปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (Resilience) และมีสุขภาวะและมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและยังสอดคล้องกับกรณีการ์ แสนสุภา และนเรศ กันธะวงศ์ (2564) ที่กล่าวว่า การจัดการตนเองเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาตนเองในหลากหลายสถานการณ์การเสริมสร้างทักษะการจัดการตนเองด้วยหลักการทางจิตวิทยาจะทำให้บุคคลได้สำรวจและรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ของตนเอง ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เห็นคุณค่าในตนเองมีตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองเพื่อให้บรรลุกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ จะช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายและสามารถปรับตัวและเป็นผู้นำตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตทั้งในวงการการศึกษาและชีวิตประจำวัน ซึ่งทักษะเหล่านี้ยังมีผลดีต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของบุคคลด้วย โดยโรงเรียนสามารถทำการส่งเสริมทักษะด้านการจัดการตนเองได้โดยการเน้นให้นักเรียนพัฒนาทักษะด้านการประเมินตนเองซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถ จุดเด่น และจุดอ่อนของตนเอง จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนประเมินตนเองหรือรับความคิดเห็นจากผู้อื่น ส่งเสริมเรื่องการจัดการกับอารมณ์และความรู้สึก ดังนั้นสาเหตุเหล่านี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่โรงเรียนควรสอนนักเรียนเรื่องการรับรู้และจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองโรงเรียนควรสอนวิธีการแก้ปัญหาและจัดการกับความเครียดให้นักเรียนเข้าใจถึงกระบวนการแก้ปัญหาและวิธีการลดความเครียดในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ โรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายและการพัฒนาทักษะทางจิตใจ เช่น การทำสมาธิ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สามารถช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม พบว่า ระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักเรียนในยุคสมัยปัจจุบันที่ใช้เวลากับโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์มากเกินไปอาจทำให้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง รวมถึงการทำงานที่อาจจะมีทั้งงานแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ซึ่งทำงานแบบเดี่ยวก็อาจจะคล่องตัวกว่าแต่อาจจะมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูลหรือมุมมองในแบบต่าง ๆ ซึ่งถ้าทำงานแบบเป็นทีมอาจจะได้มุมมองของงานที่หลากหลายมากกว่า ด้วยเหตุผลนี้แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมให้กับนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการทำงานเป็นทีมมีบทบาทสำคัญในชีวิตทั้งในวงการการศึกษา และในสถานที่ทำงานหลายประเภท ดังนั้นสาเหตุเหล่านี้เป็นเหตุผลสำคัญที่โรงเรียนควรส่งเสริมการสร้าง

ทักษะและความเข้าใจในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้นักเรียนมีประสิทธิภาพในการทำงานและเติบโตไปในฐานะผู้นำในอนาคต โรงเรียนสามารถส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมให้กับนักเรียนได้โดยการให้โอกาสในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการสื่อสาร การเชื่อมโยง และการแบ่งหน้าที่ในทีม สร้างโอกาสให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ผ่านกิจกรรม เช่น โครงการวิจัย การเลือกตั้งประธานนักเรียน การเข้าค่ายต่าง ๆ หรือการแข่งขันกีฬาที่ต้องมีการสื่อสารและการทำงานร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) กล่าวว่า ให้นักเรียนสามารถจัดระบบและกระบวนการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย มีความเป็นผู้ประกอบการ มีภาวะผู้นำ และจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ที่มีความซับซ้อน รวมถึงครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับวุฒิชัย ภูติ (2565) พบว่า การใช้รูปแบบการสอนแบบสเต็มศึกษา 6E ผู้เรียนส่วนใหญ่เกิดทักษะด้านภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนในทีม ลดความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ที่ยุ่ยากสามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และทำให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการทำงานและชีวิตประจำวัน รวมทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียน เผยแพร่ สร้างมูลค่าและรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง ส่งเสริมด้านการสนับสนุนทีมให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการทำงานร่วมกับทีม โดยเชื่อมโยงกับความสำเร็จของทีมกับความสำเร็จของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติการทำงานเป็นทีมในสถานการณ์จริง เช่น การจัดกิจกรรมที่ต้องการการทำงานร่วมกันในห้องเรียนหรือในโครงการนอกห้องเรียน การส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมให้กับนักเรียนจะช่วยสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และเตรียมพร้อมให้นักเรียนเข้าสู่สถานการณ์การทำงานจริงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์

ด้านการคิดขั้นสูง พบว่าระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ เพราะ ระบบการศึกษาที่ไม่เน้นให้นักเรียนตั้งคำถาม ระบบการศึกษาแบบเดิมส่วนมากเน้นฝึกให้นักเรียนเชื่อในสิ่งที่ครูสอนและจดจำเนื้อหามากกว่าการคิดวิเคราะห์นักเรียนจึงไม่ถูกฝึกให้ช่างสงสัย ตั้งคำถาม ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่โรงเรียนควรส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงให้กับนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้นถ้าขาดทักษะด้านนี้อาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ การแก้ปัญหา และการปรับตัวในสถานการณ์ที่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพและการประเมินค่าของข้อมูลอย่างมีเหตุผลด้วย โรงเรียนสามารถส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงให้กับนักเรียนได้โดยการ

ให้โอกาสในการเรียนรู้แบบเชิงบูรณาการ และการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสร้างแนวคิดใหม่ และการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อนสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณบนหลักเหตุผลอย่างรอบด้าน โดยใช้คุณธรรมกำกับการตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลด้วยความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ใช้จินตนาการและความรู้สร้างทางเลือกใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการเรียนรู้แบบเชิงบูรณาการ สร้างสถานการณ์ที่ให้นักเรียนมีโอกาสในการค้นคว้าและสร้างความเข้าใจเอง โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่เน้นการคิดอย่างเชิงวิเคราะห์ข้อมูล ส่งเสริมการแก้ปัญหาในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่เรียนรู้ในการแก้ปัญหาจริงสอดคล้องกับซีสึะ บิลโหด (2022) พบว่าการเลือกเนื้อหาที่สามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวันจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนได้ง่ายขึ้นและการเลือกเนื้อหาที่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจากสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะด้านการคิดและแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ โดยให้นักเรียนเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องการคิดให้เชื่อถือได้และแก้ไข การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนให้นักเรียนมีความสามารถในการนำเสนอแนวคิดใหม่ สร้างนวัตกรรมและพัฒนาผลงานที่สร้างสรรค์ การส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงให้กับนักเรียนจะช่วยให้พัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปแบบ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวและเป็นผู้ผู้นำในสังคมและการทำงานในอนาคต

ด้านการสื่อสาร พบว่า ระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ในยุคสมัยปัจจุบันที่วัยรุ่นไทยใช้เวลากับโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ในการติดต่อสื่อสารมากเกินไป ส่งผลให้ภาษาในการสื่อสารผิดเพี้ยนไป อันเนื่องมาจากการสื่อสารที่เน้นความสะดวกและรวดเร็วอาจจะมีการใช้หลักภาษาที่ผิดเพี้ยนไปจากความถูกต้อง และยังส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ต่อคนรอบข้างอีกด้วย ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรส่งเสริมทักษะการสื่อสารให้กับนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก เนื่องจากทักษะการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต เช่นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การทำงานเป็นทีม การสร้างความเข้าใจ และการเรียนรู้โรงเรียนสามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารให้กับนักเรียนได้โดยการให้โอกาสในการฝึกฝนและพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมการเรียนรู้การสื่อสารทั่วไป สอนวิธีการใช้ภาษาและสื่อสารอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน หรือการใช้ภาษาต่างประเทศ การพัฒนาทักษะการฟังและเข้าใจ ส่งเสริมการพัฒนาทักษะในการฟังอย่าง

รอบคอบและการเข้าใจเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอนสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่มุ่งหวังให้นักเรียนมีความสามารถรับรู้ รับฟัง ตีความ และส่งสารด้วยภาษาต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยใช้กระบวนการคิด ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ความเข้าใจในระบบคุณค่า การแก้ปัญหาาร่วมกันผ่านกลวิธีการสื่อสาร อย่างฉลาดรู้ สร้างสรรค์ มีพลัง โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม สอนให้นักเรียนรู้วิธีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่ต้องการการนำเสนอ การนำเสนอผลงาน หรือการแสดงความคิดเห็น การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการสื่อสาร สร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและสนับสนุนการสื่อสารอย่างเปิดเผยและสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้อย่างเท่าเทียม การส่งเสริมทักษะการสื่อสารให้กับนักเรียนจะช่วยให้พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการปรับตัวในสังคมและการทำงานในอนาคต

ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง พบว่าระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งนี้อาจเพราะในปัจจุบันสังคมไทยกำลังตื่นตัวและให้ความสำคัญในเรื่องของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยกันอย่างมากทีเดียว ไม่เว้นแม้แต่เด็ก ๆ ที่ควรจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยให้มาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรส่งเสริมการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งให้กับนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญให้กับนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืน และสังคมที่เข้มแข็งขึ้น การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งหมายถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม การมีทักษะในการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืนโรงเรียนสามารถส่งเสริมทักษะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งให้กับนักเรียน สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองที่ดี สร้างโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น การทำงานอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชน การสอนและสนับสนุนทักษะการแก้ไขปัญหา สอนวิธีการแก้ไขปัญหาและการใช้ความคิดวิเคราะห์ในการตัดสินใจ โดยให้นักเรียนมีโอกาสดูปฏิบัติในสถานการณ์จริงเช่น การเลือกตั้งประธานนักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมภายในที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง การส่งเสริมคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สอนและส่งเสริมคุณลักษณะเช่น ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเอื้อเฟื้อเข้าช่วยเหลือผู้อื่น ความซื่อสัตย์และความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการนำเสนอและการเข้าร่วมในการตัดสินใจ สร้างสถานการณ์ที่ส่งเสริมการนำเสนอความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเชิงบวก สนับสนุนการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองและการเข้าใจเกี่ยวกับสังคม สอนให้เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมและวิธีการแก้ไขซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและกฎหมาย มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสินใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดมั่น ในความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธีส่งเสริมทักษะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งให้กับนักเรียนจะช่วยให้พัฒนาพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทุกคนในสังคม

ด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน พบว่าระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งนี้อาจเพราะนักเรียนอาจขาดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของโลก และขาดความเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการส่งเสริมทักษะสมรรถนะด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนให้กับนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวิทยาการช่วยให้เด็กพัฒนาความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับโลกธรรมชาติและสามารถดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนได้ สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ในธรรมชาติ เช่นการปลูกป่าชายเลน รักษาความสะอาดแม่น้ำลำคลอง ใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลาย เช่น การใช้การสอนแบบ STEM Education ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่าง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และคณิตศาสตร์เข้าด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับนุชนาฏ มหาชินโรส (2566) พบว่า นักเรียนได้รับความรู้ในระดับที่สูงขึ้นจากการใช้สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรฐานสมรรถนะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) กล่าวว่าเข้าถึงและรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน หรือใช้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ หรือระดับโลกเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของธรรมชาติ การส่งเสริมทักษะสมรรถนะด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนให้กับนักเรียนจะช่วยให้พัฒนาความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับโลกธรรมชาติ และสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดการตนเอง 2) ด้านการทำงานเป็นทีม

3) ด้านการคิดขั้นสูง 4) ด้านการสื่อสาร 5) ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 6) ด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการจัดการตนเอง โรงเรียนควรส่งเสริมทักษะการจัดการตนเองให้กับนักเรียนซึ่งทักษะเหล่านี้มีผลดีต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักเรียน
2. ด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีม ควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นและเกิดสมรรถนะการทำงานแบบทีม
3. ด้านการคิดขั้นสูง ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ การสร้างแนวคิดใหม่ และสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อน
4. ด้านการสื่อสาร โรงเรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เน้นเรื่องความซื่อสัตย์ มีวินัย เคารพกฎกติกาในสังคมเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนและสังคมที่เข้มแข็งขึ้น

6. ด้านการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ แสนสุภา และนเรศ กันธะวงศ์. (2564). การจัดการตนเอง: ทักษะในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มทร. พระนคร*, 1(1), 25-34.
- ชีส๊ะ บิลโหด. (2022). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาทักษะด้านการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 9(3), 240-256.
- นุชนาฏ มหาชีโนรส. (2566). *การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ เรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดนางฟ้าสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปทิตตา ปิยสกุลเสวี. (2564, 31 มีนาคม). หลักสูตรใหม่กำลังมาเพื่อยกระดับเด็กไทย “หลักสูตรฐานสมรรถนะเรื่องจริงหรืออุดมคติ”. *ไทยรัฐ*. น. 16.
- พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2563). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง*, 3(2), 44-55.
- ภาคีเพื่อการศึกษาไทย.(2023). 4 ความท้าทายการปฏิรูปการศึกษา 6 ข้อเสนอก้าวข้ามความท้าทายการปฏิรูปการศึกษา. เข้าถึงได้จาก https://www.edusandbox.com/25th_oct_23_suggestions/
- วุฒิชัย ภูติ. (2565). การพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของผู้เรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของสะเต็มศึกษาแบบ 6E ร่วมกับโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านคำพอกท่าดอกแก้ว. *วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 6(1), 105-119.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). (ร่าง) *กรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะหลัก 6 ด้าน*. เข้าถึงได้จาก <https://cbethailand.com/หลักสูตร-2/กรอบหลักสูตร/สมรรถนะหลัก-6-ประการ>

การประเมินศักยภาพอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในจังหวัดพิษณุโลก

Evaluation of the Identity Potential for Buddhist Tourism Festivals in Phitsanulok Province

ณัฏยาณี บุญทองคำ¹ เทวประภาส มากคล้าย² และจุมพต อ่อนทรงวง³

Nattayanee Boontongkham, Tevaprapas Makklay and Chumphot Onsuang

Received: September 26, 2024

Revised: January 06, 2025

Accepted: January 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ และความต้องการมีส่วนร่วม 2) วิเคราะห์องค์ประกอบ และ 3) ประเมินความเหมาะสมสอดคล้อง ของการพัฒนารูปแบบ กิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมวิธี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 คน วิเคราะห์ศักยภาพโดยใช้ TOWS-Matrix ประเมินยืนยันความสอดคล้องประเด็นศักยภาพที่ได้ โดยใช้แบบสอบถามยืนยันข้อมูล และ ใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน ในพื้นที่ต้นแบบที่ได้จากผลการประเมิน ผลการวิจัย พบว่า 1) เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธฯ มีระบบการจัดการใน 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ การจัดการ กิจกรรม และองค์กรชุมชน และมีความต้องการมีส่วนร่วมจากพื้นฐานศักยภาพเทศกาลฯ ในอีก 6 มิติ คือ ประเพณี อาหาร ความนิยม บันเทิง ครอบครัว และเครือข่าย ที่สามารถนำมาพัฒนาเสริมศักยภาพ ในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบได้ 2) องค์ประกอบสำคัญเสริมศักยภาพที่วิเคราะห์ได้จากมิติพื้นฐาน ศักยภาพเทศกาลฯ ประกอบด้วย 57 กลยุทธ์ แบ่งเป็นเศรษฐกิจ 18 กลยุทธ์ สังคมวัฒนธรรม 20 กลยุทธ์ และอัตลักษณ์การท่องเที่ยว 19 กลยุทธ์ และ 3) การประเมินศักยภาพและความสอดคล้อง ในแต่ละมิติ พบว่า ความต้องการทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.31$, S.D. = 0.11) และทุกด้านโดยรวมมีความสอดคล้อง (IOC = 0.78) ซึ่งในทั้ง 6 มิติ ที่ทำการศึกษา พบว่า มิติ ประเพณีถิ่น มีความต้องการในลำดับแรก ($\bar{X} = 2.75$, S.D. = 0.23) โดยพบชุมชนไทยวนสมอแข

¹⁻³ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช; Buddhachinaraj Buddhist College

เหมาะสมเป็นพื้นที่ต้นแบบมากที่สุด ($\bar{X} = 20.67$) จากการสนทนากลุ่มเฉพาะในพื้นที่ต้นแบบ พบองค์ประกอบสำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจริง ต้องมีองค์ประกอบสนับสนุนกลยุทธ์ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่บูรณาการสอดคล้องกับกิจกรรมอัตลักษณ์ ได้แก่ ใช้หลักฉันท์ในการพัฒนาในพื้นที่ ใช้หลักวิริยะในการจัดการ ใช้หลักจิตตะในด้านกิจกรรม และใช้หลักวิมังสาในด้านองค์กรชุมชน

คำสำคัญ: การประเมินศักยภาพ, อัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยววิถีพุทธ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the conditions and needs for participation; 2) to analyze the components; and 3) to evaluate the appropriateness and consistency of the development of the identity activity model of the Buddhist tourism festivals in Phitsanulok Province. A mixed-method research method was used, with in-depth interviews with 23 key informants, potential analysis using TOWS-Matrix, and assessment and confirmation of the consistency of the potential issues obtained using a questionnaire to confirm the data, and focus group discussions with 10 people in the prototype area obtained from the evaluation results. The research results found that 1) the Buddhist tourism festival had a management system in 4 aspects: area, management, activities, and community organization, and there was a need for participation based on the potential of the festival in another 6 dimensions: tradition, food, popularity, entertainment, family, and network, which can be used to develop and enhance the potential of the prototype area; 2) the important components of potential analyzed from the basic dimensions of the festival potential consisted of 57 strategies, divided into 18 economic strategies, 20 socio-cultural strategies, and 19 tourism identity strategies; 3) the assessment of the potential and consistency in each dimension found that the overall needs in all aspects were at a high level ($\bar{X} = 2.31$, S.D. = 0.11) and all aspects were consistent (IOC = 0.78). Of the 6 dimensions studied, it was found that the local traditions dimension was the first to be needed ($\bar{X} = 2.75$, S.D. = 0.23). The Thai Yuan

Samo Khae community was found to be the most suitable model area ($\bar{X}$ = 20.67). From the focus group discussions in the model area, it was found that important components that were appropriate for actual implementation must include supporting strategies, namely, Buddhist principles integrated in line with identity activities, including using Chanda in area development, Viriya in management, and Citta in activities and Vimangsa in community organization.

Keywords: Assessment Potential, Tourism Festival Identity, Buddhist Tourism

บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางด้าน Soft Power เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ในส่วนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา ได้เน้นการดำเนินการร่วมกัน เพื่อสร้างความเชื่อมโยง และกระจายการท่องเที่ยวออกสู่เมืองรองมากขึ้น (National Economics and Social Development Council, 2023) เพื่อบูรณาการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืนและมีคุณค่าในระดับสากล ซึ่งทั้งหมดจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดการศึกษาทำความเข้าใจ โดยมองข้ามการกลับมาพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเทศกาลต่าง ๆ ให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเชื่อมโยงในเชิงกลุ่มพื้นที่เมืองรองที่มีศักยภาพ โดยการใช้ประโยชน์จากศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ เพื่อช่วยกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ให้การพัฒนาครอบคลุมและลดความเหลื่อมล้ำได้

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดเมืองรองที่อยู่ในฐานเศรษฐกิจกลางของภูมิภาคมาช้านาน แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การสร้างความรับรู้ทางการท่องเที่ยวของหน่วยงานต่างๆ มุ่งเน้นการชูอัตลักษณ์ปูชนียวัตถุ คือ พระพุทธชินราชเป็นแกนหลัก โดยมีการจัดงานประจำปีที่มีผู้คนมาจำนวนมาก แต่ขาดการเชื่อมโยงเทศกาลงานประจำปีเข้ากับบริบทเชิงพื้นที่วัฒนธรรมอัตลักษณ์โดยรอบ เพื่อให้เกิดการกระจายการรับรู้ และกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่โดยรอบ ในฐานะบริบทที่ตั้งเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เพื่อเป็นหนึ่งในการสร้างกลยุทธ์ความร่วมมือเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทั้งทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ในระดับชุมชนฐานรากตามนโยบายของรัฐบาล

ผู้วิจัยจึงเห็นโอกาสในการสร้างอัตลักษณ์เทศกาลร่วมกันในเชิงพื้นที่ เพื่อระดมความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนที่สามารถปรับตัวเรียนรู้กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยการสร้างและประเมินผล กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างอัตลักษณ์การรับรู้ สร้างเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในมิติวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน ระหว่างเทศกาลหลักในระดับภูมิภาค และชุมชนอัตลักษณ์วัฒนธรรมในพื้นที่ ๆ มีศักยภาพ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการความรู้ให้เกิดคุณค่าในระดับชุมชน และก่อให้เกิดความสนใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับปูชนียวัตถุสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการร่วมกันออกแบบอัตลักษณ์เทศกาลจากล่างสู่บน เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาศักยภาพ และส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการมีส่วนร่วม ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบกลยุทธ์ที่สำคัญ ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้อง ของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ใช้การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอน คือ 1) ศึกษาเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานประจำปี และเอกสารแสดงความสัมพันธ์ เพื่อสังเคราะห์แนวคิด หลักการ และรูปแบบของอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ 2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารเพื่อพัฒนาแนวคิดใน 4 ด้านการจัดการ (ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน) 6 มิติเทศกาล (Festival Food, Fashion, Funny, Family, Functional) และ 3 ประเด็นศักยภาพ (เศรษฐกิจ วัฒนธรรม อัตลักษณ์การท่องเที่ยว) และ 3) จัดทำแนวทางเบื้องต้นสำหรับการศึกษาในภาคสนามต่อไป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ เจ้าอาวาสวัด และพระภิกษุที่มีบทบาทจัดกิจกรรมเทศกาล ตัวแทนผู้นำตามสภาพและผู้นำชุมชนผู้มีบทบาทจัดกิจกรรมฯ ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยวผู้มีบทบาทจัดกิจกรรมฯ ตัวแทนหน่วยงานที่มีบทบาทด้านการจัดกิจกรรมเทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในพื้นที่ รวมทั้งหมด 23 รูป/คน ระหว่าง 10 เมษายน 2567 ถึง 11 พฤษภาคม 2567 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต การถ่ายภาพเพื่อเป็นหลักฐาน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพโดยใช้ TOWS-Matrix

3. การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประเมินยืนยันข้อมูลซ้ำหลังการสัมภาษณ์ และประเมินชุมชนต้นแบบ ใช้แบบสอบถามยืนยันข้อมูล (Verification Questionnaire) เพื่อวิเคราะห์จัดลำดับความต้องการสอดคล้องในแต่ละมิติ และเปรียบเทียบกับผลการสัมภาษณ์เดิม เพื่อดูว่ามีความคลาดเคลื่อนหรือต้องการปรับปรุงส่วนใดเพิ่มเติมหรือไม่ เก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญชุดเดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ทั้ง 23 รูป/คน เก็บข้อมูลครั้งที่ 2 ระหว่าง 20 พฤษภาคม 2567 ถึง 30 มิถุนายน 2567 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ กับผู้นำและแกนนำชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้ค่าเฉลี่ยผลการวิจัยเชิงสถิติจัดลำดับความต้องการสอดคล้องสูงสุดจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 10 รูป/คน ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2567 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใน 3 ประเด็น คือ 1) สภาพทั่วไปของระบบการจัดการ ใน 4 ด้านการจัดการ + 6 มิติเทศกาล 2) วิเคราะห์ องค์ประกอบกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาจากมิติพื้นฐานศักยภาพเทศกาลฯ และ 3) ประเมินศักยภาพและความเหมาะสมสอดคล้องในแต่ละมิติ

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายการประเมินศักยภาพอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบายชุมชน และองค์กร ในพื้นที่ต้นแบบต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพและความต้องการมีส่วนร่วม ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ มีระบบการจัดการตามสภาพใน 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน และความต้องการมีส่วนร่วมจากพื้นฐานศักยภาพเทศกาลฯ ในอีก 6 มิติ ประกอบด้วย มิติประเพณีถิ่น (Local Festival) มีความต้องการให้องค์กรภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเข้ามามีส่วนร่วมสร้างการรับรู้ให้คนในพื้นที่ได้รับทราบการจัดการกิจกรรมเทศกาลประเพณี ทั้งเพื่อการสร้างความยอมรับและความเชื่อมั่นในการจัดกิจกรรมเทศกาลให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบตลอดถึงการกำหนดจังหวะในการจัดกิจกรรมเทศกาลต่าง ๆ ที่ควรจะสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนบริบทโดยรอบของภูมิวัฒนธรรมของชุมชน มิติอาหารถิ่น (Local Food) มีความต้องการให้รู้พื้นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ เพื่อเป็นจุดขายอัตลักษณ์ในเทศกาล เช่น ชุมชนร้านอาหารบนเรือนแพ การส่งเสริมอาหารอัตลักษณ์ไทยวน เป็นต้น มิติความนิยมท้องถิ่น (Local Fashion) ควรจะมีการส่งเสริมโดยใช้ชื่อเสียงของวัดที่เป็นศูนย์กลางแห่งความนิยมทางด้านความศรัทธาวิถีพุทธ และมีการสร้างตลาดนัดสินค้าท้องถิ่นในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เพิ่มเติม และมีระบบการรับรองคุณภาพสินค้าทางอัตลักษณ์วัฒนธรรมในระดับทางการท่องเที่ยวของจังหวัด มิติความบันเทิงท้องถิ่น (Local Funny Activity) ควรสร้างการกระตุ้นหรือรับรู้ดนตรีพื้นบ้านโดยผู้มีเกี่ยวข้อง ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ชุมชนต้นแบบ ได้มีบทบาทอัตลักษณ์ที่ผูกโยงกับความเป็นมาอันยาวนานทางประวัติศาสตร์ และสนับสนุนดนตรีพื้นบ้านในพิธีการจัดกิจกรรมเทศกาลอย่างเป็นทางการทุกเทศกาล มิติการสานสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Activities) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสถานที่จัดกิจกรรมฯ ให้พร้อมรองรับการเข้าถึงของคนทุกวัย เพื่อให้สอดคล้องกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ตลอดจนเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เสนอหรือเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเวิร์กช็อป หรือกิจกรรมต่าง ๆ มิติการสร้างเครือข่าย (Networking) ควรใช้เครือข่ายที่ยึดโยงอยู่แล้ว เช่น เครือข่ายเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ เครือข่ายของสำนักงานวัฒนธรรม ฯลฯ ผ่านสื่อสัญลักษณ์ทางความศรัทธา เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายให้ชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมได้มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัด เพื่อให้เกิดเทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธได้อย่างยั่งยืน โดยทั้ง 6 มิติ สามารถนำมาพัฒนาเป็นประเด็นเสริมศักยภาพ ในการพัฒนากิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ต่อไปได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า แนวคิดในประเด็นเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และอัตลักษณ์การท่องเที่ยว เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อค้นพบองค์ประกอบกลยุทธ์ที่สำคัญ ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์ เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ในมุมมองของทุกภาคส่วน ในพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาคืออำเภอวังทอง และอำเภอเมืองพิษณุโลก เพื่อนำไปกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลกที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยใช้แบบสอบถามยืนยันข้อมูล (Verification Questionnaire) พบปัจจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชน มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ เป็นจังหวัดใหญ่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ พื้นที่เป้าหมาย มีชุมชนหนาแน่น มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ งานเทศกาลในแต่ละช่วงเวลาตลอดปี เป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตลอดจนเป็นพื้นที่สร้างรายได้ที่มั่นคงในการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชน ปัจจัยประเด็นสังคมวัฒนธรรม มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ แม้จะเป็นชุมชนวัฒนธรรมหลักแบบคนไทยภาคกลางตอนบน แต่ก็มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย ถึงแม้บางชุมชนที่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก แต่ก็มีความเข้มแข็งจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ เช่น ชุมชนไทยยวน อย่างไรก็ตาม แม้คนในพื้นที่กำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ แต่ด้วยความที่คนพิษณุโลกส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง วัดวาอารามจึงเป็นพื้นที่เครือข่ายในการจัดกิจกรรมเทศกาลต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชน และมีการจัดกิจกรรมฯ ในช่วงเวลาต่าง ๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน ปัจจุบันจังหวัดนี้มีนโยบายในการพัฒนาให้เป็นจังหวัดต้นแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) ที่สามารถต่อยอดนำอัตลักษณ์มาพัฒนาไปสู่การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเทศกาลวิถีพุทธได้เป็นอย่างดี ปัจจัยประเด็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยว มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ เป็นจังหวัดใหญ่ที่มีแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญระดับชาติ ในพื้นที่เป็นที่รู้จัก มีชุมชนอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายสามารถนำมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวได้ คนในชุมชนมีความผูกพันและภาคภูมิใจกับอัตลักษณ์ชุมชนที่มีความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบทางอัตลักษณ์ยุทธศาสตร์ทางด้านโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ในฐานะเป็นจังหวัดศูนย์กลางคมนาคมอินโดจีน ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญในประเด็นเสริมศักยภาพที่วิเคราะห์ได้จากมิติพื้นฐานศักยภาพเทศกาลฯ ประกอบด้วย 57 กลยุทธ์ แบ่งเป็นประเด็นเศรษฐกิจ 18 กลยุทธ์ ประเด็นสังคมวัฒนธรรม 20 กลยุทธ์ และประเด็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยว 19 กลยุทธ์

3. ผลการประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้อง ของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อยืนยันแนวทางในการพัฒนาให้มีความชัดเจนและเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ พบว่า ผลการประเมินกลุ่มชุมชนอัตลักษณ์

ต้นแบบ ผ่านองค์ประกอบกิจกรรม (6F Festival) จากทั้ง 4 ชุมชน ในพื้นที่ 2 อำเภอ ที่เหมาะสม ในการพัฒนานักกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก พบชุมชนไทยยวน สมอแข ตำบลสมอแข อำเภอเมือง เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเป็นพื้นที่ต้นแบบมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชุมชนอัตลักษณ์ที่มีความเหมาะสมสูงสุดจากผลการประเมิน มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในการพัฒนาเป็นลำดับแรก ในฐานะเป็นกลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพสามารถเป็นชุมชนต้นแบบ ในการพัฒนานักกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ได้มากที่สุดและครบทุกมิติ เพื่อให้ตอบโจทย์ การวิจัยได้ในส่วนความสอดคล้อง ของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (Index of Consistency) โดยภาพรวมอยู่ในระดับใช้ได้ ($IOC = 0.78$, $S.D. = 0.23$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อแนวทางด้านการวางแผนสร้างกระบวนการ มีความสอดคล้องมากที่สุด ($IOC = 0.95$, $S.D. = 0.12$) ในส่วนความต้องการ ของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.31$, $S.D. = 0.114$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มิติประเพณีถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.75$, $S.D. = 0.238$) มิติความนิยมท้องถิ่น (Local Fashion) มีความต้องการรองลงมา ($\bar{X} = 2.58$, $S.D. = 0.267$) และมิติด้านอาหารถิ่น (Local Food) มีความต้องการในลำดับท้ายสุด ($\bar{X} = 1.95$, $S.D. = 0.350$) และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะในพื้นที่ต้นแบบ ตำบลสมอแข ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2567 สามารถยืนยันองค์ประกอบทั้ง 57 กลยุทธ์ ที่ได้จากการศึกษา และยังพบองค์ประกอบสำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง ต้องมีองค์ประกอบสนับสนุนศักยภาพ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่บูรณาการสอดคล้องกับกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาล ได้แก่ อิทธิบาทสี่ ประยุกต์เพื่อการจัดการแบบ PDCA ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดถึง ใช้หลัก P (Plan) – ฉันทะ ในการพัฒนาด้านพื้นที่ ใช้หลัก D (Do) – วิริยะ ในด้านการจัดการ ใช้หลัก C (Check) – จิตตะ ในด้านกิจกรรม และใช้หลัก A (Act) – วิมังสา ในมิติด้านองค์กรชุมชน ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านการพัฒนานักกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในจังหวัดพิษณุโลกได้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก มีระบบการจัดการตามสภาพใน 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ทั้งนี้เพราะวัดในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก มีการจัดการตามรูปแบบหลากหลาย ทั้งจากระบบปกครองคณะสงฆ์ และการปกครองท้องถิ่นและท้องถิ่น ตลอดถึงผู้นำชุมชนตามสภาพ ที่เข้ามามีบทบาทร่วมกัน สอดคล้องกับ

ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป (2564) พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดพระธาตุพนมฯ ประกอบด้วย การบริหาร รายได้ หลักพุทธธรรม นักท่องเที่ยว การบูรณาการ และเครือข่ายพระสงฆ์ โดยเทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลกยังพบความต้องการมีส่วนร่วมจากพื้นฐานศักยภาพเทศกาลฯ ในอีก 6 มิติ โดยทั้ง 6 มิติ สามารถนำมาพัฒนาเป็นประเด็นกลยุทธ์ ในการพัฒนากิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ต่อไปได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิติการสร้างเครือข่าย ผ่านสื่อสัญลักษณ์ทางความศรัทธา เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายให้ชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมได้มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัด เพื่อให้เกิดเทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพระศรีสังคม ชยานุวัฑฒ (ธนาวงษ์) (2561) พบว่า บทบาทของวัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงดงามของงานพุทธศิลป์ทำบุญ ไหว้พระ ขอพร งานวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชุมชน โดยกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้น เป็นการพึ่งพาเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างวัดกับชุมชน

2. ข้อค้นพบปัจจัยประเด็นองค์ประกอบกลยุทธ์ที่สำคัญ ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ในมุมมองของทุกภาคส่วน ที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ในปัจจัยประเด็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยว มีจุดแข็ง (Strengths = S) คือ เป็นจังหวัดใหญ่ที่มีแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญระดับชาติ ในพื้นที่ ๆ เป็นที่รู้จัก มีชุมชนอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายสามารถนำมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวได้ คนในชุมชนมีความผูกพันและภาคภูมิใจกับอัตลักษณ์ชุมชนที่มีความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบทางอัตลักษณ์ยุทธศาสตร์ทางด้านโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ในฐานะเป็นจังหวัดศูนย์กลางคมนาคมอินโดจีน ซึ่งการพัฒนากิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญในประเด็นเสริมศักยภาพที่วิเคราะห์ได้จากมิติพื้นฐานศักยภาพเทศกาลฯ ประกอบด้วย 57 กลยุทธ์ แบ่งเป็นประเด็นเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และอัตลักษณ์การท่องเที่ยว สอดคล้องกับดวงทิพย์ นากระโทก (2563) พบว่า แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในศาสนสถานฯ พบว่า ศาสนสถานที่เดินทางเข้าถึงได้สะดวกสบาย ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สามารถช่วยสร้างขวัญกำลังใจ และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาดตนเองในเรื่องความคิด ความรู้ การขัดเกลาจิตใจ ประสบการณ์ ความประทับใจ และมิตรภาพจากการเดินทางท่องเที่ยวได้

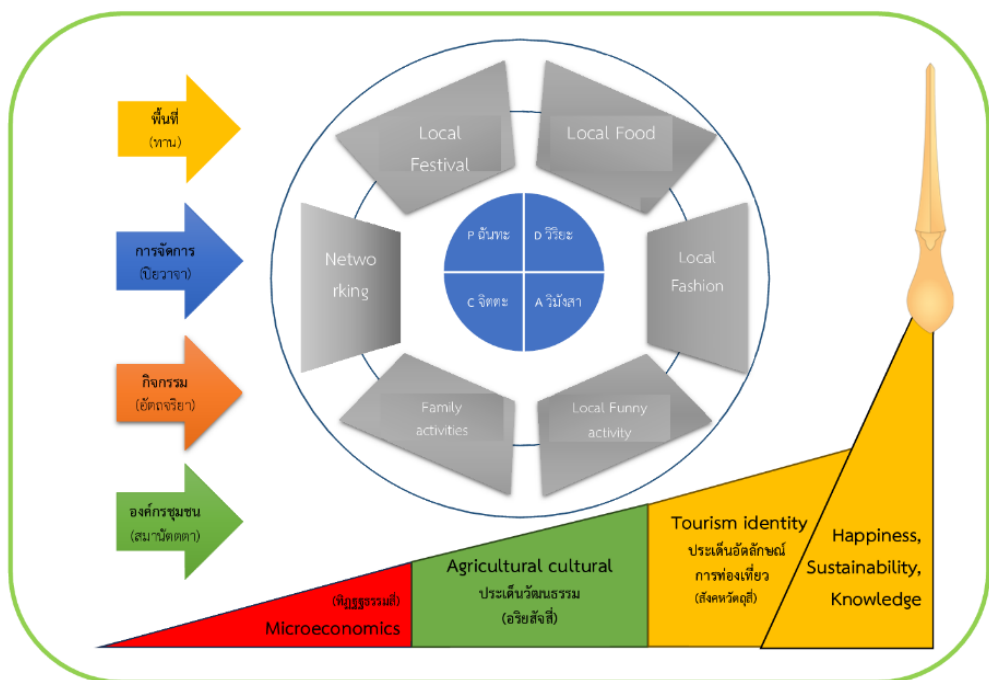
3. ผลการประเมิน พบว่า ทุกด้านมีความสอดคล้องในภาพรวม โดยแนวทางการวางแผนสร้างกระบวนการมีความสอดคล้องมากที่สุด ในขณะที่ด้านความต้องการการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่ง

ในด้านมิติประเพณีถิ่น มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด ตลอดถึงผลการประเมินในครั้งนี่ยังสามารถยืนยันองค์ประกอบสำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่บูรณาการสอดคล้องกับกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลในชุมชนวิถีพุทธ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผลการประเมินกลุ่มชุมชนอัตลักษณ์ต้นแบบ ที่พบชุมชนไทยวนสมอแข ตำบลสมอแข อำเภอเมือง อันเป็นชุมชนอัตลักษณ์ที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นวิถีพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง และมีที่ตั้งที่เข้าถึงง่าย ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวหลักจากตัวเมืองพิษณุโลกซึ่งเป็นศูนย์กลางเดินทางในระดับภูมิภาค มีความเหมาะสมสูงสุดจากผลการประเมิน เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเป็นพื้นที่ต้นแบบมากที่สุด สอดคล้องกับวรรณวิชา รัตตพงษ์ (2563) พบว่า จังหวัดราชบุรีมีจุดแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน จากการมีทำเลที่ตั้งเข้าถึงง่าย เหมาะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ ที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ความสอดคล้อง ของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับใช้ได้ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อแนวทางด้านการวางแผนสร้างกระบวนการ มีความสอดคล้องมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การวางแผนกิจกรรมอัตลักษณ์นั้น ต้องมีการวิเคราะห์บริบทเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายได้ ตลอดถึงการนำจุดแข็งมาเป็นจุดขาย เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ประสบความสำเร็จทั้งวัตถุประสงค์และจิตใจ สอดคล้องกับณัฏยาณี บุญทองคำ (2566) พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่า มีอัตลักษณ์ที่แสดงให้ถึงความโดดเด่นของแต่ละชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับพระเมธีสุตาภรณ์ (2559) พบว่า การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ได้แก่ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการขายโดยพนักงาน เพื่อเป็นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวได้รู้จักเส้นทางของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมฯ สัมผัสวิถีวัฒนธรรมพุทธ ได้ประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ฯ ตามหลักพระพุทธศาสนา ภายในวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ความต้องการ ของการพัฒนาแบบกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มิติประเพณีถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะในพื้นที่ต้นแบบ สามารถยืนยันองค์ประกอบทั้ง 57 กลยุทธ์ ที่ได้จากการศึกษา และยังพบองค์ประกอบสำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง ต้องมีองค์ประกอบสนับสนุนศักยภาพ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่

บูรณาการสอดคล้องกับกิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านการพัฒนา กิจกรรมอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในจังหวัดพิษณุโลกได้ สอดคล้องกับไชยสิทธิ์ อุดมโซคนามอ่อน และคณะ (2562) พบว่า การพัฒนากิจกรรมและสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงเป็นรายด้านลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านที่ 8 ด้านกิจกรรมสร้างสรรค์ ด้านที่ 2 ด้านการพัฒนาโอกาสการท่องเที่ยว ด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาการบริการและนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้านที่ 5 ด้านสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ด้านที่ 4 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม ด้านที่ 1 ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่ 7 ด้านการรักษาและความต่อเนื่องภาคีเครือข่าย และด้านที่ 6 ด้านประโยชน์การสร้างเครือข่ายที่สมาชิกได้รับ

องค์ความรู้ใหม่

การวิเคราะห์ผลการประเมินศักยภาพอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้รับการปรับปรุงยืนยันข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มเฉพาะในพื้นที่ต้นแบบ ตำบลสมอแข ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2567 สามารถแสดงให้เห็นเป็นแบบ (Synthesis Model) ได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากแผนภาพข้างต้น แสดงให้เห็น ข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ใน 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ 4 ประเด็นปัจจัยขับเคลื่อน ผ่านวงล้อ 6 ประเภทเทศกาล โดยใช้แกน 4 อธิปไตย (4 การจัดการที่มีประสิทธิภาพ) บนฐาน 3 ประเด็นศักยภาพ ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสนับสนุน คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในจังหวัดพิษณุโลก โดยบูรณาการสอดคล้องกับองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตามผลการวิจัยที่ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

องค์ประกอบ 4 ปัจจัยขับเคลื่อน AEFC แทนด้วยลูกศรด้านขวามือ เพื่อผลักดันการพัฒนาพัฒนาศักยภาพอัตลักษณ์เทศกาลฯ โดยใช้หลัก “ทาน-พื้นที่” ในปัจจัยขับเคลื่อน Activity Area แทนด้วยลูกศรสี่เหลี่ยม มุ่งหมายเน้นให้วัดเข้ามามีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมเทศกาลฯ ในลักษณะของการเสริมบทบาทของวัดที่มีต่อคนในชุมชน ทั้งด้านประเพณี อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมชุมชน, ใช้หลัก “ปิยวาจา-การจัดการ” ในปัจจัยขับเคลื่อน Event Management แทนด้วยลูกศรสีน้ำเงิน เพื่อให้วัดตลอดถึงทุกภาคส่วนหันมาใช้อองค์ความรู้ในการจัดการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของการคิดและการจัดการผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ หรือ Creative Thinking Process, ใช้หลัก “อรรถจริยา-กิจกรรม” ในปัจจัยขับเคลื่อน Festival Activities แทนด้วยลูกศรสีแดง ที่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องน่าสนใจ และมุ่งประโยชน์เกื้อกูลให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมและสร้างกิจกรรมที่ทุกฝ่ายต่างได้รับผลลัพธ์ที่ดีจากกิจกรรมร่วมกัน, ใช้หลัก “สมานัตตตา-องค์กรชุมชน” ในมิติปัจจัยขับเคลื่อน Community network ในลักษณะเครือข่าย บนฐานคิดที่ทุกภาคส่วนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องบนความเสมอต้นเสมอปลาย เสมอภาค ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนผ่านปัจจัยทั้ง 4 ข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบ 6 ประเภทเทศกาล 6F Festival แทนด้วยวงล้อมิติกิจกรรม คือ 1 ประเพณีถิ่น (Local Festival) 2 อาหารถิ่น (Local Food) 3 ความนิยมท้องถิ่น (Local Fashion) 4 ความบันเทิงท้องถิ่น (Local Funny Activity) 5 การสานสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Activities) 6 การสร้างเครือข่าย (Networking) ที่เปรียบเสมือนซี่งล้อทั้ง 6 ที่พร้อมดำเนินการตามปัจจัยขับเคลื่อน

องค์ประกอบ 4 แกนกลาง PDCA เป็นหมวดหมู่สำคัญในการบริหารงานคุณภาพ ที่หากขาดไป การขับเคลื่อนทั้ง 6 มิติกิจกรรมก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน

ประยุกต์กับหลักอิทธิบาทธรรม 4 อันเป็นธรรมในการปรับปรุงการทำงานให้ประสบความสำเร็จ คือ P (Plan) - ฉันทะ พร้อมใจและร่วมวางแผนด้วยความตั้งใจจริง D (Do) - วิริยะ ตั้งใจร่วมกันจัดกิจกรรมให้ตรงตามแผนที่วางไว้ C (Check) - จิตตะ เอาใจใส่ในการจัดกิจกรรม และใส่ใจตรวจสอบขณะดำเนินกิจกรรมว่าตรงตามแผนที่วางไว้หรือไม่ A (Act) - วิมังสา ปรับปรุงให้ดีขึ้นผ่านการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบ 3 ฐานศักยภาพ MAT ทำโดยผลักดันการขับเคลื่อนศักยภาพ บนฐานสันหลังคา หรือฐานรองรับลาดจากซ้ายไปขวา โดยเริ่มจาก Microeconomics - ประเด็นเศรษฐกิจ แทนด้วยสีแดง มีความหมายถึงแรงจูงใจสำคัญในการพัฒนาของทุกฝ่าย โดยมีหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 เป็นสิ่งสำคัญภายใน, Agricultural cultural - ประเด็นวัฒนธรรม แทนด้วยสีเขียว มีความหมายถึงการต้องคำนึงถึงฐานวิถีชีวิตเกษตรกรรมของคนในพื้นที่ ภายใต้หลักธรรมอริยสัจ 4 ที่ต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนเป็นพื้นฐาน เพื่อให้กิจกรรมเทศกาลฯ เป็นส่วนหนึ่งในการตอบโจทย์ของชุมชน และ Tourism identity - ประเด็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยว (สังคหวัตถุ 4) แทนด้วยสีเหลือง มีความหมายถึง อัตลักษณ์ศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนาอันเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวสำคัญในกิจกรรมเทศกาลฯ ที่ต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้เกิดเป้าหมายสูงสุด คือ รูปข้อฟ้าสีเหลือง ที่ต้องจัดกิจกรรมเทศกาลวิถีพุทธให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนทุกฝ่าย เกิดความสุข (Happiness) มีความยั่งยืน (Sustainability) บนฐานความรู้วิถีพุทธ (Knowledge) เพื่อให้กิจกรรมเทศกาลวิถีพุทธเป็นพื้นที่สร้างความพึงพอใจสูงสุดทั้งด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสถาบันการศึกษาต่างๆ จัดกิจกรรมฝึกอบรมและการประชาสัมพันธ์ที่ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่มีอยู่ ที่สามารถต่อยอดไปสู่การจัดกิจกรรมเทศกาลท่องเที่ยววิถีพุทธใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด สนับสนุนงบประมาณการให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางพัฒนากิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมเทศกาลท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. วัดที่มีศักยภาพ และชุมชนอัตลักษณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ พัฒนาความรู้และศักยภาพ ในการสร้างกิจกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อเป็นทุนทางปัญญาสำหรับการขอสนับสนุนด้าน งบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้สามารถพัฒนาพื้นที่กิจกรรมเทศกาลให้ มีความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

2. วัดที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมเทศกาล นำแนวคิดการสร้าง เครือข่ายกิจกรรมระหว่างภาครัฐ ชุมชน และภาคเอกชน ไปปรับใช้ รวมถึงใช้เครือข่ายเหล่านี้ในการ กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการและส่งเสริมกิจกรรมวิถีพุทธในบทบาทอื่น ๆ ที่ กว้างขวางมากขึ้น

3. วัดที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมเทศกาล ตลอดถึงชุมชนในพื้นที่ เทศกาลฯ ปรับปรุงแก้ไข รวมถึงมีระเบียบที่เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม เสนอการจัดกิจกรรมเทศกาลท่องเที่ยววิถีพุทธได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน และคณะ. (2562). นวัตกรรม: การพัฒนากิจกรรมและสร้างเครือข่าย ศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา สู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอีสานตอนใต้. *วารสาร รามคำแหง ฉบับบัณฑิตวิทยาลัย*, 2(3), 33-46.
- ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป. (2564). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดพระธาตุ พนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฏยาณี บุญทองคำ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนิน มะปราง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(3), 257-275.
- ดวงทิพย์ นากระโทก. (2563). แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในศาสนสถานที่มีชื่อเสียงใน การอธิษฐานขอพรเรื่องความรักในกรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.
- พระเมธีสุตาภรณ์. (2559). *แผนงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

- พระศรีสังคม ชยานุกุลโต (ธนาวงษ์). (2561). *การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย*. (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรณวิษา รัตตพงษ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดราชบุรี. *WMS Journal of Management Walailak University*, 9(4), 124-138.
- National Economics and Social Development Council. (2023). *13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027)*. Bangkok : The Secretariat of The Cabinet.

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

Transformational Leadership Models Promoting Learning Ecosystem
Management in Schools under the Surat Thani Primary Educational Service
Area Office 1

ธนันท์ นุ่นจามรงค์¹ จินัฐตา สอนสังข์² และญาณิศา บุญจิตร์³
Tananun Nunjamnong, Jinatta Sonsang and Yanisa Boonchit

Received: September 09, 2024

Revised: November 07, 2024

Accepted: December 29, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา 2) สร้างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 3) ประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม 2) สร้างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบ และ 3) ประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา กลุ่มประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 116 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบภาวะ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Suratthani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: 65052503018@student.sru.ac.th, Tel. 091-5295915

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาการบริหารสถานศึกษา พบว่ามี 5 องค์ประกอบ คือ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) วิธีการดำเนินการผ่านกระบวนการวงจรคุณภาพ 4 ขั้นตอน วางแผน ปฏิบัติ ติดตาม ปรับปรุง 2.4) แนวทางการดำเนินงาน 2.5) เงื่อนไขความสำเร็จ และ 3) รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.75

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ระบบนิเวศการเรียนรู้, การบริหารการศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the components of transformational leadership that promoted learning ecosystem management in schools; 2) to create a transformational leadership model that promoted learning ecosystem management in schools; and 3) to evaluate the transformational leadership model that promoted learning ecosystem management in schools under the Surat Thani Primary Educational Service Area Office 1. This was the mixed-method research. There were three steps in the research process as follows: 1) to study the components of transformational leadership that promoted learning ecosystem management in schools. The target group was 15 school administrators using purposive sampling. The instrument used was a meeting record form; 2) to create a transformational leadership model that promoted learning ecosystem management in schools. The target group was 5 educational experts. The instrument used was a model consistency check form; 3) to evaluate the transformational leadership model that promoted learning ecosystem management in schools. The population group was 116 school administrators under the Surat Thani Primary Educational Service Area

Office 1. The instruments used were the assessment form of transformational leadership style that promoted learning ecosystem management in schools, with a reliability of 0.98. Quantitative data analysis was done by using mean and standard deviation, and qualitative data were conducted by content analysis. The research results found that 1) the components of transformational leadership that promoted learning ecosystem management in schools consisted of 5 components and 18 indicators; 2) the results of creating a transformational leadership style that promoted learning ecosystem management in schools. The school administration found that there were 5 components: 2.1) principles, 2.2) objectives, 2.3) methods of implementation through the 4-step quality cycle process, namely planning, implementation, monitoring, improvement, 2.4) operational guidelines, 2.5) conditions for success, and 3) the transformational leadership style that promoted learning ecosystem management in schools was most useful, feasible, appropriate, and correct overall, with an average value of 4.75.

Keywords: Transformational Leadership, Learning Ecosystem, Educational Administration

บทนำ

ประเทศที่ประสบความสำเร็จ ทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนหากประเทศใดสามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสามารถ มีศักยภาพของแต่ละบุคคลแล้ว การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการเพิ่มต้นทุนทางสังคมให้แก่ประเทศ ทั้งยังเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลุกฝัง แนวความคิด ความรู้ให้กับพลเมือง และสังคมโดยรวมของทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชากรอย่างมาก องค์กรสหประชาชาติ จึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs เป้าหมายที่ 4 กล่าวถึงการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพ

อย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตพลเมืองโลก ที่ทั่วโลกผลักดันให้บรรลุผล ส่งผลให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปเพื่อก้าวให้ทันโลกที่เปลี่ยนแปลง หลายประเทศเริ่มมีการส่งเสริมการศึกษาในลักษณะของการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาประชากรให้เหมาะสมสำหรับโลกยุคใหม่ไปจนถึงพัฒนาศักยภาพประชากร ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยจะศึกษาจาก บุคคลประสบการณ์ สภาพแวดล้อม หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และให้สถานศึกษาจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนานโยบายด้านการศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาประเด็นดังกล่าว จนนำมาสู่ปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับ ระบบนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงระบบความสัมพันธ์ผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนานักเรียน เช่นเดียวกับนักวิชาการในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ โดยกล่าวว่าระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นการทำงานร่วมกันของผู้ให้บริการที่หลากหลายได้แก่โรงเรียน องค์กรธุรกิจ องค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ร่วมกันเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ใหม่เพื่อไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน โดยส่งเสริมสนับสนุนการใช้นวัตกรรมหรือแพลตฟอร์มเทคโนโลยี ซึ่งสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา แทนที่หรือเสริมระบบการเรียนรู้แบบเดิม (Hannon, V., Thomas, L., Ward, S. & Beresford, T., 2019) ระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่เหมาะกับการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องประกอบด้วย ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แหล่งเรียนรู้พื้นที่ที่เป็นแหล่งความรู้ที่แตกต่างจากในห้องเรียนโดยเน้นชุมชนเป็นฐาน หลักสูตรสมรรถนะ หลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่นำเทคโนโลยีเข้ามาจัดการให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

จากองค์ประกอบระบบนิเวศการเรียนรู้ในช่วงต้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ถึงบทบาทของโรงเรียนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่า เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทจัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาด้านวิชาการ พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) และประเทศไทยกำลังประสบปัญหาในเรื่องระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งการมีอยู่ (Availability) และการเข้าถึง

(Accessibility) อยู่ในระดับพอใช้ เห็นได้จากดัชนีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย พ.ศ. 2563 คือ 0.47 (เต็ม 1.00) และในมิติระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ 0.33 (เต็ม 1.00) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ผู้บริหารจึงมีความสำคัญมากในการนำพาองค์กรไปสู่ระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นคนขับเคลื่อนองค์กร และกำหนดทิศทางในการทำงานนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ดังที่ Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994) มีแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกันกับเพื่อนร่วมงาน มีความรู้ความสามารถทักษะในการบริหาร สามารถสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงานให้เกิดความร่วมมือ มีการกระจายอำนาจ มีคุณธรรม และกระตุ้นปัญญาให้ผู้อื่น มีความเป็นผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำลักษณะนี้มีความสำคัญ และเป็นที่ต้องการของการพัฒนาสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้นำไปสู่ประสิทธิผลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องมีผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ที่มีคุณภาพและสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการสำรวจ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ได้มีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการบริหารจัดการเกี่ยวกับระบบนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งระบุถึงนโยบายที่ 4 ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียม การเข้าถึงบริการทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 4 ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ โดยมีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมประชากรวัยเรียนทุกคนให้ได้รับโอกาสในการเข้ารับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและเสมอภาค โดยปัจจัยหลักที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องใช้ความเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้ดียิ่งขึ้น ความสำคัญและความเชื่อมโยงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพราะจะส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางที่นำไปสู่การส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้เรียนรู้ในสถานศึกษา มีการจัดทำหลักสูตรและพื้นที่แหล่งเรียนรู้รองรับจนเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ และพัฒนาด้วยตนเองได้อย่าง

ต่อเนื่อง เกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ ที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างต่อเนื่องจนตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
2. เพื่อสร้างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
3. เพื่อประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mixed Methodology) ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เพื่อสร้างเป็นประเด็นคำถาม และดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยการนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สังเคราะห์มาดำเนินการร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงตามข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและจัดทำ

คู่มือการใช้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 116 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาค้นคว้าประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า มี 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ความเป็นปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้

1.1 ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างเข้าใจ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลรวมถึงมีการประเมินติดตามการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้พื้นที่การเรียนรู้แก่บุคลากรรวมถึงร่วมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคลากร

1.3 ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความสนใจและเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ให้คำปรึกษาและพัฒนาทักษะบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้

2.1 ผู้บริหารสนับสนุนให้มีการแบ่งปันความรู้และเทคนิคจากบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญหรือผลงานที่ได้รับรางวัลเพื่อให้บุคลากรพัฒนาตนเองและมุ่งสู่ความสำเร็จในงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ผู้บริหารสนับสนุนในการทำงาน เปิดโอกาสและให้อิสระพื้นที่การเรียนรู้แก่บุคลากรในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.3 ผู้บริหารวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการบริหารที่ท้าทายเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในการพัฒนาตนเองและเพิ่มพูนการเรียนรู้แบบบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

2.4 ผู้บริหารสร้างและส่งเสริมทัศนคติในการคิดเชิงบวกและให้ความสำคัญในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพโดยสนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กรได้อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 3 การกระตุ้นทางปัญญา ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้

3.1 ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรกำหนดประเด็นท้าทาย โดยการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ

3.2 ผู้บริหารส่งเสริมและเปิดโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกันภายในสถานศึกษาหรือในเครือข่าย โดยผ่านระบบออนไลน์ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้

3.3 ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาการเรียนรู้เชิงบูรณาการโดยการประยุกต์ใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแนวทางหลักและส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3.4 ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างอิสระ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศและระบบออนไลน์เป็นสื่อกลางในการสื่อสารและแบ่งปันความรู้

องค์ประกอบที่ 4 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้

4.1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ชัดเจน ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการตัดสินใจ บุคลากรเชื่อมั่นและปฏิบัติตาม จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้

4.2 ผู้บริหารมีการนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและนำผลมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

4.3 ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำทางความคิด เป็นแบบอย่างที่ดีสามารถสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง นำไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

4.4 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ เป็นผู้บริหารยุคใหม่แสดงให้เห็นถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาหรือใช้ในการนิเทศติดตามประเมินผล

องค์ประกอบที่ 5 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้

5.1 ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้บุคลากรตระหนักถึงคุณค่า และมองเห็นเป้าหมาย แนวทางในการการขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางเดียวกันจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

5.2 ผู้บริหารส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชนอย่างมีคุณภาพ

2. ผลการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้ มาयर่างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะและนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมทำให้ได้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ข้อดังนี้

2.1 หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย

2.1.1 การบริหารความเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารเป็นผู้ริเริ่มสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงและเตรียมความพร้อมในสถานศึกษา ผู้บริหารจะนำพาสถานศึกษาเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงาน ผู้บริหารจะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นยั่งยืน ด้วยการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

2.1.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา คือการที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยทุกฝ่ายมีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพในทุกด้านของระบบนิเวศการเรียนรู้

2.1.3 การบริหารแบบวงจรคุณภาพ (Deming Cycle) ผู้บริหารเป็นผู้ดำเนินการกระบวนการวงจรคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Plan), การปฏิบัติ (Do), การติดตาม (Check) และการปรับปรุง (Act) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงระบบนิเวศการ

เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจะมีบทบาทหลักในการวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามผล และการปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการของสถานศึกษา

2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบประกอบด้วย (1) เพื่อให้ผู้บริหารนำรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ในการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา (2) เพื่อกำกับและติดตามการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา

2.3 วิธีการดำเนินการ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ขั้นตอนที่ 2 การนำไปปฏิบัติ (Do) ขั้นตอนที่ 3 การติดตาม (Check) ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง (Act)

2.4 แนวทางการประเมินผล ดำเนินการตามแนวทาง ดังนี้

2.4.1 วิธีการประเมิน การสังเกต การแสดงความคิดเห็น การสนทนากลุ่ม และอื่น ๆ เครื่องมือ: แบบประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ร้อยละ หรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2.4.2 การประเมินในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การประเมินเชิงพัฒนา (Developmental Evaluation) การใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายตามความเหมาะสมของบริบทสถานศึกษา

2.5 เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีการทำงานที่ใกล้ชิดตกลงในการปฏิบัติงาน (MOU) ภายในสถานศึกษาเพื่อเป็นการกำหนดเป้าหมายในการทำงานและติดตามการประเมินผลตามข้อตกลงในการปฏิบัติงาน (2) ผู้บริหารมีการบริหารอย่างมีส่วนร่วมกับบุคลากรทางการศึกษา โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา นำไปสู่การพัฒนาทางวิชาชีพและร่วมพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้น

3. ผลการประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

3.1 ด้านความเหมาะสม โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 รูปแบบฯ มีความเหมาะสมต่อผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$)

3.2 ด้านความเป็นไปได้ โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบฯ มาปฏิบัติในสถานศึกษาตนเองได้ตามความต้องการตามบริบทพื้นที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$)

3.3 ด้านความเป็นประโยชน์ โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 2 มีการคำนึงถึงผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรและกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้อง ที่จะได้รับการนำรูปแบบฯ ไปใช้ จะทำให้ผู้บริหารมีการส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$)

3.4 ด้านความถูกต้อง โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 2 มีการอธิบายกระบวนการดำเนินงาน และตัวบ่งชี้ ที่ชัดเจนเพียงพอสำหรับการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ในครั้งนี้ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีจำนวน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความเป็นปัจเจกบุคคล 2) การสร้างแรงจูงใจ 3) กระตุ้นทางปัญญา 4) การมีอิทธิพลอย่างอุดมการณ์ 5) การมีวิสัยทัศน์ร่วม รวมองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ ซึ่งผลการวิจัยที่ออกมาเช่นนี้เนื่องจากในการศึกษา ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างหลากหลาย ร่วมกับการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน เพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารอีกครั้ง ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้การยืนยันตามที่สังเคราะห์และมีการเพิ่มเติมรายละเอียดในประเด็นตัวบ่งชี้บางตัวเพื่อให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มากขึ้น ดังนั้นผลการวิจัยจึงทำให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา

เป็นไปตามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรุวรรณ นุสา (2564) พบว่า ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ 15 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การมีอิทธิพล อย่างมีอุดมการณ์ มี 3 ตัวชี้วัด 2) การสร้างแรงบันดาลใจ มี 3 ตัวชี้วัด 3) การกระตุ้นทางปัญญา มี 3 ตัวชี้วัด 4) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มี 3 ตัวชี้วัด 5) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม มี 3 ตัวชี้วัด ซึ่ง สอดคล้องกับอัมรินทร์ โตะลง (2562) พบว่า ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรที่ทำนายประสิทธิผลของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน มีทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมี อิทธิพลอย่างอุดมการณ์ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการ กระตุ้นการใช้ปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และสอดคล้องกับ Hoy, W. & Miskel, C. (2012) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มี 5 องค์ประกอบดังนี้ 1) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 2) การสร้างแรงจูงใจ 3) กระตุ้นทาง ปัญญา 4) การมีอิทธิพลอย่างอุดมการณ์ 5) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม

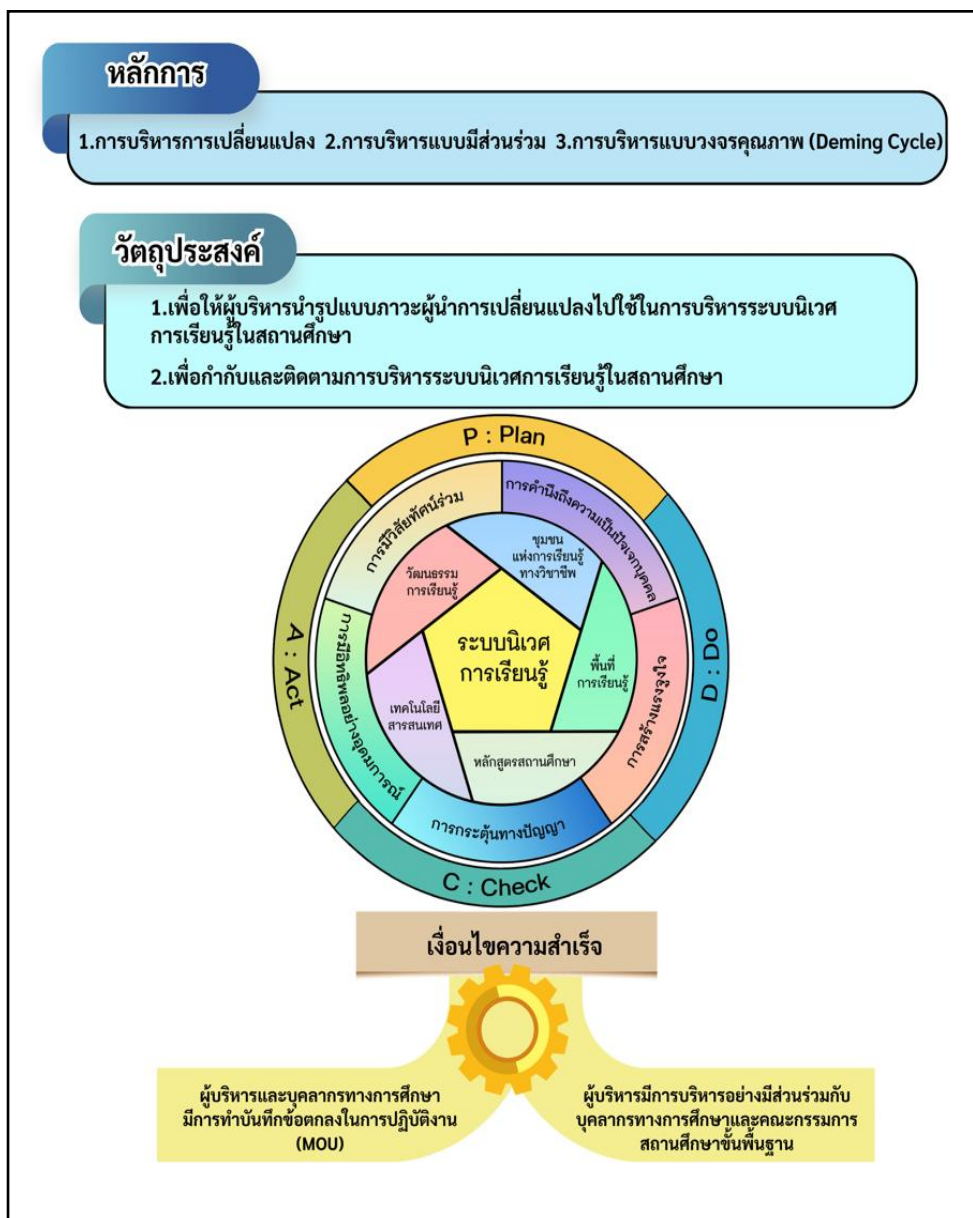
2. ผลการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการ เรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางในการประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจาก ในการศึกษา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของรูปแบบ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown, W. B. & Moberg, D. J. (1980) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการทำงานขององค์ประกอบ 2) วัตถุประสงค์ขององค์ประกอบ 3) ปัจจัยนำเข้าขององค์ประกอบ 4) กระบวนการขององค์ประกอบ 5) ผลผลิตขององค์ประกอบ 6) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ และสอดคล้องกับสมชัย จรรยาไพบูลย์ (2555) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ วัตถุประสงค์ของ รูปแบบ ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ ระบบงานและกลไกของรูปแบบ วิธีดำเนินงานของ รูปแบบ และแนวการประเมินรูปแบบ

3. ผลการประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศ การเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา

มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) รองลงมา ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมา ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) และด้านความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) ตามลำดับเนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนได้รับข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อีกทั้งรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาฯ โดยประชุมกลุ่มย่อย และผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารและปฏิบัติงานในสถานศึกษาทำให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ละเอียดและครอบคลุมต่องานวิทยานิพนธ์ ทำให้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง ต่อการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาสู่การส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของปัทมวรรณ ยิ่งอำนาจชัย (2565) พบว่า ผลการประเมินภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของจิรนนท์ แก้วจันทา (2563) พบว่า ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคู่มือรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิตี้อดอนหวายขม้นด้านความเหมาะสม โดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยคู่มือรูปแบบฯ จะต้องพัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจ และช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ รวมทั้งช่วยลดระยะเวลาและข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้สำคัญจากงานวิจัย นำเสนอตามภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางในการประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยกระบวนการวงจรคุณภาพ (Deming Cycle) ด้วย

กระบวนการ 4 ขั้นตอน 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติ (Do) 3) ติดตาม (Check) 4) การปรับปรุง (Act) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร และส่งเสริมให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีการกำกับ ติดตามในการดำเนินงานนำไปสู่การส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ สามารถนำไปใช้ในการบริหารและพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาการศึกษาในบริบทของโรงเรียนในพื้นที่สุราษฎร์ธานี เขต 1

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ประยุกต์ใช้กระบวนการวงจรคุณภาพ (Deming Cycle) เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสมให้กับสถานศึกษาเพื่อให้สามารถดำเนินการตามรูปแบบนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั่วประเทศ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมการนำรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ในโรงเรียนภายใต้การดูแล โดยมีกระบวนการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรด้านภาวะผู้นำเพื่อให้สามารถบริหารและพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สถานศึกษาควรนำกระบวนการวงจรคุณภาพ (Deming Cycle) มาใช้ในการวางแผนและปฏิบัติการทุกขั้นตอน พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการตัดสินใจและดำเนินการ โดยเน้นการติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษากลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากการศึกษาขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาระบบการบริหาร เพื่อส่งเสริมระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงบริบท ความพร้อม ข้อจำกัด รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีความแตกต่างกันของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ นุสา. (2564). องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 2. ใน *การประชุมวิชาการเสนอ ผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22* (น. 902-909). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิรนนท์ แก้วจันทา. (2563). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านดื้อออนหวายมัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 5(2), 113-125.
- ปัทมวรรณ ยิ่งอำนาจชัย. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 9(7), 3008-3021.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, สิงหาคม 19). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 1.
- สมชัย จรรย์ไพฑูย์. (2555). *รูปแบบการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *ดัชนีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย พ.ศ. 2563*. เข้าถึงได้จาก https://opendata.nesdc.go.th/dataset/research-0302-3?id=b709e580-7a15-42c2-a28a-839ace8ae9e2&is_fullscreen=1
- อัมรินทร์ โตะลง. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนอิสลามสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(1), 450-470.
- Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership*. Newbery Park : CA Sage.

- Brown, W. B. & Moberg, D. J. (1980). *Organizational Theory and Management : A Macro Approach*. New York : John Wiley & Sons.
- Hannon, V., Thomas, L., Ward, S. & Beresford, T. (2019). *Local learning ecosystems: emerging models*. London : Innovation Unit.
- Hoy, W. & Miskel, C. (2012). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice*. New York : McGraw-Hill Higher Education.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชน ในจังหวัดพะเยา

Factors Relating to the Demand for Alternative Medicine Services among
People in Phayao Province

ทาริกา โปทาคำ¹ พชร ไทย์จ้วน² เสกสรรค์ ทองดี³ ศรีนคร ธรรมยศ⁴ และพงศธร ศิลาเงิน⁵
Tarika Poutakoum, Patchara Thainguan, Sakesun Thongtip, Sarinthorn Thummayot
and Pongsaton Silangirn

Received: September 14, 2024

Revised: December 03, 2024

Accepted: January 06, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือกในจังหวัดพะเยา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมกราคมถึงสิงหาคม 2567 โดยใช้ทฤษฎี PRECEDE MODEL เป็นกรอบแนวคิด กลุ่มตัวอย่างจำนวน 333 ราย ได้จากการคำนวณโดยโปรแกรม n4Studies เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีค่าความตรง และมีค่าความเชื่อมั่น 0.76 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 56.8) อายุเฉลี่ย 40 ปี สถานภาพสมรส (ร้อยละ 60.4) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 46.2) และมีรายได้มากกว่า 18,000 บาท (ร้อยละ 32.7) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ได้แก่ การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม ($r = .721$) การเข้าถึงแหล่งบริการ ($r = .627$) การรับรู้ประโยชน์ ($r = .470$) ทักษะติดต่อประสิทธิภาพและการได้รับข่าวสารจากสื่อ ($r = .423$) ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ($r = .411$) และประสบการณ์ในการใช้บริการ ($r = .266$) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรสนับสนุนการเพิ่มสถานบริการแพทย์ทางเลือกให้เข้าถึงได้ง่าย จัดทำข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเพื่อสร้างความ

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยพะเยา; University of Phayao

Corresponding author, e-mail: pongsaton.si@up.ac.th, Tel 084-5980034

เข้าใจแก่ประชาชน และส่งเสริมการให้คำแนะนำด้านสุขภาพจากครอบครัวและบุคลากรทางการแพทย์

คำสำคัญ: การแพทย์ทางเลือก, การใช้บริการ, ความต้องการ, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์, จังหวัดพะเยา

Abstract

The purpose of this research article was to study the factors relating to the demand for alternative medical services in Phayao Province. The research was conducted from January to August 2024 using the PRECEDE MODEL theory as a conceptual framework. The sample of 333 people was calculated using the n4Studies program. Data were collected using a questionnaire with a validity and a reliability of 0.76. Data were analyzed using descriptive statistics and analyzed the relationship using Pearson's Correlation Coefficient. The research results found that the majority of the sample was female (56.8 percent), with an average age of 40 years, marital status (60.4 percent), a bachelor's degree (46.2 percent), and an income of more than 18,000 baht (32.7 percent). The correlation analysis found that the factors that had a statistically significant positive relationship with the need for alternative medical services ($p < 0.001$) were social support ($r = .721$), access to service sources ($r = .627$), perceived benefits ($r = .470$), attitudes toward efficiency and receipt of news from the media ($r = .423$), knowledge about health care ($r = .411$), and experience in using services ($r = .266$). Recommendations from the research should support the increase in alternative medical service locations to make them easily accessible, provide accurate information to create understanding among the public, and promote health advice from families and medical personnel.

Keywords: Alternative Medicine, Service Use, Demand, Related Factors, Phayao Province

บทนำ

แม้ว่าในปัจจุบันระบบการแพทย์แผนปัจจุบันจะเป็นระบบการแพทย์หลักที่ใช้กันทั่วโลก แต่ในปี พ.ศ. 2521 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศว่าเพื่อให้ประชาชนทั่วโลกมีสุขภาพดี และสามารถเข้าถึงการรักษาได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องมีการแพทย์หลายระบบ หรือที่เรียกว่า “การแพทย์พหุลักษณะ” เข้ามามีบทบาทพร้อมด้วย สำหรับประเทศไทย (รณชัย โตสมภาค, 2558) การแพทย์แผนไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของระบบบริการสุขภาพ โดยสามารถช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ไม่ทั่วถึง ด้วยการนำองค์ความรู้จากการแพทย์แผนไทยมาใช้ในการบำบัดรักษา ป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพ ควบคู่ไปกับการแพทย์แผนปัจจุบัน นอกจากนี้ การพัฒนาแพทย์แผนไทยยังสามารถสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละภูมิภาค ซึ่งช่วยให้เกิดระบบสุขภาพที่พึ่งพาตนเองได้ในระดับปัจเจกชน ชุมชน และประเทศ

ในปี พ.ศ. 2567 กรมการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก มีการออกนโยบาย เพื่อให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนนโยบายการสร้างเสริมสุขภาพ และเสริมสร้างเศรษฐกิจหรือ Health for Wealth ด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรไทย การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก โดยศูนย์นโยบายการพัฒนางานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ให้เป็นที่ประจักษ์ (3I, 1D) ประกอบด้วย 3I คือ Integrity : สร้างความเชื่อมั่น ดูแลสุขภาพแบบองค์รวมบนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ สื่อสาร สร้างความเชื่อมั่นในการใช้ผลิตภัณฑ์ และบริการอย่างมีคุณภาพและปลอดภัย Integration : ผสานพลังเครือข่ายบูรณาการทุกมิติผสมผสานการแพทย์ทุกแขนง ด้วย ความร่วมมือของสหวิชาชีพทุกภาคีเครือข่ายทั้งรัฐ เอกชน ยกระดับความสามารถการแข่งขันในระดับสากล และ Innovation : นวัตกรรมเพิ่มคุณค่า พัฒนา และส่งเสริมนวัตกรรมภูมิปัญญาไทย ประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เสริมภาพลักษณ์ และวิธีการทันสมัย สร้างการยอมรับในระบบสุขภาพสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ 1D คือ ข้อมูลคุณภาพ Data - driven Organization : การขับเคลื่อนองค์กร ด้วยข้อมูลคุณภาพทันสถานการณ์ (สำนักสารนิเทศ, 2567) การให้บริการการแพทย์แผนไทยได้บรรจุให้อยู่ในชุดสิทธิประโยชน์ ตามโครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่ประชาชนสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสามารถขอรับบริการได้ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดประเภทและขอบเขตบริการสาธารณสุขในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้ครอบคลุมถึงบริการการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ และมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกขึ้นเพื่อพัฒนาการแพทย์แผนไทยให้เป็นทางเลือกที่มี

คุณภาพ ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐาน สามารถพัฒนาให้บริการร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทำให้ระบบสุขภาพมีความยั่งยืนและสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว (อัจฉรา เชียงทอง และคณะ, 2560)

การสร้างเสริมสุขภาพเป็นบทบาทที่สำคัญของบุคลากรทางการแพทย์ โดยการสร้างเสริมสุขภาพต้องอาศัยองค์ความรู้ในการนำมาออกแบบกิจกรรม หรือวางแผนให้บุคคล ชุมชน ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การสร้างเสริมสุขภาพตนเอง PRECEDE MODEL เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ได้รับความสนใจ และถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้นในศาสตร์สาขาต่าง ๆ โดยแนวคิดนี้มีพื้นฐานที่ว่า พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุร่วมกัน ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกตัวบุคคล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมก่อน แล้วจึงวางแผนและกำหนดกลวิธี เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพนั้น สามารถใช้ได้กับทุก ๆ ช่วงวัย แนวคิดนี้จึงเหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งหากบุคลากรทางการแพทย์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด PRECEDE MODEL ย่อมสามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการดูแลสุขภาพผู้ป่วย และครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (นรลักษณ์ เอื้อกิจ และลัดดาวัลย์ เพ็ญศรี, 2562)

จากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาของอุสุมา เบ็ญจการ และคณะ (2564) พบว่าการเลือกใช้บริการด้านสุขภาพด้วยแพทย์ทางเลือกของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี มีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้บริการดังกล่าว นอกจากนี้ การเลือกใช้บริการยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับส่วนประสมทางการตลาด ความคาดหวังของผู้บริโภค และผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ รวมถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมด้านสุขภาพของผู้ใช้บริการ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของขวัญชนก เทพปิ่น และคณะ (2560) ที่พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ เช่น การเคยรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแพทย์แผนไทย สิ่งชักนำสู่การตัดสินใจ การรับรู้คุณภาพบริการ และการเข้าถึงบริการแพทย์แผนไทยที่ดี มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการแพทย์แผนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการให้บริการแพทย์ทางเลือก โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการ และคุณภาพของการแพทย์แผนไทย เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเลือกใช้บริการ และควรพัฒนาคุณภาพของบริการแพทย์ทางเลือก โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการ และการให้ข้อมูลที่ชัดเจนเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ให้ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ทางเลือก และการพัฒนาทักษะการตัดสินใจเลือกใช้บริการ สามารถเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้คนหันมาใช้บริการแพทย์ทางเลือกมากขึ้น

จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านล้านนา และด้านการแพทย์ทางเลือกมาอย่างยาวนาน ในช่วงปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 แสดงให้เห็นว่า ประชากรในจังหวัดพะเยามีแนวโน้มในการใช้บริการแพทย์ทางเลือกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีร้อยละการใช้บริการเพิ่มขึ้นจาก 19.86% ในปี 2564 เป็น 21.36% ในปี 2566 (กระทรวงสาธารณสุข, 2566) ซึ่งถือว่าเป็นอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคเหนือ การเพิ่มขึ้นของการใช้บริการแพทย์ทางเลือกในจังหวัดพะเยาแสดงให้เห็นว่ามีความต้องการจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการแพทย์แบบล้านนา การเพิ่มขึ้นของการใช้บริการแพทย์ทางเลือกในจังหวัดพะเยาอาจบ่งชี้ถึงความต้องการการดูแลสุขภาพที่หลากหลายและครอบคลุมจากประชาชน ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้สามารถนำไปพัฒนา และปรับปรุงนโยบายด้านสุขภาพของจังหวัด และประเทศให้มีความยืดหยุ่น และเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มการให้บริการแพทย์ทางเลือกในจังหวัดพะเยา พบว่า การให้บริการแพทย์ทางเลือกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ทราบปัจจัยที่แน่ชัดที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการที่สูงขึ้นของประชาชนในการเข้าถึงบริการแพทย์ทางเลือก อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการในบางพื้นที่ และประชาชนบางกลุ่มยังขาดความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือก ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือก จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเพื่อนำมาเป็นแนวในการพัฒนาขีดความสามารถของการให้บริการทางการแพทย์ทางเลือก

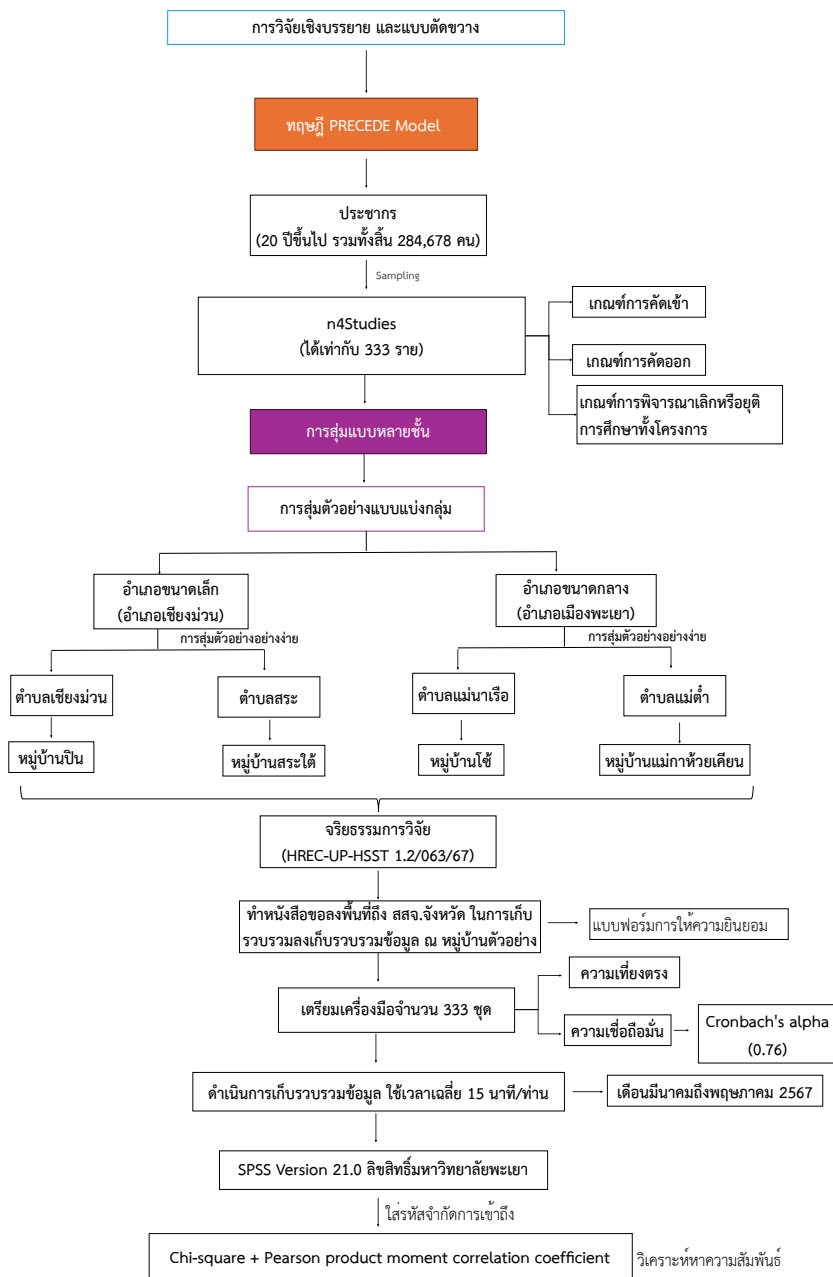
วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกในจังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และแบบตัดขวาง (Cross-sectional) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา ระหว่างเดือนมกราคมถึงสิงหาคม ปี พ.ศ. 2567 โดยคณะผู้วิจัยได้นำทฤษฎี PRECEDE MODEL ซึ่งเป็นแบบจำลองที่เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคล มาใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรม โดยแบ่งปัจจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Intra Individual Causal Assumption) เช่น ความรู้, เจตคติ, และแรงจูงใจ ปัจจัยภายนอกบุคคล (Extra Individual Causal Assumption) เช่น ระบบการเมือง, การศึกษา, และวัฒนธรรม

สหปัจจัย (Multiple Causal Assumption) ที่พิจารณาถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งสองกลุ่ม (นรลักษณ์ เอื้อกิจ และลัดดาวลัย เพ็ญศรี, 2562) การใช้ PRECEDE MODEL นี้ คณะผู้วิจัยมุ่งหวังที่จะระบุปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจใช้บริการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการให้บริการในพื้นที่

ภาพที่ 1 วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพะเยาและมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 284,678 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2566) โดยประชากรกลุ่มนี้มีความหลากหลายในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลต่อความต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือก คณะผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม n4Studies (Ngamjarus, C., 2016) ในการคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม โดยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 333 คน รวมอัตราการขาดการตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่าง 10% เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยมีเกณฑ์สำหรับคัดกลุ่มตัวอย่างเข้าศึกษา ได้แก่ต้องมีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ทั้งเพศหญิง และเพศชายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดพะเยาไม่ต่ำกว่า 3 เดือน เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี และไม่มีปัญหาการได้ยิน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากในจังหวัดพะเยามีจำนวนประชากรที่ค่อนข้างมากและหลากหลาย จึงย่อมมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling technique) ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มอำเภอแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งอำเภอออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อำเภอขนาดเล็ก และอำเภอขนาดกลาง (อำเภอขนาดเล็กมีประชากรตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไป, อำเภอขนาดกลางมีประชากรตั้งแต่ 25,000 คนขึ้นไป) (พทยา สายหู, 2541) ดังนี้

1. อำเภอขนาดเล็ก ได้แก่ อำเภอแม่ใจ อำเภอเชียงม่วน อำเภอภูกามยาว
2. อำเภอขนาดกลาง ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง และอำเภอภูซาง

ทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายโดยจับสลากแบบไม่แทนที่ (Simple Random Sampling) จากอำเภอขนาดเล็ก และอำเภอขนาดกลาง อย่างละ 1 อำเภอ ได้อำเภอเชียงม่วนเป็นตัวแทนของอำเภอที่เป็นอำเภอขนาดเล็ก และอำเภอเมืองพะเยาตัวแทนอำเภอที่เป็นอำเภอขนาดกลาง

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตำบลจาก 2 อำเภอ มาอย่างละ 2 ตำบล โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายโดยจับสลากแบบไม่แทนที่ (Simple Random Sampling)

1. ตัวแทนตำบลของอำเภอเชียงม่วน ได้แก่ ตำบลเชียงม่วน และตำบลสระ
2. ตัวแทนตำบลของอำเภอเมืองพะเยา ได้แก่ ตำบลแม่่นาเรื่อ และตำบลแม่ต้า

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มหมู่บ้านอย่างง่ายโดยจับสลากแบบไม่แทนที่ (Simple Random Sampling) มาตำบลละ 1 หมู่บ้าน จาก 4 ตำบล

ขั้นตอนที่ 4 คำนวณตัวอย่างประชากรที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ในแต่ละหมู่บ้านตัวอย่าง
ตัวอย่างโดยใช้สูตร

$$\text{จำนวนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา} \times \text{จำนวนประชากรที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปในหมู่บ้าน}}{\text{ประชากรที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปในตำบลตัวอย่าง}}$$

ขั้นตอนที่ 5 คณะผู้วิจัยขอรายชื่อประชากรที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และที่อยู่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากบัญชีรายชื่อทำการเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ให้ได้เท่ากับจำนวนตามสัดส่วนของจำนวนประชากรที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ในหมู่บ้านนั้น ๆ

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง

อำเภอตัวอย่าง	ตำบลตัวอย่าง	หมู่บ้านตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
เมืองพะเยา	แม่นาเรื่อ	บ้านโง้ง	867	43 ราย
เมืองพะเยา	แม่ต้า	แม่กาห้วยเคียน	4,496	226 ราย
เชียงม่วน	เชียงม่วน	ปิ่น	654	33 ราย
เชียงม่วน	สระ	สระใต้	610	31 ราย
รวม			6,627	333 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามปลายเปิดและปิด (Open and Close Ended Question) ที่พัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 8 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (8 ข้อ), ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก (10 ข้อ), ทศนคติต่อการดูแลสุขภาพ (10 ข้อ), การรับรู้ประโยชน์ของการแพทย์ทางเลือก (5 ข้อ), การเข้าถึงแหล่งบริการ (3 ข้อ), การได้รับข่าวสารจากสื่อ (5 ข้อ), การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม (4 ข้อ) ประสพการณ์การใช้บริการแพทย์ทางเลือก (8 ข้อ) และความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือก (5 ข้อ) รวมทั้งสิ้น 58 ข้อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้แก่การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ประกอบด้วย แพทย์แผนไทยประยุกต์ จำนวน 2 คน อาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขศาสตร์ 1 คน โดยการหาค่า (IOC : Index of item objective

congruence) ได้ค่า 0.67-1.00 % และการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient) ได้ค่า 0.76

วิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยด้วยโปรแกรม SPSS version 21 (ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยพะเยา) กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ในการประมวลผลข้อมูล ดังนี้ วิเคราะห์ ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่มีระดับการวัดตัวแปรเป็น Nominal Scale ได้แก่ เพศ ศาสนา สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน โรคประจำตัว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่มีระดับการวัดตัวแปรเป็น Interval Scale ได้แก่ อายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และปัจจัยโดยรวมตามทฤษฎี กับความต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือกของประชากรจังหวัดพะเยา ใช้การวิเคราะห์ด้วยไค-สแควร์ (Chi-square) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสถิติ และการวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) เพื่อหาทิศทางของความสัมพันธ์

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากได้รับอนุมัติ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่ใบอนุญาต (HREC-UP-HSST 1.2/063/67) โดยคณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างตลอดกระบวนการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกในจังหวัดพะเยา พบว่า

1. ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และโรคประจำตัว ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $p\text{-value} > 0.05$

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกของประชากรในจังหวัดพะเยา

ปัจจัยส่วนบุคคล	ความต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือก		สถิติที่ใช้ทดสอบ	p-value
	น้อยและปานกลาง n (%)	มาก n (%)		
เพศ			$\chi^2 = 0.055$	0.618
ชาย	129 (89.6)	15 (10.4)		
หญิง	166 (87.8)	23 (12.2)		
อายุ			$\chi^2 = 0.042$	0.729
20 - 60 ปี	269 (80.8)	34 (10.2)		
60 ปีขึ้นไป	26 (7.8)	4 (1.2)		
Median = 40 ปี, S.D. = 12.6 ปี, Min = 20 ปี, Max = 76 ปี				
ศาสนา			$\chi^2 = 0.011$	0.544
พุทธ	294 (88.3)	37 (11.1)		
อื่น ๆ	1 (0.3)	1 (0.3)		
สถานภาพ			$\chi^2 = 0.055$	0.457
โสด	106 (31.8)	16 (4.8)		
สมรส	189 (56.8)	22 (6.6)		
ระดับการศึกษา			$\chi^2 = 0.053$	0.099
ต่ำกว่าหรือเท่ากับมัธยมศึกษาตอนต้น	65 (19.5)	4 (1.2)		
มัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป	230 (69.1)	34 (10.2)		
อาชีพ			$\chi^2 = 0.055$	0.421
กลุ่มอาชีพที่มีรายได้ประจำ	121 (36.3)	13 (3.9)		
กลุ่มอาชีพที่ไม่มีรายได้ประจำ	174 (52.3)	25 (7.5)		
รายได้ต่อเดือน			$\chi^2 = 0.056$	0.597
ต่ำกว่า 12,000 บาท/เดือน	197 (59.2)	27 (8.1)		
สูงกว่า 12,001 บาท/เดือน	98 (29.4)	11 (3.3)		
โรคประจำตัว			$\chi^2 = 0.052$	0.509
ไม่มี	202 (60.7)	24 (7.2)		
มี	93 (27.9)	14 (11.4)		

การศึกษาในตารางที่ 3 พบว่า

2. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ p-value < 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม ($r = .721$),

การเข้าถึงแหล่งบริการ ($r = .627$), การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพ ($r = .470$), ทศนคติต่อประสิทธิภาพการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก ($r = .423$), การได้รับข่าวสารจากสื่อ ($r = .423$) และประสบการณ์ในการใช้บริการ ($r = .266$)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	p – value
ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก	.411	< 0.001
ทัศนคติต่อประสิทธิภาพการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก	.423	< 0.001
การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก	.470	< 0.001
การเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก	.627	< 0.001
การได้รับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ	.473	< 0.001
การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคล	.721	< 0.001
ประสบการณ์ในการใช้บริการแพทย์ทางเลือก	.266	< 0.001

การศึกษาในตารางที่ 4 พบว่า

3. ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับปัจจัยนำ ($r = .625$), ปัจจัยเอื้อ ($r = .627$), และปัจจัยเสริม ($r = .797$) โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $p\text{-value} < 0.001$

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	p – value
กลุ่มของปัจจัยนำ	.411	< 0.001
กลุ่มของปัจจัยเอื้อ	.423	< 0.001
กลุ่มของปัจจัยเสริม	.470	< 0.001

การศึกษาในตารางที่ 5 พบว่า

4. ปัจจัยโดยรวมตามทฤษฎีมีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกโดยมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p\text{-value} < 0.001$ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = .906$)

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยโดยรวมตามทฤษฎีต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	p – value
ปัจจัยโดยรวมตามทฤษฎี	.906	< 0.001

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพ ระดับการศึกษาอาชีพ รายได้ต่อเดือน และโรคประจำตัว มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สาเหตุที่อาจส่งผลให้เกิดผลลัพธ์นี้อาจมาจากความคล้ายคลึงของบริบทในพื้นที่และวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการในการส่งเสริม, ป้องกัน, รักษา, และฟื้นฟูสุขภาพที่มีความคล้ายกัน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีค่ามัธยฐานของอายุอยู่ที่ 40 ปี ซึ่งยังอยู่ในช่วงวัยทำงาน ทำให้มีความสามารถในการดูแลตนเองได้ดี แต่ด้วยความที่มีเวลาจำกัดในการดูแลสุขภาพ ส่งผลให้ความสนใจกับการให้บริการการแพทย์ทางเลือกมีน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของพัทธวรรณ ลาน้อย (2565) ที่ได้ทำการศึกษปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านปัจจัยนำ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะการที่ประชาชนมีความรู้ในศาสตร์การแพทย์ทางเลือกอย่างถูกต้อง ย่อมมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจใช้มารับบริการเพิ่มมากขึ้น และเมื่อความนิยมในศาสตร์การแพทย์ทางเลือกเพิ่มมากขึ้น การศึกษาและการพัฒนาเกี่ยวกับการบริการเหล่านี้ก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย ส่งผลให้การบริการเป็นที่ยอมรับในสังคมรอบกว้าง เพราะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงความปลอดภัยในการใช้บริการที่เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของอรอุษา อินทพงษ์ (2565) พบว่า ความรู้ด้านการรับบริการด้านการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์กับการมารับบริการแพทย์แผนไทยของสถานีนอนามัย

ด้านทัศนคติต่อประสิทธิภาพการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการการให้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อการรับบริการอาจเนื่องมาจาก ความเชื่อ และศรัทธาในแพทย์หรือ

บุคคลที่ให้การรักษารองลงมามีความมั่นใจว่าการรักษานี้ไม่มีผลข้างเคียงรักษาแล้วอาการจะดีขึ้น จากความชัดเจนและความน่าเชื่อถือจะช่วยในการตัดสินใจเข้ารับ บริการการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์ผสมผสานมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของสอดคล้องแนวคิดของ Nina N. และคณะ (2012) กล่าวว่าประชาชนในประเทศแถบยุโรป มีทัศนคติที่ดีต่อบริการด้วยการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์ผสมผสาน และต้องการเพิ่มการเข้าถึงบริการดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของธีระพงษ์ อาญาเมือง (2557) ที่พบว่า การส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพด้วยการนวดแผนไทย ผู้รับบริการควรถูกกระตุ้นให้เห็นคุณค่าตนเองมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการ ซึ่งเป็นพฤติกรรมจากปัจจัยภายในตัวผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการ

ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือกมีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือก เมื่อประชาชนได้รับความรู้ที่ถูกต้องย่อมส่งผลต่อการรับรู้ หากมีการรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้บริการด้านการแพทย์ทางเลือกที่มากขึ้น ย่อมส่งผลต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือก สอดคล้องกับการศึกษาของชลอรัตน์ ศิริเชตรกรณ์ (2562) ที่พบว่า การรับรู้ของประชาชนส่วนใหญ่ ได้รับคำแนะนำจากคนใกล้ชิดที่เป็นเพื่อน หรือได้รับความรู้ จากพยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และแพทย์แผนไทย ในการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก เมื่อมีอาการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นการรักษาเบื้องต้นก่อนเข้ารับการรักษา

ด้านปัจจัยอื่น พบว่า การเข้าถึงแหล่งบริการด้านสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือกมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญ โดยสถานบริการที่เพียงพอและมีคุณภาพ รวมถึงขั้นตอนการรักษาที่ชัดเจน เครื่องมือมีความเพียงพอ พร้อมใช้ ทันสมัย และการเข้าถึงที่สะดวก จะส่งผลให้ประชาชนมีแนวโน้มในการใช้บริการเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมชาย นันทวัฒนากรณ์ (2566) ที่สนับสนุนแนวคิดนี้โดยพบว่าการเข้าถึงบริการสุขภาพ ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ระบบการบริการสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้าถึงบริการในการส่งเสริมการใช้บริการการแพทย์ทางเลือก และยังสอดคล้องกับภาณศึกษาของกาญจนา ภิญโยยั้ง (2549) ที่พบว่า การเข้าถึงแหล่งบริการด้านสุขภาพความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมสุขภาพ โดยการที่ประชาชนได้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ได้โดยง่าย

ด้านปัจจัยเสริม พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือกที่หลากหลาย รวมถึงการมีงานวิจัยที่รองรับการใช้บริการ/สมุนไพรในการรักษาโรค ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดูแลสุขภาพของตนเองได้ นอกจากนี้ การได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวและบุคลากรทางการแพทย์ยังช่วยเพิ่มความมั่นใจในด้านของความปลอดภัยในการเลือกใช้บริการแพทย์ทางเลือก และหากประชาชนมีประสบการณ์ที่ดีในการใช้บริการก็สามารถถ่ายทอดข้อมูลที่ต้องการแก่ผู้อื่น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการระบบการให้บริการ สอดคล้องกับการศึกษาของวิเชียร เพ็งสวาย และศรีสุรางค์ เคหะนาถ (2564) ที่ยืนยันว่าการได้รับข่าวสาร และการกระตุ้นจากบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์กับการรับบริการแพทย์แผนไทย อย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกับผลการศึกษามนชนก ชูวรรณะปรกรณ์ และเกษแก้ว เสียงเพราะ (2563) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการตัดสินใจใช้บริการด้านการแพทย์แผนไทย

ด้านปัจจัยโดยรวมตามทฤษฎี พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการศึกษาในครั้งนี้ ประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้ปัจจัยต่าง ๆ ในระดับสูง ซึ่งรวมถึงความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก ส่งผลให้เกิดความสนใจและความต้องการในการดูแลสุขภาพด้วยวิธีนี้เพิ่มขึ้น โดยปัจจัยต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ดั้งเดิม, สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพ, และแรงสนับสนุนทางสังคมล้วนส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของความต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือก สอดคล้องกับแนวคิดของ Green, L. W., Kreuter, M. W. & Deeds, S. G. (1980) ที่ระบุว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากอิทธิพลร่วมของปัจจัยนำ, ปัจจัยเอื้อ, และปัจจัยเสริม โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพได้ร้อยละ 18.3 ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาปัจจัยหลายด้านในการวางแผนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสุขภาพ (จันทร์ฉาย มณีวงษ์ และขวัญฤทัย พันธุ์, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการใช้บริการแพทย์ทางเลือกของประชาชนในจังหวัดพะเยา ที่ทางคณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี PRECEDE Model มาใช้เป็นกรอบวิจัย โดยหลักการของทฤษฎีที่มีพื้นฐานที่ว่าสุขภาพและพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพไม่ดีเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุร่วมกัน ทั้งปัจจัยภายใน และภายนอกตัวบุคคลนั้น ในการนี้การ

ดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมนั้นก่อน แล้วจึงวางแผนและกำหนดกลวิธีเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทางคณะผู้วิจัยได้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ โดยอาจแบ่งออกเป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อการเข้ารับบริการสุขภาพทางศาสตร์การแพทย์ทางเลือก โดยองค์ประกอบของปัจจัยด้านต่าง ๆ ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมที่บุคคลได้แสดงออกมา และไม่สามารถนำปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งมาเป็นเหตุ และผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลจึงเป็นผลมาจากอิทธิพลโดยรวมของปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ดังนั้นในการวางแผนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอิทธิพลจากปัจจัยดังกล่าวร่วมกันเสมอ โดยไม่ควรนำปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมาพิจารณา และตัดสินพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม ควรมีการดำเนินงาน ในการสร้างกลุ่มสนับสนุนสำหรับผู้ให้บริการ เพื่อเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูล และพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับผู้ให้บริการ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ด้านการเข้าถึงแหล่งบริการ เพิ่มการเข้าถึงบริการการแพทย์ทางเลือกในพื้นที่ห่างไกล โดยการจัดตั้งศูนย์บริการ/คลินิกในชุมชนการให้บริการการแพทย์ทางเลือกเคลื่อนที่ รวมทั้งการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและจองบริการได้สะดวกยิ่งขึ้นและจัดทำแผนผังแสดงขั้นตอน การให้บริการแพทย์แผนไทย พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาในการเข้ารับบริการในแต่ละจุดบริการให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้มารับบริการทราบและเข้าใจขั้นตอนการให้บริการ รวมถึงสามารถบอกถึงข้อดี และประโยชน์ของการรับบริการแพทย์ทางเลือก จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมาใช้บริการแพทย์ทางเลือกมากขึ้นต่อไป
3. ด้านการได้รับข่าวสารจากสื่อ ควรมีการดำเนินงานสร้างเนื้อหาการศึกษาเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือกที่ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ เพื่อลดความเข้าใจผิด โดยอาจใช้สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มต่าง ๆ ในการเผยแพร่ข้อมูล และกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างความมั่นใจให้ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้มีสถานบริการทางด้านการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือกที่เพิ่มขึ้น สามารถเข้าถึงได้ง่าย และสะดวกต่อการเข้ารับบริการ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางด้านการแพทย์ทางเลือกเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยต้องมีการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้มารับบริการหรือผู้ที่สนใจได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

2. แร่งสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวหรือบุคลากรทางด้านการแพทย์เกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือก ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ของการดูแลสุขภาพของประชาชน ดังนั้นบุคคลภายในครอบครัว/บุคลากรทางการแพทย์ควรให้ความสำคัญต่อการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชน เพื่อการดูแลสุขภาพตนเองที่มีประสิทธิภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2566). *การส่งเสริมสุขภาพแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกปีงบประมาณ 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index.php>
- ขวัญชนก เทพปิ่น, นวรัตน์ สุวรรณผ่อง และนพพร ไหวธีระกุล. (2560). การตัดสินใจเลือกใช้บริการแพทย์แผนไทยของประชาชน ผู้มาใช้บริการที่โรงพยาบาลทั่วไป จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาล พระปกเกล้า จันทบุรี*, 28(2), 80-92.
- จันทร์ฉาย มณีวงษ์ และขวัญฤทัย พันธ. (2556). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในตำบลสนามชัย จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารสมาคมพยาบาลฯ สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 31(2), 183-92.
- นรลักษณ์ เอื้อกิจ และลัดดาวัลย์ เพ็ญศรี. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิด PRECEDE MODEL ในการสร้างเสริมสุขภาพ. *วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย*, 12(1), 28-48.
- พัทธวรรณ ลาน้อย. (2565). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง.
- พัทยา สายหู. (2541). *ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงสังคม และวัฒนธรรม*. เข้าถึงได้จาก <http://oservice.skru.ac.th/ebookft/509/chapter%202.pdf>

- มนชนก ชูวรรณะปกรณ์ และเกษแก้ว เสียงเพราะ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการนวดแผนไทยของผู้สูงอายุ ในจังหวัดพะเยา. *วารสารสุขศึกษา*, 43(1), 87-99.
- รณชัย โตสมภาค. (2558). *การแพทย์แผนไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/radio%20scripts/pdf/2558-05/NALT-radioscript-rr2558-040558.pdf>
- ฤทธิรงค์ อัญชนะ และวิภาวดี ลีมีงสวัสดิ์. (2559). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้การแพทย์ทางเลือก ของคนไทย. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 13(2), 70-83.
- วิเชียร เพ็งสวย และศรีสุรางค์ เคหะนาค. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับบริการทางการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองมะค่าโมงอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารสาธารณสุขล้านนา*, 17(1), 76-87.
- สมชาย นันทวัฒน์นารณ์. (2566). *การเข้าถึงบริการสุขภาพผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา. (2566). *ร้อยละของผู้ป่วยนอกได้รับบริการการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก*. เข้าถึงได้จาก <https://pyo.hdc.moph.go.th/hdc/main/index.php>
- สำนักสารนิเทศ. (2567). *นโยบายขับเคลื่อนงานด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ด้วย 3I 1D*. เข้าถึงได้จาก <https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/2/02/199544/>
- อรอุษา อินทพงษ์. (2565). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการการแพทย์แผนไทยของประชาชน ในสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรชนามวินทราชินีบ้านไทรตรางษ์ จังหวัดกำแพงเพชร*. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อัจฉรา เชียงทอง และคณะ. (2560). คุณภาพและการเข้าถึงบริการของโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทย. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า*, 34(3), 206-221.
- อุสุมา เบญจการ, ตะวัน วิกรัยพัฒน์, ชรินทร์ วิชุลลดา และพรพนา ศรีสถานนท์. (2564). ปัจจัยในการเลือกใช้บริการด้านสุขภาพด้วยแพทย์ทางเลือกของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 26(2), 65-72.

- Green, L. W., Kreuter, M. W. & Deeds, S. G. (1980). *Health Education Planning : A Diagnostic Approach*. California : California Mayfield Publishing.
- Ngamjarus, C. (2016). n4Studies: Sample Size Calculation for an Epidemiological Study on a Smart Device. *Siriraj Med J*, 68(3), 160-170.

รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียน
ในเครือข่ายศิริรัตนนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต 2

Teacher Development Model in Learning Management Using
Phenomenon-based Learning of Schools in the Khiri Rat Nikhom 3 Network
under the Surat Thani Primary Educational Service Area Office 2

ปิยภักดิ์ นุ่นชุมพล¹ ญาณิศา บุญจิตร² และจิรศักดิ์ แซ่ไคว้³

Piyapak Noonchupol, Yanisa Boonchit and Jirasak Saekow

Received: September 08, 2024

Revised: December 02, 2024

Accepted: December 05, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน และ 3) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 97 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ขั้นที่ 2 พัฒนารูปแบบการพัฒนาครู โดยยกร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบตรวจสอบรูปแบบ ขั้นที่ 3 ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนเป้าหมาย 5 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 30 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความรู้ แบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Suratthani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: noonchupiya@gmail.com, Tel. 088-8218317

มาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบที่ ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการพัฒนาครู มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กลไกการดำเนินงาน ประกอบด้วย วิธีการพัฒนาครู 3 ขั้นตอน คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศ และการประเมินผล และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ เป็นฐาน รูปแบบมีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า 3.1) ด้านความรู้ ผู้เข้ารับการพัฒนา มีคะแนนความรู้หลังพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย 3.2) ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3.3) ครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาครู, การจัดการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the problems of Phenomenon-based Learning; 2) to create a teacher development model using Phenomenon-based Learning; and 3) to evaluate the effectiveness of using the teacher development model in learning management using phenomenon-based Learning. A 3-step research and development process were used as follows: Step 1 was to study the problem. The sample group consisted of 97 people, including school administrators, heads of academic administration groups, and teachers, by stratified random sampling. The instrument used was a questionnaire. Step 2 was to develop a teacher development model by drafting the model and the manual for using the model. The theoretical validity and feasibility were checked by 5 experts. The instrument used was a model checklist. Step 3 was to evaluate the effectiveness of using the model. The sample group consisted of 5 target schools. The informants were school administrators, heads of academic administration groups, and teachers, totaling 30 people. The instruments used were a knowledge test, a learning management skills assessment, and a satisfaction assessment. The data were

analyzed using basic statistics, namely frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The research results found that 1) the overall problem of Phenomenon-based learning was at a high level; 2) the teacher development model had 4 components, namely principles, objectives, and operating mechanisms, consisting of 3 steps of teacher development methods, namely workshops, supervision, and evaluation, and the steps of phenomenon-based Learning. The model had a theoretical plausibility and overall was at a high level; and 3) the results of the evaluation of the effectiveness of using the teacher development model using phenomenon-based learning found that 3.1) in terms of knowledge, the participants had a higher knowledge score after development than before development at a statistical significance level of .01, in accordance with the research hypothesis, 3.2) the results of the evaluation of learning management skills according to the model were at a high level overall, and 3.3) teachers were satisfied with the model at a high level overall.

Keywords: Teacher Development, Learning Management, Phenomenon-Based Learning

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทุกคนมีสิทธิ์ได้รับการศึกษาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนไทย เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษานั้นเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรม รวมถึงการอยู่ดีมีสุข สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ส่งผลให้การพัฒนาประเทศเกิดความเจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ โดยหลักการจัดการศึกษายังคงยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติ และสร้างสังคมการเรียนรู้ให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

เมื่อมีการพัฒนาการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยใช้ครูเป็นศูนย์กลางไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน ดังที่ทิสนา แคมมณี (2560) ได้กล่าวเอาไว้ว่า การบรรยายเป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยความสามารถของผู้บรรยาย ถ้าผู้บรรยายไม่มีศิลปะในการบรรยายที่ดึงดูดใจ ผู้เรียนอาจขาดความสนใจได้ ด้วยเหตุดังกล่าว นักการศึกษาจึงคิดค้นและสร้างรูปแบบใหม่ (New Learning Model) ออกมาหลายรูปแบบเพื่อใช้แทนการสอนแบบเดิม ซึ่งการศึกษาแบบบอกเล่าและการสอบแบบท่องจำ นอกจากจะไม่ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แล้วยังเป็นการทำลายมันอีกด้วย (วิริยะ ฤชชัยพานิชย์, 2558) ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถแข่งขันในระดับสากล โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนจากการบอกเล่าโดยครู มาเป็นกระบวนการออกแบบวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับศักยภาพผู้เรียน เพื่อให้เกิดกระบวนการ คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานจึงเปรียบเสมือนการริเริ่มในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู เนื่องจากมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยการสำรวจจากมุมมองที่หลากหลายในเชิงสหวิทยาการของปรากฏการณ์ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนจากการศึกษาแบบบูรณาการที่อยู่ในบริบทเดียวกัน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์โลกปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้จะนำปรากฏการณ์ในชีวิตหรือในโลกแห่งความเป็นจริงมาเป็นสารตั้งต้นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้มาวิเคราะห์สาเหตุของปรากฏการณ์ หาความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเน้นความเป็นองค์รวม เป็นการศึกษาข้ามรายวิชาตามบริบทของโลกที่แฝงไปด้วยความซับซ้อน หากเรียนรู้เพียงวิชาเดียวคงเป็นเรื่องยากต่อการทำความเข้าใจบริบททั้งหมด ฉะนั้นการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นต้องบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์จากมุมมองการเรียนรู้หลายรายวิชา เป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์และคิดสังเคราะห์ว่าต้องศึกษาวิชาใด ศึกษาส่วนใด และศึกษาองค์ประกอบใดของปรากฏการณ์

สภาพปัญหาของโรงเรียนเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 ปีการศึกษา 2565 มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ร้อยละ 40.31 ซึ่งยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนของครูที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ครูส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบเดิม โดยการบรรยายเนื้อหาหน้าชั้นเรียน บ่อนความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียนในลักษณะครูเป็นศูนย์กลาง และมอบหมายการบ้านให้ผู้เรียนไปศึกษาเพิ่มเติม ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถผลิตความรู้ใหม่จากประสบการณ์ตรงหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ การจัดการเรียนรู้มีกิจกรรมการสอนที่ไม่ครอบคลุมกับสถานการณ์ในโลกแห่งความจริง ไม่ได้กระตุ้นการเรียนรู้ และไม่มีการบูรณาการระหว่างวิชา ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และขาดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจึงไม่เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาได้ ดังนั้นครูจึงควรจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนศึกษาปรากฏการณ์ตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่กว้างขวางจากปรากฏการณ์ พร้อมทั้งกระตุ้นการเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายได้อย่างแท้จริง

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ของครูมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาครูเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ จะทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานจะช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาแนวทางการสอน เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถระบุประเด็นปัญหาหรือตั้งคำถามจากปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคม รวมถึงสามารถวางแผนแนวทางการหาคำตอบในบริบทของชีวิตจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ในมุมมองต่าง ๆ และมีความเข้าใจโลกในยุคสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาและวิจัย รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐ นิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เพื่อพัฒนาครูให้มีองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน และสามารถจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพตามบริบทของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของครูโรงเรียนเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของครูโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน โรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 11 โรงเรียน จำนวน 125 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน จำนวน 97 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน และใช้วิธีการแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบกำหนดสัดส่วนตามตำแหน่ง เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของครูโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .97 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่ายศิริรัฐนิคม จำนวน 11 โรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ผ่านระบบ My Office 2566 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้ในการคำนวณค่าทางสถิติเพื่องานวิจัย และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และยกร่าง

รูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จากนั้นนำร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน มีการปรับปรุงร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 คน และครูผู้สอน จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาเลือกเฉพาะครูผู้สอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ ครูผู้สอนรายวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา และครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 เรียนรู้โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้โดยการปฏิบัติ และขั้นตอนที่ 3 ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ ดำเนินการดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน ประเมินความรู้ก่อนการอบรม (Pre-test) ทดสอบความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานด้วยแบบทดสอบ 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการในการนำรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ไปทดลองปฏิบัติ ใช้เวลา 6 ชั่วโมง 3) ผู้เข้ารับการพัฒนาและผู้วิจัยร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน โดยมีกำหนดปฏิทินในออกนิเทศร่วมกัน 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายซักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการนำรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ไปใช้ 5) ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน ประเมินความรู้หลังการอบรม (Post-test) 6) ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในสถานศึกษาของตนเอง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน

วิชาการ และผู้วิจัย เข้าניתเพื่อสังเกตการจัดการเรียนรู้ 7) ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอนประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่าสถิติทดสอบที

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนเครือข่ายศิริรัตนนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่าสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนเครือข่ายศิริรัตนนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 1.08) ระดับของปัญหาอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.93$, S.D. = 1.39) ระดับของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.89$, S.D. = 1.41) ระดับของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ เป็นฐาน โรงเรียนในเครือข่ายศิริรัตนนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กลไกการดำเนินงาน ได้แก่ 1) กระบวนการพัฒนาครู 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ขั้นตอนที่ 2 การนิเทศ และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ขั้นที่ 2 วิเคราะห์องค์ความรู้ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ และขั้นที่ 5 ตรวจสอบความเข้าใจ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัตนนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เงื่อนไขความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ รองลงมา คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ความเป็นมาและความสำคัญ และกลไกการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิรฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอน มีคะแนนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น 7.2 คะแนน เป็นไปตามสมมติฐานทางการวิจัย 2) ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิรฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2 ของครูผู้สอน ทั้ง 5 โรง พบว่า ครูผู้สอนมีทักษะการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.75) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.73) และน้อยที่สุด ด้านการวางแผน การจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.74) และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิรฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.75)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของครูในโรงเรียนเครือข่ายศิรฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า สภาพปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในปัจจุบันต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้และมีทักษะในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและมุ่งมั่นในการพัฒนาครู สอดคล้องกับแนวคิดของ Glickman, C.D. (2004) ที่กล่าวว่า การพัฒนาครูเป็นงานที่ช่วยเหลือครูทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นครูต้องมีความตระหนักและเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอยู่เสมอ โดยปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนด้วยรูปแบบที่ทันสมัย เน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ สร้างองค์ความรู้ รวมทั้งฝึกทักษะการปฏิบัติได้ด้วยตนเองจากสถานการณ์จริง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กลไกการดำเนินงานตามรูปแบบ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาครู 3 ขั้น คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศ และการวัดและประเมินผล และ 2) ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น คือ เลือกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ วิเคราะห์องค์ความรู้ ดำเนินการศึกษาค้นคว้า สังเคราะห์ความรู้ และตรวจสอบความเข้าใจ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยการศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นข้อมูลในการออกแบบรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รวมทั้งได้มีการพิจารณา ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสม จากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล หนูฤกษ์ (2563) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฐาน โรงเรียนในเครือข่ายเกาะพะงัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาครูมีกระบวนการหลักที่สำคัญคือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศ และการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการ พัฒนาครู และพัฒนามาเป็นรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานซึ่งการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ ครูต้องได้รับการพัฒนาแบบเปิดกว้างและต่อเนื่อง เพื่อให้มีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบที่ทันสมัย สอดคล้องกับสุขานันท์ วรพัฒนานนท์ (2565) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ได้นำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความจริงมาเป็นประเด็นเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างสาระวิชา ร่วมกับเทคนิควิธีการ กลยุทธ์การสอน และเครื่องมือเพื่อสร้างความรู้และทักษะภายใต้บริบทที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน โดยขั้นตอนการจัดการเรียนแบบปรากฏการณ์เป็นฐานจะส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาในระหว่างดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ขั้นที่ 1 สังเกตปรากฏการณ์ ขั้นที่ 2 การให้คำอธิบายเบื้องต้น ขั้นที่ 3 การสืบเสาะหาความรู้ ขั้นที่ 4 รวบรวมผลคำอธิบายสุดท้าย และขั้นที่ 5 การให้เหตุผล ดังนั้นครูส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง ทั้งในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานจะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาจากปรากฏการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียนโดยสามารถนำความรู้เดิมของนักเรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

บูรณาการความรู้ ร่วมกับเพื่อน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาได้

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้ของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า คะแนนหลังอบรมเชิงปฏิบัติการสูงกว่าก่อนอบรมเชิงปฏิบัติการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นเท่ากับ 7.20 คะแนน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอนศึกษาเรียนรู้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติตามรูปแบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของชญาภา นำบัณฑิตย์ (2556) พบว่า การประเมินรูปแบบการพัฒนาครูด้านกระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจหลังอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ .01 2) ผลการประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานตามรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ทั้ง 5 โรงเรียน ครูผู้สอนมีทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานตามรูปแบบหลังเข้ารับการอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอนได้รับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานตามรูปแบบ โดยนำรูปแบบไปใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร เปิดใจกว้างในการทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ได้ตรงจุด ส่งผลให้ครูมีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา มีพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมณฑา จุลชาติ (2556) พบว่า ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์หลังการใช้สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Valanne, E., Dhaher, R. A., Kylmalahiti, R. & Sandholm-Rangell, H. (2017) ทำการวิจัยเรื่อง การนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานมาบูรณาการเข้ากับการเล่าเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตร ADCM ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านและช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการอ่านของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นหลักสูตร ADCM ยังช่วยส่งเสริมความกระตือรือร้นในการร่วมมือของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาครูด้าน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน

วิชาการ และครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม ความรู้ และแนวทางในการนำรูปแบบไปทดลองใช้อีกทั้งยังมีคู่มือการใช้รูปแบบที่จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาได้ ดังนั้น การที่มีคู่มือเป็นกรอบแนวทางในการนำรูปแบบไปใช้ในแต่ละขั้นจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้มีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของเกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง (2555) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจคือความรู้สึกชอบความรู้สึกที่ดีที่ประทับใจ หรือเจตคติที่ดีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับในเชิงบวก โดยสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ บุคคลทุกคนมีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง และยังมีความต้องการหลายระดับซึ่งหากได้รับการตอบสนองก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ทำให้ทราบว่าสภาพปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กลไกการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย วิธีการพัฒนาครู และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ดังภาพที่ 1

รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียน
ในเครือข่ายศิรรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

หลักการ

1. การพัฒนาครู
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
3. การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
ของโรงเรียนในเครือข่ายศิรรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ พัฒนามาจากการนำวิธีการพัฒนาครูมาบูรณา
การกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ดังนี้

1. วิธีการพัฒนาครู ได้แก่ 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การนิเทศ และ 3) การประเมินผล

2. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ได้แก่ 1) เลือกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ 2) วิเคราะห์องค์ความรู้ 3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) ตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

องค์ประกอบที่ 3 กลไกการดำเนินงานตามรูปแบบ ประกอบด้วย

1. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ กำหนดครูที่จะเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เนื้อหา รายละเอียดของหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนแรก เป็นทฤษฎี ใช้ในการบรรยายให้ความรู้ ส่วนที่สอง เป็นการปฏิบัติ โดยให้ครูแต่ละกลุ่มจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน และออกมานำเสนอ เพื่อตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้บริหารจะต้องคัดเลือกครูที่เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและต้องแจ้งให้ครูทราบล่วงหน้า 2) ระยะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ชี้แจงขั้นตอน กำหนดการ และวิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูที่เข้ารับการอบรมทราบทำแบบทดสอบก่อนการอบรม บรรยายความรู้ แบ่งกลุ่มจัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน กลุ่มละ 4-5 คน และนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งร่วมกันแสดงความคิดเห็น วิทยากร ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้บริหารแจ้งกำหนดการออกนิเทศ ติดตามให้ครูที่เข้าร่วมอบรมทราบ และทำแบบทดสอบหลังการอบรม 3) ระยะหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลังจากจบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

2. การนิเทศ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ประชุมซักซ้อมความเข้าใจก่อนดำเนินการนิเทศตามแผนที่กำหนดไว้ 2) ดำเนินการนิเทศ ติดตาม ตามปฏิทินการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ โดยมุ่งสร้างความเข้าใจ ความมั่นใจ แก้ไขปัญหา ชี้แนะ และเติมเต็มให้กับผู้รับการนิเทศ 3) ใช้รูปแบบการนิเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในระหว่างดำเนินการนิเทศ ใช้รูปแบบการนิเทศและกิจกรรมการนิเทศที่หลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ ผู้นิเทศจะต้องจดบันทึกพฤติกรรมครูขณะสอน และ 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระตุ้นให้เกิดการกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง นำจุดเด่นของครูมาพูดคุย เพื่อเสริมแรงและกระตุ้นแนวทางการพัฒนาจุดด้อย ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ยืดหยุ่น และผ่อนคลาย

3. การประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะปฏิบัติ และด้านความพึงพอใจ

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พร้อมทั้งส่งเสริมและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่มีสัมพันธภาพแบบกัลยาณมิตร และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครู

2. ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รวมถึงเข้าใจบทบาทตนในฐานะเป็นผู้สอน สามารถปฏิบัติตามหลักการ แนวคิดและวิธีการดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนควรมีนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เพื่อให้เกิดความชำนาญในการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน และมีแนวทางในการพัฒนาการสอนของครูเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนมากยิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุน ชี้แนะ และช่วยเหลือให้ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. สถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของโรงเรียนในเครือข่ายศิริรัฐนิคม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนหรือสังคม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง. (2555). *การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.

- ชญาภา น่วมบัณฑิต. (2556). รูปแบบการพัฒนาครูด้านกระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิริยะ ฤทธิชัยพาณิชย์. (2558). หลักสูตรการสอนเพื่อรับรางวัล 21. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทักษะการคิด. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สุชานันท์ วรพัฒนานนท์. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา เรื่องปรากฏการณ์ของโลก และภัยธรรมชาติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมณฑา จุลชาติ (2556). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาวิชาชีพแบบร่วมมือโดยเน้นครูเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูโรงเรียนประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุบล หนูฤกษ์. (2563). รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฐาน โรงเรียนในเครือข่ายเกาะพะงัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- Glickman, C. D. (2004). *Supervision and Instruction Leadership: A Development Approach*. Boston : Allyn and Bacon.
- Valanne, E., Dhaher, R. A., Kylmalahti, R. & Sandholm-Rangell, H. (2017). Phenomenon Based Learning Implemented in Abu Dhabi School Model. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(3), 1-17.

การพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของ นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎี การบำบัดความคิดเป็นฐาน

Development of an Integrative Group Counseling Model to Develop Time
Management of Students with Special Sports Abilities of Thailand National
Sports University Based on Cognitive Therapy

รักษ์ ห้วยเรไร¹

Rak Huayreirai

Received: November 05, 2024

Revised: December 15, 2024

Accepted: December 19, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลา และ 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 56 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เครื่องมือการวิจัย คือ แบบวัดการบริหารเวลา และรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสองทาง ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน ได้แบบวัดการบริหารเวลา 44 ข้อ มีความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .93 และรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ

¹ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี; Thailand National Sports University Chon Buri Campus
Corresponding author, e-mail: raksa.dr@gmail.com, Tel. 06-2601-3995

10 แผน มี 5 ขั้นตอนการปรึกษา คือ (1) ขั้นสำรวจประสบการณ์ความคิด (2) ขั้นตระหนักรู้ผลกระทบ (3) ขั้นฝึกเทคนิคการปรึกษา (4) ขั้นพัฒนาความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมใหม่ (5) ขั้นฝึกการบ้านทางความคิด 2) ผลการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน พบว่าวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.1) กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมทั้งในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล 2.2) กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลอง ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของกลุ่มทดลองอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน คือ การดำเนินการปรึกษากลุ่ม ผู้ให้การปรึกษา และผู้รับการปรึกษา 4.73 (2.00), 4.75 (1.77) และ 4.56 (2.28) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารเวลา, รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ, ทฤษฎีการบำบัดความคิด นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา, มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop an integrated group counseling model to develop time management; and 2) to study the results of using an integrated group counseling model to develop time management of students with special sports abilities based on cognitive therapy. The sample group was 56 students with special sports abilities, Thailand National Sports University, Chonburi Campus, who participated in national and international sports competitions in the academic year 2024. They were selected by purposive sampling and divided into an experimental group and a control group. The research instruments were a time management test and an integrated group counseling model to develop time management. Data were analyzed by using mean, standard deviation, and two-way repeated measures variance. The research results found that 1) the integrated group counseling model to develop time management of students with special sports abilities based on cognitive therapy resulted in a 44-item time management test with a reliability value of .93 for the entire version. The integrated group counseling model

consisted of 10 plans with 5 steps of counseling: (1) exploration of thought experience step, (2) awareness of the impact step, (3) counseling technique practice step, (4) development of new thoughts, feelings and behaviors step, (5) cognitive homework practice step; 2) the results of using the integrated group counseling model to develop time management of students with special sports abilities based on cognitive therapy found that the experimental method and the duration of the experiment had a statistically significant interaction at the .05 level, 2.1) the experimental group had a higher mean score than the control group in both the post-experiment and follow-up phases, 2.2) the experimental group had a higher mean score in the post-experiment and follow-up phases than the pre-experiment phase. The average satisfaction of the experimental group was at the highest level in all 3 dimensions, namely, group counseling process, consultants, and counselors 4.73 (2.00), 4.75 (1.77) and 4.56 (2.28), respectively.

Keywords: Time Management, Integrated Group Counseling Model, Cognitive Therapy Theory, Students with Special Sports Abilities, Thailand National Sports University

บทนำ

การบริหารจัดการเวลา (Time Management) เป็นจรรยาวัชระ (Soft Skills) ที่สำคัญในการบริหารตนเอง การบริหารเวลาที่ดีจะสามารถทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม บุคคลควรใช้เวลาในการทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ โดยจัดสรรเวลาของตนเองให้ถูกต้องและเหมาะสม (วิรงค์ รong ชมภูมิ่ง, 2562) การใช้เวลาของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเรียนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ การส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษาสามารถจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับภาระงาน สร้างแรงจูงใจที่จะเรียนและทำกิจกรรมให้สำเร็จ จะทำให้นิสิตนักศึกษาประสบความสำเร็จในการศึกษาและเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ การบริหารเวลาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาตินั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของพิมพ์ โหลคำ (2550) ที่กล่าวว่า ผู้ที่รู้จักใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพจะประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน

มากกว่าผู้ที่ไม่รู้จักใช้เวลาให้เหมาะสม การบริหารเวลาจึงเป็นการกำหนดและควบคุมการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาในสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาตินั้นมีเวลา 24 ชั่วโมงเหมือนกับนักศึกษาทั่วไป แต่ที่แตกต่างกัน คือ นักศึกษาผู้เข้าศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ต้องฝึกซ้อมกีฬาเพื่อการแข่งขันและมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางกีฬานั้นจึงมีภาระงานมาก

ปัญหาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยภาพรวมคือการวางแผนการใช้เวลาเพื่อการฝึกซ้อมกีฬาและการศึกษาเล่าเรียนให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีทั้ง 2 ด้าน โดยในพื้นที่มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี มีนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาเป็นจำนวนมาก ด้วยเป็นวิทยาเขตขนาดใหญ่ในภาคกลาง และเป็นที่ตั้งของสำนักงานอธิการบดี มีสนามกีฬาและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทางกีฬาจำนวนมาก จึงทำให้ได้รับความนิยมในการเข้าศึกษา มีผลงานการเป็นแชมป์ กีฬาสถาบัน “พลศึกษาเกมส์” ติดต่อกัน 3 สมัยซ้อน มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี เป็นเจ้าเหรียญทอง อันดับที่ 1 จากทั้ง 17 วิทยาเขต ตั้งแต่ปี 2565-2567 จึงเป็นพื้นที่ที่ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อนำร่องการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา และสภาพปัญหาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา ซึ่งมีการกิจทั้งทางการศึกษาและการกีฬา นักศึกษาต้องมีระดับผลการเรียนเฉลี่ยสะสมในระดับ 2.00 จึงจะยังคงสภาพเป็นนักกีฬาได้หรือการได้รับทุนการศึกษาทางกีฬา รวมถึงการจบการศึกษาด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี โดยนักศึกษาต้องเข้าร่วมฝึกซ้อมกีฬาในระยะเวลาต่อเนื่อง ยาวนาน การเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาในรายการประจำปี และรายการที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว เช่น กีฬามหาวิทยาลัย กีฬาสถาบัน “พลศึกษาเกมส์” กีฬาสโมสร กีฬาระดับภาค กีฬาระดับจังหวัด นักศึกษาหลายรายไปเก็บตัวฝึกซ้อมกีฬาทลอดภาคการศึกษา บางรายเป็นผู้ตัดสินกีฬาร่วมด้วย ทำให้เวลาในการศึกษาเล่าเรียนทางวิชาการและวิชาชีพไม่ต่อเนื่องหรือลดทอนขาดหายไป ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา และสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้มีความสามารถพิเศษทางกีฬาทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ซึ่งมหาวิทยาลัยมีนโยบายด้านการจัดการศึกษามุ่งพัฒนานักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาให้มีคุณภาพและความเชี่ยวชาญตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศ แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567)

ทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นทฤษฎีการปรึกษาที่มุ่งเน้นการปรับความคิด ปรับกรอบโครงสร้างความคิดใหม่ให้มีเป้าหมายในทางบวก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ (Corey, G., 2013) สอดคล้องกับการบริหารเวลาซึ่งเป็นทักษะทางความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมในการตั้งเป้าหมายที่จะใช้เวลาทำประโยชน์ให้คุ้มค่า การบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการมีกรอบโครงสร้างความคิดที่จะทำเป้าหมายให้สำเร็จ บุคคลตระหนักในความสำคัญของคุณค่าของเวลาแล้วจึงจะวางแผนการใช้เวลาเพื่อให้เป้าหมายสำเร็จตามแผนได้ (ปนัดดา กองมนต์, 2565) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐานในการพัฒนาการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ โดยใช้หลักการแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีและลำดับขั้นตอนของทฤษฎีเป็นฐานในการบูรณาการแบบบูรณาการทฤษฎีและเทคนิค เป็นการผสมผสานทางทฤษฎีแบบมีทฤษฎีหลัก (Assimilative Integrative Counseling) และใช้เทคนิคการปรึกษาร่วมกันจากทฤษฎีการปรึกษาที่มีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์คล้ายกัน โดยในการวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีการบำบัดความคิด (Cognitive therapy) ของอาร์รอน ที เบค (Aaron T. Beck) เป็นฐานทฤษฎีหลักในการบูรณาการร่วมกับเทคนิคการบำบัดจากทฤษฎีการบำบัดเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (REBT: Rational Emotive Behavior Therapy) ของอัลเบิร์ต เอลลิส (Albert Ellis) และทฤษฎีการบำบัดความคิดที่มีผลต่อพฤติกรรม (Cognitive Behavior Modification) ของโดนัลด์ ไมเคิลบาส์ (Donald Meichenbaum) และใช้เทคนิคการบริหารเวลามาบูรณาการร่วมกันในการพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาโดยมีกรอบความคิดเกี่ยวกับการบริหารเวลาในแนวทางจิตวิทยาที่อธิบายว่าการบริหารเวลาเป็นเรื่องของการจัดการความคิด ในการนึกถึงอดีต และความคิดถึงอนาคต โดยจัดการความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมของบุคคลเกี่ยวกับการคาดการณ์อนาคตที่หละหลวมเกินไป และการจดจำอดีตที่ไม่ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และให้ความหมายว่า เวลา คือการที่สมองคิดถึงการเปลี่ยนแปลงและลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแง่ของความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้น (ชูชุกิ ยู, 2565) ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาการบริหารเวลาโดยการปรับการคิดถึงอนาคตและนึกถึงอดีตของแต่ละบุคคลให้สอดคล้องกับเป้าหมายของตนเอง ไม่ใช้การมุ่งเน้นใช้เวลาทำงานให้ได้มากที่สุดหรือคุ้มค่าที่สุด (Productive) และการวิจัยนี้มุ่งพัฒนาบุคคลให้มีการรับรู้ความสุขในการกระทำพฤติกรรมในปัจจุบัน เพราะเข้าใจอดีต และคาดการณ์อนาคตได้เหมาะสม เช่น มีความสุขในการช้อปปิ้งยามากขึ้น เพราะเข้าใจแล้วว่าอดีตที่เคยแข่งขันกีฬาแล้วแพ้ ก็แค่แพ้ ส่วนการแข่งขันใหม่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต จึงวางแผนช้อปปิ้งแล้วทำตามแผนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งรูปแบบการปรึกษาที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นกระบวนการปรึกษากลุ่ม (Group Counseling) มีเป้าหมายมุ่งเน้น

ปรับเปลี่ยนโครงสร้างความคิด ความรู้สึกต่อตนเองและผู้อื่น มีการจัดประสบการณ์ให้ผู้รับการศึกษามีปฏิสัมพันธ์กัน ร่วมรับฟังเรื่องราวของตนเองและสมาชิกภายในกลุ่ม แล้วร่วมกันแก้ปัญหา พัฒนาความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมใหม่ (สุซอรุณ วงษ์ทิม, 2567) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการการศึกษา (The Preparations Stage) 2) ขั้นเริ่มต้นการศึกษา (The Initial Stage) 3) ขั้นดำเนินการการศึกษา (The Working Stage) 3.1) ขั้นทบทวนประสบการณ์ความคิด 3.2) ขั้นตระหนักรู้ผลกระทบ 3.3) ขั้นฝึกตามเทคนิคการศึกษา 3.4) ขั้นพัฒนาความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมใหม่ 3.5) ขั้นฝึกการบ้านทางความคิด 4) ขั้นยุติการศึกษา (The Termination Stage) 5) ขั้นประเมินผลการการศึกษา (The Evaluation Stage) ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายเฉพาะของการศึกษากลุ่มครั้งนี้ มุ่งพัฒนาผู้รับการการศึกษาให้สามารถบริหารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายมุ่งพัฒนาการบริหารเวลา 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายในการเรียนและการกีฬา 2) การวางแผนการใช้เวลา 3) การดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ 4) การประเมินการใช้เวลา 5) การปรับปรุงการใช้เวลา

จากการศึกษาเอกสารและปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารเวลาในนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐานเพื่อให้นักศึกษามีการจัดสรรเวลาทั้งในด้านการเรียนและการฝึกซ้อมกีฬาให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากมีการใช้เวลาทำพฤติกรรมต่าง ๆ ตามช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม ย่อมมีส่วนช่วยส่งเสริมทำให้ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน การกีฬา การพักผ่อน และการใช้ชีวิตส่วนตัวได้ และเป็นแนวทางให้ผู้สนใจนำข้อมูลองค์ความรู้มาพัฒนาส่งเสริมศักยภาพนิสิตนักศึกษาในด้านการบริหารเวลาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน

2. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน และระยะที่ 2 การศึกษาผลของการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน มีรายละเอียดการวิจัย ดังนี้

ประชากร คือ นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 580 คน

กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1 คือ นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ปีการศึกษา 2567 ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย จำนวน 31 คน

กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2 คือ นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ปีการศึกษา 2567 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 30 คน กลุ่มทดลอง 30 คน ภายหลังมีกลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดออกตามเกณฑ์การวิจัยจึงมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 คน เป็นกลุ่มทดลอง 26 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน

มีเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครในโครงการวิจัย (Inclusion Criteria) ดังนี้

1. เป็นนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ปีการศึกษา 2567

2. กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจและยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัย

3. กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารได้ด้วยภาษาไทย

4. กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับการฝึกฝนหรือเข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลามาก่อน

เกณฑ์การคัดอาสาสมัครออกจากโครงการวิจัย (Exclusion Criteria)

1. กลุ่มตัวอย่างขอถอนตัวจากการเป็นนักกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ปีการศึกษา 2567 หรือเลิกเป็นนักกีฬา
2. กลุ่มตัวอย่างติดภารกิจส่วนตัว การเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา/ฝึกซ้อมกีฬาตามคำสั่งของผู้ฝึกสอนกีฬาหรือผู้ควบคุมทีม เจ็บป่วยไม่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดโครงการวิจัย หรือขอถอนตัวจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย
3. กลุ่มตัวอย่างพ้นสภาพการเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี

เกณฑ์การถอนอาสาสมัครออกจากโครงการวิจัย (Withdrawal intervention criteria) คือ กลุ่มตัวอย่างไม่มาเข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน ตามนิตหมายเกิน 3 ครั้ง ติดต่อกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดการบริหารเวลา ผู้วิจัยพัฒนาจากแบบวัดการบริหารจัดการเวลา ของ ปันดดา กองมนต์ (2565) มีข้อคำถามจำนวน 44 ข้อ มีตัวเลือกตอบ 5 ระดับ (ระดับ 1 คือ จริจน้อยที่สุด ถึงระดับ 5 คือ จริจมากที่สุด) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายในการเรียนและการกีฬา 2) ด้านการวางแผนการใช้เวลา 3) ด้านการดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ 4) ด้านการประเมินการใช้เวลา และ 5) ด้านการปรับปรุงการใช้เวลา โดยผู้วิจัยศึกษาและพัฒนาขึ้นให้ครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ ผ่านการตรวจสอบเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน มีการหาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
2. รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการทฤษฎีและเทคนิค (Assimilative Integrative Counseling) โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิด (Cognitive Therapy) เป็นทฤษฎีหลักบูรณาการเข้ากับเทคนิคจากทฤษฎีการบำบัดเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Therapy) และเทคนิคจากทฤษฎีการปรับความคิดที่มีผลต่อพฤติกรรม (Cognitive Behavior Modification) มีการ

ประเมินคุณภาพด้วยความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และมีการทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาที่มีคุณสมบัติเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการปรึกษา ภาษาที่ใช้ และเพิ่มเติมเทคนิควิธีการต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้ในการทดลองจริง ได้แผนการปรึกษากลุ่ม จำนวน 10 ครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินการทดลอง

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน

1) ผู้วิจัยดำเนินการขอเอกสารขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยและขออนุญาตใช้ชื่อสถาบันและขอเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) เมื่อได้รับอนุญาตแล้วมีการประชาสัมพันธ์ผ่านผู้ฝึกสอนกีฬาเพื่อเชิญชวนนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาที่สนใจเข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ตามความสมัครใจ

2) นั้ดหมายกลุ่มทดลองใช้ (Try Out) ทำแบบวัดการบริหารเวลา เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบวัดทั้งฉบับ และทดลองใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลา

ระยะที่ 2 การศึกษาผลของการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน

1) ขั้นตอนเตรียมการทดลอง เมื่อได้อาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัยตามเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าสู่โครงการวิจัย (Inclusion Criteria) แล้วแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มทดลอง จำนวน 26 คน คือ กลุ่มที่เข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ และ 2) กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน คือ กลุ่มที่ได้รับวิธีปกติ เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนการฝึกซ้อมกีฬาตามปกติของมหาวิทยาลัย ไม่ได้เข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ

2) ขั้นตอนการทดลอง แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

2.1) ระยะก่อนการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการชี้แจงข้อมูลสำหรับการวิจัย และให้กลุ่มตัวอย่างได้ลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าว จากนั้นผู้วิจัยให้

ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการบริหารเวลาเป็นครั้งที่ 1 นับเป็นคะแนนระยะก่อนการทดลอง (Pre-test)

2.2) ระยะการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ กับกลุ่มทดลอง จำนวน 26 คน จำนวน 10 ครั้ง ส่วนนักศึกษากลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนการฝึกซ้อมกีฬาตามปกติของมหาวิทยาลัย ซึ่งช่วงเวลาในการดำเนินการตามรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ จำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลาก่อนการทดลอง 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที รวมเป็น 900 นาที ช่วงเดือนตุลาคม 2567 ตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม 2567 ถึงวันศุกร์ ที่ 18 ตุลาคม 2567 เวลา 08.30 น.-10.00 น. เว้นวันเสาร์-อาทิตย์ ณ ห้อง 238 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี

2.3) ระยะหลังการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการบริหารเวลาเป็นครั้งที่ 2 คะแนนที่ได้เป็นคะแนนระยะหลังการทดลอง (Post-test) และสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมการศึกษากลุ่มด้วยการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

2.4) ระยะติดตามผล หลังจากสิ้นสุดการทดลองใช้รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ แล้ว เป็นเวลา 2 สัปดาห์ (ช่วงเวลากลางเดือนตุลาคม 2567) ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำแบบวัดการบริหารเวลาเป็นครั้งที่ 3 คะแนนที่ได้เป็นคะแนนระยะติดตามผล (Follow up) และในการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจของกลุ่มควบคุมในการเข้าร่วมรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ เช่นเดียวกับกลุ่มทดลองเมื่อสิ้นสุดระยะติดตามผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach coefficient α)

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่

2.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสองทาง (Two-way ANOVA Repeated Measurement) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของบอนเฟอร์โรนี (Bonferroni Method)

โดยแบบแผนการวิจัยในระยะที่ 2 คือ ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภท 1 ตัวแปรระหว่างกลุ่มและ 1 ตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated Measure Variance : One Between-subjects Variable and One Within-subjects Variable) (Howell, D.C., 2013)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ มีดังนี้

1.1 แบบวัดการบริหารเวลา ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผ่านความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พบว่า ข้อคำถามทั้ง 44 ข้อ ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพทั้งหมด มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และผลการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงของแบบประเมินทั้งฉบับด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) มีค่าเท่ากับ .93

1.2 รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ จำนวน 10 แผน มีขั้นตอนการปรีกษา 5 ขั้นใหญ่ ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการปรีกษา ประกอบด้วย หัวเรื่องการปรีกษา วัตถุประสงค์ ขนาดของกลุ่ม ระยะเวลาที่ใช้ในการปรีกษา สถานที่ อุปกรณ์ ข้อตกลงการเข้าร่วมกลุ่ม แนวคิดสำคัญในการปรีกษา 2) ขั้นเริ่มต้นการปรีกษา 3) ขั้นดำเนินการปรีกษา แบ่งออกเป็น 5 ขั้นย่อยตามขั้นตอนการปรีกษาของทฤษฎีการบำบัดความคิด ได้แก่ 3.1) ขั้นทบทวนประสบการณ์ความคิด 3.2) ขั้นตระหนักรู้ผลกระทบ 3.3) ขั้นฝึกเทคนิคการปรีกษา 3.4) ขั้นพัฒนาความคิดความรู้สึก พฤติกรรมใหม่ 3.5) ขั้นฝึกการบ้านทางความคิด 4) ขั้นยุติการปรีกษา 5) ขั้นประเมินผลการปรีกษา ผลตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผ่านความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ซึ่งรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพทั้งหมด มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทั้ง 10 ครั้ง ของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ

2. ผลการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ มีดังนี้

2.1 ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง ระยะติดตามผล

ตารางที่ 1 ผลคะแนนการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง ระยะติดตามผล

กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
ค่าสถิติ	ระยะก่อน	ระยะหลัง	ระยะ	ค่าสถิติ	ระยะก่อน	ระยะหลัง	ระยะ

	การทดลอง	การทดลอง	ติดตามผล		การทดลอง	การทดลอง	ติดตามผล
M	127.50	196.65	191.46	M	126.97	127.60	129.97
SD	25.91	10.66	13.28	SD	24.74	23.49	23.17

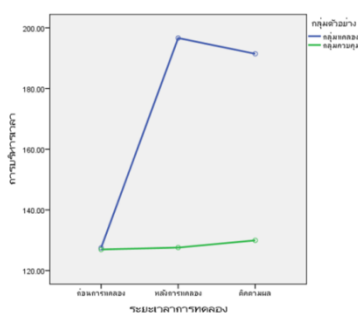
2.2 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง

Source of variation	df	SS	MS	F	p
<i>Between subject</i>					
Group (G)	1	79775.91	79775.91	75.39*	.00
Error	54	57138.54	1058.12		
<i>Within subjects</i>					
Time (I)	1.41	43466.81	30744.40	144.79*	.00
I x G	1.41	39318.07	27809.97	130.97*	.00
Error	76.35	16211.44	212.34		

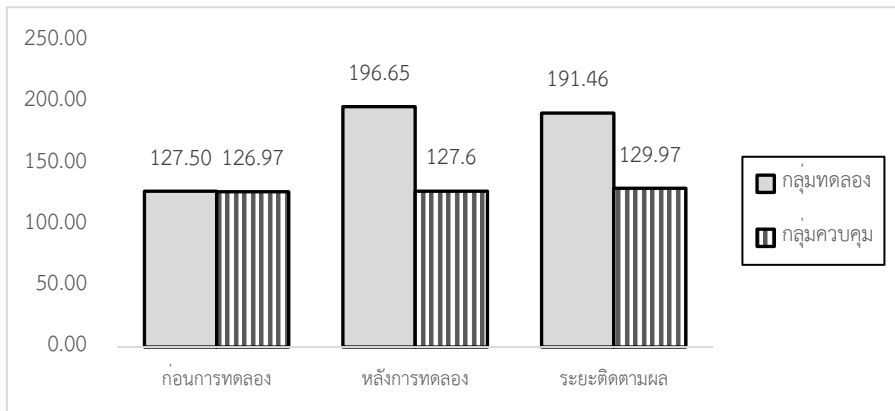
* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง มีปฏิสัมพันธ์กันที่ส่งผลต่อคะแนนการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา โดยกลุ่มที่ดำเนินการต่างกันมีผลต่อการบริหารเวลาของนักศึกษา แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อระยะเวลาของการทดลองต่างกัน คะแนนการบริหารเวลาของนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงนำเสนอกราฟแสดงความสัมพันธ์ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กราฟเส้นแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองที่มีผลต่อคะแนนเฉลี่ยการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา

2.3 กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการบริหารเวลาในระยะเวลาก่อนการทดลอง ระยะเวลาหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.4 กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลอง

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการบริหารเวลาเป็นรายคู่ของกลุ่มทดลองในระยะเวลาต่าง ๆ ของการทดลอง ด้วยการทดสอบแบบบอนเฟอร์โรนี (Bonferroni Method)

ระยะเวลา (I)	M	ติดตามผล		
		ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	
		127.50	196.65	191.46
ก่อนการทดลอง	127.50	-	69.15*	63.96*
หลังการทดลอง	196.65	-	-	5.19
ติดตามผล	191.46	-	-	-

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการบริหารเวลา ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง และในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในระยะติดตามผลกับระยะหลังการทดลองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการบริหารเวลาเป็นรายคู่ของกลุ่มควบคุมในระยะเวลาต่าง ๆ ของการทดลอง ด้วยการทดสอบแบบบอนเฟอร์โรนี (Bonferroni Method)

ระยะเวลา (I)	M	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ติดตามผล
		126.97	127.60	129.97
ก่อนการทดลอง	126.97	-	.63	3.00*
หลังการทดลอง	127.60	-	-	2.37
ติดตามผล	129.97	-	-	-

* $p < .05$

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการบริหารเวลาในระยะก่อนการทดลองกับระยะหลังการทดลอง และระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระยะก่อนการทดลองกับระยะติดตามผลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.5 ความพึงพอใจในการเข้าร่วมการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ พบว่า มีค่าเฉลี่ยรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการดำเนินการศึกษากลุ่ม ด้านผู้ให้การศึกษา ด้านผู้รับการปรึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73, 4.75 และ 4.56 ตามลำดับ จัดเป็นความพึงพอใจระดับมากที่สุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน มีค่าตั้งแต่ 0.40 ถึง 2.28 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองพัฒนาการวางแผน การแบ่งเวลา การจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ทำได้ดีขึ้น ปรับเปลี่ยนความคิดในทางบวก เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง อยู่กับปัจจุบัน ลดความวิตกกังวล จัดการความเครียด มีความสุข ชื่นชอบกีฬา มีวินัย กล้าแสดงออก ชอบตัวแบบนักกีฬา “น้องเทนนิส พานิกก์” และแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกกลุ่มเพื่อทำตามเป้าหมายที่วางไว้ได้สำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ 1.1) แบบวัดการบริหารเวลา มีข้อคำถามผ่านเกณฑ์การยอมรับ จำนวน 44 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ .93 ซึ่ง Ebel, R. L. & Frisbie, D.A. (1986) ได้กำหนดเกณฑ์ค่าความเที่ยง .71 - .90 หมายถึง ค่าความเที่ยงระดับสูง อีกทั้งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการทดลองใช้เครื่องมือคืออย่างน้อย 30 คน (Polit & Beck, 2017 อ้างอิงใน มณีรัตน์ พัฒนสมบัติสุข, 2564) โดยในงานวิจัยนี้ได้มีการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าวด้วยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 31 คน แสดงให้เห็นว่าแบบวัดการบริหารเวลา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเที่ยงผ่านเกณฑ์การยอมรับและสามารถแปลผลค่าความเที่ยงอยู่ในระดับสูง 1.2) รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาจากค่า IOC ซึ่งมีค่า 1.00 ทั้ง 10 ครั้ง โดย Waltz, C. F., Strickland, O. L. & Lenz, E. R. (2010) แนะนำ

ว่าให้ใช้ค่า IOC ตั้งแต่ .75 ขึ้นไปในการผ่านเกณฑ์การพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย ดังนั้นผลการพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ได้เครื่องมือสำหรับการวิจัยทั้งแบบวัดการบริหารเวลาและรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ มีคุณสมบัติการวัดได้ตรงและครอบคลุมเนื้อหาตามนิยามศัพท์เฉพาะ

2. ผลการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

2.1 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่ารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ กับระยะเวลาของการทดลองส่งผลร่วมกันต่อการบริหารเวลา ทั้งนี้เพราะในงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบการปรึกษากลุ่มโดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน ซึ่งมีกระบวนการปรึกษากลุ่ม 5 ขั้นตอน และมีขั้นตอนการดำเนินการปรึกษาของทฤษฎีการบำบัดความคิด 5 ขั้นตอนย่อย คือ 1) ขั้นเตรียมการปรึกษา 2) ขั้นเริ่มต้นการปรึกษา 3) ขั้นดำเนินการปรึกษา 3.1) ขั้นทบทวนประสบการณ์ความคิด 3.2) ขั้นตระหนักรู้ผลกระทบ 3.3) ขั้นฝึกตามเทคนิคการปรึกษา 3.4) ขั้นพัฒนาความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมใหม่ 3.5) ขั้นฝึกการบ้านทางความคิด 4) ขั้นยุติการปรึกษา 5) ขั้นประเมินผลการปรึกษา และใช้เทคนิคการปรึกษาจากทฤษฎีการบำบัดความคิด (CT) ทฤษฎีการบำบัดเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม (REBT) มุ่งเน้นการปรับความคิดของผู้รับการปรึกษาให้สามารถบริหารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารเวลา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายในการเรียน และการกีฬา 2) การวางแผนการใช้เวลา 3) การดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ 4) การประเมินการใช้เวลา 5) การปรับปรุงการใช้เวลา โดยการปรึกษากลุ่มมีจำนวน 10 ครั้ง จัดขึ้นช่วงเช้านก่อนเริ่มฝึกซ้อมกีฬาทุกวันในช่วงเก็บตัวนักกีฬาเพื่อเข้าแข่งขันรายการกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ 49 (จันทน์เกมส์ จัดขึ้นระหว่างวันที่ 9-19 ธันวาคม พ.ศ. 2567) การดำเนินการทดลองมีระยะเวลาต่อเนื่องในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ และอีก 2 สัปดาห์ต่อมา เป็นระยะติดตามผล ซึ่งเป็นช่วงปิดภาคเรียนและนักศึกษาเก็บตัวฝึกซ้อมกีฬา จึงทำให้นักศึกษาเห็นภาพรวมของการบริหารเวลาได้ต่อเนื่องรวดเร็วและนำไปใช้ได้ทันที เพราะการบริหารเวลา คือ การจัดการความคิดที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องของเหตุการณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ อดีต (Past) ปัจจุบัน (Present) และอนาคต (Future) (Thones, S. & Stocker, K., 2019) จึงส่งผลให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง

2.2 กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล สูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งนี้เป็นผลมาจากรูปแบบการปรึกษากลุ่ม

แบบบูรณาการฯ มีจำนวน 10 ครั้ง เป็นรูปแบบการปรึกษากลุ่มที่ให้กลุ่มทดลองได้เรียนรู้การบริหารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการตั้งเป้าหมายการใช้เวลาให้มีประโยชน์คุ้มค่า โดยการฝึกตามเทคนิคการปรึกษาจาก 1) ทฤษฎีการบำบัดความคิด (CT) ได้แก่ เทคนิคปรับโครงสร้างทางความคิด เทคนิคความคิดอัตโนมัติ 2) ทฤษฎีการบำบัดเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม (REBT) ได้แก่ เทคนิคการศึกษาหรือให้ความรู้ใหม่ เทคนิคตัวแบบ เทคนิคผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ ความรู้สึก และกล้ามเนื้อกาย เทคนิคการจินตนาการแบบเหตุผลที่มีต่ออารมณ์ เทคนิคการปรับการใช้ถ้อยคำ เทคนิคบทบาทสมมติ 3) ทฤษฎีการบำบัดความคิดที่มีผลต่อพฤติกรรม (CBM) ได้แก่ เทคนิคการเริ่มบทพูดในใจตนเองใหม่ และใช้เทคนิคการบริหารเวลา มาบูรณาการร่วมกันคือ เทคนิคบริหารเวลาแบบประธานาธิบดี (Eisenhower Matrix) แบบ Time Blocking แบบ Pomodoro ในการพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาโดยมีกรอบความคิดเกี่ยวกับการบริหารเวลาว่าเป็นเรื่องของการจัดการความคิด ในการนึกถึงอดีต และความคิดถึงอนาคต โดยจัดการความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมของบุคคลเกี่ยวกับการคาดการณ์อนาคตที่หละหลวมเกินไป และการจดจำอดีตที่ไม่ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (ชูชุกี ยู, 2565) เมื่อนำเทคนิคการปรึกษามาร่วมบูรณาการกับเทคนิคการบริหารเวลา จึงส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยของนักศึกษากลุ่มทดลองในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณวดี สมกิตติกานนท์, ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และประสาร มาลากุล อยุธยา (2560) ได้พัฒนารูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ พบว่า คุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษากลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ หลังการทดลองและหลังการติดตามผลสูงกว่าคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3. กลุ่มทดลอง ที่เข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล สูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลอง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มทำให้เกิดการพัฒนาตนเองของกลุ่มทดลอง ซึ่ง Corey, G. (2024) กล่าวว่า การเปลี่ยนวิธีคิดของผู้รับการปรึกษาจะนำไปสู่การรู้จักเริ่มสร้างกรอบความคิดใหม่ขึ้นได้ ดังนั้นการนำเทคนิคการบำบัดความคิดมาปรับความคิดก่อนนั้นสามารถทำให้ผู้รับการปรึกษามีพฤติกรรมบริหารเวลาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะหากบุคคลปรับความคิดมีการตั้งเป้าหมายแล้ว จึงจะเกิดแรงจูงใจให้กระทำพฤติกรรม ดังนั้นรูปแบบการปรึกษากลุ่มจึงส่งผลให้กลุ่มทดลองมีความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการปรับความคิดก่อนจึงใช้เทคนิคการบริหารเวลามาวางแผนการใช้

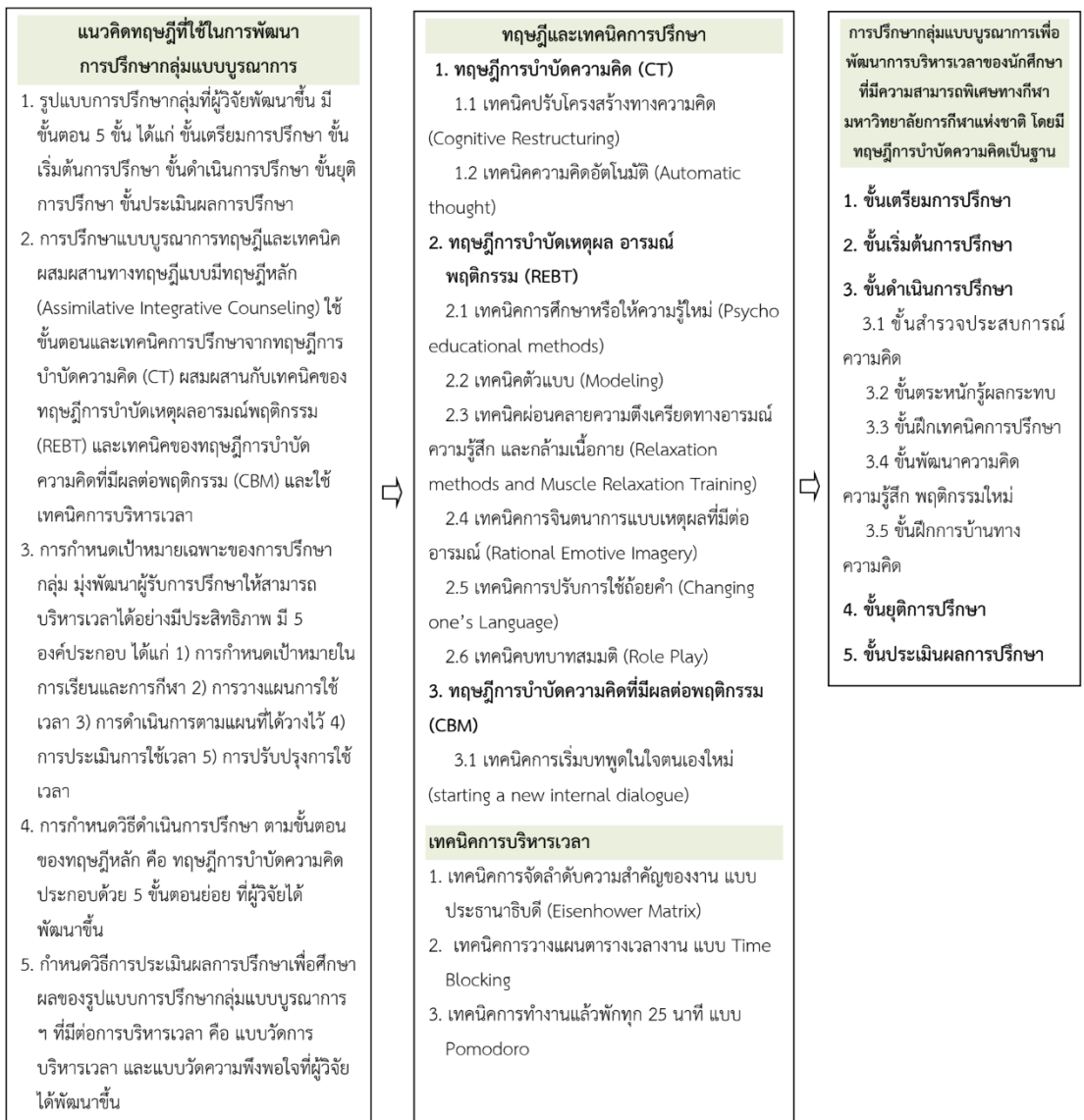
เวลาได้ นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาจึงมีการบริหารเวลาสูงมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอัฐธญา แพทย์ศาสตร์ และหทัยชนก อินลบ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการต่อการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ซึ่งมีการพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการด้วยทฤษฎีการปรับพฤติกรรมทางปัญญา (CBT) เป็นฐานหลัก โดยเป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับทฤษฎีการบำบัดความคิด (CT) ที่สามารถเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของกลุ่มทดลองได้โดยมีคะแนนกรอบความคิดแบบเติบโตในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ความพึงพอใจในการเข้าร่วมรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ พบว่ามีค่าเฉลี่ยรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการดำเนินการปรึกษากลุ่ม ด้านผู้ให้การปรึกษา ด้านผู้รับการปรึกษา มีค่าเฉลี่ย ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทั้งนี้มาจากการปรึกษากลุ่มที่มีการเริ่มต้นจากการสร้างสัมพันธภาพที่ดี บรรยากาศที่เป็นกันเอง ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน มีการเปิดเผยตนเองภายในกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงภายในตนเองได้ อีกทั้งตัวแบบนักกีฬาในรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ยังมีความทันสมัย เป็นนักกีฬาที่ประสบความสำเร็จในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก Paris 2024 จึงส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารเวลา และสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มทดลองได้ สอดคล้องกับ Corey, G. (2024) กล่าวว่า การปรึกษากลุ่มเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงโอกาสที่จะได้พัฒนาตนเองก้าวผ่านพัฒนาการที่สำคัญของช่วงวัยอย่างเหมาะสมและยอมรับในตนเองได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลา โดยผู้วิจัยศึกษาความหมายของการบริหารเวลา สังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารเวลา เทคนิคการบริหารเวลา กระบวนการขั้นตอนของการปรึกษากลุ่ม แนวคิดการปรึกษาแบบบูรณาการทฤษฎีและเทคนิค แบบผสมผสานทางทฤษฎีแบบมีทฤษฎีหลัก (Assimilative Integrative Counseling) ซึ่งจากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พัฒนามาเป็นแบบวัดการบริหารเวลา แบบสอบถามความพึงพอใจ และรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยเลือกใช้ทฤษฎีการบำบัดความคิด (CT) เป็นทฤษฎีหลักในการบูรณาการเนื่องจากเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการปรับความคิด เกิดกรอบโครงสร้างความคิดใหม่ให้มีเป้าหมายในทางบวก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ สอดคล้องกับ

การบริหารเวลาซึ่งเป็นทักษะทางความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมในการตั้งเป้าหมายที่จะใช้เวลาทำประโยชน์ให้คุ้มค่า โดยมีขั้นตอนการศึกษา 5 ขั้นตอนย่อยในขั้นตอนการศึกษากลุ่ม คือ 1) ขั้นสำรวจประสบการณ์ความคิด 2) ขั้นตระหนักรู้ผลกระทบ 3) ขั้นฝึกเทคนิคการศึกษา 4) ขั้นพัฒนาความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมใหม่ 5) ขั้นฝึกการบ้านทางความคิด และบูรณาการเทคนิคการปรึกษาของทฤษฎีการบำบัดเหตุผล อารมณ์ พฤติกรรม (REBT) และทฤษฎีการบำบัดความคิดที่มีผลต่อพฤติกรรม (CBM) ร่วมกับเทคนิคการบริหารเวลา มาพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา ซึ่งเป็นกระบวนการปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling) ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายเฉพาะของการศึกษากลุ่มครั้งนี้ มุ่งพัฒนานักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาให้สามารถบริหารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายมุ่งพัฒนาการบริหารเวลา 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายในการเรียนและการกีฬา 2) การวางแผนการใช้เวลา 3) การดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ 4) การประเมินการใช้เวลา 5) การปรับปรุงการใช้เวลา แสดงตามภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ในการพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยมีทฤษฎีการบำบัดความคิดเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. อธิการบดี และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ประจำ 17 วิทยาเขต สามารถนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายพัฒนาผู้ฝึกสอนกีฬาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลา เพื่อให้ผู้ฝึกสอนกีฬานำรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการฯ ไปใช้กับนักกีฬาควบคู่กับการฝึกซ้อมกีฬาตามปกติ

2. หัวหน้าสำนักงานกีฬา ประจำ 17 วิทยาเขต สามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนการจัดโครงการฝึกอบรมนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาตนเองด้านการบริหารเวลาได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ฝึกสอนกีฬาสามารถนำแบบวัดการบริหารเวลาและรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการบริหารเวลาของนักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา ไปใช้พัฒนานักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา โดยคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาการศึกษา

2. นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาสามารถนำความรู้ ทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมการวิจัยไปฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและถ่ายทอดแนวทางการพัฒนาการบริหารเวลาแก่นักศึกษาที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬาในสถาบันการศึกษาอื่นได้

เอกสารอ้างอิง

- ชูชุกี ยู. (2565). *เพราะฉันแตกต่างจึงบริหารเวลาแบบนี้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บิงโก.
- ปนัดดา กองมนต์. (2565). *การสร้างแบบวัดการบริหารเวลา (Time Management: TM) สำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา*. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินทางการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรรณวดี สมกิตติกันนท์, ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และประสาร มาลากุล อยู่ธยา. (2560). การพัฒนารูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 18(1), 19-35.
- พิมพ์ โหลคำ. (2550). *ความสามารถในการบริหารเวลาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มณีรัตน์ พัฒนสมบัติสุข. (2564). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาลและสังคมศาสตร์. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 8(2), 329-343.

- มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับปรับปรุง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2570)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tnsubkk.ac.th/wp-content/uploads/2023/12/Plan-Tnsu-2567-V2567.pdf>
- วิรงค์ครอง ชมภูมิ่ง. (2562). ความสามารถในการบริหารเวลาของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 35(3), 199-211.
- สุขอรุณ วงษ์ทิม. (2567). *ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการแนะแนวและทฤษฎีการปรึกษาเชิงจิตวิทยา (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2)*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัฐญา แพทยศาสตร์ และหทัยชนก อินลบ. (2566). การพัฒนาโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการต่อการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของนักศึกษาคณะครุศาสตร์. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 17(1), 110-119.
- Corey, G. (2024). *Theory and Practice of Group Counseling and Psychotherapy*. (11th ed). California : Cengage Learning.
- Corey, G. & Haynes, R. (2013). *DVD for integrative counseling: The case of Ruth and lecturettes*. Belmont, California : Brooks/Cole.
- Ebel, R. L. & Frisbie, D.A. (1986). *Essential of Education Measurement*. (4th ed). Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall.
- Howell, D. C. (2013). *Statistical methods for psychology*. (8th ed). Pacific Grove, Wadsworth. New York : Cengage Learning.
- Thones, S. & Stocker, K. (2019). A standard conceptual framework for the study of subjective time. *Consciousness and Cognition*, 71, 114-122.
- Waltz, C. F., Strickland, O. L. & Lenz, E. R. (2010). *Measurement in Nursing and Health Research*. (4th ed). New York : Springer.

การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก

Innovation Development to Promote Reading “Song Poom Phoom Muang
Mahasarakham” for upper Elementary Students in Small-Sized Primary
Schools

วัชระ ลามัชฌิมา¹ และสมัย วรรณอุดร²

Watchara Lamatchima and Smai Wannaudorn

Received: May 13, 2024

Revised: October 25, 2024

Accepted: November 08, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน และ 2) ประเมินและสะท้อนคิดต่อกิจกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก การดำเนินการศึกษาแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ระยะที่ 2 การพัฒนานวัตกรรม โดยใช้เนื้อหาสาระท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม และระยะที่ 3 การประเมินและสะท้อนคิดต่อกิจกรรม ใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 คน ประกอบด้วย นักออกแบบนวัตกรรม 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย 3 คน ด้านการผลิตนวัตกรรมการสอน 3 คน และด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 คน เลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณภาพนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นรายด้านทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านที่มีคุณภาพสูงสุด คือ ด้านคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม มีค่าความเหมาะสมอยู่ที่ระดับ 4.80 ระดับคุณภาพ มีความเหมาะสมมากที่สุด ด้านที่มีคุณภาพต่ำสุดจากการประเมิน คือ ด้านรูปแบบของนวัตกรรม ระดับความเหมาะสมอยู่ที่ 4.54 ระดับคุณภาพมีความเหมาะสมมากที่สุด คุณภาพในภาพรวมของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งชุดก่อนการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง มีค่าคุณภาพอยู่ที่

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Mahasarakham University

4.67 ระดับคุณภาพ เหมาะสมมากที่สุด และ 2) ผลการประเมินและสะท้อนคิดที่มีต่อนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การสะท้อนคิดต่อกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ถือว่าเป็นการนำเอาองค์ความรู้ที่มีความสำคัญโดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ถูกมองข้ามไป นำมาพัฒนาเป็นบทเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง เป็นการให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิต ชุมชนของตนเองคุณภาพของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านมีระดับคุณภาพรายด้านทุกด้าน อยู่ระดับเหมาะสมมากที่สุด เมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อประเมินคุณภาพโดยรวมของนวัตกรรมที่ประเมินจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.79 ระดับคุณภาพ มีความเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: นวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน, นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย, โรงเรียนขนาดเล็ก, ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to design and develop an innovation to promote reading; and 2) to evaluate and reflect on the innovation to promote reading on “Song Poom Phoom Mueang Maha Sarakham” for upper primary school students in small-sized primary schools. The study was divided into 3 phases: Phase 1: study of concepts and theories; Phase 2: development of innovations using local content in Maha Sarakham Province; and Phase 3: evaluation and reflection on innovations. A rating scale assessment was used. The sample consisted of 11 people, consisting of 2 innovation designers, 3 experts in Thai language teaching, 3 experts in teaching innovation production, and 3 experts in using local wisdom. The purposive sampling was used. The statistics used were mean and percentage. The research results found that 1) the quality of the innovation created by the researcher in all 6 aspects found that the aspect with the highest quality was the value and benefit of the innovation, with a suitability value of 4.80, the quality level was the most appropriate. The aspect with the lowest quality from the evaluation was the innovation form, with a suitability value of 4.54, the quality level was the most appropriate. The overall quality of the whole reading promotion innovation before

using it with the sample group had a quality value of 4.67, the quality level was the most appropriate; 2) the evaluation and reflection results on the reading promotion innovation on “Song Poom Phoom Mueang Maha Sarakham” for upper primary school students in small-sized schools of the sample group found that reflection on the developed innovation was considered to be the application of important knowledge, especially in the local area that has been overlooked, to develop it into a lesson for students to learn about their own local culture. It was an emphasis on the way of life and their own community. The quality of the reading promotion innovation had a quality level in all aspects at the most appropriate level. When the average value was calculated to assess the overall quality of the innovations assessed from the sample group, the average score was 4.79, which was the most appropriate quality level.

Keywords: Innovation to Promote Reading, Upper Primary School Students, Small-Sized Schools, Song Poom Phoom Mueang Maha Sarakham

บทนำ

การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมการอ่านเป็น หัวใจของการพัฒนา ทั้งพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาประเทศชาติ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมสารสนเทศและสังคมแห่งความรู้ ทักษะการอ่านและการรู้หนังสือ (Reading & Literacy) เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาสู่ความสำเร็จ และเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร, 2564) ปัญหาการอ่านออกเขียนได้นั้นเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ให้มีปัญหามาไปด้วย การอ่านหนังสือไม่ออกและเขียนไม่ได้ของนักเรียนสะท้อนให้เห็นถึงวิกฤติคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความไม่พร้อมในหลาย ๆ ด้าน (สำนักงานศึกษาธิการ ภาค 3, 2561)

การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้เต็มประสิทธิภาพเนื่องจากมีข้อจำกัดที่ต้องบริหารจัดการบนความขาดแคลนและความไม่พร้อมในหลาย ๆ ด้านตลอดมา (จารุวรรณ นาดัน, 2556) ข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนของเด็กไทยเมื่อวัดจากการทดสอบโอ-เน็ต (O-Net) และ PISA (Programme for International Student Assessment)

พบว่า ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในประเทศสมาชิก OECD (องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ) และต่ำกว่าความคาดหวังของหน่วยงานรัฐที่กำหนด (Bangkokbiznews, 2022)

การพัฒนาทักษะของนักเรียนในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งเทคโนโลยี จำเป็นต้องมีการพัฒนาสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพและนักเรียนเข้าถึงได้ง่าย การออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการเรียนรู้ที่ทันสมัยสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนและครูผู้สอนจะต้องมีทักษะในการพัฒนานวัตกรรม เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษา ทำให้เกิดผลในเชิงบวก สามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ บริบทชุมชน และสังคมและปัญหาของนักเรียน

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมจึงได้คิดพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็กขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเนื้อหาที่เป็นสิ่งใกล้ตัวของนักเรียน คือ ใช้เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการอ่าน กระตุ้นความสนใจ ส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ภูมิใจและรักในวัฒนธรรมท้องถิ่น นำไปสู่การส่งเสริมทักษะการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบและพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อประเมินและสะท้อนคิดต่อยอดนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งได้แบ่งวิธีการวิจัยเป็น 3 ระยะ มีขั้นตอนดังนี้

1. ระยะที่ 1 ขั้นการศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพบริบท (Contextual Study) ศึกษาสภาพปัญหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็กในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

1.2 ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) โดยศึกษาหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ทำการบันทึกลงในแบบบันทึกการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการออกแบบนวัตกรรม

1.3 สังเคราะห์ทฤษฎี แนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก

1.4 จัดองค์ความรู้ที่ได้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” เป็นแผนผังกรอบแนวคิดและอธิบายเชิงพรรณนา

1.5 นำกรอบแนวคิดการออกแบบนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมกับการออกแบบนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งนำข้อเสนอแนะที่ได้มา ปรับปรุงแก้ไขและนำมาพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. ระยะที่ 2 ขั้นการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก

2.1 กำหนดตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะนำเสนอโดยใช้เนื้อหาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคามเป็นหลักในการแบ่งหน่วยการเรียนรู้

2.2 ดำเนินการสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยอาศัยพื้นฐานจากกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านในแต่ละองค์ประกอบ

2.3 นำแบบจำลองหนังสือ (Dummy) ที่เป็นแนวทางในการจัดทำรูปเล่มเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ โดยอาจารย์ที่ปรึกษามีข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติมการเรียนรู้ในส่วนของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้น่าสนใจ ปรับประยุกต์ใช้ให้มีความเป็นเนื้อหาวิชาภาษาไทย และควรแทรกการสร้างเสริมเจตคติ

2.4 นำนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านฯ ที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านที่พัฒนาขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ดังนี้ 1) ด้านการสอนภาษาไทย จำนวน 3 คน 2) ด้านการออกแบบนวัตกรรม จำนวน 3 คน 3) ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน ประเมินและสะท้อนคิดต่อการพัฒนานวัตกรรมฯ โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert) เกณฑ์การตัดสินประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านโดยกลุ่มเป้าหมาย ยึดเกณฑ์ตัดสิน ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.51-5.00 เป็นเกณฑ์ตัดสินว่ามีความเหมาะสมในการนำนวัตกรรมไปใช้

5) นำผลการประเมินรายด้านของแต่ละหน่วยการเรียนรู้มาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นข้อมูลเชิงสถิติ รายหน่วย และสรุปโดยภาพรวมทั้งชุดของนวัตกรรมฯ ที่พัฒนาขึ้น แล้วสรุปและอภิปรายผลการประเมิน ส่วนข้อมูลที่เป็นการสะท้อนคิดต่อการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็กเสนอข้อมูลเป็นเชิงพรรณนา

6) ปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องตามคำชี้แนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ด้าน

7) จัดพิมพ์รูปเล่มนวัตกรรมฉบับสมบูรณ์

3 ระยะที่ 3 ขั้นการประเมินและสะท้อนคิดต่อนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก กระบวนการประเมิน (Evaluation Process) นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็กมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 นำนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านฯ ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมที่สร้างขึ้น ให้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 10 คน ทำการประเมินความเหมาะสมและสะท้อนคิดต่อการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านฯ ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert) เกณฑ์การตัดสินประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านโดยกลุ่มเป้าหมาย ยึดเกณฑ์ตัดสิน ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.51-5.00 เป็นเกณฑ์ตัดสินว่ามีความเหมาะสม

3.2 นำผลการประเมินรายด้านของแต่ละหน่วยการเรียนรู้มาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นข้อมูลเชิงสถิติ แล้วสรุปและอภิปรายผลการประเมิน ส่วนข้อมูลที่เป็นการสะท้อนคิดเสนอข้อมูลเป็นการพิจารณา

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์คุณภาพของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม”ฯ โดยภาพรวม

ด้านที่	หน่วยการเรียนรู้ที่										คุณภาพรวม รายด้าน
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	4.78	4.75	4.73	4.62	4.22	4.64	4.42	4.44	4.20	4.62	4.54
2	4.83	4.53	4.79	4.77	4.56	4.66	4.64	4.79	4.72	4.64	4.69
3	4.74	4.51	4.56	4.79	4.85	4.79	4.61	4.81	4.64	4.67	4.69
4	4.74	4.55	4.70	4.58	4.67	4.63	4.55	4.81	4.78	4.70	4.67
5	4.70	4.59	4.81	4.74	4.70	4.74	4.52	4.77	4.41	4.63	4.66
6	4.76	4.61	4.89	4.83	4.67	4.83	4.80	4.89	4.89	4.86	4.80
คุณภาพ รายหน่วย	4.75	4.59	4.74	4.72	4.61	4.71	4.59	4.75	4.60	4.68	4.67

จากตารางเมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงสุด คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เส้นทางครามงามวัฒนธรรม และหน่วยการเรียนรู้ที่ 8 คำคุณเมืองเก่าเชียงเหียน มีค่าความเหมาะสมอยู่ที่ระดับ 4.75 ระดับคุณภาพ เหมาะสมมากที่สุด และหน่วยการเรียนรู้ที่มีคุณภาพน้อยที่สุด คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ลำน้ำเสียงกลองยาวและหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ลือนามพระธาตุนาดูน ซึ่งมีระดับคุณภาพเท่ากันคือ 4.59 ระดับคุณภาพเหมาะสมมากที่สุด

ผลการประเมินรายด้านทั้ง 6 ด้าน พบว่าด้านที่มีคุณภาพสูงสุด คือ ด้านคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม มีค่าความเหมาะสมอยู่ที่ระดับ 4.80 ระดับคุณภาพ มีความเหมาะสมมาก

ที่สุด ด้านที่มีคุณภาพต่ำสุดจากการประเมิน คือ ด้านรูปแบบของนวัตกรรม ระดับความเหมาะสมอยู่ที่ 4.54 ระดับคุณภาพมีความเหมาะสมมากที่สุด เมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ในภาพรวมพบว่า มีค่าคุณภาพอยู่ที่ 4.67 ระดับคุณภาพ เหมาะสมมากที่สุด

2. การประเมินคุณภาพและสะท้อนคิดต่อนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ	
1	รูปแบบของนวัตกรรม		
1.1	การออกแบบนวัตกรรมมีรูปแบบสื่อการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย	4.60	เหมาะสมมากที่สุด
1.2	มีช่องทางการเข้าถึงเนื้อหานวัตกรรมที่หลากหลาย	4.20	เหมาะสมมาก
1.3	ส่วนประกอบของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านมีความครบถ้วน อ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย เหมาะกับวัยของผู้อ่าน	4.70	เหมาะสมมากที่สุด
1.4	มีความทันสมัยแปลกใหม่แตกต่างไปจากหนังสือเรียนทั่วไป	4.30	เหมาะสมมาก
1.5	เป็นนวัตกรรมที่มีการประยุกต์ใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
	คะแนนรวมรายด้านรูปแบบของนวัตกรรม	4.56	เหมาะสมมากที่สุด
2	เนื้อหา		
2.1	เนื้อเรื่องที่อ่านเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ ทำให้ผู้อ่านได้ศึกษาข้อมูลในท้องถิ่นของตนเอง	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
2.2	ชื่อเรื่องและเนื้อหามีความสอดคล้องกัน	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
2.3	เนื้อหามีความแปลกใหม่ และมีช่องทางในการสืบค้นเพิ่มเติม	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
2.4	เนื้อหามีการส่งเสริมช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย และสามารถจดจำได้นาน	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
2.5	เนื้อหาส่งเสริมความคิดและจินตนาการ	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
2.6	การเล่าเรื่องในบทอ่านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
	คะแนนรวมรายด้านเนื้อหา	4.88	เหมาะสมมากที่สุด
3	สื่อและภาพประกอบ		
3.1	ความสมจริงและการใช้สีสันทของภาพประกอบ	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
3.2	ความชัดเจนของภาพประกอบในการสื่อความหมาย	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
3.3	ความถูกต้องเหมาะสมของภาพประกอบ	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
3.4	ความสอดคล้องของภาพและเนื้อเรื่อง	4.90	เหมาะสมมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ	
3.5	ขนาดของภาพมีความเหมาะสม	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
3.6	สัดส่วนระหว่างภาพกับเนื้อเรื่องมีความเหมาะสม	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนรวมรายด้านสื่อและภาพประกอบ		4.87	เหมาะสมมากที่สุด
4.	การนำเสนอโน้ตส์ของนวัตกรรม (การใช้ข้อมูลในท้องถิ่น)		
4.1	การใช้ข้อมูลในท้องถิ่นมีความชัดเจน ทำให้รับรู้ข้อมูลได้จากการอ่านนวัตกรรม	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
4.2	การใช้ข้อมูลในท้องถิ่นมีความน่าสนใจ	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
4.3	ข้อมูลที่ได้รับเป็นความรู้ที่ระดับความยากง่ายของการใช้ข้อมูลในท้องถิ่นมีความเหมาะสมกับวัย	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนรวมด้านการนำเสนอโน้ตส์ของนวัตกรรม (การใช้ข้อมูลในท้องถิ่น)		4.83	เหมาะสมมากที่สุด
5	การใช้ภาษา		
5.1	ความถูกต้องในการใช้ภาษา การใช้ภาษาดึงดูดทำให้อยากอ่านต่อ มีการเขียนสะกดคำถูกต้อง	4.70	เหมาะสมมากที่สุด
5.2	ความชัดเจนของถ้อยคำอ่านเข้าใจง่าย น่าติดตาม	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
5.3	มีการอธิบายคำศัพท์ยากในบทอ่านเพิ่มเติมทำให้เข้าใจง่ายขึ้น	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนรวมด้านการใช้ภาษา		4.87	เหมาะสมมากที่สุด
6	คุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม		
6.1	นวัตกรรมนี้เป็นนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมการอ่านได้จริง	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
6.2	ช่วยให้องค์ความรู้ที่มีในท้องถิ่นได้รับการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น	4.70	เหมาะสมมากที่สุด
6.3	ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง	4.70	เหมาะสมมากที่สุด
6.4	มีความสะดวกและง่ายต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
6.5	สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนในรายวิชาอื่น ๆ ได้	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนรวมรายด้านคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม		4.78	เหมาะสมมากที่สุด

จากตาราง พบว่า คุณภาพของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีระดับคุณภาพอยู่ที่ระดับเหมาะสมมากที่สุด ในทุก ๆ ด้าน เมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อประเมินคุณภาพโดยรวมของนวัตกรรมที่ประเมินจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพโดยรวมของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” ฯ
ที่ประเมินโดยกลุ่มตัวอย่าง

ด้านที่	คะแนนรวมรายด้าน	ระดับคุณภาพ
รูปแบบของนวัตกรรม	4.56	เหมาะสมมากที่สุด
เนื้อหา	4.88	เหมาะสมมากที่สุด
สื่อและภาพประกอบ	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
การนำเสนอโน้ตสน้ฯ	4.83	เหมาะสมมากที่สุด
การใช้ภาษา	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
คุณค่าและประโยชน์ฯ	4.78	เหมาะสมมากที่สุด
รวมคุณภาพทุกด้าน	4.79	เหมาะสมมากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า คุณภาพของนวัตกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.79 ระดับคุณภาพ มีความเหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุดนี้ มีกระบวนการขั้นตอนการพัฒนาที่เหมาะสมโดยมีการศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีของการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน และพัฒนานวัตกรรมขึ้นตามหลักการและทฤษฎีที่ศึกษา มีการกำหนดจุดประสงค์ตัวชี้วัดรายหน่วย มีการคัดสรรเนื้อหาตามแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลในท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูลที่อยู่ใกล้ตัว และผู้เรียนสามารถมองภาพได้ง่าย เนื่องจากเป็นบริบทสังคมที่อยู่รอบตัวของผู้เรียนเอง และนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระการอ่าน ในรายวิชาภาษาไทยและบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้ การสะท้อนคิดต่อการพัฒนานวัตกรรมฯ รูปแบบนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” ผู้พัฒนานวัตกรรมมีการใช้เนื้อหาสาระท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน เป็นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน และสามารถปลูกฝังจิตสำนึกในการหวงแหนและรักษา ศึกษาและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง การนำเสนอโน้ตสน้หลักคือการนำเอาองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นของจังหวัดมหาสารคาม มาพัฒนาต่อยอดเป็นบทอ่านในนวัตกรรม ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ให้กับผู้เรียนผ่านนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะการอ่านในรายวิชาภาษาไทย ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักพื้นฐานที่นักเรียนต้องมี หากนักเรียนอ่านได้ ก็จะทำให้เรียนในรายวิชาอื่น ๆ ได้ด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมได้กำหนดให้มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านทุกด้านมีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.67 ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม”^๓ มีการศึกษาค้นคว้าก่อนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงว่าสิ่งที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ นวัตกรรมทางการศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนที่อยู่ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับการศึกษาของกัญพร เอี่ยมพญา และคณะ (2565) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องโรงเรียนขนาดเล็ก : ปัญหาที่ต้องตัดสินใจ พบว่า ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กเป็นปัญหาที่สามารถดำเนินการได้ โดยต้องมีนโยบายที่ชัดเจนต่อเนื่อง การแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องคำนึงถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กทุกคน ต้องไม่สร้างภาระให้กับผู้ปกครองหรือหากทำให้ผู้ปกครองเห็นประโยชน์ของการดำเนินการว่าเป็นการช่วยเพิ่มคุณภาพให้กับผู้เรียน การดำเนินการนี้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยหลักการสร้างหลักสูตร Tabla (ขวลิต ชูกำแพง, 2555) ที่เสนอรูปแบบการสร้างหลักสูตรนั้นประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพปัญหา สำรวจความต้องการและความจำเป็นของการสร้างหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาสาระ การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผล และขั้นตอนที่สำคัญของการสร้างและพัฒนาหลักสูตร คือ การนำหลักสูตรไปทดลองใช้อีก ทั้งควรมีการประเมินผลหลักสูตรเพื่อบอกความก้าวหน้าของผู้เรียนรวมทั้งเป็นการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ จึงทำให้ได้หลักสูตรโรงเรียนที่มีองค์ประกอบที่ชัดเจน สอดคล้องกับการวิจัยของชโรชนีัย ชัยมินทร์ และพิชญาภา ยวงสร้อย (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนยุคดิจิทัล พบว่า การอ่านหนังสือมีประโยชน์เพื่อช่วยพัฒนาทั้งด้านความคิด เชาวน์ปัญญา และเป็นพื้นฐานของการต่อยอดองค์ความรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การส่งเสริมการอ่านเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่รูปแบบของการอ่านหนังสือในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทั้งในและนอกห้องเรียน โรงเรียนยุคดิจิทัล ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา เน้นการสร้างเครือข่ายทางสังคมและการเรียนรู้ร่วมกัน

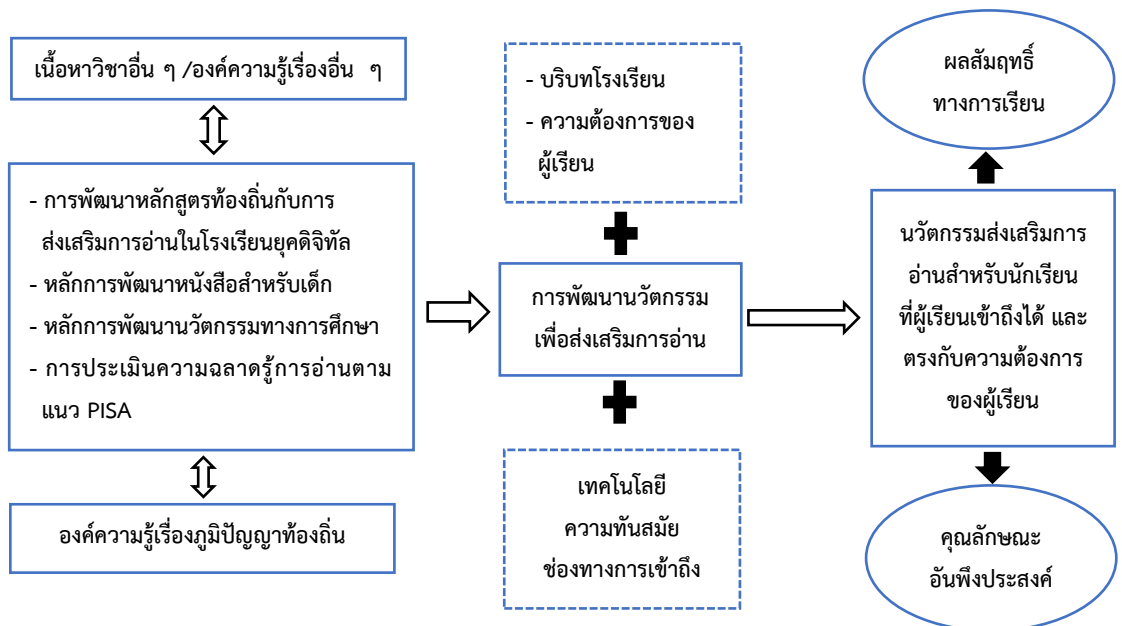
ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ อีกทั้งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขที่จะเรียนรู้

2. การประเมินและสะท้อนคิดต่ออนวัตกรรมการส่งเสริมการอ่านชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า จากการนำนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นวัตกรรม มีคุณภาพอยู่ที่ระดับ เหมาะสมมากที่สุด ระดับคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.79 เนื่องจากนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการพัฒนาที่มีระบบ มีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี จิตวิทยาสำหรับเด็ก ตลอดจนหลักการในการสร้างนวัตกรรม มีการตรวจสอบคุณภาพผ่านผู้เชี่ยวชาญ และมีการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญกระทั่งนวัตกรรมมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้จริง ทำให้นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านที่สร้างขึ้นมีคุณภาพในระดับเหมาะสมมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของจารุณีการี (2554) ได้ทำการวิจัยนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ครูระดับชั้นประถมศึกษาใช้นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและเขียนภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย 3 ลำดับแรก คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านนวัตกรรมวิธีการสอน และด้านนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ ตามลำดับ

จากการศึกษาผลการสะท้อนคิดต่อการพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมการอ่าน ชุด “ส่องปุมภูมิเมืองมหาสารคาม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน ต้องศึกษาหลักการและแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมให้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน ต้องมีความถูกต้อง ความสอดคล้องและความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนที่จะนำไปใช้ ตลอดจนบริบทความต้องการของครูผู้สอน ผู้เรียน บริบทของโรงเรียนที่จะนำนวัตกรรมไปใช้ด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องมีการศึกษาปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาหรือผู้เรียนว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด การใช้เนื้อหาสาระท้องถิ่นหรือเนื้อหาวิชาใด ๆ มาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่านต้องตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนที่จะนำไปใช้ มีการศึกษาบริบทความต้องการของครูผู้สอน ผู้เรียน บริบทของโรงเรียนที่จะนำนวัตกรรมไปใช้ การศึกษารูปแบบวิธีการในการนำเสนอเนื้อหาที่แปลกใหม่ โดยใช้ความรู้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เพิ่มช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และเป็น การปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนผัง ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีแนวทางในการบริหารจัดการโดยใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน หรือนวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถด้านการเรียนรู้ทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยควรมีการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญร่วมกับโรงเรียนในสังกัด

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนควรมีการส่งเสริมพัฒนาให้ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา โดยใช้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นหรือองค์ความรู้ในรายวิชาอื่น ๆ มาใช้ในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรที่ต้องใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ นวัตกรรมทางการศึกษาร่วมด้วย

4. ครูผู้สอนควรพัฒนาตนเองในด้านการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมที่ใช้องค์ความรู้ในท้องถิ่นและในทุกรายวิชาสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมความสามารถ

ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะเกิดกับผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กัญพร เอี่ยมพญา และคณะ. (2565). โรงเรียนขนาดเล็ก : ปัญหาที่ต้องตัดสินใจ. *วารสารสิรินธรปริทัศน์*, 23(1), 316-329.
- จารุณี การี. (2564). นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *อินฟอร์เมชั่น Information*, 28(2), 43-63.
- จารุวรรณ นาคัน. (2556). *นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชโรชินี ชัยมินทร์ และพิชญภา ยวงสร้อย. (2562). การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 21(3), 356-368.
- ชลิต ชูกำแพง. (2555). *หลักสูตร : การวิจัยและการพัฒนา*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร. (2564). การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ ชุด หนูमानอ่านออกเขียนได้ใน 1 เดือน. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (ฉบับออนไลน์)*, 13(38), 141-148.
- สำนักงานศึกษาธิการ ภาค 3. (2561). *นโยบาย : 8 การอ่านออกเขียนได้*. เข้าถึงได้จาก http://www.reo3.moe.go.th/web/images/download/Policy2561/Policy_08.pdf.
- Bangkokbiznews. (2022). *how to develop children Able to read, write and analyze*. Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/social/ 930515>.

แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย

Guideline for the Development of Law on Temporary Release Standards in Thailand

ธนพล ตรีเพ็ชร¹

Thanapon Treepet

Received: October 14, 2024

Revised: January 15, 2025

Accepted: January 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวในราชอาณาจักรไทย 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว กฎหมายต่างประเทศและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย และ 3) เสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร อาศัยการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย ข้อมูลทางเอกสารทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร ตัวบทกฎหมาย และแหล่งฐานข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายของไทย กับบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา โดยวิเคราะห์หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว วิธีการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว บทกำหนดโทษและมาตรการการเยียวยาจำเลย เพื่อนำแนวคิดมาใช้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหลักเกณฑ์ ที่ส่งผลให้ในทางปฏิบัติจะเกิดการประกันตัวโดยเรียกเงินประกันเป็นส่วนใหญ่ และยังไม่ มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนสำหรับการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว และการหลบหนีไปในระหว่างการปล่อยชั่วคราวในปัจจุบัน ยังไม่มีบทกำหนดโทษสำหรับการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว

¹ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี; Sripatum University at Chonburi

Corresponding author, e-mail: thanapon.tre@gmail.com, Tel. 091-8745512

ในกรณีทั่วไป อีกทั้งมาตรการการการเยียวยาผู้ต้องหาตามกฎหมายไทย ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน 2) กฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศมีกฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน โดยมีหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดวิธีพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว และบทกำหนดโทษเมื่อหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว และ 3) ประเทศไทยควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การประกันตัว, การปล่อยชั่วคราว, หลักประกัน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the background and problems of temporary release standards in Thailand; 2) to study concepts, theories, and laws related to temporary release standards, foreign laws, and analyze them in comparison with Thai laws; and 3) to propose guidelines for amending and improving laws related to temporary release standards in Thailand. This research was a qualitative study using documentary research, using research and collecting data from legal texts, documentary data in both Thai and foreign languages, from articles, books, theses, journals, legal texts, and databases from various websites both domestically and internationally. The data obtained from the study was used to analyze and compare Thai legal provisions with temporary release laws in Japan, the United Kingdom, and the United States. The analysis included criteria for temporary release, consideration of requests for temporary release, penalties, and measures for redressing defendants, in order to apply the concept to improve and amend Thai laws. The research results found that 1) the Criminal Procedure Code had criteria that resulted in most cases of bail being granted by requesting bail money. There were also no clear criteria for considering requests for temporary release and escape during temporary release. Currently, there was no penalty for escape during temporary release in general cases. In addition, the measures for redressing suspects under Thai

law were not consistent with the current Thai social context; 2) foreign temporary release laws had laws that stipulated criteria that were consistent with human rights principles, with the main criteria for temporary release and legal provisions that specified the consideration of requests for temporary release and the penalty for escape during temporary release; 3) Thailand should amend the laws regarding the standards of temporary release in both the Criminal Procedure Code and other relevant laws.

Keywords: Bail, Temporary Release, Guarantee

บทนำ

การประกันตัว หรือการปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลย ในระหว่างพิจารณาคดีอาญาเพราะในคดีอาญายึดถือหลักว่าต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด และจะปฏิบัติต่อผู้นั้น ดังผู้กระทำความผิดไม่ได้ (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2560) การปล่อยชั่วคราวนั้นพิจารณาและใช้ดุลพินิจตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 หมวด 3 ปล่อยชั่วคราว มาตรา 106 ถึง มาตรา 119 ทวิ เพื่อให้การชั่งเพื่อป้องกัน หรือการที่จะปล่อยชั่วคราวนั้นจะกระทำต่อเมื่อได้ใช้ดุลพินิจตามที่กฎหมายกำหนด การขออนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาลตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือชั่งเป็นเวลานานเกินกว่าความจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมก็ควรที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว อันเป็นการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาตามสากล ที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ซึ่งเป็นหลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ข้อ 11 ที่กล่าวไว้ว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะถูกสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ว่ามีความผิดในการพิจารณาคดีในอาญา ซึ่งจะได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี” (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2564) เพื่อที่จะทำให้บุคคลทุกคน ได้รับการเยียวยาจากการ

กระทำที่เกิดจากการใช้อำนาจของรัฐที่ล่วงละเมิดซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐาน และต้องไม่ถูกคุมขังโดยพลการ รวมทั้งได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม โดยเชื่อว่าทุกคนย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะตัดสินผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งในระหว่างที่ศาลพิจารณาคดี ก่อนที่ศาลจะตัดสินนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีความผิดตามกฎหมายจริง (the Presumption of Innocence) ในกฎหมายของประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติหลักการนี้รับรองไว้ใน มาตรา 29 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วางหลักไว้ว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งหลักเกณฑ์และกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องนั้น ยังมีปัญหาในด้านของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย และความไม่เสมอภาคในทัศนะกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือประกันและหลักประกันเป็นปกติ อันมีผลกระทบเกี่ยวเนื่องกับสภาพปัญหาสังคม ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในการปล่อยชั่วคราว หรือการที่ไม่มีขั้นตอนรองรับการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้สิทธิที่มีก่อนถูกพิจารณาลงโทษ การไม่มีโทษสำหรับความผิดฐานหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว และการที่มีมาตรการการเฝ้าระวังที่ไม่เหมาะสมกับจำเลยผู้เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่กลับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว

แนวคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราวจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐได้ใช้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐเพื่อที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การสร้างดุลยภาพแห่งสิทธิ เพื่อที่จะลดการควบคุมตัว เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับความเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นเรื่องความเสมอภาค (สำนักประธานศาลฎีกา, 2564) อันได้แก่ 1) ลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นในทุกขั้นตอน 2) ยกระดับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของจำเลยระหว่างการต่อสู้คดีในศาล และ 3) ยกระดับการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายเหยื่ออาชญากรรม และพยาน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) เป็นหลักสิทธิมนุษยชนสากลที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 ที่บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด” หรือปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ข้อ 11 ที่กล่าวว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้

ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี” ในส่วนของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 6 (2) ได้บัญญัติรับรองไว้ว่าทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนตามกฎหมายว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครอง เป็นสิทธิที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นสิทธิที่กำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ในการพิสูจน์ความผิดจำเลยจนปราศจากข้อสงสัย หากมีข้อสงสัยจำเลยจะได้รับประโยชน์จากข้อสงสัยดังกล่าว (ปกป่อง ศรีสนิท, 2565)

นอกจากการแนวคิดการปล่อยชั่วคราวที่มุ่งเน้นให้เกิดการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักและการไม่ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นแล้ว ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายกรณีปรากฏต่อมาว่าไม่ได้กระทำความผิด กรณีที่บุคคลถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐโดยที่มิได้กระทำความผิด ย่อมเปรียบเสมือนการที่บุคคลนั้นถูกปฏิบัติให้เกิดความเสียหายโดยรัฐ เพราะแม้ผลคดีถึงที่สุดได้รับรองว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิด แต่การดำเนินคดีอาญาที่ทำให้บุคคลไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม เพราะการไม่ให้โอกาสที่จะกลับตัวหรือไม่มีแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (Rehabilitation) การวางระบบให้รัฐจัดให้มีการชดเชยค่าทดแทนให้แก่จำเลยในกรณีดังกล่าวโดยตรงนอกจากเป็นการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วยังเป็นมาตรการย้อนกลับมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549) เพื่อให้เกิดความคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่อาจลงโทษโดยผิดพลาดอย่างไรก็ตามแนวคิดเชิงการลงโทษก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้กระบวนการปล่อยชั่วคราวโดยผิดหลงก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม จึงต้องมีหลักการรองรับการลงโทษในกรณีที่ปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนีไปในระหว่างการปล่อยชั่วคราว

การวิจัยนี้จึงศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมาย เพื่อให้เกิดการปล่อยชั่วคราวอย่างเท่าเทียม และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างเหมาะสมโดยเปรียบเทียบกฎหมายในประเทศไทยกับกฎหมายของต่างประเทศ อย่างการนำแนวคิดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น เรื่อง Kari Shakuho หรือ “Provisional Release” โดยมีหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89 ศาลต้องให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่ว่า ผู้ถูกกล่าวหาถูกฟ้องว่าได้กระทำความผิดที่มีโทษ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย ผู้นั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ซึ่งถ้ากรณีไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นที่จะไม่ปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 89 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว โดยหลักศาลญี่ปุ่นจะปล่อยชั่วคราวทุกกรณี หรือการนำแนวคิดการ

กำหนดโทษเมื่อหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวจากกฎหมายประเทศอังกฤษ The Bail Act Article 6 โดยมีบทกำหนดโทษว่าจำเลยจะถูกพิจารณาคดีสำหรับความผิดฐานหลบหนีประกันและถูกลงโทษจำคุก และการพัฒนาวิธีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยศึกษาจาก The Bail Reform Act of 1984 Section 3142 (f) ของสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขคดีที่จะต้องมีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สำหรับคดีที่เป็นการกระทำความผิดที่มีโทษร้ายแรง หรือในกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอให้มีการพิจารณาคำร้องเพิ่มเติม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษากฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำแนวคิดมาพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว เพื่อนำเสนอแนวทางการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือประกันหลักประกัน เพื่อให้มีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเนื่องมาจากการปล่อยชั่วคราว และเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการเยียวยาเกี่ยวเนื่องกับการปล่อยชั่วคราว อันจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิที่โจทก์และจำเลยพึงมี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวในราชอาณาจักรไทย
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว กฎหมายต่างประเทศและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากบทบัญญัติกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากบทความ หนังสือ คำอธิบายกฎหมาย วิทยานิพนธ์ วารสาร และแหล่งฐานข้อมูลจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของไทย กับ บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา โดยวิเคราะห์หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว วิธีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว บทกำหนดโทษ และมาตรการการเฝ้าระวังจำเลย เพื่อนำแนวคิดมาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทย ให้เกิดดุลยภาพ แห่งสิทธิ

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว ในราชอาณาจักรไทย พบว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นอยู่บนฐานของกฎหมายและการใช้ดุลพินิจ การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว การมีคำสั่งไม่อนุญาตปล่อยชั่วคราวนั้น จะต้องพิจารณาอย่าง รอบคอบรอบด้านและถี่ถ้วนโดยวางหลักเกณฑ์ให้ศาลได้รับฟังเหตุผลและพยานหลักฐานทั้งของ เจ้าหน้าที่ของรัฐและของผู้ต้องหาหรือจำเลย และต้องมีมาตรการที่รองรับเมื่อเกิดข้อผิดพลาดใน การปล่อยชั่วคราว จึงกำหนดประเด็นปัญหาได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในเรื่องของการเรียกประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 การ ที่กำหนดมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยคำแนะนำของประธาน ศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2563 และ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ว่าด้วยเรื่องการพิจารณาสั่งปล่อยชั่วคราว และการเรียกประกัน กำหนดแนวทางการปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันแม้จะมีการเพิ่มหลักเกณฑ์เพื่อให้มีการ ปล่อยชั่วคราวเพิ่มมากขึ้น และกำหนดวงเงินตามอัตราโทษอย่างชัดเจนแล้วก็ตาม การกำหนด แนวทางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย และความจำเป็นในการเรียกหลักประกัน ความจำเป็นในการกำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันในการกำหนดแนวทางการใช้ดุลพินิจโดย เป็นอิสระของตุลาการ อาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคได้ เนื่องจากความ เสมอภาคนั้นไม่ใช่การปฏิบัติต่อบุคคลในสถานะที่ต่างกันอย่างเท่าเทียมกัน แต่ความเสมอภาคจะ เกิดจากการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีฐานะแตกต่างกันตามความเหมาะสม ซึ่งสาเหตุเกิดจากในทาง ปฏิบัติการประกันตัวนั้นจะเรียกเงินประกันเป็นส่วนใหญ่ จากข้อมูลตามสถิติการปล่อยชั่วคราวใน ศาลชั้นต้นระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2564 คำสั่งอนุญาตปล่อยชั่วคราว จำนวน 74,384 คำสั่ง มีคำสั่งอนุญาตแบบเรียกหลักประกันมากถึง 54,440 คำสั่ง คิดเป็นการปล่อยแบบมี

หลักประกันถึงร้อยละ 73 ของทั้งหมด (สำนักประธานศาลฎีกา, 2564) ทั้งที่ มาตรา 110 วรรคสอง ได้กำหนดไว้แล้วว่าในคดีอย่างอื่นหรือคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี การปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยจะไม่มีประกันเลยหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ดังนั้นเพื่อให้เกิด การปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยที่มีได้มุ่งเน้นไปที่ทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก การ ปล่อยชั่วคราวจึงควรตั้งอยู่บนฐานของหลักเกณฑ์ที่พิจารณาจากวิสัยของผู้ต้องหาหรือจำเลย และ พฤติการณ์การกระทำความผิด

1.2 ปัญหาการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยหลักเมื่อได้รับคำร้อง เจ้าพนักงานหรือศาลต้องมี คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ปล่อยชั่วคราวโดยเร็ว โดยถือหลักการปล่อยเป็นหลัก และการกักขัง เป็นข้อยกเว้น โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 และ มาตรา 108/1 ซึ่งในปัจจุบันได้นำการประเมินความเสี่ยงหรือการนำข้อมูลของคนที่ถูกจับมาว่าเคย ทำผิดอะไรมาก่อนหรือไม่ มีครอบครัวที่มีอยู่เป็นหลักแหล่ง มีหน้าที่การงานเป็นอย่างไร เพื่อ ประเมินความเสี่ยงว่าผู้นั้นจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งกับพยานหลักฐานมากนักน้อยแค่ไหน ข้อมูลที่ นำมาใช้ประเมินความเสี่ยงมาจาก 3 แหล่งหลัก ๆ คือ (ไทยโพสต์, 2567) 1) ข้อมูลจากฐานข้อมูล ของศาลเอง เช่น ประวัติการกระทำความผิดว่ามีคดีจากที่อื่นหรือไม่ 2) ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง เช่น ข้อมูลส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่ อาชีพ และ 3) ข้อมูลจากแหล่งอื่น เช่น หน่วยงานราชการ ประวัติการคุมประพฤติ หรือถามความเห็นจากผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อ ใช้เป็นข้อเท็จจริงในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ในการปล่อย ชั่วคราว ว่าควรปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ถ้าให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องวางหลักประกันหรือไม่ มีเงื่อนไข อะไรหรือไม่ อย่างไรก็ตามการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวก็ยังคงพิจารณาถึงปัจจัยอื่นของผู้ต้องหา หรือจำเลยอยู่ เพราะการมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวหรือไม่ปล่อยชั่วคราวนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยมีอยู่ ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาเสียโอกาสในการต่อสู้คดี อาทิ การเสีย โอกาสในการหาพยานหลักฐานเพื่อที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ เสียโอกาสในการหาทนายความซึ่งหาก เป็นคดีที่มีอัตราโทษที่สูง การมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวอาจเป็นการตัดโอกาสผู้บริสุทธิ์ที่จะต่อสู้คดี อย่างสุดความสามารถในคดีที่มีโทษร้ายแรงได้ซึ่งจากการศึกษาแนวโน้มของผู้ที่ไม่ได้รับการปล่อย ชั่วคราวจะแพ้คดีมากกว่าผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งจากการศึกษาวิธีการพิจารณาคำร้องขอ ปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย ยังไม่มีหลักเกณฑ์การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวกรณีใดกรณี หนึ่งเป็นการเฉพาะ ดังนั้นเพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวอย่าง ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น จึงควรวางหลักเกณฑ์ขั้นตอนการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยพึงเหตุผลและ

พยานหลักฐานทั้งโจทก์จำเลยให้ครบถ้วน เปิดโอกาสให้พิสูจน์พยานหลักฐานกันอย่างเต็มที่ จึงเห็นว่าในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องได้ส่วนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยให้มีการนำสืบพยานหลักฐานพิสูจน์ถึงเหตุผลในการปล่อยชั่วคราวและเหตุผลในการที่จะไม่ปล่อยชั่วคราว

1.3 ความผิดฐานหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราว ในกรณีที่มีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องเป็นกรณีที่ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ประกอบ มาตรา 108/1 จนไม่มีเหตุอันควรเชื่อแล้วว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะไม่หลบหนี ไม่ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ไม่ไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นแล้วจึงจะมีการปล่อยชั่วคราว แต่ถึงแม้ศาลจะใช้ดุลพินิจวินิจฉัยแล้วก็ตามแต่ข้อมูลและพยานหลักฐานก็ไม่อาจรับรองยืนยันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี การหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวยังไม่มีในการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการหลบหนีในกรณีทั่วไป แต่มีบทบังคับของกฎหมาย (Sanction) ในกรณีที่มีการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว คือ การบังคับตามสัญญาประกันซึ่งเป็นเรื่องทางแพ่งเท่านั้น การกำหนดความผิดอาญาฐานหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว มีปรากฏในกรณีของคดีความผิดเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ คดีทุจริตและประทุมิชอบ กล่าวคือ นอกจากถูกปรับตามสัญญาประกันแล้ว ผู้หลบหนียังต้องรับโทษฐานหลบหนีดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วย (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2560) และถึงแม้ประมวลกฎหมายอาญาจะมีการบัญญัติความผิด มาตรา 190 ฐานหลบหนีที่คุมขัง แต่องค์ประกอบของความผิดฐานนี้ คือ ต้องเป็นการหลบหนีไปในระหว่างที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาล พนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา คำว่า “ในระหว่างที่ถูกคุมขัง” ที่ใช้ในมาตรานี้หมายถึง “ในระหว่างที่ถูกคุมตัว ควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุกตาม มาตรา 1 (12)” (หยุด แสงอุทัย, 2556) กล่าวคือ จะต้องเป็นการหลบหนีไปในระหว่างที่ผู้นั้นถูกคุมตัว ควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุกอยู่ ซึ่งถ้าขณะหลบหนีไม่มีการควบคุม จะไม่เป็นความผิด (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564) องค์ประกอบสำคัญจึงต้องมีการควบคุมอยู่การหลบหนีนั้นจึงจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 กรณีจึงยังไม่ใช่บทบัญญัติลงโทษสำหรับการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ที่ใกล้เคียงกับการกำหนดโทษก็คือ พระราชบัญญัติมาตรการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนีการปล่อยชั่วคราวโดยศาล พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้กำกับดูแล ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวเพื่อให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข กับเงินสินบนและเงินรางวัลสำหรับการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลเท่านั้น ดังนั้น เมื่อเห็นว่ากฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยยังไม่มีบทกำหนดโทษการปล่อยชั่วคราวในการหลบหนีของจำเลยทั่วไป จึงเห็นว่า การนำแนวคิด

หรือบทกำหนดโทษมาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้มีมาตรการรองรับการกระทำ ความผิดผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีไประหว่างการปล่อยชั่วคราว

1.4 มาตรการเยียวยาผู้ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว การพิจารณาคำร้องขอการ ปล่อยชั่วคราวนั้นถือหลักให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยหรือผู้ต้องหานั้นไม่มีความผิด และก่อนมีคำ พิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำ ความผิดมิได้ แต่กระบวนการยุติธรรมก็มีมาตรการรองรับความปลอดภัยคือการควบคุมตัว ซึ่งการ ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ อาจเป็นเพื่อการป้องกันการหลบหนีและการป้องกันเหตุอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่โดย หลักการแล้วการปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องปล่อยเป็นหลักเนื่องจากหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด (คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, 2553) ซึ่งการที่ถูกขังไว้้นถ้าหากไม่ ปล่อยชั่วคราวแล้ว แต่เมื่อภายหลังปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือ ปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิด การพิจารณาพิพากษาถึงที่สุดแล้วพิสูจน์ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นผู้ บริสุทธิ์มาตั้งแต่แรกกลับต้องถูกขังระหว่างพิจารณานั้น ย่อมเป็นการทำให้ผู้บริสุทธิ์นั้นสูญเสียไปซึ่ง อิสรภาพ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจ แต่การเยียวยาผู้ต้องหาหรือจำเลยตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ดังนั้น เมื่อเทียบกับสิทธิเสรีภาพที่ ต้องถูกลิดรอน หรือถูกขังในระหว่างพิจารณาทั้งที่เป็นผู้บริสุทธิ์นั้นย่อมเห็นได้ว่าเสรีภาพที่สูญเสียไป นั้นมีราคาที่สูงกว่าค่าทดแทนที่ได้รับมาก แต่มาตรการเยียวยาผู้บริสุทธิ์ที่ถูกลงโทษโดยผิดหลงนั้น หาได้มีการเยียวยาที่เหมาะสมแก่การนั้นไม่ จึงนำมาสู่การนำแนวคิดและหลักเกณฑ์ และอัตราการ เยียวยาของกฎหมายต่างประเทศมาปรับปรุงและแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

2. แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว กฎหมายต่างประเทศและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย

2.1 การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การ ถูกลิดรอนซึ่งสิทธิเสรีภาพ อย่างการที่ต้องถูกควบคุมตัว และอาจถูกลงโทษนั้น วัตถุประสงค์ของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดอันตรายต่อสังคมส่วนรวม แต่การที่จะใช้กฎหมาย เหมือนเครื่องมือในการปรักปรำว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ยังไม่แน่นอนว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำ ผิดหรือไม่นั้น อาจขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษา

โดยกฎหมายที่รัฐต้องการควบคุมตัวจำเลยไว้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แต่รัฐต้องคำนึงถึงสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) กับประโยชน์ของผู้ถูกดำเนินคดี (Interest of the Accused) (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563) รัฐจะมุ่งเน้นแต่การลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้ ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย ซึ่งการสร้างดุลยภาพแห่งสิทธิให้เกิดความเป็นธรรมต่อทั้งโจทก์และจำเลยนั้น จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์โดยให้มี การลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นในทุกขั้นตอน เพื่อยกระดับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของจำเลยระหว่างการต่อสู้คดีในศาล และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีอาญา ที่อยู่ในกระบวนการทางศาล และการกำกับดูแลผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราว ให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับในกรณีผู้นั้นไม่มีเงินชำระค่าปรับ ซึ่งการกำหนดประเภทและลักษณะการทำงานนั้นจะคำนึงถึงเพศสภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ ยังให้การสนับสนุนวิชาชีพในสังกัดมาดูแลให้คำปรึกษาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่อยู่ในกระบวนการศาลรวมถึงการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายและเสนอความเห็นต่อศาล และการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ในเรื่องดุลยภาพแห่งสิทธินั้น ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ให้เข้าใจถึงสิทธิดังกล่าวได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นในการสื่อสารให้แก่ประชาชนทั่วไปทราบ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาอย่างหนึ่ง อันถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเยียวยาและฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เสียหาย ลดความเหลื่อมล้ำของสังคม สร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่ผู้ต้องโทษปรับ และให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน และสังคมได้อย่างปกติสุข และจะเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (สำนักประธานศาลฎีกา, 2564) อย่างไรก็ดี โดยพื้นฐานของอาชญาวิทยาแล้วเรื่องการกำหนดโทษนั้นจะกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลให้สอดคล้องกับหลัก Individual of Punishment ดุลพินิจในการกำหนดโทษทางอาญาให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล และการให้เหตุในการกำหนดโทษ ซึ่งข้อเท็จจริงและวัตถุประสงค์การลงโทษ ต้องประสานกันได้ในระดับปราศจากข้อโต้แย้งใด ๆ สิ่งสำคัญที่สุดจึงเป็นความชัดเจนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการกล่าวหาและตัวบุคคล และการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ (สมชัย ชัยวนิชย์, 2563) ดังนั้น ด้วยหลักเกณฑ์และกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวในปัจจุบัน ยังมีแง่มุมที่พัฒนากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย และในขณะเดียวกันยังเป็นการวางหลักเกณฑ์ที่เสริมสร้างความปลอดภัยให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย

2.2 หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว จากการศึกษากฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา พบว่า

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของประเทศญี่ปุ่นนั้น การที่จะควบคุมตัวจำเลยไว้ นั้นจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ในชั้นสอบสวนหลังจากผู้ต้องหาถูกจับแล้วต้องรีบส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการหรือตำรวจสอบสวนแล้วแต่กรณีในทันที ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 202 เมื่อพนักงานอัยการได้รับตัวผู้ต้องหาแล้วจะวินิจฉัยต่อว่าจะปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจะฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล หรือใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องผู้ต้องหา แต่ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยศาลควบคุมนั้นจะต้องมีเหตุจำเป็นตามหลักเกณฑ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในส่วนของหลักเกณฑ์ในการขอปล่อยชั่วคราวนั้น ผู้ต้องหาซึ่งมีฐานะเป็นจำเลยในชั้นพิจารณาคดีนั้นมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราวได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้ของหลักเกณฑ์ของการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักที่จะไม่อนุญาตให้จำเลยประกันตัวได้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89 วางหลักไว้ว่า ศาลต้องให้ปล่อยชั่วคราว ยกเว้นเมื่อ

- (i) ผู้ถูกกล่าวหาถูกฟ้องว่าได้กระทำความผิดที่มีโทษ ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป
- (ii) ผู้ถูกกล่าวหาเคยได้รับโทษถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด โดยมีโทษ ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
- (iii) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดตติยโดยมีโทษจำคุกตั้งแต่สามปีขึ้นไป
- (iv) มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะปกปิดหรือทำลายพยานหลักฐาน
- (v) มีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นภัยอันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือพยานสำคัญในคดีอาจได้รับภัยอันตราย
- (vi) ผู้นั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน

ถ้ากรณีไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นที่จะไม่ปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 89 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว โดยหลักศาลญี่ปุ่นจะปล่อยชั่วคราวทุกกรณี โดยศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขและจำนวนเงินประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ และถึงแม้จะเข้าข้อยกเว้นมิให้ปล่อยชั่วคราว ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาอนุญาตปล่อยชั่วคราวก็ได้

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของประเทศอังกฤษ นั้นได้กำหนดให้การปล่อยชั่วคราวมีทั้งกรณีปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไข กรณีปล่อยตัวชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขให้ต้องปฏิบัติในระหว่างเวลาที่ได้รับการปล่อยตัว และกรณีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกัน ส่วนเรื่องข้อพิจารณาในการให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ได้มีการจำแนกหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวออกเป็น 2 กรณี ดังนี้ (ธง สี่พื้งธรรม, 2522)

1) หากเป็นคดีความผิดประเภทที่ไม่มีอัตราโทษจำคุก (Non-Imprisonable Offences) จะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ เฉพาะกรณีที่ผู้ต้องหาเคยหลบหนีไม่มาตามนัดในครั้งก่อน ๆ

2) หากเป็นคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก (imprisonable offences) เหตุในการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะกว้างขึ้น โดยการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอาจเป็นไปได้ในกรณีที่มีเหตุผลเป็นที่เชื่อได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาหน้านั้นจะไม่มารายงานตัวตามนัดหรือจะไปกระทำความผิดทางอาญาหรือจะไปทำให้เกิดความยุ่งเหยิงแก่พยานหลักฐานหรือจะดำเนินการในทางที่ขัดขวางกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ยังอาจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในกรณีที่ผู้ต้องหาเคยหลบหนีไม่มาตามนัดในครั้งก่อน ๆ

ในกรณีที่จำเลยซึ่งได้รับการอนุญาตให้ประกันตัวไม่ยอมปรากฏตัวตามเวลาและสถานที่กำหนดหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างใดตามที่ศาลกำหนดไว้สำหรับการปล่อยชั่วคราวนั้น เช่น บุคคลซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราว มีเงื่อนไขต้องมารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่แล้วไม่มารายงานตัวตามกำหนดถือว่าหลบหนีตามความหมายของ มาตรา 6 ของ The Bail Act 1976 ซึ่งตามกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้นมีการกำหนดความผิดฐานหลบหนีประกัน โดยแนวทางปฏิบัติกำหนดให้จำเลยทำสัญญาประกันเพื่อเป็นการประกันว่าจำเลยจะปรากฏตัวในศาลในวันที่กำหนด ซึ่งก็เป็นเพียงการผิดสัญญาประกัน แต่ The Bail Act Article 6 (1) บัญญัติไว้ว่า หากบุคคลที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไม่ยอมมอบตัวโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จะมีความผิดทางอาญา

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของสหรัฐอเมริกา นั้นได้รับอิทธิพลจากกฎหมายของประเทศอังกฤษ The Bill of Rights แต่เนื่องจากจากสหรัฐอเมริกานำหลักการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายดังกล่าวมาใช้อย่างอิสระเมื่อเวลาผ่านไปกระบวนการปล่อยชั่วคราวของสหรัฐอเมริกาจึงแตกต่างไปจากกระบวนการหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษอย่าง The Bill of Rights (Van Brunt, A. & Bowman, L. E., 2018) โดยการปล่อยชั่วคราวในสหรัฐอเมริกานั้น ตามหลักกฎหมายอเมริกันนั้น The Bail Reform Act 1984 ของสหรัฐอเมริกาก็มีหลักเกณฑ์คล้ายคลึงกับกฎหมาย

อังกฤษดังกล่าว โดยกำหนดว่าการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอาจเป็นไปได้ในกรณีที่มีเหตุผลเป็นที่ เชื่อได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาานั้นจะหลบหนีหรือจะดำเนินการในทางที่ขัดขวางกระบวนการยุติธรรมหรือ จะไปกระทำความผิดทางอาญาที่ร้ายแรง โดยเฉพาะความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดที่มี อัตราโทษถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต หรือในกรณีที่ความผิดในคดีที่ถูกควบคุมตัวอยู่นั้นเป็นความผิด ร้ายแรงและผู้นั้นเคยต้องโทษจากการกระทำความผิดร้ายแรงมาแล้วสองครั้ง ซึ่งต่อมาก็ได้มีการ พัฒนาหลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวให้ครอบคลุมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษามากยิ่งขึ้นจึงเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมาย The Bail Reform Act of 1984 ของสหรัฐอเมริกา มาเพิ่มเติมเป็นหลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวจึงเป็น มาตรการทางกฎหมายที่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้รับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น

มาตรา 3142 (f) กำหนดกรณีที่เจ้าหน้าที่ศาลอาญาอาจจะพิจารณาคำร้องขอ ปล่อยชั่วคราวเบื้องต้น กรณีดังนี้ต่อไปนี้

ในกรณีที่พนักงานอัยการกล่าวหา ในคดีที่

- 1) อาชญากรรมที่มีความรุนแรง (crime of violence)
- 2) ความผิดที่มีโทษที่สูงสุดเป็นการจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต (offense with a maximum sentence of life imprisonment or death)
- 3) ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ขึ้นไป (an offense for which the maximum term of imprisonment is 10 or more years as prescribed by the Controlled Substances Act)

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำร้อง กรณี

- 1) มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี (a serious risk of flight)
- 2) มีเหตุอันควรเชื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน (a serious risk that the defendant will obstruct justice or threaten a witness)

จากการศึกษาหลักเกณฑ์และกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว จะเห็นได้ว่า กฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย มีหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวที่ไม่ได้มุ่งเน้นถึง การปล่อยเป็นหลักอย่างประเทศญี่ปุ่น ไม่มีบทบัญญัติกำหนดโทษสำหรับการหลบหนีระหว่าง การปล่อยชั่วคราวอย่างประเทศอังกฤษ และไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดวิธีพิจารณาคำร้องขอปล่อย ชั่วคราวอย่างสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการเยียวยาผู้ต้องหาหรือจำเลยของ

ต่างประเทศอย่างสหรัฐอเมริกากำหนดเงินเยียวยาขั้นต่ำถึง 50,000 เหรียญสหรัฐต่อปีที่ต้องติดคุก (Key -Provisions -in- Wrongful- Conviction Compensation-Laws) หรือถ้าเทียบเป็นเงินไทยราว ๆ 1,635,700 บาท ตกวันละ 4,481 บาท หรือถ้าเทียบกับประเทศญี่ปุ่นคือ ขั้นต่ำ 1,000 เยน หรือ 283 บาท จนถึง 12,500 เยน หรือ 3,553 บาทต่อวัน ซึ่งถือว่าสูงกว่าของประเทศไทยมากแต่ก็เป็นอัตราที่เหมาะสมกับการถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพทั้งที่เป็นผู้บริสุทธิ์

3. แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว ผู้วิจัยขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมใน 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

3.1 ในประเด็นปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน นั้นควรมีกฎหมายรองรับโดยชัดเจนว่าไม่ต้องมีประกันเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสอง โดยแก้ไขเป็น

“มาตรา 110 ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ให้คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามปีนั้นต้องไม่เรียกหลักประกัน

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบ ด้วย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณี”

3.2 ในประเด็นปัญหาการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก เกินกว่า 10 ปี นั้นเพื่อให้การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวสำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ทั้งโจทก์และจำเลยได้ใช้สิทธิในชั้นศาลกันอย่างเป็นธรรม อีกทั้งยังเป็นการคัดกรองโดยเปิดโอกาส ให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวอย่างรอบคอบและรอบด้านมากยิ่งขึ้น เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 โดยเพิ่มเติมวรรคสาม

“มาตรา 107 เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงาน หรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 108, มาตรา 108/1, มาตรา 109, มาตรา 110, มาตรา 111, มาตรา 112, มาตรา 113 และ มาตรา 113/1

คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าว โดยทันที

หากคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นคำร้องในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป ให้มีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเบื้องต้น

3.3 ในประเด็นปัญหาความผิดฐานหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราว เพื่อแก้ไขกรณี ความผิดหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราวทั่วไป จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 เพิ่มเติมองค์ประกอบความผิดสำหรับการหลบหนีเป็น

มาตรา 190 ผู้ใดหลบหนีไประหว่างที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดดังกล่าวมาในวรรคแรกได้กระทำโดยแหกที่คุมขัง โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามมาตรานี้ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืน หรือวัตถุระเบิด ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ในสองวรรคก่อนถึงหนึ่ง

ในกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นระหว่างการปล่อยชั่วคราวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ ความผิดดังกล่าวมีผลให้อายุความคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาสะตุหตุลง”

3.4 ในประเด็นปัญหามาตรการเยียวยาผู้ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวกรณีปรากฏต่อมาว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำผิดนั้นเพื่อให้การเยียวยาที่เหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับจำเลย จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของ มาตรา 21 ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมในกฎกระทรวงกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ในข้อ 6 (3) และเพิ่มเติม ข้อ 6 (5) แก้ไขเป็น

“ข้อ 6 ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายโดยประเมินจากอัตรา ค่าจ้างตามที่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ (คิดจากอัตราค่าจ้างปกติทั้งหนึ่ง) โดยไม่ต่ำกว่า อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในท้องที่จังหวัดที่ประกอบการทำงานแต่ไม่เกินวันละ 1,200 บาท

(5) จัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะสำหรับการทำงาน และจัดหางานให้หากการถูกเลิกจ้าง เกิดจากเหตุที่ถูกดำเนินคดี”

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมาย เพื่อให้เกิดการปล่อยชั่วคราวอย่างเท่าเทียม และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างเหมาะสม จึงศึกษาโดยเปรียบเทียบกฎหมายในประเทศไทยกับกฎหมายของต่างประเทศ อย่างประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้เกิดการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือประกันและหลักประกัน เพื่อให้มีวิธีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว และเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการเยียวยาการกระทำอันเกี่ยวเนื่องกับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามที่ได้วิจัยมาจะทำให้เกิดการพัฒนากฎหมาย และยกระดับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมทางสังคม

1. แนวคิดการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน และมุ่งเน้นให้เกิดการปล่อยชั่วคราวในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ผลการวิจัย พบว่าการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวนั้น โดยหลักการเบื้องต้นสอดคล้องกับหลักต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด และจะปฏิบัติต่อผู้นั้น ดังผู้กระทำความผิดไม่ได้ (สุพิศ ปรานิตพลกรัง, 2560) อีกทั้งยังเป็นหลักสิทธิมนุษยชนที่มีการรับรองไว้ใน มาตรา 29 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 วางหลักไว้ว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งการส่งเสริมให้เกิดการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ซึ่งเป็นการให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยในการกลับเข้าสู่สังคม และให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน และสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีพื้นฐานจากหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (in dubio pro reo) ที่จะผ่อนปรนการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะโดยหลักจะต้องไม่ควบคุมตัว

ผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นข้อยกเว้นเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น ในระหว่างคดีจึงต้องมีการปล่อยชั่วคราว” (คณิต ณ นคร, 2538)

2. แนวคิดการเพิ่มหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว พบว่า การเพิ่มขั้นตอนการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งโจทก์และจำเลยใช้สิทธิและหน้าที่ในชั้นศาลในชั้นศาลได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ได้มีการนำแนวคิดของ Detention Hearing จาก The Bail Reform Act of 1984 ของสหรัฐอเมริกามาพิจารณาจะเห็นได้ว่ากฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้นมีหลักการรองรับสำหรับวิธีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว การพิจารณาคดีความเรียกว่า “detention hearing” ในกรณีที่เป็นการกล่าวหาสำหรับความผิดร้ายแรง โดยตาม The Bail Reform Act of 1984 Section 3142 (f) ได้กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาแบบ Detention Hearing ซึ่งจะกำหนดวิธีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง

3. แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษและมาตรการการเยียวยาจำเลยผู้ถูกพิจารณาโดยผิดหลงจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดโทษ พบว่า เมื่อกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยยังไม่มีบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้การหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวเป็นความผิด แต่การกำหนดโทษนั้นจะกำหนดให้มีโทษหนักไปก็ไม่ได้จะเบาไปก็ไม่ดี การกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลให้สอดคล้องกับหลัก Individual of Punishment ดุลพินิจในการกำหนดโทษทางอาญาให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคลและการให้เหตุในการกำหนดโทษ ซึ่งข้อเท็จจริงและวัตถุประสงค์การลงโทษต้องประสานกันได้ในระดับปราศจากข้อโต้แย้งใด ๆ สิ่งสำคัญที่สุดจึงเป็นความชัดเจนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีการกล่าวหาและตัวบุคคล และการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ (สมชัย ชัยวนิชย์, 2563) ทั้งนี้ มาตรา 6 ของ The Bail Act 1976 ซึ่งตามกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้นมีการกำหนดความผิดฐานหลบหนีประกัน เพียงแต่หากเพิ่มแต่บทลงโทษก็อาจเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกกระหนาบจากการดำเนินคดีอยู่แล้ว จึงเห็นว่า หากการไม่ให้โอกาสที่จะกลับตัวหรือไม่มีแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (Rehabilitation) การวางระบบให้รัฐจัดให้มีการชดเชยค่าทดแทนให้แก่จำเลยในกรณีดังกล่าวโดยตรงนอกจากเป็นการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วยังเป็นมาตรการย้อนกลับมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549) ย่อมทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นต้องถูกคุมขังไว้กับนักโทษที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่ากระทำความผิด อันอาจขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนเพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้นต้องสูญเสียอิสรภาพไปในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งแม้สุดท้ายจะมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก็

ตาม แต่กระบวนการระหว่างพิจารณาที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวก็เสมือนเป็นการลงโทษเสมือนผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดไปแล้ว การชดเชยความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือค่าสินไหมทดแทนการชดเชยความเสียหาย เป็นสิ่งที่ควรกำหนดให้เพื่อชดเชยความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างกว้างขวางและละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมอย่างรุนแรงต่อความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่ประเมินค่าได้ และจะต้องชดเชยอย่างเหมาะสมและเป็นสัดส่วนกับความรุนแรงของการละเมิดและสภาพแวดล้อมของแต่ละกรณี

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย ได้องค์ความรู้ใหม่ในการสนับสนุนการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนามาตรฐานว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวควรพิจารณาถึงหลักสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม และความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องหากับความปลอดภัยของสังคม อาศัยหลัก “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 มาตรา 29 และแนวความคิดจากกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศญี่ปุ่นที่ให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เว้นแต่จะเป็นคดีที่มีโทษร้ายแรง ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 เพื่อให้ในคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรงเกิดการปล่อยเป็นหลัก และในคดีที่มีโทษร้ายแรงจะมีการเพิ่มวิธีการพิจารณาคำร้องเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อผลกระทบที่อาจเกิดต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลย

2. แนวทางพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวจะมุ่งเน้นแต่ด้านการปล่อยชั่วคราวเพิ่มขึ้นเพียงอย่างเดียวหาได้ไม่ จะต้องมีการรองรับเพื่อให้เกิดความยำเกรงหากกระทำความผิดหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งจะนำแนวทางตามกฎหมายต่างประเทศ การบัญญัติความผิดสำหรับการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายที่มีความเป็นมาตรฐานสากลเป็นแนวทาง ดังเช่นสหรัฐอเมริกา หากผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้รับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้วฝ่าฝืนเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติ U.S Code Chapter 207 Section 3147 และ Section 3148 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวไว้ ซึ่งถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีหรือฝ่าฝืนจะถูกเพิกถอนการปล่อยชั่วคราว และถูกตัดสินว่ากระทำความผิดในระหว่างการปล่อยชั่วคราว และถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดอำนาจศาล และศาลอาจออกหมายจับบุคคลผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวด้วยข้อหาฝ่าฝืนเงื่อนไขการ

ปล่อยตัว ซึ่งจะส่งผลให้การปล่อยชั่วคราวสิ้นสุดลงแล้วเริ่มกำหนดบทลงโทษเพิ่มเติม หรือในกฎหมายของประเทศอังกฤษ ก็มี The Bail Act กำหนดไว้ว่าถ้าบุคคลผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวด้วยการประกันตัวในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกันโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบเนื่องจากความผิดนั้น โดยมุ่งเน้นในการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 โดยเพิ่มเติม ความผิดฐานหลบหนีระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำสองหรือไม่หลบหนี ไม่ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ไม่ไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นแล้วจึงจะมีการปล่อยชั่วคราว

3. การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งหลักกฎหมายที่มีทั้งในรัฐธรรมนูญและหลักกฎหมายสากลที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จึงเห็นควรจัดให้มีมาตรการการเยียวยาที่เหมาะสมกับผู้บริสุทธิ์ที่ต้องเสมือนถูกลงโทษเพราะไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของ มาตรา 21 ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมใน กฎกระทรวง กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้การเยียวยาที่เหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับจำเลย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานกรรมการกฤษฎีกา ควรนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรการการเยียวยาจำเลยตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาพัฒนาแก้ไขให้เป็นพลวัตกับสังคมปัจจุบัน

2. กระทรวงยุติธรรม และองค์กรอัยการ ควรนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเบื้องต้นมาเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือในข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีอาญา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน
2. องค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้น นักวิจัยหรือนักวิชาการที่สนใจ สามารถนำผลจากการวิจัยมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อต่อยอดหรือค้นคว้าเพิ่มเติมได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล. (2553). สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาและการชดเชยความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงและกว้างขวาง : คู่มือนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล สำนักงานภูมิภาคเอเชีย แปซิฟิก.
- คณิต ณ นคร. (2538). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ : สายส่งวิญญูชน.
- ไทยโพสต์. (2567). โฆษกศาลฯ เผยศาลเร่งทำความเข้าใจประชาชนถึงกระบวนการประกันตัว. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/96867>
- ธง ลิพังธรรม. (2522). ความเป็นมาและทฤษฎีว่าด้วยการประกันตัวในประเทศอังกฤษและอเมริกา. วารสารอัยการ, 2(20), 78-79.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). สิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2565). สิทธิที่จะพบศาลภายหลังถูกจับและถูกควบคุมตัว (ตอนที่ 2) : สถานการณ์ของประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/the-right-to-liberty-and-security-of-person-part-two/>
- วิเชียร ตีระอุดมศักดิ์. (2564). วิ. อาญาพิสดาร เล่ม 2 (ฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2564) : หลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาฎีกาตาม ป.วิ.อ. ภาค 3 และ 4. กรุงเทพฯ : จุริสพรเด็นซ์ กรุ๊ป.
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2564). หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์: ความหมายเชิงหลักการและความเป็นจริงในคดีที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. เข้าถึงได้จาก <https://tlhr2014.com/archives/29273>

- สมชัย ชัยวณิชย์. (2563). ปัญหาในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(9), 278-265.
- สำนักประธานศาลฎีกา. (2564). *ศาลยุติธรรมบนเส้นทางการสร้างดุลยภาพแห่งสิทธิ*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง. (2560). *คำอธิบายพระราชบัญญัติมาตรการการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนีการปล่อยชั่วคราวโดยศาล พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Van Brunt, A. & Bowman, L. E. (2018). Toward a just model of pretrial release: A history of bail reform and a prescription for what's next. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 108(4), 701-774.

**การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

Career Promotion for the Elderly according to Elderly Welfare Standards,
Department of Local Administration, Ministry of Interior in Sam Mueang
Subdistrict Municipality, Lat Bua Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya
Province

กฤตภาส คงเจริญ¹ และอภิชาติ พานสุวรรณ²
Kitthapas Kongjaroen and Apichat Pansuwan

Received: September 06, 2024

Revised: December 12, 2025

Accepted: January 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ
ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของ
เทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เปรียบเทียบระดับความ
ต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสาม
เมืองฯ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐาน
การสงเคราะห์ผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสามเมืองฯ เป็นแบบผสมผสานวิธีแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน 1)
การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลสามเมือง จำนวน 293 คน
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ค่าสัมประสิทธิ์
แอลฟาเท่ากับ .704 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author, e-mail: apichat_asm@hotmail.com, Tel. 094-9782426

มาตรฐาน การทดสอบค่าการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสามเมืองฯ ด้านแหล่งเงินทุน และรายได้ของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) เปรียบเทียบระดับความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสามเมืองฯ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และ 3) แนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุฯ ของเทศบาลตำบลสามเมือง พบว่าควรพิจารณาเพิ่มแนวทางการดำเนินงาน แผนงาน โครงการ งบประมาณ การจัดหางาน ให้เหมาะสมกับวัย แบบการมีส่วนร่วม และการช่วยเหลือด้านกฎหมายให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนมากขึ้น

คำสำคัญ: การส่งเสริมอาชีพ, มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the needs to promote the elderly careers according to Elderly Welfare Standards, Department of Local Administration, Ministry of Interior in Sam Mueang Subdistrict Municipality, Lat Bua Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) to compare the level of needs to promote the elderly careers according to Elderly Welfare Standards of Sam Mueang Subdistrict Municipality, classified by personal factors; and 3) to study the guidelines for promoting elderly careers according to Elderly Welfare Standards of Sam Mueang Subdistrict Municipality. It was the mixed-methods research divided into 2 steps: 1) in terms of quantitative research, the sample group was 293 elderly people in Sam Mueang Subdistrict Municipality. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with an alpha coefficient of .704. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, one-way analysis of variance test; and 2) in the aspect of qualitative research, the key informants were

12 people who were purposively selected. The research instrument was a semi-structured interview form. The data was analyzed descriptively. The research results found that 1) the demand of career promotion for the elderly according to Elderly Welfare Standards of Sam Mueang Subdistrict Municipality in terms of sources of funds and income of the elderly in general was at the highest level; 2) comparing the level of demand for career promotion for the elderly according to Elderly Welfare Standards of Sam Mueang Subdistrict Municipality, classified by personal factors, the respondents with different genders, ages, education levels, occupations, and incomes had no different opinions on the demand for career promotion for the elderly according to Elderly Welfare Standards, except for those with different ages, which had different opinions at a statistical significance level of .05; 3) the guidelines for career promotion for the elderly according to Elderly Welfare Standards of Sam Mueang Subdistrict Municipality found that additional guidelines for operations, plans, projects, budgets, job placement appropriate for age, participation models, and legal assistance to increase access to sources of funds were considered.

Keywords: Career Promotion, Elderly Welfare Standards, Local Administrative Organization

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรของโลกและของไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นผลมาจากสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยองค์การสหประชาชาติได้มีการกำหนดเกณฑ์ของการเป็นสังคมผู้สูงอายุ แบ่ง เป็น 3 ระดับ คือประเทศใดที่มีสัดส่วนจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด จะถือว่าประเทศนั้น ๆ กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และถ้ามีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 14 จะกลายเป็นประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) และเมื่อใดก็ตามที่มีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 20 ประเทศนั้นๆก็จะเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super Aged Society) การทำงานส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุเป็นการทำงานส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง หรือผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือน (โดยเฉพาะ

ผู้สูงอายุหญิงซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าผู้สูงอายุชาย) ทำให้ในภาพรวมการทำงานของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงเป็นการทำงานในภาคนอกระบบสัดส่วนมากถึง 3 ใน 5 เป็นการทำงานในภาคเกษตรกรรมซึ่งมีระดับค่าจ้างหรือเงินเดือนค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับการทำงานในภาคบริการการค้า และภาคการผลิต ซึ่งเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าวประกอบกับข้อมูลประชากรผู้สูงอายุของไทยได้ก้าวเข้าการเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 โดยมีสัดส่วนของประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7.1 ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ในปี พ.ศ.2565 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นการนำเสนอแนวทางปฏิบัติของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุการวางระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ ตลอดจนนำเสนอตัวชี้วัดชี้แนะพื้นฐานและขั้นพัฒนาเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ประเมินตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2561)

เทศบาลตำบลสามเมือง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลางมีประชากรทั้งสิ้น 7,320 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 1,082 คน ประชากรส่วนใหญ่รวมทั้งผู้สูงอายุประกอบอาชีพทำนา ข้าวเฉลี่ย 2 ปี ต่อ 5 ครั้ง โดยหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตจึงทำให้ว่างงาน ขาดรายได้เป็นสังคมผสม คือสังคมเมืองและสังคมชนบท เทศบาลตำบลสามเมือง มีภารกิจหน้าที่ด้านการพัฒนาท้องถิ่นและการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (สำนักงานเทศบาลตำบลสามเมือง, 2566)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ สุกัญญา หวันลำไ้สะ (2557) พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุและแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ นั้น ผู้สูงอายุมีความต้องการในการฝึกอบรมวิชาชีพซึ่งหน่วยงานเทศบาลฯ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว สนับสนุน งบประมาณ แหล่งเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ ให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นสอดคล้องกับวันชัย แซ่ชู (2561) กล่าวว่าประชากรศาสตร์ ประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ ซึ่งลักษณะเหล่านี้มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลทำให้ความต้องการที่จะได้รับการบริการหรือพฤติกรรมแตกต่างกันออกไปซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ใน

การกำหนดกลยุทธ์ เพื่อใช้สร้างให้เกิดพฤติกรรมความต้องการให้ตรงตามกลุ่มในฐานะผู้วิจัยเป็นบุคลากรของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีภารกิจหน้าที่ด้านการพัฒนาท้องถิ่น จึงมีความสนใจศึกษาการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยมุ่งไปที่คนในชุมชนโดยเป็นผู้สูงอายุรวมถึงเป็นผู้สูงอายุที่มีอาชีพและว่างงานหลังจากเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยว แล้วต้องการที่จะส่งเสริมอาชีพพัฒนาตนเองเพื่อให้มีรายได้มาเลี้ยงครอบครัวโดยที่ไม่เป็นภาระของสังคมและเพื่อให้ทราบถึงแนวทางข้อปรับปรุงพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เปรียบเทียบความต้องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ และแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1,082 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง จำนวน 293 คน โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Yamane, T., 1973) กำหนดค่าความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05 ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุโดยจำแนกตามพื้นที่ชุมชน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional Random Sampling) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและขนาดตัวอย่างของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสามเมืองจำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1	บ้านสี่แยก	84	23
หมู่ที่ 2	บ้านหนองปลาหมอ	90	24
หมู่ที่ 3	บ้านสามเมือง	282	76
หมู่ที่ 4	บ้านหนองหล่ม	140	38
หมู่ที่ 5	บ้านพาดหมอน	218	58
หมู่ที่ 6	บ้านคลองหนึ่ง	70	19
หมู่ที่ 7	บ้านทตผู้ใหญ่กา	126	35
หมู่ที่ 8	คลองสนธิ์	72	20
		1,082	293

ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อคิดจากแนวคิด ทฤษฎี หนังสือ หรือเอกสารทางวิชาการ และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเพื่อกำหนดขอบเขตในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความต้องการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม จำนวน 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check list) และตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพของเทศบาลตำบลสามเมืองต่อการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ 3 ด้าน ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ นำไปตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 จากนั้นจึงนำไปทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.704 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ขั้นตอนที่ 2 เสนอแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในพื้นที่เทศบาลตำบลสามเมืองผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คนได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จากนายกเทศมนตรีตำบลสามเมือง กำนันตำบลสามเมือง ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ชมรมผู้สูงอายุตำบลสามเมือง นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอลาดบัวหลวง นักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลสามเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. สรุปผลวิเคราะห์ความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 2 ความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

ความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ	3.95	.617	มาก
ด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย	3.89	.749	มาก
ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ	3.96	.732	มาก
ภาพรวม	3.93	.635	มาก

จากตารางที่ 2 ความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุพบว่าภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .635) ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุมีความต้องการในการการส่งเสริมอาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .732) เมื่อพิจารณารายด้านความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .617) และความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัยอยู่ในระดับน้อยสุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .749)

2. เปรียบเทียบระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

ปัจจัย ส่วน บุคคล	การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ					
	ด้านแหล่งเงินทุนและ รายได้ของผู้สูงอายุ		ด้านการส่งเสริมอาชีพให้ กับผู้สูงอายุ		ด้านการส่งเสริมการ ทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย	
	ค่า t/ F	Sig.	ค่า t/ F	Sig.	ค่า t/ F	Sig.
เพศ	-2.241 (t)	.026*	1.731 (t)	.085	-1.847 (t)	.066
อายุ	1.230 (F)	.294	1.586 (F)	.206	25.062 (F)	.000*
ระดับ การศึกษา	.489 (F)	.690	.746 (F)	.525	.519 (F)	.670
อาชีพ	.076 (F)	.989	.761 (F)	.551	.938 (F)	.442
รายได้	.349 (F)	.845	.883 (F)	.475	.464 (F)	.762

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสามเมือง ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ $>.05$

3. แนวทางการการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ดังนี้

3.1 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อปท.) อาจต้องให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบการสนับสนุนสวัสดิการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) การจัดหาผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพมาให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุเตรียมความพร้อมเข้าสู่ช่วงวัยผู้สูงอายุให้มีการได้รับคำแนะนำด้านสุขภาพ การทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะถูกหลักโภชนาการ รวมถึงการออกกำลังกายที่ถูกวิธี การติดตามดูแลอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งการให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม

3.2 การให้การสนับสนุนสวัสดิการด้านรายได้ของผู้สูงอายุ คือ รัฐบาลอาจต้องงบประมาณที่ใช้เป็นเบี้ยยังชีพเพิ่มเติมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และมีการสนับสนุนการมีอาชีพให้กับผู้สูงอายุเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ การมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นด้านแหล่งเงินทุน และรายได้ ให้กับผู้สูงอายุทราบถึงสิทธิการเข้าถึงแหล่งเงินทุน มีเจ้าหน้าที่

รับผิดชอบโครงการการจัดอบรมการส่งเสริมอาชีพ มีงบประมาณแต่ละปี ในการจัดหาอุปกรณ์ด้าน การประกอบอาชีพโดยไม่ต้องจัดซื้อเองเป็นไปตามความต้องการให้กับผู้สูงอายุทุกปี

3.3 เทศบาลอาจต้องให้มีการสนับสนุนสวัสดิการด้านสังคมของผู้สูงอายุ คือมี โครงการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามที่ต้องการ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุพร้อมทั้งเป็น ศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมหรือจัดตั้งชมรมให้กับผู้สูงอายุ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ อีกทั้งการให้การ สนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุควรมีการปรับให้เหมาะสมแก่ช่วงอายุ และมีเจ้า หนารับผิดชอบการจัด ตั้งศูนย์ช่วยเหลือพึ่งพิงสำหรับผู้สูงอายุเนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่ไม่สามารถ พึ่งพาตนเองได้ดีเท่าที่ควรและยังต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด

อภิปรายผลการวิจัย

การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก เทศบาลตำบลสามเมือง มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านการงานและการหารายได้ โดยการ จัดหาวิทยากรมาอบรมอาชีพแก่ผู้สูงอายุจัดให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นด้านแหล่ง เงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ จัดให้ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมในกรณี ที่ต้องการหาแหล่งเงินทุน ที่ยังมีข้อจำกัดด้านแหล่งเงินทุน งบประมาณ ให้อยู่ยืม และข้อจำกัดด้าน กฎระเบียบที่มากเกินไป

1.2 ด้านความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมอาชีพ อยู่ในระดับมากเนื่องจาก เทศบาลตำบลสามเมือง มีส่วนร่วมในการวางแผน ให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ สำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้นำชุมชน นายกเทศมนตรี และผู้นำชุมชนทุกคนที่เกี่ยวข้องจะสนับสนุนการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ หากมีงบประมาณในการจัดสรรจากหน่วยงานอื่นเพื่อให้ผู้สูงอายุที่ว่างงาน ไม่ มีอาชีพ หรือที่อยู่บ้านเฉย ๆ และเลี้ยงหลานให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชนมากขึ้น มีอาชีพ เสริม เป็นหลักสูตรในระยะสั้น ๆ หลากหลายที่มากขึ้นตามความถนัดความสนใจของผู้สูงอายุ

1.3 ด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัยเทศบาลตำบลสามเมือง ปัจจุบันก็ยังประกอบอาชีพด้านการเกษตรถึงแม่ว่าจะมีอายุมากกว่า 60 ปีก็ตาม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะทำงานต่อด้วยเหตุปัจจัย เช่น อยากรมีรายได้เพื่อลดภาระของครอบครัว ต้องการมีเพื่อนมีสังคม การส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัยควรมีการออกแบบการส่งเสริมอาชีพด้วยองค์ประกอบย่อย คือ วิธีการฝึกอาชีพควรจะแบ่งความต้องการของผู้สูงอายุที่เข้ารับการฝึกอาชีพว่าชอบงานแบบไหนแบ่งตามความต้องการของแต่ละบุคคล การฝึกอาชีพแต่ละครั้งควรค่อยเป็นค่อยไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเก็บข้อมูลสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถการจัดหางานให้เหมาะสมกับวัยมีผลที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องปรับปรุงเพื่อเสริมทักษะใหม่ที่จะสามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นจะมีสมรรถนะของการทำงานลดน้อยลงและควรออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้กับอาชีพผู้สูงอายุ

อาจกล่าวได้ว่าเทศบาลตำบลสามเมือง มีโครงการการจัดอบรมการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ มีการดำเนินการตามความต้องการของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ ตลอดจนการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ และขยายโอกาสให้การสนับสนุนกิจกรรมให้ประชาชนเข้าถึงปัจจัยในการประกอบอาชีพ การจัดทำแผนและการสนับสนุนงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพของชุมชนในกรอบของการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะการประกอบอาชีพของประชาชนและกิจกรรมกลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มอาชีพจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ตามแผนการพัฒนากลุ่มที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของกลุ่มอาชีพตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกัญญา หวันลำไสี (2557) พบว่าความต้องการของผู้สูงอายุและแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุมีความต้องการในการฝึกอบรมวิชาชีพซึ่งหน่วยงานเทศบาลฯ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพส่งเสริมกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว สนับสนุนงบประมาณ แหล่งเงินทุน วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ ให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่น

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการ การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

มีความต้องการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ไม่แตกต่างกันคือ

2.1 ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีความต้องการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมการทำงาน และจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน ด้วยเทศบาลตำบลสามเมือง มีโครงการงบประมาณและบุคลากรเพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

2.2 ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกันมีความต้องการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย แตกต่างกัน ซึ่งผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปีและผู้สูงอายุที่มีอายุ 70-74 ปี มีความต้องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย มากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 65- 69 ปี เนื่องจากผู้ที่มีผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้อยู่และพร้อมที่จะเข้าอบรมทางความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่เหมาะสมจึงเห็นว่าทางเทศบาลสามเมืองอาจต้องจัดอบรมให้ความรู้อาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมีโครงการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นตรงตามต้องการของช่วงวัยของผู้สูงอายุ

2.3 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ การส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมการทำงาน และจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ ไม่แตกต่าง ผู้สูงอายุที่มีภูมิหลังด้านความรู้และระดับการศึกษาที่ต่างกันแต่ต้องการมีรายได้เสริม

2.4 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความต้องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมการทำงาน และจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน ด้วยความหลากหลายในอาชีพแต่ต้องการมีกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ

2.5 ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันมีความต้องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมการทำงาน และจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน ผู้สูงอายุต้องการเห็นภาพของการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสามเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นรูปแบบเพิ่มมากขึ้น จึงมีความต้องการไม่ต่างกัน

จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้สูงอายุต้องการให้เทศบาลดำเนินการตามความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับช่วงวัยและเพศให้กับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ปาริฉัตร พันธุ์ภักดี (2564) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีภูมิสำเนาและอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะคร้ำเอนอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุแตกต่างกัน

3. แนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการส่งเสริมผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ของเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.1 ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ เทศบาลอาจต้องมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการการจัดอบรมการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุทุกปี และเทศบาลอาจต้องจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการให้แก่ผู้สูงอายุได้รับการจัดอบรมเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ทั้งในภาควิชาการและภาคปฏิบัติควบคู่กันไปในทุกปี เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะให้แก่ผู้สูงอายุที่จะสามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการพัฒนาอาชีพของตนเองต่อไป

3.2 ด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย โดยความต้องการของผู้สูงอายุ เทศบาลอาจต้องดำเนินการตามความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุ ดังนั้น เทศบาลควรมีการสอบถามผู้สูงอายุถึงความต้องการในการทำงานประเภทใด รูปแบบลักษณะงานที่ต้องการ และต้องการใช้อุปกรณ์ใดบ้างในการทำงาน การเตรียมความพร้อมการให้มีการได้รับคำแนะนำด้านสุขภาพ เพื่อเทศบาลจะได้จัดหารูปแบบงานและอุปกรณ์มารองรับความต้องการของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัยได้

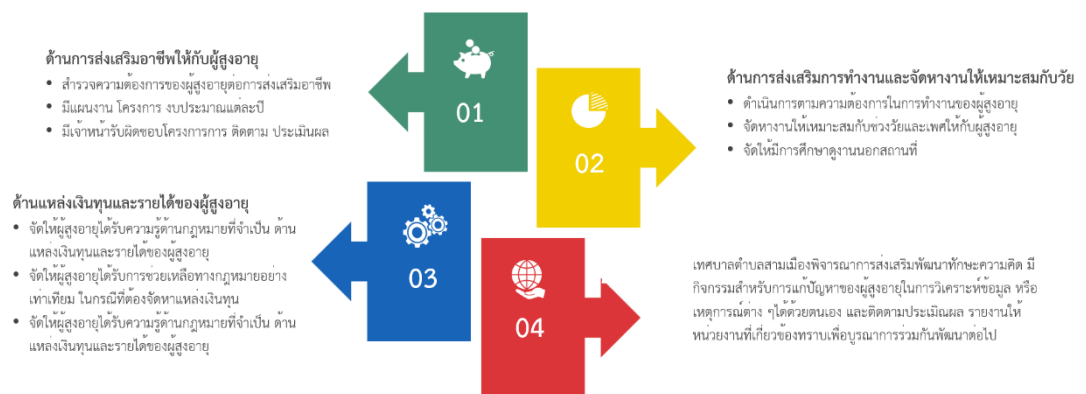
3.3 ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ โดยความต้องการของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุทราบถึงสิทธิการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ข้อระเบียบ กฎหมาย ดังนั้น เทศบาลอาจต้องแจ้งให้ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงขั้นตอนต่าง ๆ โดยอย่างละเอียด ก่อนที่จะได้รับสิทธิการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งเงินทุน และต้องคืนเงินแหล่งเงินทุนเหล่านั้นหรือไม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจกระบวนการก่อนที่จะได้รับเงินทุนมาประกอบอาชีพ อีกทั้งเทศบาลอาจต้องหาแหล่งเงินทุนภายนอกเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากแหล่งเงินของทางราชการ

จากแนวทางการศึกษา เทศบาลอาจต้องมีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งเงินทุนควรจัดให้ผู้สูงอายุทราบถึงสิทธิการเข้าถึงแหล่งเงินทุน กู้ยืมกับทางหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น จัดให้ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเท่าเทียม และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุหันมาพัฒนาตนในการสร้างอาชีพมากขึ้นตลอดจนประสานงานร่วมกับผู้นำชุมชนให้มีการติดตามผลให้ผู้สูงอายุมีอาชีพอย่างต่อเนื่องจากทรัพยากรในท้องถิ่นของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ด้านการเพิ่มรายได้ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้

ในการประกอบอาชีพเพื่อการผลิตที่สามารถใช้แรงงานแม่บ้านหรืองานที่สามารถดำเนินการภายในครัวเรือน ได้โดยเพิ่มการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับชุมชนการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงสินค้าและการตลาดในและนอกพื้นที่สอดคล้องกับนพยา อิทธิชินบัญชา (2559) พบว่า แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ สำหรับแนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อขับเคลื่อนในการนำไปสู่ความสำเร็จ (Success Model) จะใช้ PINS Model หรือโมเดลเข็มหมุด ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P) ด้านความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Interest: I) ด้านการสร้างเครือข่าย (Network: N) และด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน (Support: S)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตเทศบาลตำบลสามเมือง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีแนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านความต้องการของผู้สูงอายุต่อการส่งเสริมอาชีพ ประกอบด้วย 1.1 การสำรวจความต้องการผู้สูงอายุในการส่งเสริมอาชีพ และเทศบาลควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการการจัดอบรมการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุทุกปี 1.2 เทศบาลมีแผนงาน โครงการ งบประมาณแต่ละปีในการจัดหาอุปกรณ์ด้านการประกอบอาชีพ โดยไม่ต้องจัดซื้อเอง และ 1.3 เทศบาลมีแผนงาน โครงการ งบประมาณ การจัดอบรมแต่ละปีในการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ และติดตามประเมินผล

2. ด้านการส่งเสริมการทำงานและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัย ประกอบด้วย 2.1 ดำเนินการตามความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุ 2.2 จัดหางานให้เหมาะสมกับช่วงวัยและเพศให้กับผู้สูงอายุ และ 2.3 จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่

3. ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3.1 จัดให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็น ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ 3.2 ให้ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเท่าเทียม ในกรณีที่ต้องจัดหาแหล่งเงินทุน และ 3.3 จัดให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็น ด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุ

4. เทศบาลตำบลสามเมืองพิจารณาการส่งเสริมทักษะความคิดของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการใช้เหตุผลสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในการพัฒนาทักษะความคิด วิเคราะห์ข้อมูล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถใช้แก้ปัญหาได้อย่างคล่อง และติดตามประเมินผล รายงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อบูรณาการร่วมกันพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลสามเมือง อาจต้องมีนโยบายและจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านแผนงาน โครงการ งบประมาณ การจัดอบรมการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ

2. เทศบาลตำบลสามเมือง อาจต้องจัดทำนโยบายสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนและรายได้ของผู้สูงอายุในทุก ๆ ปี

3. เทศบาลตำบลสามเมือง อาจต้องแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงาน เครือข่ายอื่น ๆ ในการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ และการความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นเกี่ยวกับแหล่งเงินทุน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เทศบาลตำบลสามเมือง อาจต้องพิจารณาการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุทุกปี อีกทั้งควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ติดตาม ประเมินผลทั้งในภาควิชาการ ภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ในทุกปี เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุและชุมชนเข้มแข็ง

2. เทศบาลตำบลสามเมือง อาจต้องพิจารณาการส่งเสริมการทำงานและจัดหางาน ให้เหมาะสมกับวัย ควรมีการสอบถามผู้สูงอายุถึงความต้องการในการทำงานประเภทใด รูปแบบ ลักษณะงานใดที่ต้องการ เพื่อการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพเพิ่ม มากยิ่งขึ้น

3. เทศบาลตำบลสามเมือง อาจต้องพิจารณาจัดให้มีผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย ทางการเงินทุน ให้ผู้สูงอายุทราบถึงสิทธิการเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนที่จะได้รับสิทธิการเข้าถึงแหล่งเงินทุนประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งเงินทุน เพื่อให้ผู้สูงอายุ เข้าใจเข้าถึง กระบวนการก่อนที่จะได้รับเงินทุนมาประกอบอาชีพและลดการฟ้องร้องในกรณีผิด ขำระกับแหล่งเงินทุน

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2563). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุพ.ศ. 2560-2565 ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2563*. เข้าถึงได้จาก [https://www.dop.go.th/download aboutus/ th1601447921-5_0.pdf](https://www.dop.go.th/download/aboutus/th1601447921-5_0.pdf)
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2561). *มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.dla.go.th/work/ebook/eb1/stan16/16.htm>
- นันทยา อิทธิชินบัญชา. (2559). แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ ในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 8(1), 111-121.
- ปาริฉัตร พันธุ์ภักดี. (2564). *ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะคร้อเอน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดกาญจนบุรี*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพ.ศ. 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 116 ตอนที่ 114 ก, หน้า 5-6.

- วันชัย แซ่ซุ. (2561). กระบวนการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์ไอทีผ่านเว็บไซต์ออนไลน์ของประชากรใน กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานเทศบาลตำบลสามเมือง. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลสามเมือง (พ.ศ. 2566-2570). เข้าถึงได้จาก <https://sammuang.go.th/public/list/data/datacategory/catid/2/menu/1196>
- สุกัญญา หวันลำไ้สะ. (2557). แนวทางการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านไร่ อำเภอดงใหญ่จังหวัดสงขลา. ในการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 5 (น. 1306). สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York : Harper & Row.

แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

Personnel Administration Guidelines of School Administrators under the
Chachoengsao Primary Educational Service area Office 1

ณัฐพร นักเสียง¹ สรรเสริญ หุ่นแสน² และกัญญกร เอี่ยมพญา³

Nattaporn Nugsiang, Sansern Hunsan and Kanporn Aiemphaya

Received: October 28, 2024

Revised: December 29, 2024

Accepted: January 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 308 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางของเครจซี่ และมอร์แกน และการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานบริหารงานบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและข้อคำถาม มีค่า IOC และความเชื่อมั่น .92 สำหรับการสนทนากลุ่ม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และ 2) แนวการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์; Rajabhat Rajanagarindra University

Corresponding author, e-mail: nattaporn.butter@gmail.com, Tel. 087-0667928

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ฉะเชิงเทรา เขต 1

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of personnel management of school administrators; and 2) to study the personnel management approaches of school administrators. This was the quantitative research. The sample consisted of 308 teachers under the Chachoengsao Primary Educational Service area Office 1. The sample size was determined from the table of Krejci and Morgan and the multi-stage random sampling. The key informants were 8 people who were selected by purposive sampling, namely educational administrators/schools, educational supervisors, school administrators, and personnel management supervisors. The instruments used for data collection were questionnaires and questions with an IOC value and a reliability of .92 for focus group discussions. The statistics used for data analysis were percentages, means, standard deviations, and content analysis. The research results found that 1) the level of personnel management of school administrators was at a high level. Considering each aspect, it was found that personnel development aspect had the highest average value, followed by recruitment and appointment, personnel development, and the aspect with the lowest average value was workforce planning and position determination; 2) the personnel management approaches of school administrators included workforce planning and position determination aspect, recruitment and appointment aspect, personnel development aspect, and personnel termination aspect.

Keywords: Personnel Management, School Administrators, Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

การศึกษาในยุควิถีชีวิตอนาคต (BANI WORLD) ในปัจจุบันเป็นโลกที่เปราะบางเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2563 ทำให้เกิดภาวะที่เต็มไปด้วยความกังวล เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้ยากขึ้นและไม่สามารถคาดการณ์ได้ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก แม้แต่การเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีทั้งหมดภายในองค์กร (Big Data) เพื่อนำมาช่วยในการจัดการศึกษา ทำให้ส่งผลต่อข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมากไม่สามารถนำมาใช้งานได้ เพราะแต่ละหน่วยงานที่ดูแลนโยบายการศึกษาด้านนั้น ๆ ส่งผลให้ข้อมูลไม่สอดคล้องกันไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ต่อหรือใช้ได้น้อย กระทรวงศึกษาธิการจึงมีการกำหนดนโยบายหลักเพื่อสร้างหลักประกันการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม สนับสนุนโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากสภาพปัญหาการจัดการศึกษาภายหลังจากวิกฤตโควิด 19 การศึกษาเกิดภาวะถดถอยในการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงต้องมีการนำเทคโนโลยี หรือการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก กับความรู้ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำเป็นต้องติดตามข่าวสารเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น (อรรถพล สังขวาสี, 2565) สอดคล้องกับมณีนีรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉรินัง (2566) กล่าวว่า เทคโนโลยีมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีการนำมาใช้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเตรียมคน ให้พร้อมในความเจริญที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถให้ตระหนักกว่าวิธีการบริหารงานในองค์กร รวมทั้งการบริหารงานที่เกี่ยวกับบุคคลแบบเดิมไม่สามารถทำได้อีก สอดคล้องกับธัญพิมล วสยางกูร และจารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ (2565) กล่าวว่า การบริหารบุคคล มีความสำคัญต่อการบริหารองค์กร เพราะมนุษย์เป็นผู้ให้บริการที่สำคัญ ซึ่งการบริหารบุคคลจะช่วยให้ได้คนดีมีความสามารถมาทำงานที่เหมาะสมกับงาน มีการรักษาคณไว้อยู่กับองค์กรโดยมีการพัฒนา การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการประเมินผลที่เหมาะสม ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้สามารถใช้ศักยภาพของบุคคลที่สอดคล้องกับลักษณะงานที่ปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจที่มุ่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่จะได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) การบริหารงานบุคคลเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

หลักการที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่ออยู่กับโลกยุควิถีชีวิตอนาคต ความเปลี่ยนแปลงที่ไร้ทิศทาง จะนำสู่การปรับตัวได้อย่างเหมาะสมเนื่องด้วยผู้บริหารสถานศึกษา มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ท้าทายในวงการศึกษาที่กำลังดำเนินขึ้นอยู่ปัจจุบัน การดำเนินงานในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทำให้การวางแผนมีความเสี่ยงต่อความล้มเหลวอย่างต่อเนื่อง ความผันผวนของสิ่งแวดล้อมรอบด้านนำไปสู่ข้อผิดพลาดในการดำเนินงานบ่อยครั้ง ซึ่งส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่สอดคล้องและไม่สามารถคาดการณ์ได้อย่างแม่นยำ ปัจจัยเล็กน้อยสามารถนำไปสู่ปัญหาที่ขยายตัวเกินคาด การคาดเดาอนาคตอย่างแน่ชัดหรือการควบคุมให้ทุกสิ่งดำเนินไปตามแผนอาจเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีโครงสร้างการบริหารที่มั่นคง มีการกระจายอำนาจในโครงสร้างองค์กรของโรงเรียนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรมีความเข้าใจและความตระหนักในการรับมือกับสถานการณ์ที่ท้าทาย พร้อมทั้งส่งเสริมการดูแลสุขภาพจิตของครู นักเรียน และบุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ มีการประเมินบริบทอย่างต่อเนื่อง และปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อสามารถก้าวข้ามอุปสรรคและเดินหน้าต่อไปได้ (จิราเจต วิเศษดอนหาย, 2566)

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Pilot Study) โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด สอบถามผู้บริหารและครู จำนวน 50 คน และผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 15 คน ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ได้แก่ 1) ปัญหาการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งยังมีความไม่เหมาะสมกับความต้องการของสถานศึกษา ได้แก่ การสรรหาบุคลากรเข้ามาบรรจุแต่งตั้ง ไม่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษา ความล่าช้าในการบรรจุครูผู้ช่วย การพิจารณาการโยกย้ายตำแหน่งใช้เวลานาน ขาดการวางแผนด้านบุคลากรในอนาคต 2) ปัญหาการวางแผนอัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่งในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารขาดความรู้ในการวางแผนการบริหารงานอัตรากำลังในอนาคต ข้าราชการครูไม่ครบตามกรอบอัตรากำลังของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ 3) ปัญหาขาดแคลนครูวิชาเอกไม่ครบแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้แก่ บุคลากรมีคุณสมบัติไม่ตรงกับสายงาน ไม่ตรงตามความต้องการของสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการบริหารงานบุคคล ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานบุคคล ของสถานศึกษาในยุควิถีชีวิตอนาคต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 นำข้อมูลที่ได้จากวิจัยไปใช้

พัฒนาและเป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 137 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 1,546 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน 308 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 มีค่า IOC และค่าความเชื่อมั่นที่ .92

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุควิถีชีวิตอนาคต โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้ตามเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของชูศรี วงศ์รัตน์ (2564)

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา จำนวน 2 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ร่วมสนทนา จำนวน 8 คน ตามแนวคิดของเมอร์เรียมและทิสเดลล์ (Merriam & Tisdell, 2016, อ้างถึงใน พงศ์วัชร พงกันทา, 2564) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานบุคคล ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยที่ได้จากสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาประเด็นหลัก แล้วแบ่งเป็นประเด็นย่อยอีกครั้ง จากนั้นสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อสรุปข้อมูลเพื่อนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีหรือทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบคำถามงานวิจัย และวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้แนวคำถาม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามได้เพียงพอต่อการศึกษิตตามวัตถุประสงค์บ้างแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่อง แล้วสรุปออกมาเพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ผู้วิจัยนำเสนอด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายละเอียด ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1

แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 308		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.35	.32	มาก	4
2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.39	.33	มาก	2

แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 308		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.40	.34	มาก	1
4. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน	4.38	.31	มาก	3
รวม	4.38	.27	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับของแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = .34) มาก รองลงมา คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = .33) ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .31) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .32) ตามลำดับ

2. แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 พบว่า

2.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารดำเนินงานตามหลักคุณธรรม ภายใต้แนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและความยุติธรรม รวมถึงปฏิบัติตามระเบียบที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กำหนด โดยยึดมาตรฐานวิชาเอกให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งของบุคลากรในสถานศึกษา มีการคำนวณอัตรากำลังตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้บริหารมีการสำรวจและวิเคราะห์ปริมาณงานอย่างเป็นระบบให้เหมาะสมกับบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารมีการวางแผนงานในการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ให้เหมาะสมกับงานตามความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคล

2.2 แนวทางด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง พบว่า ผู้บริหารมีการดำเนินการวางแผนล่วงหน้าไว้ก่อน 1 ปีการศึกษา มีนโยบายและหลักเกณฑ์เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตจากจำนวนนักเรียนและจำนวนของข้าราชการครู มีกระบวนการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การสอบแข่งขัน การคัดเลือก มีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน มีการกำหนดวุฒิการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของอัตรากำลังและมาตรฐานวิชาเอก มีการพิจารณาความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน มีความยุติธรรมถูกต้องและโปร่งใส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดระยะเวลาการรับสมัครที่

ชัดเจน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการรับสมัคร การตรวจสอบคุณสมบัติ และการประกาศผลผ่านระบบออนไลน์ มีการรับย้ายทั้งย้ายภายในและย้ายต่างเขตพื้นที่การศึกษา ตามที่ระเบียบกำหนดไว้

2.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้บริหารมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากร และกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาบุคลากรเริ่มตั้งแต่ที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้ง มีการอบรมเสริมสร้างความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในเรื่องมาตรฐานการปฏิบัติงานมาตรฐานความรู้ มาตรฐานการปฏิบัติตน มาตรฐานวิชาชีพตามวิชาเอกและภาระงานอย่างชัดเจน มีการพัฒนาทักษะความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มีการจัดอบรมออนไลน์ในช่องทางต่าง ๆ ตามความสนใจของบุคลากร มีการจัดอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาและการจัดทำเครือข่ายด้านวิชาการ มีการส่งเสริมพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพการมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ มีการนำเทคโนโลยี ระบบการประเมินวิทยฐานะดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์ มาใช้ในการพิจารณาวิทยฐานะ และการประเมินผลการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางาน มีการส่งเสริมให้บุคลากรจัดทำแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล การกำกับติดตาม นิเทศบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่

2.4 ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน พบว่า การให้บุคลากรพ้นจากงาน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางระเบียบและกฎหมาย มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการย้าย การโอน การลาออก หรือเกษียณอายุราชการ มีการสนับสนุนสร้างความรู้ความเข้าใจให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายตามหนังสือทางราชการ และประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสำนักงานเขต ป้องกันไม่ให้เกิดการทำผิดวินัย มีการดำเนินการทางวินัยตามระเบียบและวินัยของข้าราชการครูในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ในราชการไม่เหมาะสม มีดำเนินการตามระเบียบและวินัยในกรณีกระทำผิดวินัยร้ายแรงทางราชการให้พ้นจากตำแหน่งข้าราชการครู มีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับผู้เกษียณอายุราชการ มีการจัดงานเพื่อการสร้างขวัญกำลังใจในการเกษียณอายุราชการและเป็นแรงบันดาลใจให้ข้าราชการรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานที่มีคุณค่าและการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง

มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ปริมาณงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดนโยบาย มีการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งของบุคลากร โดยคำนึงถึงคุณสมบัติของบุคคลตามความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงานที่เหมาะสม มีการดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรกำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูวิจิตรศาสนการ (แนบเนียม) และประจิจิตร มหาหิง (2564) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และการวางแผนบริหารงานบุคคลที่จะเข้ามาปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อ หน่วยงาน กระบวนการบริหารงานบุคคล จะประกอบด้วย การสรรหาบุคคล การใช้บุคคล ซึ่งแต่ละขั้นตอนผู้บริหารจะต้องดำเนินการโดยอาศัยความรู้ด้านระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องและประสบการณ์ และสอดคล้องกับแนวคิดของนิรชา อภิชาติ, วรกฤต เกื่อนช้าง และธานี เกสทอง (2565) ที่กล่าวว่า วิธีการที่ผู้บริหารดำเนินการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมการกำหนดตำแหน่งในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงาน และความรู้ความสามารถตามที่กำหนด ให้ปฏิบัติงานในองค์กรพร้อมทั้งส่งเสริม เพื่อพัฒนาและธำรงรักษาให้ผู้ปฏิบัติงานได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ พร้อมทั้งจะทำงาน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของไตรรงค์ จันทะบาล (2563) พบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจักรพันธ์ ฐานสมปนโน (แก้วก่า), เกษม แสงนนท์ และสมศักดิ์ บุญปุ (2565) พบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิจัยแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มี 4 ด้าน ประกอบด้วย

2.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารมีการบริหารงานโดยระบบคุณธรรมตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองดี มีความโปร่งใสและยุติธรรม มีการดำเนินการตามระเบียบที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดมาตรฐานวิชาเอกให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งของบุคลากรในสถานศึกษา มีการคำนวณอัตรากำลังตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้บริหารมีการสำรวจและวิเคราะห์ปริมาณงานอย่างเป็นระบบให้เหมาะสมกับบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารมีการวางแผนงานในการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ให้เหมาะสมกับงานตามความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารมีการวางแผนอัตรากำลังของบุคลากร

มีการคำนวณอัตรากำลังตามระเบียบที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดไว้ มีการดำเนินการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตำแหน่ง สอดคล้องกับแนวคิดของพระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ) (2565) ที่กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล เป็นการบริหารทางด้านการวางแผน การคำนวณอัตรากำลังตามเกณฑ์ที่กำหนด การอำนวยการ และการควบคุมหน้าที่ต่าง ๆ ให้ได้มาใช้ประโยชน์และบำรุงรักษาไว้บุคคล การมอบหมายงานให้ตรงตามความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ มีการบริหารงานโดยมีการยืดหยุ่น มีความยุติธรรม และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฐานิตา พรหมมา, ดวงพร อุ่นจิตต์ และสมชาย บุญศิริเกสัช (2565) พบว่า มีการรวบรวมข้อมูล ครูและบุคลากรด้านความรู้ความสามารถและความถนัดในการะงานสอนและงานสนับสนุนการจัดการศึกษา การรวบรวมข้อมูลของครูและบุคลากรเป็นการดำเนินการพื้นฐานสำคัญของการจัดทำแผนอัตรากำลัง ที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ การกำหนดกรอบอัตรากำลัง และการกำหนดภาระงานสอนและงานสนับสนุน ในการปฏิบัติภารกิจของโรงเรียน

2.2 ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง พบว่า ผู้บริหารมีการดำเนินการวางแผนล่วงหน้าไว้ก่อน 1 ปีการศึกษา มีนโยบายและหลักเกณฑ์เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตจากจำนวนนักเรียนและจำนวนของข้าราชการครู มีกระบวนการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การสอบแข่งขัน การคัดเลือก มีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน มีการกำหนดวุฒิการศึกษาให้ เป็นไปตามความต้องการของอัตรากำลังและมาตรฐานวิชาเอก มีการพิจารณาความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน มีความยุติธรรมถูกต้องและโปร่งใส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดระยะเวลาการรับสมัครที่ชัดเจน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการรับสมัคร การตรวจสอบคุณสมบัติ และการประกาศผลผ่านระบบออนไลน์ มีการรับย้ายทั้งย้ายภายในและย้ายต่างเขตพื้นที่การศึกษา ตามที่ระเบียบกำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีกระบวนการดำเนินการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การสอบแข่งขัน การคัดเลือก มีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน มีการกำหนดวุฒิการศึกษาให้ เป็นไปตามความต้องการของอัตรากำลังและมาตรฐานวิชาเอก มีการพิจารณาความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน มีความยุติธรรมถูกต้องและโปร่งใส ตามที่ระเบียบกำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของจิตติมา ระสอน (2565) ที่กล่าวว่า การดำเนินการสรรหาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้และความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง เพื่อเข้ารับการบรรจุเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจนและประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง การจัดตั้งคณะกรรมการสรรหาเพื่อคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม และการ

ทดลองปฏิบัติงาน ซึ่งทุกขั้นตอนจะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส ถูกต้อง และเป็นธรรม ทั้งในด้านการแต่งตั้ง โยกย้าย และการโอน การสร้างแรงจูงใจโดยมอบโอกาสความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ช่วยให้บุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งจรี กำลัรัมย์, ไพโรภ รัตนชูวงศ์ และพูนชัย ยาวิราช (2567) พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดคุณสมบัติที่ต้องการของบุคลากรอย่างชัดเจน โดยระบุถึงความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม ผู้บริหารควรดำเนินการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยจัดทำเกณฑ์การคัดเลือกผู้สมัคร และประกาศรับสมัครงานอย่างเปิดเผย ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

2.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้บริหารมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากร และกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาบุคลากรเริ่มตั้งแต่ที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้ง มีการอบรมเสริมสร้างความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในเรื่องมาตรฐานการปฏิบัติงานมาตรฐานความรู้ มาตรฐานการปฏิบัติตน มาตรฐานวิชาชีพตามวิชาเอก และภาระงานอย่างชัดเจน มีการพัฒนาทักษะความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มีการจัดอบรมออนไลน์ในช่องทางต่างๆ ตามความสนใจของบุคลากร มีการจัดอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาและการจัดทำเครือข่ายด้านวิชาการ มีการส่งเสริมพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพการมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ มีการนำเทคโนโลยี ระบบการประเมินวิทยฐานะดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์ มาใช้ในการพิจารณาวิทยฐานะ และการประเมินผลการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางาน มีการส่งเสริมให้บุคลากรจัดทำแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล การกำกับติดตาม นิเทศบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร มีการอบรมพัฒนาทักษะเสริมสร้างความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มีการจัดอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การจัดทำเครือข่ายด้านวิชาการ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน การกำกับติดตาม และการนิเทศบุคลากร สอดคล้องกับแนวคิดของพจนา มาโนช (2567) ที่กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอน มีโครงสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ชัดเจนและเป็นระบบ มีการสนับสนุนในบุคลากรการแสดงออกทางความคิด สนับสนุนทางทรัพยากรและโอกาสในการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน จัดให้มีการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและซักถาม มีการสนับสนุน การกำกับดูแล และให้คำแนะนำที่ชัดเจน ช่วยให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา ธรรมผล (2565) พบว่า ผู้บริหาร

สถานศึกษามีการฝึกอบรมพัฒนางานบุคคลในรูปแบบการอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ผ่านออนไลน์ ในการฝึกอบรมพัฒนาและมีการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ มีการนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองและองค์กร โดยตัวผู้บริหารเองต้องมีความเสียสละเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาพัฒนาต่อยอดให้กับสถานศึกษารวมทั้งชุมชนบริเวณโรงเรียน

2.4 ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน พบว่า การให้บุคลากรพ้นจากงาน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางระเบียบและกฎหมาย มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการย้าย การโอน การลาออก หรือเกษียณอายุราชการ มีการสนับสนุนสร้างความรู้ความเข้าใจให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายตามหนังสือทางราชการ และประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสำนักงานเขต ป้องกันไม่ให้เกิดการทำผิดวินัย มีการดำเนินการทางวินัยตามระเบียบและวินัยของข้าราชการครูในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ในราชการไม่เหมาะสม มีดำเนินการตามระเบียบและวินัยในกรณีกระทำผิดวินัยร้ายแรงทางราชการให้พ้นจากตำแหน่งข้าราชการครู มีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับผู้เกษียณอายุราชการ มีการจัดงานเพื่อการสร้างขวัญกำลังใจในการเกษียณอายุราชการและเป็นแรงบันดาลใจให้ข้าราชการรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานที่มีคุณค่าและการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการย้าย การโอน การลาออก หรือเกษียณอายุราชการ มีการสนับสนุนให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายมีดำเนินการตามระเบียบและวินัยในกรณีกระทำผิดวินัยร้ายแรงทางราชการให้พ้นจากตำแหน่งข้าราชการครู สอดคล้องกับแนวคิดของสรณ์ศิริ กิจติยะพงศ์ (2565) ที่กล่าวว่า กระบวนการขั้นสุดท้ายของการบริหารบุคลากร คือการให้บุคลากรพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การลาออก การโยกย้ายหรือโอนย้าย การเกษียณอายุ การพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุผลปกติ เช่น การเกษียณอายุ มักไม่ก่อให้เกิดปัญหา อย่างไรก็ตาม การพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุผลพิเศษ เช่น การขอโอนย้าย หรือการให้ออกเนื่องจากการกระทำผิดวินัย ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อองค์กรน้อยที่สุด และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเอวิกา ปราปพาลทัตพ์ และสุรางคนา มัณยานนท์ (2565) พบว่า ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาวินัย พร้อมทั้งให้ความรู้แก่ข้าราชการครูเกี่ยวกับ การรักษาวินัย การอุทธรณ์ร้องทุกข์ ข้อระเบียบกฎหมาย มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยปฏิบัติงานตามขั้นตอน มีการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการ ควรดำเนินการในลักษณะที่เป็นระบบ โปร่งใส และยุติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา เรื่อง แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ดังภาพ

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารควรมีการวางแผนงานที่มีความยืดหยุ่นเป็นระบบให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาบริหารจัดการ มีการนำระบบการวางแผนอัตรากำลังข้าราชการครูมาใช้ในการบริหารงาน สอดคล้องกับการบริหารงานบุคคล ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และระเบียบที่กำหนด มีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านเทคโนโลยี พัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมให้ความสำคัญเรื่องขวัญกำลังใจ สภาพจิตใจในการปฏิบัติงาน สวัสดิการ และหนุนเสริมความก้าวหน้าทางด้านวิทยฐานะ

1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งเป็นขั้นตอนสำคัญผู้บริหารควรมีการวางรากฐานให้สถานศึกษามีโครงสร้างที่เหมาะสม และบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ตามความสามารถและประสิทธิภาพสูงสุด การวิเคราะห์อัตรากำลังบุคลากร ทำการวิเคราะห์ความพร้อมและความสามารถของบุคลากร กำหนดบทบาทหน้าที่ เพื่อจัดวางตำแหน่งให้เหมาะสมกับระดับความรู้ ความสามารถ และความต้องการขององค์กร

2. การสรรหาบุคลากรตามลักษณะงานและสถานการณ์ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์เน้นให้ผู้บริหารสรรหาบุคลากรที่มีความพร้อม มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน จัดสรรบุคลากรตามระดับความพร้อม โดยพิจารณาความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ขององค์กร ซึ่งรวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการในภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

3. ด้านการพัฒนาบุคลากรภายใต้ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ผู้บริหารเน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับระดับความสามารถของบุคลากร ควรให้การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของบุคลากร โดยหากบุคลากรมีความพร้อมน้อย อาจต้องจัดอบรมที่เน้นการสร้างพื้นฐาน แต่หากบุคลากรมีความพร้อมสูง ควรจัดให้มีการฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาทักษะเฉพาะ รวมทั้งมีการฝึกอบรมทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถปรับตัวตามสถานการณ์ในปัจจุบัน

4. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน การให้บุคลากรพ้นจากงานควรเป็นกระบวนการที่อิงตามปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารควรภาวะผู้นำที่ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ขององค์กร ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการย้าย โอน การลาออก หรือเกษียณอายุราชการ มีการสนับสนุนให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนด มีการดำเนินการทางวินัยตามระเบียบและวินัยของข้าราชการครู

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาควรศึกษาทำความเข้าใจกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การประมวลผล อัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และนำมาใช้ในการบริหารวางแผนอัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่งในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้น
2. ผู้บริหารควรมีการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีคุณภาพ และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. สถานศึกษาควรนำปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุควิถีชีวิตอนาคต ไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา และผู้บริหารควรศึกษาข้อมูลที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาสถานศึกษา รวมทั้งสร้างบรรยากาศในการทำงานในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการบริหารงานร่วมกัน และส่งเสริมการใช้แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุควิถีชีวิตอนาคต เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *แผนการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพุทธศักราช 2546 เพิ่มเติมพุทธศักราช 2562*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิราเจต วิเศษดอนหาย. (2566). ลาก่อน VUCA มาแล้ว BANI : ชวน ผอ. ปรับตัวและโรงเรียน ให้ทันการเปลี่ยนแปลง *EDUCA Thai*. เข้าถึงได้จาก <https://www.Educathai.com/knowledge/articles/652>
- ชลธิชา ธรรมผล. (2565). *นวัตกรรมการบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครนายก*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2564). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : อมรรการพิมพ์.
- ฐานิตา พรหมมา, ดวงพร อุ้นจิตต์ และสมชาย บุญศิริเณสซ์. (2565). การศึกษาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนขนาดเล็กแบบควบรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*, 8(2), 1-20.
- ฐิติมา ระสอน. (2565). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาประเทศไทย*, 4(3), 37-50.
- ไตรรงค์ จันทะบาล (2563). *สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ธัญพิมล วสยางกูร และจารุวรรณ พลอยดวงรัตน์. (2565). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงพลิกผันด้วยการสร้างองค์กรแห่งความคล่องตัว. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 4(4), 15-27.
- นิรชา อภิชาติ, วรกฤต เกื่อนช้าง และธานี เกสทอง. (2565). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 10(3), 55-66.
- พงศ์วัชร ฟองกันทา. (2564). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : ดีเซมเบอร์รี่.

- พจนมา มาโนช (2567). การบริหารงานบุคคล 4 ประเภทในองค์กรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารสถาบันพอดิ*, 1(8), 1-11.
- พระครูวิจิตรศาสนการ (แนบเนียม) และประจิตร มหาหิง. (2564). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาตามหลักพุทธบริหาร. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 3(3), 811-824.
- พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ). (2565). สัมปฤติธรรม 7 : การบริหารงานบุคคล. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 6(1), 1-14.
- พระมหาจักรพันธ์ฐานสมปนโน (แก้วกำ), เกษม แสงนันท และสมศักดิ์ บุญปู. (2565). แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักพุทธธรรม ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 22-33.
- มณีนรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง. (2566). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR). *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 11(1), 104-115.
- รุ่งจรี กำลังรัมย์, ไพโรภ รัตนชูวงศ์ และพูนชัย ยาวีราช. (2567). แนวทางการพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาของโรงเรียนศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาท่าดอนศูนย์ที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริการการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 6(1), 249-263.
- สรณสิริ กิจดิยะพงศ์. (2565). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 10(1), 149-156.
- อรรถพล สังขวาสี. (2565). ปลัด ศธ.ชี้เข้ายุค BANI WORLD รวมความปั่นป่วนไว้มหาคะทบการศึกษาโดยตรง มอบนโยบายรับมือ อุดเรียนรู้ถดถอย. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/education-news/255668/>
- เอวิกา ปราบพาลทัฬห์ และสุรางคณา มัณยานนท์ (2565). การบริหารงานบุคคลโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(1), 41-54.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30 (3), 607-610.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชน บ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

Development of an Integrated Learning Management Model Using a
walking Map on the Narratives of Ban Chalong Community for
Prathomsuksa 4 Students

ปสุตา แก้วมณี¹ ไพวรัญ พนมอุปการ² อัจฉราพรรณ พุ่มผกา³ ภารทิพย์ สุขเพิ่ม⁴
และสุวิชา วิริยมานวงษ์⁵

Pasuta Kaewmanee, Paiwarun Phanoomupparkan, Aujcharapun Pumpaka
Porntip Sookperm and Suwicha Wiriyananuwong

Received: November 01, 2024

Revised: December 27, 2025

Accepted: January 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง และ 2) พัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านฉลอง จำนวน 70 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะการสื่อสารวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน ได้แก่ เรื่องที่ 1 รู้จักแผนที่ เรื่องที่ 2 แผนที่เดินดิน เรื่องที่ 3 เตรียมความพร้อมก่อนลงชุมชน เรื่องที่ 4 แผนที่เดินดินเยือนถิ่นฉลอง

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต; Phuket Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: Pasuta.k@pkru.ac.th, Tel. 061-9915459

และเรื่องที่ 5 เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.76) และ 2) ผลการวิเคราะห์ทักษะการสื่อสารรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการลำดับแหล่งเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 2.40$, $\sigma = 0.60$) โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57 รองลงมาคือ ความเชื่อมโยงกับแผนที่เดินดิน ($\mu = 2.31$, $\sigma = 0.67$) โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 45.71 สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความคิดสร้างสรรค์ ($\mu = 2.06$, $\sigma = 0.72$) โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ, แผนที่เดินดิน, แผนการจัดการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop an integrated learning management model using a walking map on the Narratives of Ban Chalong Community; and 2) to develop communication skills of Prathomsuksa 4 students through integrated learning management with a walking map on the Narratives of Ban Chalong Community. The sample group consisted of 70 Prathomsuksa 4 students studying in the second semester of the 2023 academic year at Ban Chalong School. The volunteer selection method was used. The research instruments were a learning management model quality assessment form and a communication skills assessment form. Data were analyzed using percentages, mean, and standard deviations. The research results found that 1) the integrated learning management model using a walking map on the Narratives of Ban Chalong Community of Prathomsuksa 4 students consisted of 5 learning management plans, namely, Topic 1: Getting to Know Maps, Topic 2: Walking Maps, Topic 3: Preparation before Going to the Community, Topic 4: Walking Map Visiting Chalong area, and Topic 5: the Narratives of Ban Chalong Community. The overall evaluation results were at a very good level ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.76); and 2) in terms of the analysis of communication skills of the integrated learning management model using a walking map on the Narratives of Ban

Chalong Community, when considering each aspect, it was found that the aspect of learning resource sequence had the highest mean value ($\mu = 2.40$, $\sigma = 0.60$), and most students had good skills (34 students, accounting for 48.57 percent). The second highest mean value was the aspect of connection with walking map ($\mu = 2.31$, $\sigma = 0.67$), with most students having good skills (32 students, accounting for 45.71 percent). The aspect with the lowest mean value was creative thinking ($\mu = 2.06$, $\sigma = 0.72$), Most students had good skills, 34 people, or 48.57 percent.

Keywords: Integrated Learning Management, Walking Map, Learning Management Plan

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ไขปัญหา และการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ เป็นการมุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้สอนจะต้องมีวิธีการจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และทักษะที่ควรพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญ ซึ่งมีหลายรูปแบบตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนบางส่วน จนถึงผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งหมด และผู้สอนต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านการรู้คิด ปัจจัยด้านแรงจูงใจและอารมณ์ ความรู้สึก ปัจจัยด้านพัฒนาการสังคม ปัจจัยด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพต่อไป (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนาแนวทางการประเมินตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติไว้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้มีการระบุตัวบ่งชี้ไว้ในมาตรฐานที่ 6 ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้มาเป็นผู้ชี้แนะความรู้และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสืบค้น ค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้และแสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเอง มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสิ่งที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการ

จัดการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณภาพและจริยธรรมของผู้เรียน ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ด้วยวิธีที่หลากหลายต่อเนื่อง ผู้เรียนรักโรงเรียนของตนเองและมีความกระตือรือร้นในการไปโรงเรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559)

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพ นอกจากผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถในหลายด้าน ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทักษะการสอน เทคนิคการสอน วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม น่าสนใจ และบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ผู้สอนยังจำเป็นต้องรู้จักการเลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ดีและเป็นเครื่องมือมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เพราะสื่อและแหล่งการเรียนรู้จะเป็นตัวกลางที่สำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนตรงตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งทำให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ในปัจจุบันมีมากมายหลากหลายรูปแบบด้วยกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นสื่อและแหล่งการเรียนรู้รูปแบบใดก็ตาม ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2563) ซึ่งหนึ่งในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชน โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และปราชญ์ชุมชนเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ แผนที่เดินดิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเครือข่ายจิตอาสา (2563) ที่กล่าวว่า แผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือขั้นแรกที่สำคัญและเหมาะสมที่จะเป็นบันไดขั้นแรกของการศึกษาชุมชน เพราะทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนได้อย่างครบถ้วน ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดเพราะได้มาจากการสังเกตด้วยตัวเอง ทำให้เห็นกลุ่มเป้าหมายที่จะทำงานต่อได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง การรู้จักและเข้าใจโครงสร้างองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะช่วยให้เราเห็นได้ชัดเจนถึงมิติความสัมพันธ์ในชุมชนว่าคนกลุ่มไหนมีบทบาทต่อชุมชนเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรหรือขัดแย้งกับกลุ่มไหนบ้าง เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้เราจัดการความสัมพันธ์ของเรากับชุมชนได้ศักยภาพของชุมชนอยู่ที่การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือเครือข่าย องค์กรชุมชนจึงเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญในการแก้ปัญหาและการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ทั้งรูปแบบของงานวิจัย และงานบริการวิชาการภายใต้การทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน ผู้นำชุมชน บุคลากรทางการศึกษา ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ตำบลคลอง อำเภอมือง

ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า ตำบลคลอง ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ความหลากหลายของวัฒนธรรมพื้นถิ่น มีสถาปัตยกรรมที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีภูมิปัญญาชุมชนที่ต้องร่วมอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งมีสถานที่ที่สำคัญ ภูมิปัญญาพื้นถิ่น และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและยังไม่ใช่รู้จักของคนในชุมชน เยาวชน และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรอันทรงคุณค่าที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลคลอง ทางคณะผู้วิจัยเห็นควรว่าควรมีการพัฒนาให้เยาวชนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรที่เป็นสถานที่สำคัญ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และความรู้อันทรงคุณค่าจากปราชญ์ชุมชน อีกทั้งสามารถสร้างการรับรู้และบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนของตนเองให้คนในชุมชนและนอกชุมชนที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้รู้จักและเห็นคุณค่าของสถานที่สำคัญ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านคลอง อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านคลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านคลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านคลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย *ประชากร* ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านคลอง ตำบลคลอง อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต จำนวน 70 คน ได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกและเกณฑ์การคัดออก ดังนี้

เกณฑ์คัดเข้า ได้แก่ 1) เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านคลอง 2) ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยจะต้องเต็มใจทั้งนักเรียนและผู้ปกครอง

เกณฑ์การคัดออก ได้แก่ เป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ตลอดในช่วงเวลาที่กำหนด คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยความเต็มใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ที่เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) สำหรับเกณฑ์คุณภาพพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของข้อคำถามแต่ละข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

คุณภาพมากที่สุด	ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00
คุณภาพมาก	ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50
คุณภาพปานกลาง	ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50
คุณภาพน้อย	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50
คุณภาพน้อยที่สุด	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50

2. แบบประเมินทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบเกณฑ์การประเมิน (Scoring Rubric) ใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านฉลอง จำนวน 70 คน โดยแบ่งเป็น 5 ประเด็น แต่ละประเด็นมีระดับความสามารถ (Performance Levels) 3 ระดับ ดังนี้

รายการประเมิน	ระดับทักษะการสื่อสาร		
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ควรปรับปรุง (1)
ความคิดสร้างสรรค์	มีมุมมองที่แปลกใหม่น่าสนใจ	มีมุมมองที่แปลกใหม่บ้าง	ไม่มีมุมมองที่แปลกใหม่
ความเชื่อมโยงกับแผนที่เดินดิน	เรื่องเล่าเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ครบทั้ง 9 แหล่ง	เรื่องเล่าเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ 5-8 แหล่ง	เรื่องเล่าเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ 1-4 แหล่ง
การลำดับแหล่งเรียนรู้	สามารถอธิบายเหตุผลในการเรียงลำดับแหล่งเรียนรู้ได้ครบถ้วน	สามารถอธิบายเหตุผลในการเรียงลำดับแหล่งเรียนรู้ได้บางส่วน	ไม่สามารถอธิบายเหตุผลในการเรียงลำดับแหล่งเรียนรู้ได้

รายการประเมิน	ระดับทักษะการสื่อสาร		
	ดีมาก (3)	ดี (2)	ควรปรับปรุง (1)
การใช้น้ำเสียง	พูดเสียงดังชัดเจน และ น้ำเสียงเป็นธรรมชาติ	พูดเสียงดังชัดเจน หรือ น้ำเสียงเป็นธรรมชาติ	พูดเสียงไม่ชัดเจน น้ำเสียงไม่เป็นธรรมชาติ
การสื่อสาร	พูดต่อเนื่องไม่ติดขัด สื่อสารได้ชัดเจน	พูดไม่คล่องแคล่ว แต่พอ สื่อสารได้	พูดติดขัด หยุดพูดเป็น พัก ๆ สื่อสารไม่ชัดเจน

สำหรับเกณฑ์คุณภาพจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของข้อคำถามแต่ละ (Best, J.W., 1977) ดังนี้

ทักษะการสื่อสารควรปรับปรุง	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.66
ทักษะการสื่อสารระดับดี	ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67 – 2.33
ทักษะการสื่อสารระดับดีมาก	ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.00

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ประวัติความเป็นมาและบริบทชุมชนบ้านฉลอง
2. สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติและบริบทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. นำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อออกแบบ วางแผนการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และบริบทของกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง ดังนี้

1. ประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 5 ครั้ง กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 14 คน ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และปราชญ์ชุมชน จำนวน 8 คน
2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
แผนที่ 1 รู้จักแผนที่	1) การเรียนรู้สัญลักษณ์ 2) การเรียนรู้องค์ประกอบของแผนที่ 3) การสร้างแผนที่	2
แผนที่ 2 แผนที่เดินดิน	1) การสำรวจโรงเรียน 2) การสร้างแผนที่เดินดิน	2
แผนที่ 3 เตรียมความพร้อมก่อนลงชุมชน	1) การสำรวจ 2) การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) การตั้งคำถามโดยใช้เครื่องมือ 7 ชั้นในการเรียนรู้ชุมชน 4) การบันทึกข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล	4
แผนที่ 4 แผนที่เดินดินเยือนถิ่นฉลอง	1) การลงพื้นที่แหล่งเรียนรู้ชุมชน จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ วัดฉลอง วัดหลวงปู่สุภา อ่างเก็บน้ำคลองกะทะ ศูนย์การเรียนรู้ผู้ใหญ่ปรีชา สวนผักกูดทอง สวนผักเหมียงคุณสัญญา ศูนย์การเรียนรู้มวยไทย ต้นทุเรียนร้อยปี และอ้ามฉลอง เพื่อสำรวจพูดคุย สัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน	8
แผนที่ 5 เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง	1) ให้ผู้เรียนแต่ละคนสรุปประเด็นการเรียนรู้และเล่าเรื่องชุมชนบ้านฉลองผ่านการวาดแผนที่เดินดิน พร้อมทั้งนำเสนอ	4

3. ออกแบบและพัฒนาแบบประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยคณะผู้วิจัยออกแบบข้อคำถามประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ จากนั้นนำแบบประเมินคุณภาพให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

4. ออกแบบและพัฒนาแบบประเมินทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน แบ่งประเด็นในการประเมินเป็น 5 ประเด็น แต่ละประเด็นมีระดับความสามารถ 3 ระดับ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมิน จำนวน 2 คน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ที่ออกแบบและพัฒนาแล้วในขั้นตอนที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน โดยใช้แบบประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่ผ่านการประเมินคุณภาพในขั้นตอนที่ 3 แล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านฉลอง จำนวน 70 คน

ขั้นตอนที่ 5 ให้ผู้เรียนแต่ละคนสรุปประเด็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเล่าเรื่องชุมชนบ้านฉลองผ่านที่เดินดิน พร้อมทั้งนำเสนอ โดยคณะผู้วิจัยประเมินทักษะการเล่าเรื่องของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ท

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์คุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. การวิเคราะห์ทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้าน โดยใช้อยู่ละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน โดยนักเรียนร่วมกับครูสำรวจข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านฉลอง เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สถานที่สำคัญ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน จัดกิจกรรมการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ชาวบ้าน การถ่ายภาพ และการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับชุมชน การฝึกทักษะการเล่าเรื่อง และการออกแบบชิ้นงานที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ครูออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาสาระ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 แผน คือ แผนที่ 1 รู้จักแผนที่ แผนที่ 2 แผนที่เดินทาง แผนที่ 3 เตรียมความพร้อมก่อนลงชุมชน แผนที่ 4 แผนที่เดินทางเยือนถิ่นฉลอง พร้อมทั้งวางแผนการเรียนรู้ให้มิตั้งการทำงานกลุ่มและการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนลงพื้นที่ชุมชนบ้านฉลองเพื่อสำรวจสถานที่สำคัญและเก็บข้อมูล ใช้แผนที่เดินทางในการวางแผนและนำเสนอเส้นทางสำรวจ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสังเกต การตั้งคำถาม และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การเล่าเรื่องผ่านการออกแบบชิ้นงาน นักเรียนออกแบบชิ้นงาน เช่น แผนที่เดินทางพร้อมภาพประกอบ การเล่าเรื่องผ่านวิดีโอ นักเรียนนำเสนอผลงานและเล่าเรื่องราวชุมชนบ้านฉลองต่อเพื่อนและครู

ทั้งนี้ เมื่อคณะผู้วิจัยได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินทาง เรื่องเล่าชุมชนบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรียบร้อยแล้ว จากนั้นนำรูปแบบดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพรูปแบบ แสดงผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินทาง เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง

รายการประเมินคุณภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ด้านแผนการจัดการเรียนรู้			
1.1 ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ	5.00	0.00	ดีมาก
1.2 แผนการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน	5.00	0.00	ดีมาก
1.3 แผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับมาตรฐาน/ตัวชี้วัด แนวคิดสำคัญ และกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	4.00	0.71	ดี
รวม	4.67	0.24	ดีมาก

รายการประเมินคุณภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
2. ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน			
2.1 กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	ดีมาก
2.2 เวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.60	0.55	ดีมาก
2.3 กิจกรรมมีความหลากหลาย	4.00	0.00	ดี
2.4 กิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียน	5.00	0.00	ดีมาก
2.5 กิจกรรมส่งเสริมทักษะการสื่อสาร	5.00	0.00	ดีมาก
2.6 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำผู้เรียนไปสู่การสร้างชิ้นงาน แผนที่เดินดิน	4.20	0.84	ดี
รวม	4.63	0.14	ดีมาก
3. ด้านการวัดและประเมินผล			
3.1 มีการประเมินผลตามสภาพจริงและสอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้/ตัวชี้วัด	4.00	0.71	ดี
3.2 รายการและเกณฑ์การประเมินสามารถสะท้อนทักษะการ สื่อสารของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	0.89	ดี
รวม	4.20	0.57	ดี
ภาพรวม	4.56	0.76	ดีมาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน โดยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า คุณภาพการจัดการเรียนรู้ฯ ในภาพรวมของทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.76) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.24) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ และแผนการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน ($\bar{X}$ = 5.00, S.D. = 0.00) 2) ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.14) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียน และกิจกรรมส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 5.00, S.D. = 0.00) และ 3) ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.57) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รายการและเกณฑ์การประเมินสามารถสะท้อนทักษะการสื่อสารของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.89) และมีการประเมินผลตามสภาพจริงและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

2. ทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง แสดงผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง

รายการประเมิน	จำนวนนักเรียน (ร้อยละ)			μ	σ	ระดับทักษะ
	ควรปรับปรุง	ดี	ดีมาก			
1. ความคิดสร้างสรรค์	16 คน (22.85)	34 คน (48.57)	20 คน (28.57)	2.06	0.72	ดี
2. ความเชื่อมโยงกับแผนที่เดินดิน	8 คน (11.43)	32 คน (45.71)	30 คน (42.86)	2.31	0.67	ดี
3. การลำดับแหล่งเรียนรู้	4 คน (5.71)	34 คน (48.57)	32 คน (45.71)	2.40	0.60	ดีมาก
4. การใช้น้ำเสียง	13 คน (18.57)	26 คน (37.14)	31 คน (44.29)	2.26	0.76	ดี
5. การสื่อสาร	12 คน (17.14)	29 คน (41.43)	29 คน (41.43)	2.24	0.73	ดี

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน โดยเก็บข้อมูลกับประชากร จำนวน 70 คน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการลำดับแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 2.40$, $\sigma = 0.60$) โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57 รองลงมาคือ ความเชื่อมโยงกับแผนที่เดินดิน ($\mu = 2.31$, $\sigma = 0.67$) โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 45.71 สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความคิดสร้างสรรค์ ($\mu = 2.06$, $\sigma = 0.72$) โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับดี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57

ภาพที่ 1 ผลงานการนำเสนอทักษะการสื่อสารผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
ด้วยแผนที่เดินดิน

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 5 การเล่าเรื่องผ่านการออกแบบชิ้นงาน ทั้งนี้ เมื่อคณะผู้วิจัยได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรียบร้อยแล้ว จากนั้นนำรูปแบบดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพรูปแบบ พบว่า คุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ประวัติความเป็นมาและบริบทชุมชนบ้านฉลอง ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการต่อด้วยแผนที่เดินดิน ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ที่ออกแบบและพัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น และได้ศึกษาขั้นตอนการสร้างแบบประเมินจากบุญชม ศรีสะอาด (2560) ทำให้ได้แบบประเมินที่มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ขั้นตอนที่ 4 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่ผ่านการประเมินคุณภาพแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และขั้นตอนที่ 5 ให้ผู้เรียนแต่ละคนสรุปประเด็นการเรียนรู้และเล่าเรื่องชุมชนบ้านฉลองผ่านที่เดินดิน พร้อมทั้งนำเสนอ โดยคณะผู้วิจัยประเมินทักษะการเล่าเรื่องของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้

แบบประเมินทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปณิตดา ยอดแสง และสมพงษ์ เผือกเอี่ยม (2567) พบว่า การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการนำหลักการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เส้นโค้งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ทักษะการเรียนรู้และการใช้พหุประสาทสัมผัส มาเป็นแกนหลักในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกับขั้นตอนในการถ่ายทอดสู่เยาวชน 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 สร้างเยาวชนให้มีความสามารถในการเรียนรู้และมีพื้นที่ปลอดภัยโดยการฟังเสียงเป็นต้นแบบ ขั้นที่ 2 พัฒนาความรู้และทักษะการคิดพื้นฐาน การจดบันทึก การฟังและการตั้งคำถาม และขั้นที่ 3 ใช้ความรู้และทักษะในบริบทจริงและถ่ายทอดให้กับผู้อื่น และใช้ทรัพยากรที่มีในโรงเรียนหรือในชุมชนมาเป็นสื่อในการเรียนการสอน ออกแบบให้กิจกรรมมีความต่อเนื่อง และมีระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ประเมินผลการออกแบบและผลลัพธ์การเรียนรู้ ด้วยการสนทนากลุ่ม การสังเกต และการจดบันทึกกับครูและเยาวชน ช่วยให้เยาวชนมีความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ส่งผลให้เกิดความใส่ใจและเห็นประโยชน์ของการเรียนมากขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการคิด ด้านการเรียนรู้และการใช้ชีวิตมากขึ้น การสื่อสารตลอดจนสามารถทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภายในได้อย่างแท้จริง อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของลักขณา สุโกไส สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ ศิริพร พิงเพ็ชร และพรชัย เจดามาน (2564) พบว่า บริบทของการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน “แผ่นดินถิ่นรักษ์” ประกอบด้วย แผ่นดินถิ่นรักษ์ เมืองผู้กล้าพระยาแล ศิลปะวรรณกรรมวัฒนธรรมประเพณี ความงามล้ำค่าผ้าไหมพื้นบ้าน และสืบสานภาษาไทยถิ่นอีสาน และรูปแบบของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบผสมผสาน “แผ่นดินถิ่นรักษ์” มี 4 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลป้อนกลับ และความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก

2. ทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ และแผนการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน 2) ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียน และกิจกรรมส่งเสริมทักษะการสื่อสาร และ 3) ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รายการและเกณฑ์การประเมินสามารถสะท้อนทักษะการสื่อสารของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และมีการประเมินผลตามสภาพจริงและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้พัฒนาทักษะการสื่อสารโดย

การเล่าเรื่องชุมชนบ้านคลองผ่านแผนที่เดินดิน ภายใต้งานวิจัยดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และขั้นตอนที่ 5 การเล่าเรื่องผ่านการออกแบบชิ้นงาน โดยคณะผู้วิจัยออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านคลอง อย่างเป็นระบบและขั้นตอน และเมื่อนำไปใช้กับผู้เรียนแล้ว ได้ออกแบบเครื่องมือวัดทักษะการสื่อสารของนักเรียน โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนการสร้างแบบประเมินจากบุญชม ศรีสะอาด (2560) ทำให้ได้แบบประเมินที่มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการและสามารถวัดทักษะการสื่อสารของนักเรียนได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2564) พบว่า ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นกรณีศึกษาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในส่วนของภาคทฤษฎีและภาคการฝึกปฏิบัติ และผู้เรียนมีทักษะการวางแผนในการเตรียมการลงพื้นที่เพื่อเข้าศึกษาในชุมชน มีทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาของชุมชน และได้นำข้อปัญหามาถกเถียงวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขอย่างมีวิจารณ์ญาณ มีทักษะการสื่อสารและการนำเสนองานด้วยการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย สามารถใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ชุมชน เช่น ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติชีวิต แผนที่เดินดิน และระบุข้อดี ข้อเสีย การนำไปใช้ของเครื่องมือได้ อย่างเป็นระบบ ส่วนพฤติกรรมผู้เรียน ต้องมีความกระตือรือร้นและมีความสนใจมากขึ้นในการเรียนรู้ และทำให้บรรยากาศการเรียนรู้มีความแตกต่างจากการฟังบรรยายอย่างเดียวในชั้นเรียน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุวิทย์ ถูณีก และลำไย สีหามาศย์ (2567) พบว่า ผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบการแสดงบทบาทสมมติร่วมกับเทคนิค CIRC เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส จันทรพวง (2567) พบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้การสอนสามารถพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิด โดยเรียนรู้จากประสบการณ์จริงร่วมกับชุมชน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้จากการทำโครงการ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับอัตลักษณ์นักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการคิดเชิงออกแบบร่วมกับกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 (HEART Model) มีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน (4) การวัดและประเมินผลและ

3) ประเมินรูปแบบ ด้านความเป็นไปได้สูงสุดในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้เกิดความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการสื่อสารโดยการเล่าเรื่องชุมชนบ้านฉลองผ่านแผนที่เดินดิน ภายใต้ งานวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาบริบทชุมชน 2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และ 5) การเล่าเรื่องผ่านการออกแบบชิ้นงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันการศึกษาอื่น ๆ สามารถนำแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เรื่องเล่าชุมชนบ้านฉลอง ที่พัฒนาขึ้นไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและบริบทของชุมชนของตนเองได้

2. หน่วยงานทางการศึกษา สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ที่พัฒนาขึ้นไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้สอนควรมีการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ที่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา
2. ผู้สอนควรมีการวัดทักษะด้านอื่น ๆ เช่น วัดทักษะการตั้งคำถาม วัดทักษะการทำงานเป็นทีม วัดทักษะความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น
3. ผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้วยแผนที่เดินดิน ที่พัฒนาขึ้นไปบูรณาการร่วมกับรายวิชาอื่น ๆ หรือการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. (2563). *การจัดการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เครือข่ายจิตอาสา. (2567). *แผนที่เดินดิน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.volunteerspirit.org>
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี : พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปริ้นติ้ง.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2562). *หลักการจัดการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: บทสะท้อนจากประสบการณ์และ การเรียนรู้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน*, 2(3), 78-85.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปณิตดา ยอดแสง และสมพงษ์ เผือกเอี่ยม. (2567). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากฐานทรัพยากรชุมชนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้และเทคโนโลยี*, 4(1), 55-63.

- ภาณุวิทย์ ถูกนีก และลำไย สี่หามาตย์. (2567). ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบการแสดงบทบาทสมมติร่วมกับเทคนิค CIRC เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสาร มจร อุบล* *ปริทรรศน์*, 9(1), 1599-1612.
- มนัส จันทรพวง (2567) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัย วิชาการ*, 7(6), 81-95.
- ลักขณา สุกใส สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ ศิริพร พึ่งเพ็ชร และพรชัย เจดามาน. (2564). การพัฒนาศักยภาพชุมชน ยั่งยืนการผลิตผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ผ้าไหมพื้นเมือง” บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนจังหวัดชัยภูมิ. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(7), 382-398.
- Best, J. W. 1977. *Research in Education*. (3rd ed.) Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc.

การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย : กรณีศึกษา ครูชาวไทยในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹

A Study of Changing Chinese Identity in Thai Society: A Case Study of Thai
Teachers in Thammasat Secondary School

ปริญญ มงคลพานิช² และชุตินา เข้มเจริญ³

Parinya Mongkolpanich and Chutima Khemcharoen

Received: September 22, 2024

Revised: December 15, 2024

Accepted: January, 14 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย กรณีศึกษาครูชาวไทยในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจที่ศึกษาครูชาวไทยในโรงเรียนจำนวน 61 คน ด้วยเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งแบบไม่เป็นทางการและแบบเจาะลึก นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า จากอัตลักษณ์ความเป็นจีน 5 ด้าน ครูชาวไทยทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนมองว่าอัตลักษณ์ด้านวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 1.08) ยังมีความสำคัญอยู่มาก เพราะแฝงคุณธรรมของคนจีนอย่างเด่นชัด ด้านการดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจีน ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 1.29) ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 1.30) และด้านสายสัมพันธ์และสำนึกในวงศ์ตระกูล ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 1.34) มีความสำคัญระดับปานกลาง แต่โดดเด่นเรื่องความกตัญญู ส่วนด้านค่านิยมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 1.26) แม้จะมีความสำคัญปานกลางแต่ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าทุกด้าน เพราะเผชิญกับ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย : กรณีศึกษาครูชาวไทยในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”

²⁻³ คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

Corresponding author, e-mail: parinya.mo@lsed.tu.ac.th, Tel. 090-2533348

การต่อรองจากประเด็นทางสังคมและการเปลี่ยนแนวคิดของคนต่างรุ่นมากที่สุด ปัจจัยที่ทำให้ทุกอัตลักษณ์มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปจากชนบ คือ อุปสรรคของการสืบทอด ปรากฏการณ์ทางสังคม การศึกษาสมัยใหม่ สภาพเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมระหว่างชายหญิง ความหลากหลายทางเพศ การเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกลืนกลายทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: คนไทยเชื้อสายจีน, ครูชาวไทย, โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อัตลักษณ์

Abstract

The purpose of this research article was to explore the changing Chinese identity in Thai society: a case study of Thai teachers in Thammasat Secondary School. The research method was a survey of 61 Thai teachers in the school. The research instrument was a questionnaire. The data were analyzed using means, standard deviations, and data from both informal and in-depth interviews. The research results were presented in a descriptive manner. The research results found that from the 5 aspects of Chinese identity, Thai teachers with and without Chinese descent viewed the identity of life practices ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 1.08) as still very important because it clearly reflected Chinese morality. The aspects of preserving Chinese traditions and culture ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 1.29), life rituals ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 1.30), and family relationships and awareness ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 1.34) were moderately important, but outstanding in terms of filial piety. The aspect of values inherited from ancestors ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 1.26), despite being moderately important, had a lower average value than all aspects because they faced the most negotiations from social issues and changing mindsets of people of different generations. Factors that caused all identities to change from tradition were obstacles to inheritance, social phenomena, modern education, economic conditions, gender equality, gender diversity, exposure to other foreign cultures, especially cultural assimilation.

Keywords: Chinese Thais, Thai Teachers, Thammasat Secondary School, Identity

บทนำ

ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนใช้ชีวิตอย่างผสมกลมกลืนกับคนไทยที่ถือสัญชาติไทยทั้งรูปแบบวิถีชีวิต การถือปฏิบัติในประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ก็ตั้งอยู่ในบริบทของสังคมไทยแทบทั้งสิ้น สมาชิกครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนโดยเฉพาะรุ่นหลัง ๆ จึงห่างเหินกับความเป็นจีนของบรรพบุรุษออกไป อัตลักษณ์ความเป็นจีนในสังคมไทยที่หลงเหลืออยู่จึงเป็นหลักฐานของสิ่งที่ผ่านมาการต่อรง กลืนกลาย และปรับตัว จนเกิดการคลี่คลายและคงอยู่ได้ในปัจจุบัน

วันจรัตน์ เดชวิสัย และนาฏกานต์ ดิลกส์ (2566) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นการนิยามตัวตนที่มุ่งหมายให้สังคมได้รับรู้ถึงความเหมือนและความแตกต่างของคนหรือกลุ่มคน กระบวนการสร้างตัวตนเกิดจากการผสมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความเป็นตัวตนจึงต้องผ่านการรองรับจากผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม Woodward, K. (2004) กล่าวว่า อัตลักษณ์เกิดจากความต้องการแสดงตัวตนของบุคคล ดังนั้น อัตลักษณ์ของกลุ่มจึงเกิดจากการสร้างข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ในขณะที่ Gagne, M. & Deci, E. L. (2005) เสนอทฤษฎีว่า สิ่งที่ส่งผลต่อสำนักทางอัตลักษณ์มีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การเห็นความสำคัญ ความเชื่อ ความศรัทธา และความภาคภูมิใจต่อศิลปวัฒนธรรม ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสนับสนุนจากครอบครัว และสถานการณ์ทางสังคม

กลุ่มชาวจีนในไทยประกอบด้วย 5 กลุ่มหลัก ที่มีทั้งจุดร่วมและจุดต่างของภูมิ จีนแต่จึงเดินทางมาจากซัวเถา มีจำนวนมากที่สุดในเมืองไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีบทบาทด้านเศรษฐกิจจีนแค่อพยพมาจากมณฑลฮกเกี้ยน กวางสี และตอนเหนือของมณฑลกวางตุ้ง มักประกอบอาชีพเย็บผ้า ทำหนัง ช่างเงิน ช่างทอง จีนฮกเกี้ยนมีถิ่นฐานอยู่ที่มณฑลกวางตุ้ง ชานาญเครื่องจักรกลและการพิมพ์ จีนกวางตุ้งมีถิ่นเดิมอยู่มณฑลฮกเกี้ยน เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะปีนัง สิงคโปร์ มาเลเซีย และภาคใต้ของไทย ส่วนจีนไหหลำมีภูมิลำเนาที่เกาะไหหลำ ประกอบอาชีพค้าขาย ทำประมงและต่อเรือ ในประวัติศาสตร์ไทยพบการเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้หลายยุคสมัย บางช่วงเวลาอัตลักษณ์จีนถูกกดทับเพราะภาครัฐต้องการปราบปราม เช่น การยกเลิกการใช้แซ่ การสั่งปิดโรงเรียนจีน สะท้อนให้เห็นว่าในยุคสมัยหนึ่งความเป็นจีนเป็นสิ่งต้องห้าม ในขณะที่บางยุคสมัยความเป็นจีนกลับกลายเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยเพราะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เช่น ช่วงหลังจากวิกฤตต้มยำกุ้ง (กุลศิริ อรุณภาคย์, 2553)

เกษียร เตชะพีระ (2537) ศึกษาอัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายจีนผ่านนิยายและละครเรื่อง ลอดลายมังกร (พ.ศ. 2528 และ 2535 ตามลำดับ) พบว่า การอพยพเข้ามาของชาวจีนได้มีการประยุกต์แบบแผนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับสังคมไทยจนเกิดอัตลักษณ์เฉพาะขึ้นมา โดยเฉพาะการตระหนักรู้ว่าตนเป็นผู้ที่อยู่ใต้ร่มบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2561) ขณะที่ชญาธิษฐ์ เชิดธรรมธร (2563) พบว่า สาเหตุที่ลูกหลานจีนในไทยไม่สามารถสื่อสารภาษาจีนได้เกิดจาก 4 ปัจจัย คือ การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ การกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์จีนทำให้รัฐเข้ามาครอบงำได้ง่าย สังคมแบบเปิดทำให้กลุ่มชาติพันธุ์จีนสามารถติดต่อกับชาติพันธุ์อื่น และขีดความสามารถของรัฐที่กลืนกลายชาติพันธุ์จีนได้สำเร็จ ส่วนนิโลบล วงศ์ภัทรนนท์ (2564) ศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนจากละครเรื่อง ลอดลายมังกร (พ.ศ. 2535) และเลือดข้นคนจาง (พ.ศ. 2561) พบว่า อัตลักษณ์จีนที่ละครทั้งสองเรื่องยังคงไว้ตามเดิม ได้แก่ การเป็นครอบครัวใหญ่ การสืบทอดกิจการกงสี การให้ความสำคัญกับลูกชาย และความเคารพต่อแผ่นดินไทย ส่วนอัตลักษณ์ที่ละครสร้างสรรค์ใหม่ ได้แก่ แนวคิดตนเป็นที่พึ่งแห่งตน บทบาทของผู้หญิงกับสังคม นอกจากนี้ที่กล่าวมา ผู้วิจัยพบว่า ยังมีอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนอีกหลายอย่างที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เช่น สถานะของผู้ชายที่ปัจจุบันมีกระแสสังคมเรื่องความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ซึ่งอาจส่งผลต่อค่านิยมที่คนเชื้อสายจีนเคยให้คุณค่ากับผู้ชาย เป็นต้น

สถานการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูอยู่ในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สนใจต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว ภายใต้อำนาจของโรงเรียนว่า “การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดของชีวิต” ที่มุ่งสร้างผู้เรียนให้ตระหนัก เท่าทัน และปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสกัดเอาประสบการณ์จากครูในโรงเรียนไปพัฒนาเป็นองค์ความรู้จึงเป็นก้าวแรกที่สำคัญ ดังที่โรงเรียนเชื่อมั่นว่าการพัฒนาทักษะของครูอย่างต่อเนื่องจะทำให้ครูมีความพร้อมในการสร้างผู้เรียนได้ นอกจากโรงเรียนจะเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในพื้นที่รังสิต จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดใกล้เคียงแล้ว ยังได้วางบทบาทครูให้เป็นส่วนหนึ่งของ “ระบบนิเวศการเรียนรู้” เชื่อมโยงผู้เรียนกับปัญหาและสถานการณ์จริงผ่านการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นครูจึงต้องเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อที่จะได้ออกแบบการเรียนรู้โดยบูรณาการความรู้ของศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน (โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563)

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าครูโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นกลุ่มบุคคลอันสำคัญยิ่งที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลต่องานวิจัยชิ้นนี้ได้ว่ามีมุมมองต่อ “อัตลักษณ์ความเป็นจีน” อย่างไร ผลการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะทำให้เห็นมุมมองของคนรุ่นปัจจุบันที่มีต่อความเป็น

จีนในสังคมไทยแล้ว ยังสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นแก่คนที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนทั้งในรุ่นเดียวกันและต่างรุ่นกันให้เข้าใจซึ่งกันและกันได้มากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาทางสังคม ประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมจีนในการเรียนการสอนต่อไปได้

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย กรณีศึกษาครูชาวไทยในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขอบเขตและวิธีการดังต่อไปนี้

1. ประชากร คือ ครูโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 66 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูชาวไทยในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 61 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ทั้งหนังสือ ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กลั่นกรองจนได้อัตลักษณ์ความเป็นจีนที่คนในยุคปัจจุบันทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายเคยมีประสบการณ์ร่วมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ทั้งสัมผัสด้วยตนเองเคยเห็นหรือรับรู้จากคนรอบข้าง รับรู้จากคนในสังคม ในที่นี้จะได้อัตลักษณ์ทั้งหมด 29 ข้อ ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกระดับความสำคัญของแต่ละอัตลักษณ์ด้วยมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่ไล่เรียงจากระดับ 5 (สำคัญมากที่สุด) ไปจนถึงระดับ 1 (สำคัญน้อยที่สุด) เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ด้วยวิธีของ Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1997) คำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC: The Index of Item-Objective Congruence) และทดลองขั้นต้น (Try Out) จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach, L. J. (1990) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.933 ถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพ ส่วนท้ายของแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด 1 ข้อ ที่ถามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีน

3.2 การสัมภาษณ์ ใช้อาสาสมัครจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน มาสัมภาษณ์ใน 2 ลักษณะ คือ 1) สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ที่กำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า ส่วนหนึ่ง และบางคำถามไม่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลจะได้มีอิสระในการพูดคุย และ 2) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คำถามในการสัมภาษณ์ได้แนวทางมาจากทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายจีนซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ พร้อมปรับแก้ไขตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ค่า S.D.) ของแต่ละอัตลักษณ์ นำเสนอข้อมูลเป็นสถิติ

4.2 นำผลจากสถิติและข้อมูลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้ทฤษฎีของ Gagne, M. & Deci, E. L. (2005) มาอธิบายปรากฏการณ์อย่างกว้าง ๆ จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากจำนวนคน (N) = 61 คน พร้อมสรุปผลระดับความสำคัญของแต่ละอัตลักษณ์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสรุปผลระดับความสำคัญของอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน

อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าร้อยละ	S.D.	สรุปผลระดับ ความสำคัญ
ด้านสายสัมพันธ์และสำนึกในวงศ์ตระกูล				
1. ใช้นามสกุลที่ประกอบไปด้วย “แซ่” เช่น อี้จิงภากรณ์ (แซ่อี้จิง คือ แซ่หวง 黄)	3.14	62.86	1.23	ปานกลาง
2. ตั้งชื่อเล่นของลูกหลานเป็นภาษาจีนที่มีความหมายมงคล	2.84	56.79	1.41	ปานกลาง
3. ใช้สรรพนามแบบจีนเรียกกันในครอบครัว	3.52	70.36	1.25	มาก
4. ใช้สรรพนามเรียกผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องเป็นภาษาจีน	2.95	58.93	1.43	ปานกลาง
5. อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่	2.91	58.21	1.39	ปานกลาง
6. บริหารกิจการแบบกงสี	2.66	53.21	1.31	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.00	60.06	1.34	ปานกลาง
ด้านค่านิยมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ				
7. เล่าเรื่องบรรพบุรุษที่มาจากประเทศจีน	3.02	60.36	1.27	ปานกลาง
8. ให้ความสำคัญกับลูกชายคนโตและหลานชายคนแรกของตระกูล	2.73	54.64	1.41	ปานกลาง

อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ค่าร้อยละ	S.D.	สรุปผลระดับ ความสำคัญ
9. ลูกชายมีความสำคัญมากกว่าลูกสาว	2.73	54.64	1.41	ปานกลาง
10. สะใภ้ที่จะแต่งงานเข้ามาในครอบครัวต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่สามีเป็นอย่างดี	3.39	67.86	1.21	ปานกลาง
11. ลูกหลานจีนจำเป็นต้องมีทักษะการฟัง พูด อ่าน หรือเขียนภาษาจีนติดตัวบ้าง	2.75	55.00	1.30	ปานกลาง
12. ลูกหลานจีนควรแต่งงานกับคนเชื้อสายจีนตั้งแต่อายุน้อย	1.66	33.21	0.97	น้อย
เฉลี่ย	2.71	54.29	1.26	ปานกลาง
ด้านวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิต				
13. ความขยันอดทนในการประกอบอาชีพ	3.96	79.29	1.02	มาก
14. ยึดถือหลักคำสอนของขงจื้อ	3.38	67.50	1.14	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.67	73.40	1.08	มาก
ด้านการธำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจีน				
15. ท่องเกี่ยวกับพี่น้องเมื่อถึงเทศกาลตามประเพณีจีน	3.30	66.07	1.25	ปานกลาง
16. ให้ความสำคัญกับเทศกาลตรุษจีน (春节)	4.04	80.71	1.10	มาก
17. ให้ความสำคัญกับเทศกาลสารทจีน (中元节)	3.86	77.14	1.14	มาก
18. ให้ความสำคัญกับเทศกาลชิงเม้ง (清明节)	3.55	71.07	1.32	มาก
19. ให้ความสำคัญกับเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ (中秋节)	3.21	64.29	1.19	ปานกลาง
20. ให้ความสำคัญกับเทศกาลบ๊ะจ่าง (端午节)	3.00	60.00	1.22	ปานกลาง
21. ให้ความสำคัญกับเทศกาลไหว้ขนมบัวลอย (冬至 หรือ 冬节)	2.77	55.36	1.24	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.39	67.81	1.29	ปานกลาง
ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต				
22. จัดของไหว้เจ้าตามธรรมเนียมจีนอย่างถูกต้องเคร่งครัด	3.29	65.71	1.24	ปานกลาง
23. การเผากระดาษเงินกระดาษทอง	3.16	63.21	1.46	ปานกลาง
24. จัดงานกงเต๊กให้คนในบ้านที่เสียชีวิต	2.98	59.64	1.23	ปานกลาง
25. จัดงานแฮยิดให้ผู้อาวุโส	2.93	58.57	1.25	ปานกลาง
26. จัดพิธีแต่งงานแบบจีน	3.13	62.50	1.32	ปานกลาง
27. มีความเชื่อเรื่องการนับถือเทพเจ้าจีน	3.32	66.43	1.32	ปานกลาง
28. มีความเชื่อในปี่ซงตามนักษัตร	3.32	66.43	1.26	ปานกลาง
29. มีความเชื่อในเรื่องสิ่งมงคลกับการดำเนินชีวิต	2.95	58.93	1.30	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.14	62.68	1.30	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทุกอัตลักษณ์	3.12	62.38	1.26	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์ด้านวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตยังมีความสำคัญอยู่มาก เพราะเชื่อมโยงกับคุณธรรมหลายมิติที่ติดตัวมากับคนจีนจวบจนปัจจุบัน ในขณะที่ด้านการธำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรม ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และด้านสายสัมพันธ์และสำนึกใน

วงศ์ตระกูลมีความสำคัญระดับปานกลางแต่ยังเชื่อมโยงอยู่กับความกตัญญู ส่วนด้านค่านิยมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษแม้จะมีความสำคัญปานกลาง แต่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเพราะเผชิญกับการต่อรองจากประเด็นทางสังคมและการเปลี่ยนแนวคิดของคนต่างรุ่นมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงของทุกอัตลักษณ์มักมีสาเหตุมาจากอุปสรรคของการสืบทอด ปรากฏการณ์ทางสังคม การศึกษาสมัยใหม่ สภาพเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมระหว่างชายหญิง ความหลากหลายทางเพศ การเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกลืนกลายทางวัฒนธรรม

เมื่อผู้วิจัยได้ประมวลผลมาจากข้อมูลสถิติประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ สามารถอธิบายขยายความอัตลักษณ์แต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านสายสัมพันธ์และสำนึกในวงศ์ตระกูล “แซ่” ยังคงเป็นอัตลักษณ์อย่างแรก ๆ ที่ครุมองว่ายังแสดงออกถึงความเป็นจีนได้ ส่วนอัตลักษณ์เรื่องการตั้งชื่อเล่นของลูกหลานนั้น ครุมองว่าปัจจุบันไม่ได้ยึดติดว่าต้องเป็นภาษาจีนเสมอไป เรื่องการใช้สรรพนามแบบจีน แม้จะไม่ค่อยมีครอบครัวจีนใช้แล้ว แต่ครูส่วนมากมองว่ายังสะท้อนอัตลักษณ์จีนได้ ในขณะที่การเข้าถึงระบบการศึกษาสมัยใหม่นอกจากจะส่งผลต่อมุมมองและความสามารถของเพศหญิงแล้วยังส่งผลขนาดของครอบครัวที่ลูกหลานมักออกไปสร้างครอบครัวเองและส่งผลต่อการสืบทอดกิจการกงสีด้วย

2. ด้านค่านิยมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ครูบางคนยังมีแนวคิดต่อความสำคัญและสถานะของผู้ชายว่ามีมากกว่าผู้หญิง แต่ก็เป็นส่วนที่น้อย ส่วนมากจะยอมรับเพศหญิงมากขึ้นและการแต่งงานระหว่างชายหญิงปัจจุบันจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้นทั้งเรื่องเชื้อชาติของคู่รักและเรื่องอายุที่จะไม่ถูกจำกัดจากญาติผู้ใหญ่ ยังมีเรื่องการยอมรับเพศที่หลากหลาย อัตลักษณ์ดังกล่าวจึงดำเนินไปท่ามกลางปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีกระแสความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ ในขณะที่ทักษะการฟัง พูด อ่าน หรือเขียนภาษาจีนนั้น ครูทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนเห็นพ้องต้องกันว่าทักษะเหล่านี้มีไว้เพื่อประกอบอาชีพจึงจะนับว่าเป็นคุณค่าสำหรับลูกหลานจีนอย่างแท้จริง

3. ด้านวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ครูส่วนมากมองว่าชาวจีนโดดเด่นในเรื่องความขยันอดทนและการปลูกฝังความกตัญญู ซึ่งเป็นภาพจำติดตัวคนจีนมาทุกยุคสมัยที่ยึดมั่นคุณธรรมที่ดีหลายประการ

4. ด้านการดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจีน มุมมองของครุมองว่าปัจจุบันการรวมตัวกันไปเที่ยวไม่ค่อยมีใครทำแล้ว แต่เรื่องนี้ยังคงเป็นอัตลักษณ์จีนได้เป็นอย่างดี เพราะแสดงถึงความกตัญญูและกลมเกลียวในครอบครัว ส่วนเทศกาลจีน ครูส่วนมากคุ้นเคยกับเทศกาลตรุษจีน สารทจีน และเซ็งเม้ง เพราะมีจุดร่วมเรื่องความกตัญญู ในขณะที่เทศกาลจีนอื่น ๆ แทบไม่รู้จักและไม่ได้ยึดถือปฏิบัติ

5. ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต แม้ธรรมเนียมและของไหว้หลายอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม แต่ครูยังมองว่าเรื่องนี้ยังสำคัญ เพราะหากเปลี่ยนแปลงมากเกินไปจะกระทบกับขนบดั้งเดิมของการไหว้เจ้าให้เลื่อนหายไป การเผากระดาษและงานกงเต็กนั้นครูทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนเข้าใจสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมและยอมรับได้ โดยเฉพาะการก่อมลพิษทางอากาศ ในขณะที่งานแซ่ยิดคลี่คลายไปเป็นการจัดงานวันเกิดให้กับญาติผู้ใหญ่ มุมมองเรื่องความเชื่อปีชง และสิ่งมงคลยังมีครูที่เชื่อและถือปฏิบัติแตกต่างกันไปตามแต่ละระดับของความศรัทธา และครูก็ยังเชื่อว่าศาสตร์เรื่องนี้ยังคงเป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้ เพราะเป็นศาสตร์ของจีนที่มีมาแต่โบราณ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลการสัมภาษณ์ประกอบ เพื่อจะได้เห็นมิติของอัตลักษณ์แต่ละด้านอย่างครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งผลการอภิปรายมีดังนี้

1. อัตลักษณ์ด้านสายสัมพันธ์และสำนึกในวงศ์ตระกูล

ในเรื่องแซ่ ครูส่วนมากมองว่าสะท้อนคุณค่าได้ 3 ลักษณะ อันนับเป็นปัจจัยภายในที่หนุนเสริมอัตลักษณ์ในเชิงบวก (Gagne, M. & Deci, E. L., 2005) กล่าวคือ 1) แซ่แสดงถึงรากเหง้าของตระกูล 2) แซ่แสดงถึงความรักพวกพ้อง และ 3) แซ่แสดงออกถึงความเป็นจีนได้ ดังนั้น “แซ่” จึงเป็นอัตลักษณ์แรก ๆ ที่ผูกโยงจิตสำนึกแห่งความเป็นเอกภาพของคนจีนจนนำมาสู่การก่อตั้งสมาคมแซ่ขึ้นมาเพื่อให้ตระกูลต่าง ๆ มีพื้นที่ทางสังคม ในปัจจุบันยังมีครูเชื้อสายจีนบางครอบครัวที่ยังคงใช้แซ่ในการประกอบธุรกิจได้อย่างราบรื่นเรื่อยมา สะท้อนว่าเรื่องแซ่ในปัจจุบันนี้มิได้เป็นอุปสรรคขัดขวางการประกอบอาชีพของคนเชื้อสายจีนมากเท่าในอดีตที่รัฐพยายามปราบปรามคนจีนด้วยการให้เปลี่ยนมาใช้นามสกุล ส่วนความรู้สึกรู้สึกว่าการใช้แซ่จะดูเขยหรือดูขบขันในสายตาคนอื่นยังพอมีและเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่ามาสู่การเปลี่ยนจากแซ่มาใช้นามสกุลได้ด้วยเช่นกัน

การตั้งชื่อเล่นของลูกหลาน ครูส่วนมากจะคำนึงถึง “ความน่ารัก” และ “ความหมายที่ดี” ก่อนส่วนภาษาที่ใช้ตั้งชื่อจะถูกพิจารณารองลงมา ต่างกับคนเชื้อสายจีนสมัยก่อนที่นิยมตั้งชื่อจีนให้ลูกเพราะเชื่อว่าคำจีนเป็นคำมงคล (พิณวิไล ปรีบุญณะ, 2555) ในปัจจุบันลูกหลานจีนรุ่นหลังได้ซึมซับวัฒนธรรมไทยและรับวัฒนธรรมต่างชาติทั้งตะวันตกและเกาหลีมากขึ้น ระดับความเป็นจีนที่เคยเข้มข้นในรุ่นบรรพบุรุษจึงผ่อนคลายลง ค่านิยมการตั้งชื่อของลูกหลานจึงมิได้ยึดติดกับภาษาจีนอีกต่อไป อาจตั้งชื่อด้วยภาษาไทย อังกฤษ หรือเกาหลีตามแต่ความนิยม

อัตลักษณ์เรื่องการใช้สรรพนามแบบจีน มุมมองของครูสามารถจำแนกการให้คุณค่าของการใช้สรรพนามแบบจีนในครอบครัวได้ 2 ประการ คือ 1) กระชับความสัมพันธ์ในครอบครัว 2) ทำให้ทราบการลำดับญาติและเคารพผู้อาวุโส อย่างไรก็ตามพบว่าครูเชื้อสายจีนส่วนมากไม่ได้ใช้สรรพนามจีนกันในครอบครัวแล้ว เพราะมีได้รับการปลูกฝัง ตรงกับที่ Gagne, M. & Deci, E. L. (2005) กล่าวว่า การปลูกฝังในครอบครัวมีผลต่อการสร้างสำนึกทางอัตลักษณ์ และสอดคล้องกับที่ เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2558) พบว่าคนเชื้อสายจีนรุ่นหลังไม่ค่อยเรียกสรรพนามจีนกันแล้ว เพราะตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ก็ได้รับอิทธิพลแบบไทยมากขึ้น การเรียกขานกันจึงคำนึงถึงกาลเทศะตามบริบทสังคมไทยมากกว่า ประกอบกับการอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ได้ผ่อนคลายลงจากปัจจัยด้านหน้าที่การงานและการแต่งงานที่ลูกหลานต้องแยกออกไปสร้างครอบครัวเอง จึงส่งผลกระทบต่อความแน่นแฟ้นในครอบครัวด้วย ส่วนครูที่ไม่มีเชื้อสายจีนจะมีโอกาสใช้สรรพนามแบบจีนใน 2 สถานการณ์คือ 1) เมื่อญาติพี่น้องแต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน และ 2) เรียกคนนอกครอบครัวที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน

อัตลักษณ์เรื่องการบริหารกิจการแบบกงสี ครูมองว่าอัตลักษณ์นี้ไม่สำคัญเท่าในอดีต เพราะ 1) การให้อิทธิพลแก่ลูกชายคนโตนำมาซึ่งความไม่เป็นธรรมในครอบครัว 2) ความสามารถของผู้หญิงถูกยอมรับมากขึ้น เพราะผู้หญิงเข้าถึงระบบการศึกษามากขึ้น 3) ความหลากหลายของอาชีพในปัจจุบันที่องค์ความรู้และศาสตร์แขนงต่าง ๆ กว้างขวางขึ้น สอดคล้องกับที่วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2561) กล่าวว่า ในปัจจุบันการบริหารกงสีเปลี่ยนถ่ายจากคนยุคเดิมมาเป็นคนยุคใหม่ รูปแบบการทำธุรกิจก็ต่างกัน การแบ่งสิทธิและผลประโยชน์กระทำกันผ่านเอกสารลายลักษณ์อักษรได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็ใช้ระบบฟ้องร้อง สิ่งเหล่านี้ทำให้ระบบกงสีแบบดั้งเดิมค่อย ๆ หดไป

2. อัตลักษณ์ด้านค่านิยมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

อัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสถานะของชายหญิงหรือลูกชายลูกสาวนั้นพบว่า ครูเชื้อสายจีนบางส่วนยังคงมีแนวคิดอยากได้ลูกชายมากกว่าลูกสาว และการให้อิทธิพลแก่ลูกชายคนโตมากกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาบอกว่าได้รับการปลูกฝังมาจากบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตาม มุมมองของครูส่วนมากให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศว่ายุคสมัยนี้ความสำคัญของลูกสาวก็มีได้น้อยกว่าลูกชาย แม้จะยังพบในบางครอบครัวที่ลูกชายมักมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการในบ้านที่ส่งผลต่อความมีหน้ามีตาทางสังคมดังที่เกษม ปราณียาศัย (2544) กล่าวถึงบทบาทของลูก ๆ ในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ไว้แบบนี้เช่นกัน และไม่เสมอไปที่ผู้หญิงจะต้องคอยปรนนิบัติพ่อแม่สามี เพราะสมัยนี้ผู้หญิงสามารถทำงานหรือหน้าที่อื่น ๆ เป็นการตอบแทนพ่อแม่ของสามีได้

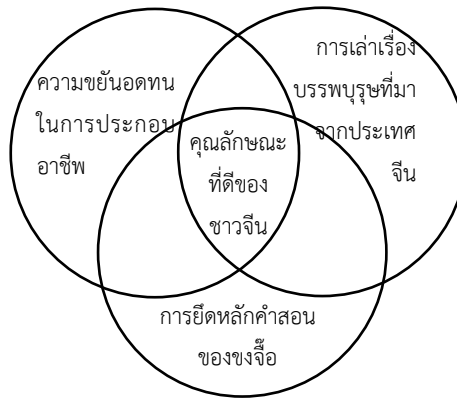
อัตลักษณ์เรื่องทักษะทางภาษาจีนของลูกหลาน ครูทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนมองว่าทักษะเหล่านี้ควรมีติดตัวเพื่อประกอบอาชีพมากกว่ามีไว้เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่ามีครูเชื้อสายจีนเพียงส่วนน้อยที่มีทักษะภาษาจีนในระดับที่พอสื่อสารได้ ในขณะที่ส่วนมากไม่มีทักษะภาษาจีนเลย สอดคล้องกับที่ Milton, J. E. (2004) กล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์จีนโพ้นทะเลในไทยเป็นเพียงกรณีเดียวที่ถูกชาติพันธุ์กระแสหลักกลืนกลายสำเร็จ แต่ลูกหลานกลับพูดภาษาจีนไม่ได้เลย ในขณะที่ลูกหลานชาวจีนในประเทศอาเซียนอื่น ๆ ยังสื่อสารภาษาจีนได้ และสอดคล้องกับพิชณิ สวัสดิ์ตยวงศ์ (2546) ที่เสนอว่า แนวโน้มของลูกหลานจีนรุ่นใหม่ในไทยจะมีระดับความรู้และทักษะภาษาจีนน้อยลงเรื่อย ๆ ตามลำดับรุ่นซึ่งเกิดจาก 1) การขาดช่วงในการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เกิดจากสมัยรัชกาลที่ 6 รัฐออกนโยบายปราบปรามคนจีนโดยผลักดันการกลืนกลายชาติพันธุ์จีนเพื่อป้องกันไม่ให้คนจีนเป็นภัยคุกคาม หนึ่งในนั้นคือ การเร่งให้กลุ่มชาติพันธุ์จีนพูดภาษาไทยถือเป็นการกลืนกลายคนจีนให้รวมเข้ากับคนไทยได้สำเร็จ (เกษียร เตชะพีระ, 2537) 2) ปัจจุบันมีสถาบันที่สอนภาษาจีนเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย หากลูกหลานสนใจก็ส่งเข้าเรียนในสถาบันเหล่านี้ได้ ไม่จำเป็นต้องส่งต่อทางสายเลือด 3) การประกอบอาชีพที่เปิดกว้าง ลูกหลานมีโอกาสได้พบเจอกับสังคมการทำงานที่มีคนหลายเชื้อชาติ ภาษาจีนเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ลูกหลานตัดสินใจเองได้ว่าจะเรียนหรือไม่

ส่วนอัตลักษณ์เรื่องลูกหลานจีนควรแต่งงานกับคนเชื้อสายจีนเหมือนกันตั้งแต่อายุยังน้อยนั้น ครูส่วนมากมองว่าสมัยนี้แทบไม่มีความสำคัญแล้วเพราะ 1) ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนมิได้ถูกพ่อแม่คลุมถุงชน 2) สถานะทางการเงิน กล่าวคือ หากสถานะทางการเงินของครอบครัวยังไม่พร้อมก็จะยังไม่ให้ลูกหลานแต่งงาน 3) พ่อแม่ในยุคนี้อยู่ในสังคมที่เปิดรับเรื่องความหลากหลายทางเพศ จึงส่งผลต่อมุมมองเรื่องความรักและการแต่งงานของลูกหลาน 4) ข้อจำกัดด้านเชื้อชาติและอายุของคู่ครองยืดหยุ่นกว่าแต่ก่อน ดังนั้นจึงสะท้อนว่าเรื่องเพศ อายุ และเชื้อชาติที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานของคนเชื้อสายจีนได้คลี่คลายลงมาก

3. อัตลักษณ์ด้านวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

ครูเชื้อสายจีนที่ได้รับการบอกเล่าเรื่องราวการอพยพของบรรพบุรุษมีไม่มากนัก บางส่วนที่ได้ฟังรู้สึกภาคภูมิใจต่อความขยันหมั่นเพียรของบรรพบุรุษและได้รับการเสริมแรงทางบวกว่าพวกเขาฝ่าฟันความลำบากตรากตรำมาได้ ส่วนครูที่ไม่มีเชื้อสายจีนได้รับรู้ถึง “คุณลักษณะที่ดีของชาวจีน” อันมีลักษณะบางประการตามแบบคำสอนของขงจื๊อผสมอยู่ พ่อแม่ของครูผู้มีเชื้อสายจีนมักจะเล่าเรื่องเชิงเปรียบเทียบว่าคนจีนมีคุณลักษณะเหล่านี้เด่นชัดกว่าชาติพันธุ์อื่นอย่างไร ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์นี้ของลูกหลานจีนตรงกับที่ Gagne, M. & Deci, E. L. (2005) กล่าวว่า เป็น

หนึ่งในปัจจัยภายในที่ช่วยสนับสนุนอัตลักษณ์นั้น ๆ ด้วย ผู้วิจัยนำการอภิปรายทั้งสามเรื่องมาสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 จุดร่วมของอัตลักษณ์ทั้งสามเรื่อง

สิ่งเหล่านี้ยังตรงกับภาพลักษณ์ของคนจีนที่ปรากฏในนวนิยายไทย ช่วง พ.ศ. 2512-2533 ที่เพ็ญภา หมอนสอาด (2550) พบว่า เป็นช่วงเวลาที่มีผู้นำไทยมีท่าทีประนีประนอมกับคนจีนมากขึ้น ลูกหลานที่เกิดในยุคนั้นนับเป็นคนเชื้อสายจีนรุ่นที่ 3-4 ซึ่งคุ้นเคยกับสังคมไทยแล้วจึงมิได้มีประสบการณ์ตรงที่จะเล่าเรื่องราวการอพยพของบรรพบุรุษให้ลูกหลานฟัง อีกทั้งยังผ่านการศึกษาจากระบบโรงเรียนไทย คุณลักษณะที่ได้รับการปลูกฝังจากโรงเรียนก็เป็นอย่างเดียวกันกับคุณลักษณะที่ดีของชาวจีน แก่นเรื่องที่พอจะเล่าให้ลูกหลานฟังจึงเหลือเพียงคุณลักษณะเหล่านั้นเอง

4. อัตลักษณ์ด้านการดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจีน

ครูส่วนมากมองว่าการท่องเที่ยวเกี่ยวกับญาติพี่น้องเมื่อถึงเทศกาลจีนยังมีความสำคัญอยู่มาก เพราะแสดงถึงรากฐานความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวจีน แม้ในปัจจุบันมีหลายปัจจัยที่ทำให้การรวมตัวไม่ได้เหนียวแน่นเช่นแต่ก่อนอันเนื่องมาจาก 1) หน้าที่การงานของแต่ละคนที่ไม่ได้หยุดในวันเทศกาล การมารวมตัวกันจึงเป็นเรื่องยาก 2) สถานะทางการเงินของแต่ละครอบครัวอาจไม่พร้อมสำหรับการทำกิจกรรมร่วมกัน 3) สถานการณ์ที่ไม่ปกติทางสังคม เช่น การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้รัฐบาลสั่งระงับการเดินทางย่อมส่งผลต่อการไปเที่ยวร่วมกับครอบครัว ซึ่งตรงกับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อสำนึกทางอัตลักษณ์ตามแนวคิดของ Gagne, M. & Deci, E. L. (2005) อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการไปเที่ยวกับครอบครัวในยุคนี้คลี่คลายไปตามสถานการณ์ เช่น หาโอกาสไปเที่ยวด้วยกันในวันหยุดยาวช่วงเทศกาลไทยแทน

อัตลักษณ์เรื่องการให้ความสำคัญกับเทศกาลจีนพบว่า เทศกาลตรุษจีน สารทจีน และเซ็งเม้ง คือ 3 เทศกาลที่ครูส่วนมากยังคงเห็นว่าสำคัญ มีจุดร่วมเด่นชัดเรื่องความกตัญญู ในสามเทศกาลนี้ครูมองว่าเทศกาลตรุษจีนสำคัญมากที่สุด เพราะได้นำเอาอัตลักษณ์พื้นฐานแทบทุกอย่างของจีนมาแสดงออกอย่างเต็มที่ ทั้งเรื่องความกตัญญู ความรักในครอบครัว คติและความหมายของสัญลักษณ์ เช่น สีแดงและสีทอง การแจกอั่งเปา เป็นต้น เทศกาลนี้จึงเปิดพื้นที่ให้คนไทยเชื้อสายจีนได้แสดงอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเต็มภาคภูมิ ดังที่เห็นได้จากชุมชนจีนใหญ่ ๆ อย่างเยาวราช หรือปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ที่จัดเทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลใหญ่และให้คนชาติพันธุ์อื่น ๆ เข้ามาเที่ยวชมด้วย สอดคล้องกับที่สุธี จันทรศรี และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2560) กล่าวถึงการดำรงตัวตนของชาติพันธุ์เอาไว้ว่า เป็นการหาพื้นที่และโอกาสที่จะนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไปแสดงให้ผู้คนต่างวัฒนธรรมได้เห็นหรือเข้าถึง ถือเป็นช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม เราจึงเห็นคนที่ไม่ใช่เชื้อสายจีนมีโอกาสลิ้มลองขนมเซ่ง ขนมเทียน ไหว้เจ้า หรือเที่ยวงานเทศกาลตรุษจีน ส่วนเทศกาลสารทจีนนั้น ครูส่วนมากให้ความสำคัญรองจากตรุษจีนเพราะว่า 1) การรวมตัวของญาติพี่น้องในเทศกาลนี้ยังไม่เห็นियแน่นเท่าเทศกาลตรุษจีน 2) พิธีกรรมบางอย่างซ้ำซ้อนกับตรุษจีนจึงต้องตัดทอนลง 3) ลูกหลานมักไม่เลือกหยุดในเทศกาลนี้ จึงไม่ได้อยู่บ้านเพื่อร่วมพิธีกรรม

ในขณะที่เทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลบ๊ะจ่าง เทศกาลไหว้ขนมบัวลอย มิได้มีคติของเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูต่อบรรพบุรุษจึงถูกมองเป็นเรื่องไกลตัว และแทบไม่มีใครถือปฏิบัติในเทศกาลเท่าใดนัก สืบเนื่องจากสาเหตุ 3 ประการ คือ 1) รุ่นพ่อแม่แม่จะปฏิบัติให้ลูกหลานดูเป็นตัวอย่าง แต่ไม่ได้บอกเล่าความสำคัญของเทศกาลแก่ลูกหลาน (ภัทรกร สุวรรณจินดา และหิเรินเหลียง, 2559) 2) ช่วงเวลาของเทศกาลไม่ใช่วันหยุด ในขณะที่ปัญหาด้านสุขภาพของญาติผู้ใหญ่ก็เป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถทำพิธีกรรมได้ 3) ข้อจำกัดทางด้านการงาน ทำให้บางครอบครัวต้องยอมที่จะไม่จัดเทศกาลบางอย่าง สิ่งหนึ่งที่ขัดแย้งกันที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนให้เข้าถึงเทศกาลเหล่านี้ได้คือ ขนมประจำเทศกาล โดยเฉพาะขนมไหว้พระจันทร์และขนมบ๊ะจ่างที่ปัจจุบันหาซื้อได้ง่าย ขนมประจำเทศกาลจึงเป็นอัตลักษณ์หนึ่งที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมจีนให้เข้าถึงคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

5. อัตลักษณ์ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต

มุมมองของครูมองว่าอัตลักษณ์เรื่องการจัดของไหว้เจ้าตามธรรมเนียมยังสำคัญอยู่มาก ครูเชื้อสายจีนบางคนถึงขนาดชวนลูกศิษย์มาช่วยกันจัดของไหว้ให้ถูกต้องตามขนบให้มากที่สุดเพราะต้องการรื้อฟื้นขึ้นมาหลังจากที่ขาดช่วงไปเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด อย่างไรก็ตามการจัดของไหว้จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การเซ่นไหว้ตามอย่างบรรพบุรุษจึงมีอาจใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินถูกผิดใน

รูปแบบได้ สาเหตุที่ทำให้ความเคร่งครัดในการจัดของไหว้สมัยนี้เปลี่ยนไปมี 6 ประการ คือ 1) ลูกหลานไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการไหว้ 2) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งของและประเภทของเครื่องเซ่นไหว้ 3) เครื่องเซ่นไหว้ในแต่ละเทศกาลมีอยู่มากมายจึงทำให้เกิดความสับสน 4) ลูกหลานรู้สึกว่าเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ จึงไม่จำเป็นต้องสืบทอด 5) ผู้ใหญ่ไม่ได้ส่งต่อความรู้เรื่องนี้แก่ลูกหลาน 6) อุปสรรคด้านการเงินจึงต้องจำกัดของเซ่นไหว้ให้เหลือแค่เฉพาะบางอย่าง

อัตลักษณ์เรื่องการเผากระดาษเงินกระดาษทองและการจัดงานวันเกิดให้คนในบ้านที่เสียชีวิต ครูทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนมองว่าพิธีงตึกยังสำคัญมากในแง่ของการแสดงออกถึงความกตัญญูครั้งสุดท้ายต่อผู้มีพระคุณ พิธีกรรมเหล่านี้ยังแสดงความมั่งคั่งของตระกูลในสายตาของคู่ค้าในแวดวงธุรกิจ และเป็นหน้าเป็นตาแก่สังคมด้วย เจ้าภาพยังต้องจัดหาผู้ประกอบพิธีในขั้นตอนต่างๆ และการประดับประดาในพิธีงตึกก็นำมาซึ่งความสิ้นเปลือง แม้ว่าครูเชื้อสายจีนหลายคนจะตั้งคำถามถึงโลกหลังความตายในเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้น แต่ก็ยังพร้อมที่จะปฏิบัติตามธรรมเนียมนี้หากญาติผู้ใหญ่ต้องการ แต่ในทางปฏิบัติ ครอบครัวของครูเชื้อสายจีนก็แทบจะไม่ได้จัดพิธีกรรมเหล่านี้แล้ว เพราะพวกเขารู้สึกว่าตนเองกลายเป็นคนไทยแล้ว ดังที่ Jenkins, R. (2004) กล่าวว่า อัตลักษณ์สามารถถูกสร้างใหม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้สร้างเลือกที่จะนิยามตนเองว่าอย่างไร ในกรณีนี้จึงเข้าข่ายว่าลูกหลานจีนนิยามตนเองว่าเป็น “คนไทย” จึงมองว่าไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติในพิธีแบบจีนอีก รวมถึงความประสงค์ก่อนตายของผู้ล่วงลับที่ฝากฝังลูกหลานให้จัดพิธีศพแบบไทย เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าหลายครอบครัวมีการจัดพิธีกรรมแบบผสมผสานโดยใช้พิธีกรรมแบบไทยมากขึ้น เหมือนที่ Yin Saijiao และภารดี มหาขันธ (2560) กล่าวว่า ความเชื่อและหลักปฏิบัติบางอย่างของชาวไทยเชื้อสายจีนเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคม เช่น เลือกเข้าวัดแบบไทยแทนการไปทำพิธีที่ศาลเจ้า เป็นต้น 3) การเผากระดาษก่อให้เกิด PM 2.5 สร้างมลพิษในวงกว้าง นับเป็นเงื่อนไขภายนอกตามคำอธิบายของ Gagne, M. & Deci, E. L. (2005) ก็ส่งผลให้คนค่อย ๆ ดกกิจกรรมนี้ลง

การจัดงานแซยิดให้ผู้อาวุโส มุมมองในภาพรวมของครูทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนมีความสอดคล้องกันคือ เห็นว่าเรื่องนี้ยังเป็นอัตลักษณ์จีนได้ แต่ครอบครัวจีนจะเลือกจัดงานวันเกิดให้กับญาติผู้ใหญ่แทน เพราะเนื้อหาสาระของงานคล้ายคลึงกัน งานแซยิดจึงคลี่คลายโดยไปรวมอยู่กับงานวันเกิดตามอิทธิพลของสังคมไทยที่ลูกหลานยุคนี้คุ้นเคย ส่วนอัตลักษณ์เรื่องการจัดพิธีแต่งงานแบบจีนพบว่า ทั้งครูส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อการแต่งงานแบบจีน โดยมองว่าเป็นพิธีที่ไม่ซับซ้อน บางส่วนคล้ายคลึงกับพิธีแต่งงานแบบไทยจึงสามารถจัดร่วมกันได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีธุรกิจรับจัดงานแต่งงานที่มีแพ็คเกจให้เลือกอย่างหลากหลายทั้งแบบจีน แบบไทย หรือผสมผสาน คู่บ่าวสาว

หรือครอบครัวทั้งสองฝ่ายสามารถเลือกได้ตามงบประมาณและความเหมาะสม อัตลักษณ์นี้ในสายตาของคนปัจจุบันจึงอ่อนคลาญลง คงเหลือไว้เฉพาะส่วนที่เข้ากันได้กับสังคมไทยและปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครอบครัว

อัตลักษณ์เรื่องความเชื่อในเทพเจ้าจีนนั้น ครูที่นับถือจะมีความเข้มข้นในการนับถือ ขึ้นอยู่กับระดับความศรัทธาที่แตกต่างกัน จำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ 1) ผู้ที่ศรัทธาเทพเจ้าจีนอย่างลึกซึ้ง คนกลุ่มนี้จะบูชาเทพเจ้าจีนเป็นกิจจะลักษณะ พอบอกด้วยตนเองมากก็ยิ่งศรัทธามาก เช่น กรณีการนับถือเจ้าแม่กวนอิมในเมืองไทยที่มีข้อห้ามว่าห้ามรับประทานเนื้อวัว ครูที่ศึกษาด้วยตนเองพบว่าที่เมืองจีนไม่มีข้อห้ามนี้ คติของเรื่องนี้ คือ การสร้างอัตลักษณ์ร่วมดังที่ Schlesinger (1993) อ้างถึงใน สกลกานต์ อินทร์ไธ, (2539) กล่าวว่า การเชื่อในเรื่องเดียวกันแต่มีหลักปฏิบัติที่ต่างกันจะทำให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมที่ต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ หลักในการบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่เมืองไทยกับเมืองจีนจึงต่างกัน ข้อห้ามในการรับประทานเนื้อวัวจึงยังถูกถ่ายทอดสืบมาในสังคมไทยจนปัจจุบัน 2) ผู้ที่ศรัทธาเทพเจ้าจีนอยู่บ้าง รูปแบบของการบูชาจึงไม่เคร่งครัดเท่าคนกลุ่มแรก อาจถวายของเช่นไหว้ในบางโอกาส 3) ผู้ที่ไม่ได้ศรัทธาเทพเจ้าจีนเลย คนกลุ่มนี้มิได้รู้สึกว่าตนเองมีความเป็นจีนแต่อย่างใด แต่ก็มิได้หลบหลู่หรือทำลายความเชื่อนี้ วิถีปฏิบัติของคนกลุ่มแรกสอดคล้องกับปัจจัยภายในเรื่องความภาคภูมิใจต่ออัตลักษณ์ที่ผ่านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนนำมาสู่วิถีปฏิบัติที่พวกเขาศรัทธา ส่วนคนกลุ่มที่สองจัดอยู่ในปัจจัยภายนอก เพราะต้องอาศัยการปลูกฝังจากครอบครัว (Gagne, M. & Deci, E. L., 2005) สัดส่วนคนกลุ่มที่ 2 และ 3 จะมีมากกว่ากลุ่มแรก ข้อมูลที่สนับสนุนอัตลักษณ์นี้ คือ การศึกษาของภัทรกร สุวรรณจินดา และหลี เหมินเหลียง (2559) ที่กล่าวว่า ปัจจุบันคนเชื้อสายจีนรับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ทำให้ความเชื่อแบบจีนดั้งเดิมค่อย ๆ หายไปหนึ่งในนั้น คือ การนับถือเทพเจ้าจีนนิกายมหายาน เพราะคนเชื้อสายจีนหันไปนับถือศาสนาพุทธเถรวาทมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของเรือนแก้ว ภัทรานุประวัตติ (2558) ที่พบว่าคนรุ่นพ่อแม่ขึ้นไปยังมีความเชื่อและศรัทธาเทพเจ้าจีนอยู่บ้าง ส่วนลูกหลานบางครอบครัวไม่มีความเชื่อเรื่องนี้เลย

ผลการวิจัยเรื่องความเชื่อปีซงตามนักขัตตมมีสัดส่วนของครูที่มีเชื้อสายจีนมากกว่าครูที่ไม่มีเชื้อสายจีน เป็นได้ทั้งการได้รับการปลูกฝังครอบครัวปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ครูบางคนที่มีได้มองความเชื่อเป็นที่ตั้ง แต่เลือกที่จะปฏิบัติเพราะรู้สึกสบายใจ ในขณะที่บางคนเห็นว่าเนื้อหาและแนวทางปฏิบัติในการแก้ปีซงสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยจึงเลือกปฏิบัติก็มี ส่วนครูที่ไม่มีเชื้อสายจีนมีทั้งคนที่เคยและไม่เคยปฏิบัติ คนที่เคยปฏิบัติส่วนมากจะทำได้ครั้งคราวตามแต่โอกาส ครูส่วนมากเห็นว่าศาสตร์เหล่านี้ยังคงเป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้ ส่วนเรื่องสีมงคลนั้น ครูส่วนมากมอง

ว่าเป็นกุศโลบายเพื่อให้ปฏิบัติกันอย่างถูกต้องเหมาะสมมากกว่าจะเชื่อว่าสีมีอิทธิพลต่อชีวิต อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่ส่งผลต่อความเชื่อนี้พบว่ามียุ 4 ประการ ที่สอดคล้องกับการศึกษาของ Yin Saijiao และภารตี มหาจันทร์ (2560) คือ 1) การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ส่งผลต่อความเชื่อได้ 2) ลักษณะ ลักษณะแรก คือ คนไม่มีเชื้อสายจีนจากแต่เดิมไม่มีความเชื่อแบบจีนเลย แต่เมื่อแต่งงานกับคนเชื้อสายจีนก็ได้รับอิทธิพลความเชื่อแบบจีนมา กับอีกลักษณะคือ คนที่มีเชื้อสายจีนเมื่ออาศัยอยู่ในเมืองไทย ซึมซับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ทำให้ความเชื่อแบบจีนคลายตัวลง 2) การศึกษา เมื่อได้ศึกษาพุทธเถรวาทมากขึ้นทำให้มุมมองที่มีต่อพุทธมหายานของจีนเปลี่ยนไป บางส่วนมองว่าความเชื่อเรื่องสีไม่สามารถพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ว่าส่งผลอิทธิพลกับชีวิตอย่างไร 3) การขาดการส่งต่อคติความเชื่อเรื่องนี้ให้คนรุ่นหลัง ทำให้ลูกหลานสืบทอดน้อยลง 4) รูปแบบพิธีกรรมที่เชื่อในเรื่องโชคกลางเหมาะสมกับจริตของคนไทย ทำให้คนไทยยินดีที่จะปฏิบัติตาม ส่งผลให้ความเชื่อเรื่องนี้ยังดำรงอยู่ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย : กรณีศึกษาครูชาวไทยในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ได้ค้นพบข้อมูลเชิงประจักษ์จากบทสัมภาษณ์ที่ไปขยายความต่อข้อมูลเชิงสถิติ ทำให้ทราบว่าอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เราเข้าใจว่าเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตนั้นเปลี่ยนไปลักษณะใด มีทั้งการต่อรอง กลืนกลาย และปรับตัว จนคลี่คลายมาสู่อัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่จนทุกวันนี้ แต่ไม่ได้หมายความว่าอัตลักษณ์ที่หลงเหลืออยู่จะถูกแซะแซ่ให้เบาลงจนหมดไป แต่ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกตามความคิดของผู้คน และปัจจัยแวดล้อมที่มียุคสมัยเข้ามาเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐสามารถส่งเสริมเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นจีนในแต่ละท้องถิ่นให้บรรจุอยู่ในเนื้อหาบทเรียน เพื่อส่งเสริมให้คนในพื้นที่สำนึกต่อคุณค่าทางอัตลักษณ์
2. ชุมชนคนเชื้อสายจีนสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นจีนตามประเพณีและเทศกาลจีน เพื่อทำให้คนทั้งที่มีและไม่มีเชื้อสายจีนได้มีโอกาสสัมผัสและร่วมกันสืบทอดหรือต่อยอดจากรุ่นสู่รุ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนสามารถใช้งานวิจัยเรื่องนี้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบบทเรียนได้ในหลายเนื้อหาวิชา หรือคัดเลือกเอาเฉพาะส่วนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนไปใช้ประโยชน์ สอดแทรกในเนื้อหาบทเรียนได้
2. ผู้ที่สนใจทำวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นจีนสามารถต่อยอดจากงานวิจัยนี้ได้ โดยศึกษาในขอบเขตพื้นที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น ชุมชนตลาดเก่าคลองรังสิต อำเภอธัญบุรี ชุมชนชาวจีนตลาดบางขันธุ์ อำเภอกลองหลวง หรือชุมชนชาวจีนในจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยประเภททุนวิจัยพัฒนาศักยภาพผลงานวิจัย (Fast Track) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามสัญญาเลขที่ TUFT 43/2564

เอกสารอ้างอิง

- กุลศิริ อรุณภาคย์. (2553). *ศาลเจ้า ศาลจีน ในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส.
- เกษม ปรานีธยาศัย. (2544). *ผู้ชายในครอบครัวจีน กรณีศึกษา : ครอบครัวคนจีนแต่กำเนิดในตำบลมหาชัย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เกษียร เตชะพีระ. (2537). *แลลดลายมังกร รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- ชญาณิชฐ์ เชิดธรรมธร. (2563). *ทำไมลูกหลานจีนในประเทศไทยไม่พูดภาษาจีนเหมือนประเทศอื่น*. เข้าถึงได้จาก <https://www.klangpanya.in.th/tag/chayanit-choe>
- นิโลบล วงศ์ภัทรนนท์. (2564). จากลดลายมังกร สู่เลือดข้นคนจาง : การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 29(2), 76-103.
- พิชณี สวัสดิ์ตยวงศ์. (2546). อนาคตภาษาจีนในประเทศไทย. ใน *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 41 : สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขาศรีษศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ สาขาคหกรรมศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์* (น. 425-431). กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิณวิไล ปริบุญณะ. (2555). *การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย : กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพในนวนิยายเรื่องลดลายมังกร*. (การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เพ็ญภา หมอนสอาด, (2550). *ภาพลักษณ์ของคนจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัทรกร สุวรรณจินดา และหลี่ เหมินเหลียง. (2559). การปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน : กรณีศึกษาคนไทยเชื้อสายจีน ย่านเยาวราช. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ การบริหารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร ประจำปี 2559* (น. 323-335). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2558). การสืบทอดความเป็นจีนผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนาของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย. *วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 37(1), 180-213.

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2563). *หลักสูตรโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับปรับปรุง*. ปทุมธานี : คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2561). *มองวัฒนธรรมจีนผ่าน “เลือดข้นคนจาง”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/13320/>

วันจรรย์ เดชวิสัย และนาฏกานต์ ดิลกส์. (2566). การมีปฏิสัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น*, 10(1), 83-99.

สกลกานต์ อินทร์ไทร. (2539). *การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเด็กปั๊มในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธี จันทรศรี และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2560). *ไทดำ : พลวัตวัฒนธรรม กับการธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านดนตรี*. เข้าถึงได้จาก <http://identity.bsru.ac.th/archives/3859>

อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2556). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed). New York : Harper Collins. Publishers.

- Gagne, M. & Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26(4), 331-362.
- Jenkins, R. (2004). *Social Identity*. New York : Roughtledge.
- Milton, J. E. (2004). *An Introduction to Ethnic Conflict*. Oxford : Polity.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1997). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion Referenced Test Item Validity. *Dutch Journal of Education Research*, 2, 49-60.
- Woodward, K. (2004). *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*. London : Routledge.
- Yin Saijiao และภารดี มหาจันทร์. (2560). ความเชื่อเรื่องปีศาจของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา*, 25(48), 129-150.

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยาย
โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี
เขต 2

Academic Management Strategies for Enhance Innovative Entrepreneurship
Education Opportunity Expansion School Under Suratthani Primary
Education Service Area Office 2

พรรณีภา ทับทิมทอง¹ ญาณิศา บุญจิตร² และจรัสศักดิ์ แซ่โค้ว³
Pannipa Tabtimthong, Yanisa Boonchit and Jirasak Saekhow

Received: October 19, 2024

Revised: December 25, 2024

Accepted: December 29, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม และ 3) ประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูหัวหน้าวิชาการ ครูผู้สอน จำนวนทั้งสิ้น 262 คน ได้มาโดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วนเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมและตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ด้วยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Suratthani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: 65052503001@student.sru.ac.th, Tel. 080-5292015

ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อร่างกลยุทธ์ และขั้นตอนที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม โดยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินมีค่าความเชื่อมั่น .92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม มีสภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) กลยุทธ์ การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง 32 วิธีดำเนินการ และ 3) กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมเป็นกลยุทธ์ มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ, ผู้ประกอบการนวัตกรรม, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the current and desirable conditions of academic administration to promote innovative entrepreneurs; 2) to develop academic administration strategies to promote innovative entrepreneurs; and 3) to evaluate academic administration strategies to promote innovative entrepreneurs in opportunity expansion schools. The research was conducted in 3 steps: Step 1 was to study the current and desirable conditions of academic administration to promote innovative entrepreneurs. The sample group consisted of 262 school directors, head teachers, and teachers, who were selected by proportional sampling according to grade levels. The instruments used were the current and desirable conditions of academic administration to promote innovative entrepreneur questionnaire and an interview form. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and content analysis; Step 2 was to develop academic administration strategies to promote innovative entrepreneurs and examine their suitability and feasibility by 7 experts through a workshop. The instrument used was a questionnaire on the experts' opinions on the draft strategy;

and Step 3 was to evaluate academic administration strategies to promote innovative entrepreneurs by 46 school administrators, selected purposively. The instrument used was an assessment form with a reliability of .92. Data were analyzed using percentages, mean, and standard deviations. The research results found that 1) academic administration to promote innovative entrepreneurs was currently at a moderate level, while the overall desirable condition was at the highest level; 2) academic administration strategies to promote innovative entrepreneurs consisted of 4 main strategies, 8 secondary strategies, and 32 methods; 3) academic administration strategies to promote innovative entrepreneurs were strategies with the highest level of accuracy, suitability, feasibility, and usefulness.

Keywords: Academic Administration Strategies, Innovative Entrepreneur, Opportunity Expansion Schools

บทนำ

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกมิติการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาเพื่อให้เข้ากับศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้คนได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะและสมรรถนะในการทำงานตลอดจนการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่เข้ามามีบทบาทต่อผู้คนในการใช้ชีวิตประจำวัน ที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้และการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย การจัดการศึกษาไทยจะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สร้างสรรค์นวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การให้บริการและการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยมุ่งที่ยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้มีคุณภาพและเข้าสู่สถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการแข่งขันและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

เมื่อศึกษาผลจากการวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดความสามารถการแข่งขันด้านนวัตกรรมของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ พบว่า ในภาพรวมความสามารถการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมของประเทศไทยมีค่าต่ำและค่อนข้างจะไม่มีการพัฒนา จุดอ่อนของประเทศไทย คือ ระบบการศึกษาซึ่งมีอันดับรั้งท้ายเกือบทั้งหมด สมรรถนะด้านการศึกษาของประเทศไทยในเวทีสากลยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ และมีหลายด้านที่ด้อยกว่ามาตรฐานมาก และประเทศไทยยังคงมีจุดอ่อนที่เห็นได้ชัดจนกว่ายังขาดคุณภาพของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งให้เห็นว่า สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับดัชนีนวัตกรรม ถ้าประเทศไทยขับเคลื่อนด้วยระบบนวัตกรรมเป็นหลัก จะส่งผลทำให้สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นดีตามไปด้วย ประเทศไทยมีความต้องการในการสร้าง นวัตกรรมและการเป็นผู้ประกอบการโดยปัจจัยที่เป็นข้อสังเกตคือ สภาพการเป็นผู้ประกอบการและเจ้าของบริษัทจากการใช้งานนวัตกรรม เนื่องจากผู้ประกอบการไทยคุ้นเคยกับการทำการค้าด้วยรูปแบบซื้อขายไปมากว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัย และนวัตกรรมการศึกษา, 2563)

จากสภาพความเป็นมาของปัญหาและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการศึกษาจึงตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประกอบการนวัตกรรมนั้นเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเติบโตและสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 และพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรมของผู้เรียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเติบโตและสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 46 คน ครูหัวหน้างานวิชาการ 46 คน ครูผู้สอน 726 คน รวมทั้งสิ้น 818 คน ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาด กลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) โดยกำหนดขนาดที่ระดับความเชื่อมั่น 95% รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 262 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรตามตำแหน่งเป็นเกณฑ์พิจารณาแล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา 15 คน ครูหัวหน้างานวิชาการ 15 คน และครูผู้สอน 232 คน รวมทั้งสิ้น 262 คน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ของนักวิชาการนำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกและจัดลำดับความต้องการจำเป็น ซึ่งจะก่อให้เกิดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของโรงเรียนตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างกลยุทธ์และคู่มือการดำเนินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 และประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาตรวจสอบร่างกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 46 โรงเรียน โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 46 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.56$, S.D.= 0.72) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 3.47$, S.D.= 0.67) รองลงมา คือ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{x} = 2.66$, S.D.= 0.73) และการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{x} = 2.66$, S.D.= 0.73) ตามลำดับเมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.75$, S.D.= 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{x} = 4.49$, S.D.= 0.65) รองลงมา คือ การวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 4.43$, S.D.= 0.68) และการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.39$, S.D.= 0.65) ตามลำดับ และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

2. กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 1 กลยุทธ์หลัก 2 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ด้านการจัดการเรียนการสอน 1 กลยุทธ์หลัก 2 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ด้านการวัดผลและประเมินผล 1 กลยุทธ์หลัก 2 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการและกลยุทธ์ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ 1 กลยุทธ์หลัก 2 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 รวมทั้งสิ้น 4 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง 32 วิธีดำเนินการ

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียน 1) มีความถูกต้อง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ กลยุทธ์พลิกโฉมการใช้สื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม กลยุทธ์วัดผลประเมินผลที่เน้นการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม 2) มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ กลยุทธ์วัดผลประเมินผลที่เน้นการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม กลยุทธ์พลิกโฉมหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม 3) มีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ กลยุทธ์พลิกโฉมหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม กลยุทธ์วัดผลประเมินผลที่เน้นการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม 4) ความเป็นประโยชน์

โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ กลยุทธ์พลิกโฉมการใช้สื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรม กลยุทธ์วัดผลประเมินผลที่เน้นการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

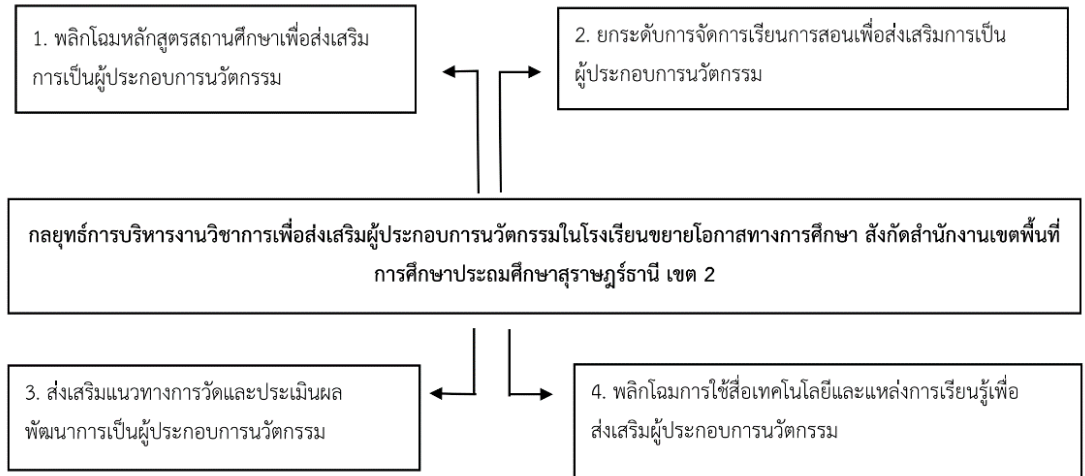
1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ โดยรวมเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตร รองลงมา คือ การวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ตามเป้าประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่ทั้งด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ ศรีพอ (2561) พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการ ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง 32 วิธีดำเนินการ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีกระบวนการดำเนินการต่อเนื่องและจะต้องมีแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการให้เป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลสูงสุดกับนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของธัญญา ชันดี และฉวี ลดาวัลย์ (2562) พบว่า 7 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) พัฒนาระบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วม 2) สร้างเกณฑ์การวัดผลประเมินผลเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ 3) พัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ 4) ส่งเสริมและพัฒนาวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน 5) สร้างภาคีเครือข่ายและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 6) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบ และกลไกการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ 7) ส่งเสริมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลิขิต เวทย์อุดม (2564) พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้สำคัญจากงานวิจัย นำเสนอตามภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์และทักษะการสังเกต
2. ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ครูมีการวัดผลประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายและเน้นการประเมินตามทักษะการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม
3. ผู้บริหารควรวางแผนปรับปรุงแนวทางการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรมของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรกำหนดหลักสูตรร่วมกับคณะครูและออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางหลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม เพื่อเป็นแนวทางให้ครูในการนำไปจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการสังเกต ทักษะการสร้างเครือข่ายทางความคิด ทักษะการทดลอง ทักษะการคิดเชื่อมโยง

2. ผู้บริหารควรจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับสถาบันอาชีวศึกษาเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียนในการประกอบอาชีพ

3. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรมและสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้สนับสนุนทุนวิจัยให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 และผู้ให้ข้อมูลจากโครงการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561*. เข้าถึงได้จาก [https://qa.vru.ac.th/pdf/2560/ใช้ลง%20Diary%20สกศ.\(06-12-61\).pdf](https://qa.vru.ac.th/pdf/2560/ใช้ลง%20Diary%20สกศ.(06-12-61).pdf)
- ธัญนิชา ชันดี และถวิล ลดาวัลย์.(2562). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, 7(25), 255-262.
- ลิขิต เวทย์อุดม. (2564). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 13(2), 403-414.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมการศึกษา. (2563). *รายงานการวิเคราะห์ระบบนวัตกรรมไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ste.or.th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *รายงานสถานการณ์การศึกษาของประเทศไทย 2560*. เข้าถึงได้จาก <http://www.onec.go.th>
- อมรรัตน์ ศรีพอ.(2561). *กลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนตามแนวคิด ทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วน ตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Role Development of Islamic Committee of the Mosque in the Lumpli
Subdistrict Administrative Organization, Phra Nakhon Si Ayutthaya District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

กิริติ มิทยัพ¹ และอภิชาติ พานสุวรรณ²
Kirati Mittayap and Apichat Pansuwan

Received: July 15, 2024

Revised: September 27, 2024

Accepted: September 27, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทคณะกรรมการอิสลาม 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลีที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการอิสลาม และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ตำบลลุมพลี เป็นแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลีจำนวน 5,790 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ได้ จำนวน 374 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.710 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าทดสอบเอฟ ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปข้อมูลผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author, e-mail: apichat_asm@hotmail.com, Tel. 094-9782426

ในภาพรวมมีบทบาทในการพัฒนาอยู่ในระดับมาก 2) เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ยกเว้นผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี ไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ตำบลลุมพลี พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรมีการประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ประชาชนได้ทราบกันอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามที่ต้องจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิด และควรมีการใช้วิธีการสื่อสาร ได้แก่ สื่อวิดีโอ สื่อเสียงตามสาย ไปยังกลุ่มเป้าหมายทุกช่วงอายุ และทุกระดับการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ได้เข้าใจตรงกัน

คำสำคัญ: การพัฒนา, บทบาทคณะกรรมการอิสลาม, องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the role of the Islamic committee; 2) to compare the opinions of the people in the area of the Lumpli Subdistrict Administrative Organization towards the role of the Islamic Committee; and 3) to present guidelines for developing the role of the Islamic Committee of the mosque in the Lumpli Subdistrict. It was the mixed-method research, divided into 2 steps. Step 1: In the aspect of quantitative research, the population studied was 5,790 people in the Lumpli Subdistrict Administrative Organization. The sample group was calculated using the Taro Yamane formula, resulting in 374 people. The research instrument was a questionnaire with an alpha coefficient of 0.710 for the entire questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test; Step 2: in terms of qualitative research, the key informants were 11 people who were purposively selected. The instrument was a semi-structured interview. Data was analyzed by creating a data summary. The research results found that 1) the role of the Islamic committee of the mosque in

the area of Lumpli Subdistrict Administrative Organization overall played a role in development at a high level; 2) different genders, ages, education levels, length of stay in the area, and occupations had different opinions on the role of the Islamic committee of the mosque in the area of Lumpli Subdistrict Administrative Organization at a statistical significance level of .05, except for respondents with different incomes who had no different opinions on the role of the Islamic committee of the mosque in the area of Lumpli Subdistrict Administrative Organization; 3) the guidelines for developing the role of the Islamic committee of the mosque in Lumpli Subdistrict found that the Islamic committee of the mosque should publicize and communicate to the public thoroughly about the criteria for violating or not complying with the Islamic religious precepts that required the name of the mosque's good people. Communication methods, such as video media and public address systems, should be used to reach target groups of all ages and all levels of education about the role of the Islamic committee of the mosque in the area so that they understood each other.

Keywords: Development, Role of the Islamic Committee, Lumpli Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การดำรงอยู่ในสังคมของชาวมุสลิม ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งหลักการศาสนาอิสลามภายใต้คำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอาน คำสอนท่านศาสนานบี Muhammad (ซอลา) ในการปฏิบัติใช้ชีวิตประจำวัน หรือการประกอบศาสนกิจมีศูนย์รวมใจของชาวมุสลิมที่สำคัญ คือ มัสยิด ซึ่งอยู่ในฐานะศูนย์กลางของชุมชนทั้งในแง่ศาสนาและการบริหาร ซึ่งบทบาทดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใด ขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารที่มีอิทธิพลเป็นหัวหน้าคณะเป็นสำคัญ ยิ่งการบริหารมัสยิดบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้นเท่าใด ความเข้มแข็งของชุมชนก็ยิ่งเพิ่มเท่านั้น (วิสุทธิ์ บิลล่าเต๊ะ, 2561)

ชุมชนลุมพลี ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน ซึ่งผู้อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 98 ของประชากรทั้งหมด ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันและสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิด

ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ปัญหายาเสพติด การพนัน การทิ้งละมادت เป็นต้น อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่ชุมชนลุมพลี ทั้งการปฏิบัติชีวิตประจำวันและการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งปัญหาดังกล่าวในพื้นที่สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 35 “(4) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนสัปปุรุชปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม (6) อำนาจความสะอาดและอบรมสั่งสอนให้สัปปุรุชประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด และ (12) ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม” (สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี, 2565; กระทรวงยุติธรรม, 2559; ราชกิจจานุเบกษา, 2540)

ในฐานะผู้วิจัยซึ่งเป็นสัปปุรุชของมัสยิดในพื้นที่ตำบลลุมพลี โดยการบริหารจัดการของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จึงต้องการศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และตัวแปรตาม คือ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เพื่อค้นหาปัญหาและแนวทางการปรับปรุงบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 จำนวน 12 ด้าน ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี ที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ตำบลลุมพลี พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลีต่อบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5,790 คน (ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียนสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566) ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 374 คน คำนวณจากสูตรทาร์ยา มาเน่ (มัทวัน เลิศวุฒิวงศา, 2564) ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี หนังสือหรือเอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยต่าง ๆ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาบทบาท เพื่อกำหนดขอบเขตในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล คำถามแบบเลือกตอบ (Check list) และตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 จำนวน 12 ด้าน ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่า IOC เท่ากับ .80 ทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.710 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าทดสอบเอฟ (การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว) ทำการเก็บข้อมูลโดยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปแจกให้กับสัปบุรุษของมัสยิดในพื้นที่ตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถามเอง

ขั้นตอนที่ 2 เสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำปกครองท้องที่ กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาอิสลาม แบ่งกลุ่มละจำนวน 3 คน และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ตำบล

ลุ่มพลี จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เชิงเนื้อหาข้อมูลที่ได้เอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มพลี ภาพรวมมีบทบาทในการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = .418) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .449) รองลงมา ได้แก่ ด้านการดูแลจันทร์และแจ้งผลการดูแลจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = .464) และด้านการอำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจ โดยถูกต้องเคร่งครัด ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .475) ส่วนด้านการจำหน่ายซื้อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 2.63$, S.D. = .878)

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ยกเว้น ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มพลี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการอำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจ โดยถูกต้องเคร่งครัด และด้านการจัดให้มีทะเบียนทรัพย์สินเอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่าย ของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริงและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิดแล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี มากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามเพศชาย

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มพลี อำเภอ

พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน 10 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย 2) ด้านการวางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย 3) ด้านการปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย 4) ด้านการสนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 5) ด้านการพิจารณาผู้มีตีมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด 6) ด้านการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอด้านการจัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดและตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง 7) ด้านการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 8) ด้านการจัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่าย ของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริงและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิดแล้วรายงานให้ 9) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี และ 10) ด้านการตรวจจันท์และแจ้งผลการตรวจจันท์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ลุมพินี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน 10 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย 2) ด้านการวางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย 3) ด้านการปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย 4) ด้านการสนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 5) ด้านการพิจารณาผู้มีตีมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด 6) ด้านการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ 7) ด้านการจัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดและตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง 8) ด้านการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 9) ด้านการจัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่าย ของมัสยิดให้ถูกต้องตรง

ความเป็นจริงและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิดแล้ว รายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี และ 10) ด้าน การดูดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ด้านระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระยะเวลาการ อาศัยอยู่ในพื้นที่ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใน พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่าง กัน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการบำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย ด้านการวาง ระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ด้านการ ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัด ในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย ด้านการสนับสนุน สับสนุนในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ ตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ด้านการพิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด ด้าน การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ และด้านการจำหน่าย ชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการ ผิดผิดหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

3. จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน เกี่ยวกับแนวทางการ พัฒนามาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดฯ จำนวน 12 ด้าน มีแนวทาง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปแนวทางการพัฒนามาบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ประเด็นบทบาท	แนวทางการพัฒนา
1. ด้านบำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้ เรียบร้อย	1. จัดทำรายการทรัพย์สินของมัสยิดแต่ละประเภทให้ชัดเจนและสำรวจตรวจ บัญชีรายการทรัพย์สินให้เป็นปัจจุบัน 2. กำหนดแนวทางการจัดเก็บรายการทรัพย์สินของมัสยิด นำรูปแบบการ จัดเก็บทรัพย์สินของส่วนราชการมาปรับใช้ 3. ควรสำรวจรายการทรัพย์สินของมัสยิดให้เป็นปัจจุบัน และจำหน่ายรายการ ทรัพย์สินที่ไม่ได้ใช้แล้วเพื่อเพิ่มพื้นที่เก็บใช้สอย 4. กำหนดอัตราค่าบริการการใช้ทรัพย์สินของมัสยิดและแสดงอัตรารายการรับ ผิดกรณีทรัพย์สินของมัสยิดได้รับความเสียหาย
2. ด้านวางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การ ดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย	1. กำหนดผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการประกอบศาสนกิจเป็นหนังสือให้ชัดเจน 2. เปิดโอกาสให้สัปบุรุษร่วมเสนอความคิดเห็นในการกำหนดแนวทาง การปฏิบัติงานในมัสยิดร่วมกัน

ประเด็นบทบาท	แนวทางการพัฒนา
	3. ส่งเสริมบทบาทอิหม่ามในการบริหารงานกิจการต่างๆ ของมัสยิด และการบริหารงานบุคคลให้เหมาะสมกับงาน
3. ด้านปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย	1. สำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวบรวมข้อมูลสะท้อนปัญหาให้คณะกรรมการฯ รับทราบ 2. ส่งเสริมวิสัยทัศน์การทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งไม่สนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งเพื่อสร้างบารมีหรือการสร้างบทบาทฐานเสียงทางการเมืองทุกระดับ
4. ด้านสนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ ตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม	1. พื้นฟูกิจกรรมวัฒนธรรมอันดีในอดีต หรือคิดค้นกิจกรรมที่ส่งเสริมความรักความสามัคคีให้แก่สัปบุรุษ เช่น กิจกรรมบรรยายศาสนธรรมในเดือนรอมฎอน กิจกรรมประกวดทำอาหาร เป็นต้น 2. ปรับรูปแบบกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เหมาะสม 3. บทบาทอิหม่ามต้องมีกลยุทธ์ในการส่งเสริมกรรมการและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสรรหาบุคลากรที่เหมาะสมมาปฏิบัติงานให้กิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ
5. ด้านพิจารณาให้มีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด	1. จัดตั้งคณะทำงานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการรับผิดชอบการพิจารณารับมุสลิมใหม่ 2. ส่งเสริมการให้ข้อมูลหลักเกณฑ์การพิจารณาการรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษให้ชัดเจน พร้อมออกเอกสารรับรองเป็นหลักฐาน
6. ด้านอำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอน ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติตามศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด	1. บทบาทอิหม่ามและคณะกรรมการทุกท่าน ควรสร้างแบบอย่างในการปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อให้สัปบุรุษปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง 2. ปรับปรุงเนื้อหาการบรรยายศาสนธรรมใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ส่งเสริมหัวข้อบรรยายศาสนธรรมที่มีความสอดคล้องกับสังคมในพื้นที่ 3. ส่งเสริมการบรรยายศาสนธรรมประจำทุกเดือน และประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษทราบเพื่อให้การปฏิบัติตามศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด 4. ส่งเสริมบทบาทอิหม่ามและคณะกรรมการทุกท่านในการลงพื้นที่รับฟังปัญหาในพื้นที่มาแก้ไขปรับปรุง
7. ด้านประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ	1. จัดตั้งคณะทำงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของการประนีประนอมข้อพิพาท 2. เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนทั้งส่วนราชการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนสัปบุรุษเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขการประนีประนอมข้อพิพาท 3. สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบ ถึงช่องทางการติดต่อหรือยื่นคำร้องขอประนีประนอมข้อพิพาท
8. ด้านจัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง	1. ส่งเสริมการสำรวจบัญชีรายชื่อสัปบุรุษเป็นประจำทุกปี เพื่อความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน 2. สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบการติดต่อหรือยื่นคำร้องขอรับบริการด้านทะเบียนสัปบุรุษ

ประเด็นบทบาท	แนวทางการพัฒนา
9. ด้านจำหน่ายข้อสัปปุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียนเมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม	1. จัดทำหลักเกณฑ์หรือระเบียบข้อปฏิบัติที่เป็นสาเหตุให้จำหน่ายข้อสัปปุรุษ เพื่อให้ทราบและระมัดระวังในการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง 2. เปิดโอกาสให้สัปปุรุษร่วมเสนอความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางด้านจำหน่ายข้อสัปปุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียนร่วมกัน
10. ด้านจัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิดแล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี	1. จัดระเบียบแยกประเภททรัพย์สินให้ชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ของการใช้จ่าย 2. เปิดโอกาสให้สัปปุรุษร่วมเสนอความคิดเห็น ประกอบการพิจารณา ในการจัดซื้อจัดจ้าง หรือต่อเติมโครงการต่างๆ ของมัสยิดที่จำเป็นต้องใช้เงินในจำนวนมาก 3. สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปปุรุษรับทราบถึงสถานะทางการเงิน สามารถตรวจสอบรายการใช้จ่ายได้
11. ด้านดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด	1. ควบคู่บทบาทด้านดวงจันทร์ฯ ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน 2. จัดตั้งคณะทำงานด้านดวงจันทร์เฉพาะคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยหรือบางจังหวัดเท่านั้น แล้วแจ้งประชาสัมพันธ์ผลการดูดวงจันทร์ให้ทราบโดยทั่วกัน
12. ด้านส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม	1. ส่งเสริมการบรรยายศาสนธรรมในวันศุกร์และตามโอกาสสำคัญให้มากขึ้น 2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ภายในมัสยิดในลักษณะกลุ่มพูดคุย 3. ส่งเสริมบุคลากรครูให้มีความรู้ความสามารถ พัฒนาสื่อการสอน ให้เหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน 4. ส่งเสริมจัดกิจกรรมที่สร้างรักความสามัคคี ในชุมชนเพิ่มเติม เช่น การแข่งขันทำอาหาร การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลีพบว่า ภาพรวมมีบทบาทในการพัฒนาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภวัฒน์ พรหมแสง และชาญยุทธ หาญชนะ (2565) พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนให้แก่สัปปุรุษของมัสยิดแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เพื่อให้สัปปุรุษมัสยิดทราบ วางระเบียบข้อปฏิบัติหน้าที่ในการนำประกอบศาสนกิจ สืบทอด เจตนารมณ์ การเผยแพร่หลักคำสอนศาสนาอิสลามที่ถูกต้องให้สัปปุรุษรับทราบ จัดทำให้มีสมุดทะเบียนสัปปุรุษประจำมัสยิด สร้างช่องทางการรับรู้การปฏิบัติศาสนกิจให้แก่ชุมชน สร้างความโปร่งใสให้สัปปุรุษของมัสยิด สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายหรือรายรับต่าง ๆ ของมัสยิดได้ และจัดการดูแลรักษาความสะอาดอาคารมัสยิด

2. เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ลุมพินีแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่รายได้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.1 ด้านที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน มีดังนี้ 1) ด้านเพศ อาจเป็นเพราะเพศหญิง มองเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้ดีกว่าและเข้าใจบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้อย่าง ลึกซึ้งเช่น บทบาทการเผยแพร่หลักคำสอนศาสนาอิสลามที่ถูกต้องให้สัปบุรุษรับทราบ บทบาทใน การบันทึกการทะเบียนทรัพย์สินฯ จัดเก็บทรัพย์สินฯ ของมัสยิดพร้อมที่จะให้สัปบุรุษตรวจสอบ เป็นต้น 2) ด้านอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 15-24 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการฯ มากกว่า ผู้ที่มีอายุ 36 ปีขึ้นไป อาจเป็นเพราะผู้ที่มีอายุน้อยมีความตั้งใจที่จะรับรู้ถึงบทบาทของคณะ กรรมการฯ จึงแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ที่มากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 3) ด้านระดับการศึกษา อาจเป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษาต่างกันมีการรับรู้ในบทบาทของคณะกรรมการฯ ตามความเข้าใจของ แต่ละคน ดังนั้น จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ ต่างกันไป 4) ด้านระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ อาจเป็นเพราะผู้ที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลลุมพินีเป็นระยะเวลาไม่นานนัก มีการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการฯ อย่าง สม่่าเสมอ จึงมีการแสดงความคิดเห็นที่มากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลลุมพินี ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน 5) ด้านอาชีพ อาจเป็นเพราะในมุมมองของผู้ที่ทำงานต่างอาชีพ อาจทำให้มี การรับรู้บทบาทคณะกรรมการฯ แตกต่างกันไป จากผลการศึกษาข้างต้น สอดคล้องกับผลการวิจัย ของอามีนา วาแนง, สุวรรณิ์ ตาเห, ตัสนิษฐ์ และอิทธิชัย สีด้า (2566) พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทขององค์การ บริหารส่วนจังหวัดยะลาต่อการพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

2.2 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพินี ไม่แตกต่างกัน เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ต่างกัน แต่มีความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ อิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพินีในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้มีความเห็น ไม่ต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของอามีนา วาแนง, สุวรรณิ์ ตาเห, ตัสนิษฐ์ และอิทธิชัย สีด้า (2566) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีทัศนคติต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วน จังหวัดยะลาต่อการพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการอิสลามฯ มีดังนี้

3.1 ด้านบำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินฯ ควรจัดทำรายการทรัพย์สินของมัสยิด

แต่ละประเภทให้ชัดเจนสำรวจตรวจสอบบัญชีรายการทรัพย์สินให้เป็นปัจจุบัน กำหนดแนวทางการจัดเก็บรายการทรัพย์สินของมัสยิดนำรูปแบบการจัดเก็บทรัพย์สินของส่วนราชการมาปรับใช้ อาจเป็นเพราะการจัดเก็บที่ผ่านมาของคณะกรรมการฯ ใช้วิธีการจัดเก็บแบบเรียบง่าย ปลอดภัย แต่ไม่เป็นระเบียบ เหมือนเช่นการจัดเก็บพัสดุของหน่วยงานราชการที่มีการจัดเก็บเป็นระบบตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส สุทธิการ, อติรส ดาราไก่อ, วิษณุ บิลล่าเต๊ะ, และ อับดุลลิต อิสลาม (2559) พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในด้านการบริหารงานภายใน ได้แก่ ขาดการจัดระบบ การบันทึก และตรวจสอบ เพื่อความโปร่งใสของคณะกรรมการมัสยิดขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องระหว่างองค์กรมัสยิด

3.2 ด้านวางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดฯ ควรกำหนดหรือมอบหมายผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการนำประกอบศาสนกิจให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ ส่งเสริมการเปิดโอกาสให้สัปบุรุษแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงทำให้ขาดการรับรู้ข่าวสารทำให้สัปบุรุษเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นเสนอแนะมีจำนวนน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพรรณ มุหะหมัด (2556) พบว่า คนในชุมชนรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตนเอง โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติศาสนกิจทำให้ได้พบปะพูดคุย ปรึกษา แลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3.3 ด้านปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจง ฯ ควรสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ลงพื้นที่รับฟังข้อเสนอแนะทั้งปัญหา รวบรวมข้อมูลสะท้อนปัญหาให้คณะกรรมการฯ รับทราบ ส่งเสริมวิสัยทัศน์การทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง อาจเป็นเพราะการเข้าสู่ตำแหน่งคณะกรรมการฯ มีวิธีการกลั่นกรองคุณสมบัติหรือการทดสอบด้านความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลลอฮ์หมาลิก หมัดหะระ (2555) พบว่า สภาพปัญหาของผู้นำโดยเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรมีพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ทักษะความเป็นผู้นำและความสัมพันธ์ที่ดี

3.4 ด้านสนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจฯ ควรมีการฟื้นฟูกิจกรรมวัฒนธรรมอันดีในอดีตหรือคิดค้นกิจกรรมที่ส่งเสริมความรัก ความสามัคคีให้แก่สัปบุรุษ เช่น กิจกรรมบรรยาย ศาสนธรรมในเดือนรอมดอน กิจกรรมประกวดทำอาหาร เป็นต้น หรือปรับรูปแบบกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น การส่งเสริมกิจกรรมรับประทานเนื้อกุรบันมื้อแรกของวันอีดีลอัฎฮา เป็นต้น อาจเป็นเพราะบทบาทอิหม่ามและคณะกรรมการฯ ขาดตัวชี้วัดความสำเร็จในการผลักดันกิจกรรมตามเป้าหมาย หรือการประเมินผลที่ชี้วัดการบริหารงาน ทำให้กิจกรรมที่ผ่านมาขาดการผลักดันหรือรักษามาตรฐานให้ดียิ่งขึ้น ไม่

สอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส สุทธิการ, อิดริส ดาราไก้, วิษณุ บิลล่าเต๊ะ และอับดุลลิต อิสลาม (2559) พบว่า แนวทางในการดูแลสัปบุรุษตามวิถีแห่งศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ได้แก่ สร้างจิตสำนึกร่วมในชุมชน กระบวนการศาสนาบำบัดพร้อมสร้างพื้นฐานด้านอาชีพ จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ในชุมชน

3.5 ด้านการพิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด เห็นควรเสนอจัดตั้งคณะทำงานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการรับผิดชอบการพิจารณารับมุสลิมใหม่ ให้มีหน่วยงานรับผิดชอบชัดเจน มีการกำหนดกระบวนการปฏิบัติงานหรือการติดต่อให้ชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมการเปิดโอกาสให้สัปบุรุษร่วมเสนอความคิดเห็นข้อมูลหลักเกณฑ์การพิจารณาการรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษพร้อมออกเอกสารรับรองเป็นหลักฐาน อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมีจำนวนน้อย ทำให้การตั้งทีมงานรับผิดชอบการพิจารณารับมุสลิมเป็นไปได้ยาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของมะรอแะห์ เล้าและ (2555) พบว่า คณะกรรมการมัสยิดร่วมเป็นองค์คณะบริหารการบริหารองค์กรมัสยิด มีการกำหนดนโยบาย หลักการ กฎ ระเบียบ กติกาต่าง ๆ ของชุมชน จัดระบบการทำงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามบทบาทความรู้ ความสามารถตามความเหมาะสม

3.6 ด้านอำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสยิดฯ ควรส่งเสริมบทบาทอิหม่ามและคณะกรรมการฯ ทุกคนให้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ส่งเสริมหัวข้อบรรยายศาสนาธรรมที่มีความสอดคล้องกับสังคมในพื้นที่ หรือควรที่จะส่งเสริมกิจกรรมบรรยายศาสนาธรรมประจำสัปดาห์ หรือประจำเดือน หรือการเตือนในสิ่งที่ผิดหลักการศาสนาอิสลามให้แก่สัปบุรุษเพื่อที่จะปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้อง อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ มีการปฏิบัติไม่เหมาะสม การตักเตือนหรือการสั่งสอนจึงขาดความน่าเชื่อถือ และด้านเนื้อหาการบรรยายศาสนาธรรม อาจเป็นเพราะการพูดในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อบริบทในสังคมชุมชนและมีผลกระทบหรือสร้างความไม่พอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของมูหัมหมัด ล่าเมาะ (2563) พบว่า การศึกษาด้านศาสนาของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ มัสยิดจึงได้จัดรูปแบบการเรียนรู้ของสัปบุรุษทุกกลุ่มคน เช่น การจัดอบรม การสอนกลางคืนในรอบสัปดาห์ การวางแผนการพัฒนาคุณภาพของคุตบะฮ์ และการใช้วิธีการตะหลิมหลังละหมาดอิชาทุกคืน และการสอดแทรกการเรียนรู้ในทุก ๆ กิจกรรม

3.7 ด้านการประนีประนอมข้อพิพาทฯ ควรเสนอจัดตั้งคณะทำงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของการประนีประนอมข้อพิพาท เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนทั้งส่วนราชการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนสัปบุรุษเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขการประนีประนอมข้อพิพาท และสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบถึงช่องทางการติดต่อหรือยื่นคำร้องขอประนีประนอมข้อ

พิพาท อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมีจำนวนน้อย เนื่องจากกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทต้องใช้บุคลากรหลายฝ่าย หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของมูห์หมัด ล่าเมาะ (2563) พบว่า เนื่องจากในชุมชนมีหลายกลุ่มหลายปัญหา คณะกรรมการชุดปัจจุบัน จึงได้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารใหม่ที่ต้องการประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนที่มีความเหมาะสมกับการบริหารมัสยิด

3.8 ด้านจัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดฯ ควรส่งเสริมการสำรวจบัญชีรายชื่อสัปบุรุษเป็นประจำทุกปีเพื่อความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบการติดต่อหรือยื่นคำร้องขอรับบริการด้านทะเบียนสัปบุรุษ อาจเป็นเพราะสัปบุรุษในชุมชนมีจำนวนมากทำให้การสำรวจไม่ทั่วถึงและบุคลากรในการสำรวจลงพื้นที่ไม่มากพอ ทำให้ข้อมูลทะเบียนสัปบุรุษอาจไม่ตรงตามความเป็นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของมูห์หมัด ล่าเมาะ (2563) พบว่า มัสยิดมีคอมพิวเตอร์แต่ขาดคนที่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ จึงเสนอให้ประสานเยาวชนที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยงานเก็บข้อมูล โดยเสนอตั้งบัณฑิตทะเบียนสัปบุรุษลงคอมพิวเตอร์ โดยได้ประสานความร่วมมือกับเยาวชนในหมู่บ้านมาช่วยบันทึกข้อมูลเพื่อสะดวกในการปรับปรุงแก้ไข

3.9 ด้านจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดฯ ควรจัดทำหลักเกณฑ์หรือระเบียบข้อปฏิบัติที่เป็นสาเหตุให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนสัปบุรุษ และเปิดโอกาสให้สัปบุรุษร่วมเสนอความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางด้านจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียนร่วมกัน อาจเป็นเพราะการจำหน่ายรายชื่อออกจากทะเบียนสัปบุรุษเป็นเรื่องอ่อนไหว และใช้กระบวนการพิจารณาสอบสวนให้ชัดเจนก่อน ทำให้การจำหน่ายรายชื่อนั้นไม่ค่อยเกิดขึ้น จำเป็นต้องรับฟังเสียงความคิดเห็นของสัปบุรุษประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอิบรอฮีม ตาเยะ (2555) พบว่า แนวทางแก้ไขปัญหการบริหารของอิหม่ามในจังหวัดนราธิวาส อิหม่ามต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำในชุมชน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ส่วนการทำงานและการบริหารของคณะกรรมการมัสยิด พบว่าอยากให้มัสยิดสุ่อประจำหมู่บ้าน ถ้ามีปัญหาในชุมชนสภาสุ่อจะหาทางแก้ไขปัญหามาในชุมชน

3.10 ด้านจัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดฯ ควรจัดระเบียบแยกประเภททรัพย์สินให้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการใช้จ่าย ส่งเสริมการเปิดโอกาสให้สัปบุรุษร่วมเสนอความคิดเห็น ประกอบการพิจารณาในการจัดซื้อจัดจ้างที่จำเป็นต้องใช้เงินในจำนวนมาก และสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบถึงสถานะทางการเงิน

สามารถตรวจสอบรายการใช้จ่ายได้ อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ มีรายการค่าใช้จ่ายในกิจการของมัสยิดจำนวนหลายรายการ ทำให้การบันทึกรายการค่าใช้จ่ายอาจไม่ครบถ้วนหรือบกพร่องไปบ้าง อีกทั้งการร่วมเสนอความคิดเห็นของสัปบุรุษที่ผ่านมามีจำนวนน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส สุทธิการ, อติริส ดาราไก่อ, วิษณุ บิลล่าเต๊ะ, และอับดุลลิต อิสลาม (2559) พบว่า สภาพปัญหาด้านการบริหารงานภายใน ได้แก่ ขาดการจัดระบบ การบันทึก และตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสของคณะกรรมการมัสยิด ขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่อง

3.11 ด้านดวงจันทร์และแจ้งผลการดวงจันทร์ฯ ควรเสนออุบายทบทวนด้านดวงจันทร์ฯ ของคณะกรรมการฯ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยจัดตั้งคณะทำงานด้านดวงจันทร์เฉพาะคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยหรือบางจังหวัดเท่านั้น แล้วแจ้งประชาสัมพันธ์ผลการดวงจันทร์ให้ทราบโดยทั่วกัน อาจเป็นเพราะในปัจจุบัน พบว่า สื่อสังคมออนไลน์นั้นมีความรวดเร็วสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้ทุกช่วงเวลา รวมทั้งการดวงจันทร์และแจ้งผลการดวงจันทร์ฯ จึงทำให้มีการเสนอแนวทางการทบทวนความเป็นไปได้ ในการยุบอำนาจหน้าที่ในด้านการดวงจันทร์และแจ้งผลการดวงจันทร์ฯ ให้แก่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยหรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการดวงจันทร์เท่านั้น อีกทั้งบทบาทอิหม่ามและมัสยิดมีการปรับตัวการแจ้งผลการดวงจันทร์ทั้งเสียงตามสายและในสื่อสังคมออนไลน์ทำให้สัปบุรุษทราบผลการดวงจันทร์โดยทั่วกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพรรณ มุหะหมัด (2556) พบว่า ผู้นำได้ส่งเสริมและให้ความรู้ อบรมบุคลากรและคณะกรรมการมัสยิดอยู่ตลอด เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพ โดยถ่ายทอดผ่านเสียงตามสายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.12 ด้านส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมฯ ควรส่งเสริมการบรรยายศาสนธรรมในวันศุกร์และตามโอกาสสำคัญให้มากขึ้น ในลักษณะจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ภายในมัสยิดในลักษณะกลุ่มพูดคุย และส่งเสริมจัดกิจกรรมที่สร้างรักความสามัคคีในชุมชนเพิ่มเติม เช่น การแข่งขันทำอาหาร การแข่งขันกีฬา เป็นต้น อาจเป็นเพราะการบริหารงานของคณะกรรมการฯ จะเน้นลักษณะกิจกรรมเชิงวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการอบรมหรือกิจกรรมที่ส่งผลต่อความรักความสามัคคีได้รับการส่งเสริมน้อย ทำให้ความรักความสามัคคีหรือความสัมพันธ์ระหว่างสัปบุรุษอาจไม่แนบแน่นมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมูหามะ แวนาซา (2562) พบว่า แนวทางในการพัฒนาเยาวชน มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านการจัดการศึกษา และด้านการจัดกิจกรรม

องค์ความรู้ใหม่

บทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี มีหน้าที่ในการบริหารงานกิจการหลากหลายด้าน การพัฒนาและส่งเสริมบทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการบริหารงานกิจการต่าง ๆ ของมัสยิด ถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับทุกคนและทุกฝ่ายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรทราบถึงบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในทุกๆ ด้าน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีบางบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อาจทำให้ผู้คนสับสน บทบาทดังกล่าวไป นั่นก็คือบทบาทในด้านประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ โดยจะพบว่าส่วนใหญ่แล้วสัปบุรุษในพื้นที่ไม่ทราบถึงอำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ ซึ่งในกรณีมีการประนีประนอมข้อพิพาท จะไปติดต่อกับผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นหลัก ดังนั้น เห็นควรที่จะเสนอจัดตั้งคณะทำงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนของการประนีประนอมข้อพิพาท เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนทั้งส่วนราชการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนสัปบุรุษเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขการประนีประนอมข้อพิพาท และสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบถึงช่องทางการติดต่อหรือยื่นคำร้องขอประนีประนอมข้อพิพาท

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี ควรมีการแสดงบทบาทให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน โดยการประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ประชาชนได้ทราบกันอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามที่ต้องจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิด ชี้แจงหลักเกณฑ์การรับอุทธรณ์กรณีถูกจำหน่ายชื่อออกจากสัปบุรุษมัสยิด รายงานการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียนต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบ

2. คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรกำหนดผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการประกอบศาสนกิจเป็นหนังสือให้ชัดเจน และจัดทำหลักเกณฑ์หรือระเบียบข้อปฏิบัติที่เป็นสาเหตุให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนสัปบุรุษ นอกจากนี้ ควรออกกฎเกณฑ์จัดตั้งคณะทำงานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการรับผิดชอบการพิจารณารับมุสลิมใหม่ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ทั้งส่วนราชการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนสัปบุรุษเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขประนีประนอมข้อพิพาท

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรมีการกำหนดแนวทางบทบาทในการทำงาน ดังนี้

1. กำหนดแนวทางการจัดเก็บรายการทรัพย์สินของมัสยิดนำรูปแบบการจัดเก็บทรัพย์สินของส่วนราชการมาปรับใช้ กำหนดอัตราค่าบริการการใช้ทรัพย์สินของมัสยิดและแสดงอัตรารายการรับผิดชอบทรัพย์สินของมัสยิดได้รับความเสียหาย
2. ส่งเสริมบทบาทอหิหมำมในการบริหารงานกิจการต่าง ๆ ของมัสยิด
3. สำรวจบัญชีรายชื่อสัปบุรุษเป็นประจำทุกปี เพื่อความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้สัปบุรุษรับทราบการติดต่อหรือยื่นคำร้องขอรับบริการด้านทะเบียนสัปบุรุษ
4. จัดระเบียบแยกประเภททรัพย์สินให้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการใช้จ่าย ส่งเสริมการเปิดโอกาสให้สัปบุรุษร่วมเสนอความคิดเห็น ประกอบการพิจารณาในการจัดซื้อจัดต่าง ๆ ของมัสยิด
5. ควรมีการใช้วิธีการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายทุกช่วงอายุ และทุกระดับการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการฯ ได้เข้าใจตรงกัน โดยอาจจะใช้สื่อวิดีโอ สื่อเสียงตามสาย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงยุติธรรม. (2559). *ป.ป.ส.ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนวิฤต “ปฏิบัติการลุมพลี” จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.oncb.go.th/Lists/ONCBNewsDispForm.aspx?ID=277&ContentTypelId=0x010400BDBF4B5C4265EB408DCA0C214087D3A4>
- พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540. (2540, 9 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 114 ตอนที่ 65 ก, หน้า 1-15.
- มนัส สุทธิการ, อติริส ดาราไก่, วิษณุ บิลล่าเต๊ะ และอับดุลลิต อิสลาม (2559). *บทบาทคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการดูแลสัปบุรุษตามวิถีแห่งศาสนาอิสลามเพื่อขจัดปัญหาการพนันและอบายมุขในชุมชน: กรณีศึกษามัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. (รายงานการวิจัย). ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

- มะรอแชะ เล้าะและ. (2555). บทบาทขององค์กรมัสยิดและอิหม่ามในการขับเคลื่อนการศึกษา
อย่างบูรณาการของชุมชนมุสลิม: กรณีศึกษา มัสยิดกมาลุลอิสลาม แขวงทรายกองดินใต้
เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาชุมชน). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัทวัน เลิศอุทวิงศา. (2564). ความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสัมพันธ์
ต่อความภักดีของพนักงานเอกชน กรณีศึกษาบริษัทจัดจำหน่ายเคมีภัณฑ์แห่งหนึ่งใน
เขตกรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มุห์หมัด ล่าเมาะ (2563) การบริหารมัสยิดภายใต้ความท้าทายด้วยหลักการอิสลาม กรณีศึกษา
มัสยิดเราะหฺมะ บ้านพ้อแดง หมู่ที่ 2 ตำบลคู อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. (วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มุหามะ แวนาชา. (2562). บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการพัฒนาเยาวชน
มุสลิมในเขตอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ระพีพรรณ มะหะหมัด. (2556). อิสลามกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิด
กมาลุลอิสลามคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม). บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ. (2561). บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต่อชุมชน. เข้าถึงได้
จาก <https://www.skthai.org/th/articles/112981>
- ศุภวัฒน์ พรหมแสง และชาญยุทธ หาญชนะ. (2565). การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของ
คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัด
หนองบัวลำภู. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(6), 236-247.
- ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียนสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2566).
สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). เข้าถึงได้จาก
<https://stat.bora.dopa.go.th/>
- สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลุมพลี. (2565). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 – 2570).
เข้าถึงได้จาก <https://lumplee.go.th>

- อับดุลลอฮ์มาลีก หมัดหะระ. (2555). การดูแลเยาวชนตามวิถีแห่งศาสนาอิสลามของผู้นำมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อามีน วาแนง, สุวรรณี ตาเห, ตัสนินท์ และอิทธิชัย สีดำ. (2566). ทศนคติของประชาชนต่อบทบาทองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลาในการพัฒนาท้องถิ่น. ใน การประชุมมหาดใหญ่/วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 14 (น. 876-891). สงขลา : มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- อิบรอฮีม ตาเยะ. (2555). บทบาทด้านศาสนาการศึกษาและการบริหารของอิหม่ามในจังหวัดนราธิวาส. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

การวิเคราะห์ศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุ ระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุของเครือข่าย เฝ้าระวังความปลอดภัย เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี

Communication Potential Analysis for Reporting Incidents and the
Surveillance and Notification Systems of the Safety Surveillance Network
of Rangsit City Municipality, Pathum Thani Province

กรรณิกา กุกุดเรือ¹ จิราพร พวงอินทร์² ภูมิพจน์ น้อมชอบพิทักษ์³ และศิลปัสฎา ศิริชัย⁴
Kannika Kukudrua, Jiraporn Poungin, Pimapot Nomchobpitak and Silsupa Sirichai

Received: September 07, 2024

Revised: December 20, 2024

Accepted: January, 14 2025

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการให้เมืองปลอดภัย โดยเฉพาะการจัดการเชิงพื้นที่ เป็นหนึ่งความท้าทายของการเติบโตของเมือง บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุและระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย รวมถึงปัญหาอุปสรรคตลอดจนแนวทางแก้ไข พื้นที่นำร่องการศึกษา คือ เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม คัดเลือกชุมชนเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง รวมทั้ง 60 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารของเทศบาลนครรังสิต เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตลาดรังสิต ชุมชนก้านน้ส้ววลย์ ชุมชนซอย 83 ชุมชนคุ้มเกล้าเจริญสุข (ไทเทย่น) และหมู่บ้านเอื้ออาทรรังสิตคลอง 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) เครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยของเทศบาลนครรังสิต มีศักยภาพในการสื่อสารแจ้งเหตุ และมีระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังต้องการเพิ่มศักยภาพดังกล่าวให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ประสิทธิภาพการสื่อสารแจ้งเหตุและระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุในพื้นที่ พบว่าเกิดจากความ

¹⁻⁴ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ; Faculty of Police Science, Royal Police Cadet Academy
Corresponding author, e-mail: earthoat@gmail.com, Tel. 090-9513456

เข้มแข็งของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยที่ประสานร่วมมือกัน และ 2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การบูรณาการบริหารจัดการงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การสนับสนุนบทบาทของเครือข่ายอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ความรวดเร็วในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสาร กลไกการแจ้งเหตุ ซึ่งส่งผลนำไปสู่ความล่าช้าในการตอบสนองหรือให้ความช่วยเหลือ ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข เช่น การวางแผนบูรณาการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพิ่มการสนับสนุนการทำงานของ อปพร. เพิ่มวงรอบของสายตรวจติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมพื้นที่ รวมถึงนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายเข้ามาช่วยในการสื่อสาร เฝ้าระวังและแจ้งเหตุ

คำสำคัญ: เครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย, ระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ, ศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุ

Abstract

Management for a safe city, especially spatial management, was one of the challenges of urban growth. This research article aimed to analyze the potential of communication for reporting incidents and the surveillance and reporting system of the safety surveillance network, including problems, obstacles, and solutions. The pilot study area was Rangsit City Municipality, Pathum Thani Province. The qualitative research was used by conducting in-depth interviews and focus group discussions. The target communities and key informants were selected, totaling 60 people, including the executives of Rangsit City Municipality, police officers, Pratunam Chulalongkorn Police Station, community leaders, and residents of 5 communities, namely Rangsit Market Community, Kamnan Sangwan Community, Soi 83 Community, Khumklao Charoen Suk (Thai Tayin) Community, and *Baan Eua Arthorn Rangsit Khlong 1*. The research results found that 1) the safety surveillance network of Rangsit City Municipality had the potential to communicate and report incidents and had an efficient surveillance and notification system. However, it still needed to increase such potential to be faster and more efficient. The efficiency of the communication and notification system in the area was found to be due to the

strength of the safety surveillance network that was coordinated; 2) problems and obstacles found were the integration of work management of related agencies, such as supporting the role of the Civil Defense Volunteer Network (CDV), the speed of police officers' work, the efficiency of communication channels, and the notification mechanism, which led to delays in response or assistance. Suggestions for solutions included planning the integration of work of related agencies, increasing support for CDV work, increasing the patrol cycle, installing CCTV cameras to cover the area, and introducing modern technology that was easily accessible to the public to help communicate, monitor, and report incidents.

Keywords: Safety Surveillance Network, Surveillance and Notification System, Potential for Communication and Notification

บทนำ

เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ชุมชนเขตเมือง มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่น เป็นทางผ่านสู่ภาคเหนือและภาคตะวันออก เป็นเมืองหน้าด่านก่อนเข้าสู่กรุงเทพฯ มีการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงาน และมีแรงงานต่างชาติจำนวนมากที่เข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพ เนื่องจากสภาพพื้นที่ตั้ง เส้นทางคมนาคมและระบบขนส่งสาธารณะที่สะดวก และใกล้สนามบิน รวมทั้งมีการลงทุนทั้งภาคอุตสาหกรรม ด้านพาณิชย์กรรมจำนวนมาก เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดไท รวมถึงมีการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ เกิดบ้านจัดสรรในพื้นที่จำนวนมากเพื่อรองรับการหลั่งไหลเคลื่อนที่ของประชาชน (ณัฐธิดา เอ็นบำรุง, 2562) ด้วยเหตุผลดังกล่าว เทศบาลนครรังสิต จึงขยายตัวสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ต้องเผชิญความไม่ปลอดภัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับการเติบโตของเมือง สะท้อนภาพชัดเจนตามสื่อสังคมออนไลน์และออฟไลน์อย่างต่อเนื่อง ในฐานะเทศบาลนครรังสิต เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นหนึ่งในเครือข่ายของกฎบัตรแห่งชาติพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพดิจิทัลและแพลตฟอร์มการบริหารจัดการย่านอัจฉริยะ ตามกรอบกฎบัตรเมืองอัจฉริยะ (Smart City Charter) ซึ่งมีมิติด้านความปลอดภัยเป็นมิติหนึ่งในการพัฒนา การพัฒนาเมืองอัจฉริยะด้านความปลอดภัย (Smart Safety) เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อการป้องกัน ฝ่าระวังอาชญากรรมและภัยอันตรายต่าง ๆ รวมถึงการจัดการความปลอดภัยในชีวิต

และทรัพย์สินของประชาชนในชุมชนอย่างเป็นระบบ (Phatphicha, L., 2020) ทั้งนี้กระบวนการสร้างเสริมความปลอดภัยในชุมชน เป็นความจำเป็นพื้นฐานด้านความปลอดภัยที่ควรดำเนินการในชุมชน เนื่องจากความปลอดภัยเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนพึงมีพึงได้ โดยประชาชนมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยอย่างปลอดภัย มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และจัดการกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้เกิดความปลอดภัย มีสิทธิที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดคืออันตราย อะไรคือปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดการบาดเจ็บและความไม่ปลอดภัย (วรวิทย์ อนันตสิทธิพงศ์, 2558) และจากการศึกษาของ Piškur, B., et al. (2014) ที่กล่าวถึงการแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการกับอาชญากรรมออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม (ก่อนเกิดเหตุ) และ 2) การมีส่วนร่วมในการปราบปรามอาชญากรรม (หลังเกิดเหตุ) และมีมุมมองเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมว่า ประชาชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากประชาชน “อยู่ตรงนั้น” และอาจจะทำให้คนร้ายตัดสินใจไม่ก่ออาชญากรรม เพราะกลัวว่าจะมีคนเห็นและนำไปสู่การจับกุมในที่สุด ตำรวจที่เป็นผู้ปกป้องที่ถูกต้อง อาจไม่สามารถป้องกันหรือควบคุมอาชญากรรมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากการ “ไม่อยู่ตรงนั้น”

คณะนักวิจัยได้ศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่เป็นทางการกับนายกเทศมนตรีนครรังสิต หัวหน้าฝ่ายป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความสงบ เจ้าหน้าที่ศูนย์ควบคุมและสั่งการนครรังสิต (Rangsit City Control and Command Center: RCC) เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาความไม่ปลอดภัยและความต้องการเชิงพื้นที่ในการแก้ไขและพัฒนา โดยเฉพาะในประเด็นประสิทธิภาพและความสามารถในการสื่อสารแจ้งเหตุ ผลการศึกษานำร่องดังกล่าว พบประเด็นปัญหา (Pain Point) และแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้คือ ความผิดพลาดในการสื่อสารแจ้งเหตุของอาสาสมัครด้านความปลอดภัย ตัวอย่างเช่น การระบุข้อมูลติดต่อผู้แจ้งเหตุ การระบุตำแหน่งหรือจุดเกิดเหตุ รวมถึงจุดสังเกตหรือลักษณะสำคัญที่สามารถช่วยเจ้าหน้าที่ค้นหาสถานที่เกิดเหตุได้ เป็นต้น รวมถึงความไม่ปลอดภัยบนท้องถนน ปัญหาการจราจร ปัญหาอัคคีภัย การเฝ้าระวังจุดเสี่ยง จุดอับ จุดล่อแหลม ในชุมชน และการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยง โดยเฉพาะบริเวณสะพานลอย ซึ่งแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่นั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการสื่อสารแจ้งเหตุให้กับอาสาสมัคร ปรับเนื้อหาการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรม ทบพวน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) เพิ่มการติดตั้ง CCTV เป็นต้น

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ชุมชนในบริบทพื้นที่จริงพบว่า นายกเทศมนตรีนครรังสิตและทีมงาน มีความมุ่งมั่นในการบริหารจัดการพื้นที่ให้มีความปลอดภัย ลดจุดเสี่ยง

อาชญากรรม ลดอุบัติเหตุ แก้ปัญหาการจราจร ด้วยการเพิ่มไฟส่องสว่าง และวางแผนติดตั้ง CCTV ให้ครอบคลุมทุกจุดเสี่ยง สำหรับการเพิ่มศักยภาพให้กับเครือข่ายเฝ้าระวังและชุมชนให้ปลอดภัยนั้น ได้วางแผนร่วมกับคณะนักวิจัยในการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย โดยมอบหมายให้หัวหน้าฝ่ายป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เป็นผู้ประสานการดำเนินงาน โดยต้องการข้อมูลด้านความสามารถในการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย รวมตลอดถึงประเด็นปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะนักวิจัยจึงมุ่งหมายดำเนินการแก้ไขปัญหาตามความต้องการเชิงพื้นที่และผู้ใช้ประโยชน์ เพื่อให้เครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยของเทศบาลนครรังสิต สามารถเฝ้าระวังชุมชนและแจ้งเหตุได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นการบริการวิชาการตามพันธกิจของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ รวมถึงนำไปใช้ในการเรียนการสอนนักเรียนนายร้อยตำรวจ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานชุมชน และในงานตำรวจควบคุมกันไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไข ของการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากชุมชนเป้าหมาย แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนที่มีจำนวนครัวเรือน 100 ครัวเรือนขึ้นไป และมีประชากรตั้งแต่ 800 คนขึ้นไป ประกอบด้วย ชุมชนตลาดรังสิต ชุมชนก้านสังวาลย์ ชุมชนซอย 83 ชุมชนคุ้มเกล้าเจริญสุข (ไทเทยีน) และหมู่บ้านเอื้ออาทรรังสิตคลอง 1

ระยะเวลาในการดำเนินวิจัยระหว่างเดือน ตุลาคม 2566 - กันยายน 2567

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังความปลอดภัยชุมชนแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารของเทศบาลนครรังสิต จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจสายงานป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ ที่มีประสบการณ์ในงาน 1 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน อปพร. ที่ปฏิบัติงานด้านการ

ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป จำนวน 8 คน และผู้นำชุมชนและประชาชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 ชุมชนดังกล่าวข้างต้น 1 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน (ชุมชนละ 4 คน)

2. การสนทนากลุ่ม จำนวน 30 คน โดยดำเนินการ 2 ครั้ง (ครั้งละ 15 คน) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย อปพร. จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย 5 ชุมชน จำนวน 20 คน (ชุมชนละ 4 คน)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะนักวิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำเครื่องมือวิจัยทุกชุดให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษา หาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item Objective Congruence: IOC) โดยเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ได้ค่า IOC=1

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารแจ้งเหตุ

2. พิจารณาคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย จำนวน 5 ชุมชน

3. ลงพื้นที่ภาคสนาม แนะนำตนเองกับผู้บริหารเทศบาลนครรังสิต ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ อปพร. ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครรังสิต ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ สร้างสัมพันธภาพ ความคุ้นเคย สร้างความเข้าใจ

4. ยื่นหนังสือขออนุญาตหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และเตรียมความพร้อมในการดำเนินกิจกรรม

5. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการ เผ่าระวังความปลอดภัยชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากบริบทจริง ณ ปัจจุบัน เกี่ยวกับศักยภาพของเครือข่ายเผ่าระวัง และระบบการสื่อสารแจ้งเหตุ

6. การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อฉายภาพให้กลุ่มเป้าหมายเห็นความสามารถในการสื่อสารแจ้งเหตุของเครือข่ายเผ่าระวังความปลอดภัย และระบบเผ่าระวังและแจ้งเหตุ

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะนักวิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตีความ (Interpretation) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator Triangulation) นำข้อมูลที่ได้สร้างข้อสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ประเด็นศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ พบว่า เครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยของเทศบาลนครรังสิต มีศักยภาพในการสื่อสารแจ้งเหตุ และมีระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุที่มีประสิทธิภาพ โดยส่วนใหญ่สื่อสารแจ้งเหตุใน 2 รูปแบบคือ 1) สื่อสารด้วยวาจา (Verbal) ผ่านช่องทางหลัก คือการพูดคุยผ่านโทรศัพท์มือถือกับสายด่วน 191 และการพูดคุยแบบเผชิญหน้าตัวต่อตัวเพื่อแจ้งเหตุกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ควบคุมและสั่งการของเทศบาลนครรังสิต (Rangsit City Control and Command Center: RCC) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน หรือนิติบุคคลของหมู่บ้าน เพื่อให้ดำเนินการประสานต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 2) สื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตบนสมาร์ทโฟน ด้วยการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ทั้งไลน์ส่วนตัวและไลน์กลุ่ม รวมทั้ง Line Official Account (Line OA) ศูนย์ควบคุมและสั่งการนครรังสิต และมักใช้การสื่อสารในรูปแบบของการพิมพ์ข้อความ การแนบไฟล์ภาพ หรือวิดีโอของเหตุการณ์ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ ดังนี้

“...พี่ก็จะแจ้ง 191 หรือไปที่เทศบาลหรือ สน. แจ้งด้วยตัวเอง ถ้าเป็นเหตุที่ไม่เร่งด่วนนะ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

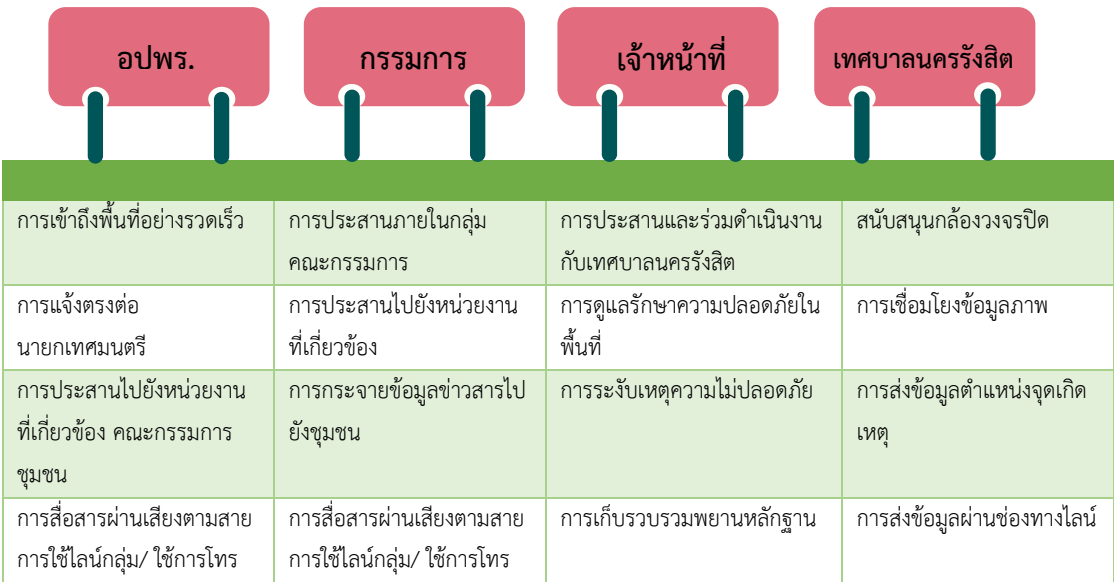
“...ส่วนมากก็จะโทรศัพท์ค่ะ...ถ้าเป็นอุบัติเหตุหรือร้ายแรงภายในชุมชนหรือบ้านบริเวณใกล้เคียงที่เกิดเหตุก็จะแจ้งตำรวจ 191 หรือสน. ใกล้เคียงให้มารับเหตุ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...ใช้ช่องทางไลน์เป็นหลัก...หลักการคือเข้าจุดเกิดเหตุก่อน ถ้าดำเนินการเองได้ก็จะดำเนินการ หากไม่ไหว ก็จะแจ้งกับทางเทศบาล ไลน์กลุ่ม...การตอบสนองถือว่าเร็ว อย่างถ้าเจ้าหน้าที่ไม่เห็นโดยตรง จะมีบุคคลอื่น ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอยู่ในไลน์กลุ่มอยู่แล้วประสานดำเนินการ สั่งการได้ง่าย...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...เราจะสื่อสารไปยังกลุ่มคนว่าตอนนี้มีเหตุด่วน เหตุร้ายนะ เราจะใช้ระบบไลน์กลุ่มทั้งกรรมการและลูกบ้าน...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

ในด้านการเฝ้าระวังและแจ้งเหตุในพื้นที่ชุมชนของเทศบาลนครรังสิต มีกระบวนการในการประสานงานและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นระบบที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมใน 2 แนวทางด้วยกันคือ 1) การแจ้งไปยังสายด่วนหรือหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง และ 2) การแจ้งประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน หรือนิติบุคคล ซึ่งจะรับผิดชอบดำเนินการและประสาน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ในบางกรณีอาจดำเนินการแก้ไขหรือช่วยเหลือเบื้องต้น แล้วจึงแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าดำเนินการ รวมทั้งการแจ้งเหตุให้บุคคลในพื้นที่ทราบ โดยใช้เสียงตามสาย และมีการใช้ระบบกล้องวงจรปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งศักยภาพของระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ สะท้อนได้จากเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยในการประสานและดำเนินการ ตามแผนภาพ

ภาพที่ 1 การประสานและการดำเนินการของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย

จะเห็นได้ว่าศักยภาพของการสื่อสารแจ้งเหตุ ระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ที่ทำให้สามารถป้องกันดูแลสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้น เกิดจากความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยของพื้นที่ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การรวมกลุ่ม การสอดส่องดูแล ในการเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ทำให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในด้านการติดต่อสื่อสารและประสานงาน 2) การเตรียมความพร้อมในการเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ รวมถึงหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือหลังเกิดเหตุ มีความพร้อมของเครื่องมืออุปกรณ์ และความชำนาญในการตอบสนองเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน 3) มีช่องทางในการสื่อสารและการประสานงานที่หลากหลาย อาทิ กลุ่มไลน์ของชุมชนและเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ที่ช่วยกันเฝ้าระวังเหตุความไม่ปลอดภัยในพื้นที่ ตลอดจนป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ช่องทางการแจ้งเหตุ อีกทั้งยังมีช่องทางการรับเรื่องของศูนย์ควบคุมและสั่งการนครรังสิต (Rangsit City Control and Command Center: RCC: RCC) ที่สามารถส่งข้อมูลและตำแหน่งที่เกิดเหตุ 4) มี

ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนที่ดีและเข้มแข็ง บุคคลในชุมชนรู้จักกันเป็นอย่างดีและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการเฝ้าระวังอาชญากรรม และ 5) การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการติดต่อประสานงาน ทำให้สามารถส่งต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถเข้าถึงพื้นที่และช่วยเหลือได้ทันเหตุการณ์

2. ประเด็นปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไข ของการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ มีดังนี้

2.1 ปัญหาและอุปสรรค

1) การบริหารจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เทศบาลนครรังสิต สถานีตำรวจ หรือชุมชน ในการวางแผนการบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งต่างมีผลทำให้การสื่อสารแจ้งเหตุไม่ได้รับการตอบสนองอย่างทันท่วงที หรือเกิดความล่าช้าของการเข้าถึงที่เกิดเหตุ รวมตลอดถึงข้อจำกัดของหน่วยงาน ในด้านกลไกการแจ้งเหตุ ที่ไม่มีการบูรณาการการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการทำงานหลายขั้นตอน หรือมีรายละเอียดการปฏิบัติมาก หรือไม่มีระบบการเชื่อมโยงข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินการ

2) การสนับสนุนบทบาทการทำงานของ อปพร. เช่น มิติด้านนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดการอำนวยความสะดวกในการทำงาน และความต่อเนื่องในการสนับสนุนการทำงาน จากการปรับเปลี่ยนผู้บริหารหรือนโยบายการบริหาร รวมถึงการสนับสนุนสวัสดิการที่สร้างแรงบันดาลใจในการทำงานให้กับ อปพร. ในพื้นที่ และความต้องการในการเพิ่มศักยภาพของบุคลากร และการลงทุนด้านเครื่องมือ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ตอบสนองเหตุฉุกเฉินในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่พบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ ทั้งจากสภาพการจราจรที่มีความหนาแน่น ช่องทางในการติดต่อประสานงาน ความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับหลายหน่วยงาน หรือโครงสร้างของระบบ ทำให้ยากต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องการให้เทศบาลนครรังสิตติดตั้งกล้องวงจรปิดเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในติดตาม วิเคราะห์ และเก็บเป็นข้อมูล รวมถึงการแบ่งปันข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังและระงับเหตุอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องการให้มีการกำหนดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อรักษาความลับและความปลอดภัยของข้อมูลและบุคคลที่ให้ข้อมูล

4) ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสาร อาทิ การไม่สามารถติดต่อประสานงานหรือแจ้งเหตุได้ตามข้อมูลหรือหมายเลขโทรศัพท์ที่ให้ไว้ ความสามารถในการให้ข้อมูลของบุคคลในเหตุการณ์ การสื่อสารที่มีหลายระดับในกลุ่มไลน์ ส่งผลทำให้เกิดความล่าช้าในการสื่อสารและแจ้งเหตุ และนำไปสู่ความล่าช้าในการตอบสนองหรือให้ความช่วยเหลือ ได้มีการนำเสนอการใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ โดยให้เชื่อมโยงฟังก์ชันการทำงานกับศูนย์ควบคุมและสั่งการนครรังสิต ให้ครอบคลุมความสามารถในการแจ้งเหตุอาชญากรรม เหตุฉุกเฉินด้านสุขภาพและชีวิต รวมถึงเหตุการณ์ทั่วไป เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามาช่วยเหลือและระงับเหตุได้ทันทั่วทั้งพื้นที่ โดยการมีระบบการสื่อสารแจ้งเหตุที่สามารถขอความช่วยเหลือฉุกเฉินหรือ SOS (Save Our Souls) ที่เข้าถึงได้โดยง่าย ไม่ซับซ้อน สะดวกต่อการใช้งาน การตอบสนองที่รวดเร็ว มีระบบลงทะเบียนข้อมูลผู้แจ้งเหตุ เพื่อป้องกันการแจ้งซ้ำว่เท็จ หรือผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้แจ้งเหตุ มีฐานข้อมูลกลางเพื่ออำนวยความสะดวกในการแจ้งเหตุ พร้อมผู้รับผิดชอบข้อมูลตั้งแต่ต้นทางตลอดจนถึงปลายทาง ด้วยระบบการสื่อสาร 2 ทาง คือตอบรับการแจ้งเหตุและการแจ้งผลลัพธ์หลังปฏิบัติ

ประเด็นปัญหาและอุปสรรค ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ อาทิ

“...พวกพี่ก็เป็นประชาชนคนนึงในเขตเทศบาลเมือง พวกพี่ก็ต้องมีส่วนร่วมในการคิดสิ ไม่ใช่ว่าคุณไปเอาใครก็ไม่รู้ บริบทชุมชนนั้นอาจจะไม่ตรงกับบริบทชุมชนพี่ก็ได้... ต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกกระดับชั้นตั้งแต่แรก...พื้นที่ของพวกพี่นี่การเมืองระดับท้องถิ่นมันแรงมาก พอคนมาใหม่ก็ต้องเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ พอคนมาใหม่ 4 ปี มันแปดเดือนนะ กว่าจะเข้ารูปเข้ารอย ปีครึ่ง 2 ปี แป๊บเดียว ปัญหาอย่างนึงคือเรื่องของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างคนทำงาน...แต่ถามถึงคนที่ได้รับผลกระทบคือใคร ก็ประชาชนอย่างเรา...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ไม่ค่อยสนับสนุนระบบ อปพร. เพราะมีทีมเหยี่ยวเวหาอยู่เป็นอาสาสมัครเหมือนกัน...เหยี่ยวเวหาไม่มีสังกัด แต่ อปพร. มีสังกัดกับเทศบาล ไม่ได้สังกัดกระทรวง พอผู้บริหารไม่ค่อยให้ความสนใจ บทบาทเลยน้อยลง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...ติดต่อ สภ.๗ เจ้าหน้าที่กว่าจะส่งเข้ามา ช้ามาก...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...แบบว่า มันจะมาเข้าไปนิดนึง ไม่ทันใจ มันก็เรื่องปกติอยู่แล้วว่า บางทีเค้ารดติดบ้าง การจราจรติดขัด ถ้าเกิดเหตุตอนเย็นอย่างเนี้ยไม่ต้องพูดถึงเลย บางทีอยู่เส้นรังสิต-นครนายกเนี่ยมันติดมาก ติดมาก ๆ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...โทรศัพท์มีเป็นบางครั้งที่ติดต่อไม่ได้ ไม่ได้บ่อย...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

“...มีบางท่านไม่ค่อยอ่านไลน์ แบบทำงานอยู่ นาน ๆ จะอ่านสักที แล้วเหตุการณ์
มันก็ผ่านไปแล้ว ถูกแก้ไขแล้วอะไรแบบนี้ บางคนเพิ่งจะมาอ่านไลน์...” (ผู้ให้ข้อมูลที่

6)

“...มีการรับสายช้า อย่างคราวที่เกิดเหตุคนคลุ้มคลั่ง ...” (ผู้ให้ข้อมูลที่ 7)

“...มันเป็นเบอร์แบบต้องต่อภายในอะไรอย่างนี้ กว่าจะถึงข้า...” (ผู้ให้ข้อมูลที่ 8)

2.2 แนวทางแก้ไข

1) เทศบาลนครรังสิต ควรสนับสนุนการทำงานของ อปพร. อย่างต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพกำลังคน เริ่มต้นตั้งแต่คัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมทางด้านร่างกาย ความสามารถเข้าถึงและเข้าใจในระบบการทำงาน ฝึกอบรมส่งเสริมด้านความรู้และทักษะที่จำเป็น อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ รวมถึงควรลงทุนในเครื่องมือ และเทคโนโลยีที่ตอบสนองเหตุฉุกเฉินในพื้นที่ได้ เช่น โดรน การพัฒนาช่องทางขอความช่วยเหลือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน การแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ความเชื่อมโยงถึงกันของระบบและความสามารถในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จำเป็น เช่น ตำแหน่ง เส้นทาง การเข้าถึง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าถึงจุดเกิดเหตุได้อย่างรวดเร็ว หรือทำงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) การเพิ่มวงรอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในการดูแลตรวจตราพื้นที่ ชุมชน การติดตั้งตู้แดงเพิ่มเติม การเชื่อมโยงระบบแจ้งเตือนภัยภายในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ต้องรอให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ทำการกระจายข่าว รวมถึงการใช้เทคโนโลยีหรือ เครื่องมือที่ทันสมัยในการสื่อสาร ติดตาม วิเคราะห์ และเก็บข้อมูล เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ประโยชน์ในการเฝ้าระวังและระงับเหตุให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบเฝ้าระวังและ แจ้งเหตุ รวมถึงเพิ่มศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุไปด้วยพร้อมกัน โดยให้เชื่อมโยงฟังก์ชันการทำงาน กับศูนย์ควบคุมและสั่งการนครรังสิต (ศูนย์ RCC) ครอบคลุมความสามารถในการแจ้งเหตุ อาชญากรรม เหตุฉุกเฉินด้านสุขภาพและชีวิต รวมถึงเหตุการณ์ทั่วไปอื่น ๆ ได้ เพื่อให้การ ประสานงานเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว สามารถช่วยเหลือผู้แจ้งเหตุได้อย่างทันท่วงที เน้นการใช้งาน หรือแจ้งเหตุได้ง่าย และให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล

ประเด็นแนวทางแก้ไข ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ อาทิ

“...ควรมีการทำโครงการ หรืองานต่าง ๆ ต่อเนื่อง ไม่ใช่ว่าเปลี่ยนนายก ทุกอย่างก็หยุด ควรมีการรันต่อในโครงการดี ๆ ที่ประชาชนได้ประโยชน์...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...อยากให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพด้านตัวบุคคล ไม่ควรฝึกทฤษฎีอย่างเดียว ควรฝึกปฏิบัติด้วย ฝึกซ้ำ ๆ บ่อยๆ...มีการตรวจสอบและฝึกซ้อมการเผื่อระวังให้มากขึ้น ตามระดับความรุนแรงของเหตุการณ์ ต้องเน้นให้บุคคลกรเกิดความปลอดภัยด้วยนะ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...ในอนาคต...เราจะมีโดรน ในการบินลาดตระเวนแล้วก็ดูพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงของเมือง เช่น ป้าย โฆษณา เช่น รถติดซ้ำซาก น้ำท่วมซ้ำซากว่าทำไมถึงมีเป็นแบบนี้...แล้วก็เป็นการเก็บ Database เชิงลึกของกายภาพ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...อยากให้มีตำรวจเข้ามา ตู๋แดง เพราะว่าผมเผื่อระวังกันอย่างเดียวนะ บางพวกก็เกรงกลัว บางพวกส่วนใหญ่ก็จะไม่เกรงกลัว ถ้ามีตู๋แดงเข้ามามันก็จะตึงอย่างนึงสำหรับว่าพวกที่มาก่ออาชญากรรมเนี่ยมันจะได้เกรงกลัว...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...ก็อย่างที่ผมว่าไปเนี่ย อยากให้มีตู๋แดงแต่เขาดำเนินขอไปแล้ว แต่จะมาติดตั้งเมื่อไหร่ก็ไม่รู้...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

“...ถ้าเกิดมีแอปพลิเคชันขึ้นมา ไม่ต้องไปผ่านหลายขั้นตอน มันจะไวกว่า...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพในการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเผื่อระวังและแจ้งเหตุ การที่เครือข่ายเผื่อระวังความปลอดภัย ในพื้นที่เทศบาลนครรังสิต ใช้รูปแบบการสื่อสารแจ้งเหตุทั้งในรูปแบบการสื่อสารด้วยวาจา ผ่านโทรศัพท์มือถือและแบบเผชิญหน้า และการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ทำให้การสื่อสารแจ้งเหตุนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับข้อมูลการศึกษาของนิภาพร สงคำ (2560) ที่กล่าวไว้ว่า การติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี (Technologies Communication) เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร ทั้งเรื่องความสะดวกรวดเร็ว ความสามารถสื่อสารได้อย่างกว้างขวาง ทั้งด้านข้อมูลและบุคคล ส่วนในด้านระบบเผื่อระวังและแจ้งเหตุ เทศบาลนครรังสิต มีกระบวนการดำเนินการและการประสานไปยังสายด่วนอปพร. สถานีตำรวจ ประธานชุมชน หรือช่องทางของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งกระบวนการ

ประสานและดำเนินการของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยดังกล่าว ได้รับความร่วมมือจาก อปพร. และประชาชนเป็นอย่างดี ถือเป็นความเข้มแข็งที่สำคัญของชุมชน ดังที่ชโรชัย ชัยวิลาส, พรณรจน์ แก้ววิเศษ, มณิรัตน์ คำอินทา, อัยยาดดา แก้วกำแพง และนันทพันธ์ คคคง (2565) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มอาสาสมัครกับประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ สามารถสร้างความอุ่นใจให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ มีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน และทราบบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี แม้แต่ภาครัฐยังจำเป็นต้องพึ่งพาการทำงานของ อปพร. เพื่อแบ่งเบาภาระการทำงาน

นอกจากนี้ ระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุในพื้นที่ชุมชน ยังได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างดี โดยเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จะมีการประสานดำเนินงานร่วมกับเทศบาลนครรังสิต ในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานจากกล้องวงจรปิด เชื่อมโยงข้อมูลภาพ ส่งข้อมูลตำแหน่งจุดเกิดเหตุ หรือตำแหน่งที่ต้องการข้อมูล เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของระบบและวิธีดำเนินการที่ดีของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยในพื้นที่เทศบาลนครรังสิต ดังการศึกษาวิจัยที่สนับสนุนแนวทางการดำเนินการนี้ของดวงอนุชา บุตรชาติ (2564) ที่พบว่าในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน การสื่อสารและประสานงานที่ทันท่วงที มีการส่งข้อมูลภาพ ระบุตำแหน่งที่แม่นยำของผู้เผชิญเหตุ หรือพบเห็นเหตุการณ์เป็นคนแรก จะช่วยอำนวยความสะดวก และเพิ่มความรวดเร็วในการช่วยเหลือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถไปยังจุดเกิดเหตุได้อย่างรวดเร็ว ลดเวลาที่ต้องใช้ในการค้นหาตำแหน่งที่แน่นอน และยังช่วยจัดสรรอุปกรณ์ในการช่วยเหลือ เช่น ยานพาหนะ อุปกรณ์ช่วยชีวิต หรือทีมงาน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด ช่วยลดความเสี่ยงและความสูญเสีย รวมถึงข้อมูลตำแหน่งที่แม่นยำยังช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถประสานงานร่วมกันได้ดีขึ้น

ทั้งนี้ระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นอย่างยิ่งต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามที่เครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยเทศบาลนครรังสิต มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการติดต่อประสานงาน อาทิ กลุ่มไลน์ของชุมชนและเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ทำให้สามารถส่งต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว หน่วยงานต่าง ๆ สามารถเข้าถึงพื้นที่และช่วยเหลือได้ทันเหตุการณ์ ช่วยเพิ่มความสามารถในการป้องกันและรับมือได้ทันเวลา ทำให้ประชาชนรู้สึกอุ่นใจและปลอดภัยมากขึ้น ตามที่ทรงพล สิมาร์ตัน (2562) กล่าวไว้ว่า การตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินได้ทันเวลา ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและความมั่นใจในสังคม ประชาชนจะรู้สึกปลอดภัย สงบสุขในการดำรงชีวิตประจำวัน และช่วยสร้างสังคมที่เข้มแข็งพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไข

2.1 ในการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ของเทศบาลนครรังสิต มีประเด็นท้าทาย ในด้านโครงสร้างของระบบ รวมถึงข้อจำกัดของหน่วยงาน เครื่องมือ ระบบกลไก ในการสื่อสาร ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสาร การติดต่อประสานงาน รวมตลอดจน ความสามารถในการให้ข้อมูลของบุคคลในเหตุการณ์ ที่ส่งผลต่อความล่าช้าในการสื่อสารแจ้งเหตุ นับเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญเพื่อเพิ่มศักยภาพของการสื่อสารแจ้งเหตุอีกทางหนึ่ง ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของณัชชา ศิริธนาธร (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของการสื่อสารแจ้งเหตุ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจ ระดับความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งประเด็นปัญหาเรื่องการบูรณาการบริหารจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขาด การวางแผนและการทำงานร่วมกัน ความซ้ำซ้อนในการทำงานของแต่ละหน่วยงานรวมถึงขาดการ สนับสนุนบทบาทของเครือข่าย ทั้งที่ทุกภาคส่วนได้มีการดำเนินการตามระบบบริหารจัดการภาครัฐ ในการให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ทั้งด้านวิชาการและการสร้างนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาและ เสริมสร้างศักยภาพคนก็ตาม ซึ่งการสร้างศักยภาพจากการมีส่วนร่วมนั้น Atinga, R. A., Agyepong, I. A. & Ekena, R. K. (2019) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ชุมชน ที่ได้รับอิทธิพลจากความสามารถของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความพยายาม บางอย่างเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน และสุธาวี กลิ่นอุบล (2562) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของ ชุมชน อาทิ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วม ในผลประโยชน์และการประเมินผล มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน

2.2 แนวทางแก้ไขการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ มีประเด็น สำคัญคือ ในส่วนของอปพร. ที่ต้องการให้เทศบาลนครรังสิตเพิ่มศักยภาพ โดยสนับสนุนให้มีการ ฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จัดการฝึกซ้อมการเฝ้าระวังตามระดับความรุนแรงของ เหตุการณ์ การฝึกอบรมส่งเสริมด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของกริช ฤทธิสี, สังคม ศุภรัตน์กุล, ธนภฤต ทูริสุทธิ์ และพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ (2560) ที่กล่าวถึงการสนับสนุนการปฏิบัติงานของ อปพร. จะเป็นความรวดเร็วในการตอบสนองของระบบเฝ้าระวังที่จะทำให้ประชาชนรู้สึกมั่นใจว่าจะ ได้รับความช่วยเหลือในเวลาที่ต้องการ ลดความเสียหายและความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ รู้สึกปลอดภัยว่าความช่วยเหลือจะมาถึงที่พื้นที่ที่จำเป็น มีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น ดังนั้น จึงควรมีการเสริมสร้างทักษะและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับ อปพร. อย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ในการเพิ่มศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามาช่วยเหลือและระงับเหตุได้ทันทั่วถึง ด้วยการเสนอให้มีระบบการสื่อสารแจ้งเหตุที่สามารถขอความช่วยเหลือฉุกเฉินหรือ SOS ที่เข้าถึงได้โดยง่าย ไม่ซับซ้อน สะดวกต่อการใช้งาน การตอบสนองที่รวดเร็ว มีระบบลงทะเบียนข้อมูลผู้แจ้งเหตุ เพื่อป้องกันการแจ้งซ้ำซ้อน หรือผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้แจ้งเหตุ มีฐานข้อมูลกลางเพื่ออำนวยความสะดวกในการแจ้งเหตุ พร้อมผู้รับผิดชอบข้อมูลตั้งแต่ต้นทางตลอดจนถึงปลายทาง ด้วยระบบการสื่อสาร 2 ทาง คือตอบรับการแจ้งเหตุและการแจ้งผลลัพธ์หลังปฏิบัติ สอดคล้องกับข้อค้นพบของปวีณา ลิ้มปิติปการ, พัจณา ธาณี, ปณีย ชื่นทัพไทย และปณิตา สุขุมาลัย (2565) ที่ศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบการสื่อสารแบบ Real time จะทำให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือทันเวลาอย่างเหมาะสม

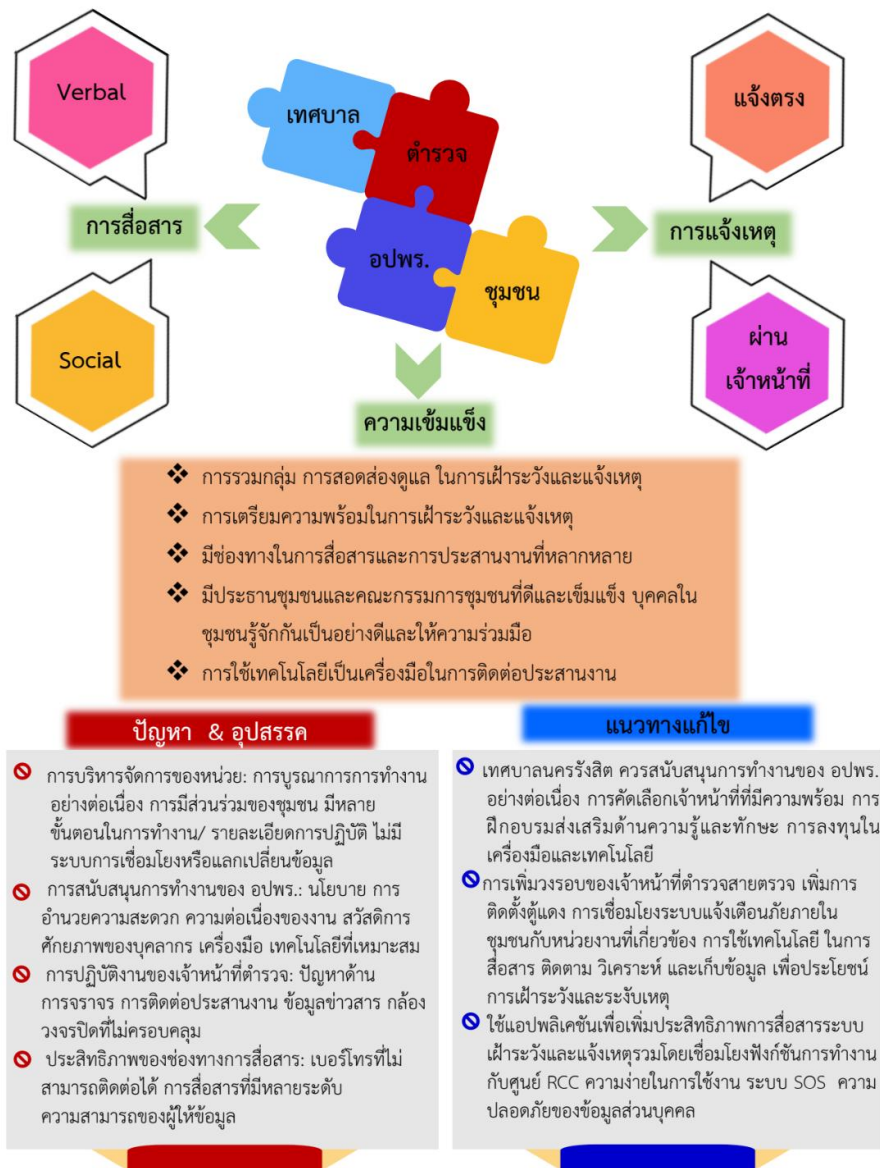
อีกหนึ่งประเด็นที่มีการเสนอแนะแนวทางแก้ไข คือการใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ และการสื่อสารแจ้งเหตุ โดยเสนอให้คำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลและผู้แจ้งเหตุด้วย ข้อมูลส่วนตัวผู้แจ้งเหตุต้องเป็นความลับ ผู้สามารถเข้าถึงต้องจำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสิ่งสำคัญยิ่ง คุณสมบัติของระบบแจ้งเหตุฉุกเฉินควรมีประสิทธิภาพในการรักษาความลับของข้อมูล และมีความปลอดภัยสูง โดยการบริหารจัดการระบบข้อมูล ต้องกำหนดบุคคลผู้มีสิทธิเท่านั้นที่จะสามารถเข้าถึงหรือเรียกดูข้อมูลได้ ร่วมกับการควบคุมการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นความลับ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบส่วนตัว และสามารถดำเนินการได้ทันทีทันใด ดังการศึกษาวิจัยของนฤมล อมรรัตน์ วิทยา และจรัส อติวิทยากรณ์ (2564) และอรรธรณ น้อยวัฒน์ (2556) ที่กล่าวสอดคล้องกันว่า ระบบไม่ควรเปิดเผยข้อมูลกับผู้ไม่มีสิทธิเข้าถึง ไม่ให้ผู้ไม่มีสิทธิเข้ามาล่วงรู้ เปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูล เป็นการสร้างความเชื่อมั่นกับผู้แจ้งเหตุว่าจะได้รับความปลอดภัย

นอกจากนี้ ในส่วนข้อเสนอแนะเรื่องการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการติดต่อสื่อสาร การเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ นั้น สอดคล้องกับการดำเนินการในหลายประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ หรือญี่ปุ่น ที่จะมีข้อความฉุกเฉินเตือนภัยจากทีมรัฐบาล หรือส่งตรงจากนายกรัฐมนตรี ถูกส่งผ่านระบบ Cell Broadcast ที่เป็นวิธีการส่งข้อความผ่านระบบเครือข่ายมือถือไปยังผู้ใช้โทรศัพท์มือถือหลายคนในพื้นที่ในเวลาเดียวกัน (นริศา สุขะมานนท์, 2564) ส่วนกรณีใช้การใช้แอปพลิเคชันในการเชื่อมโยงฟังก์ชันการทำงานกับศูนย์ควบคุมและสั่งการนครรังสิต (Rangsit City Control and Command Center: RCC, RCC) นั้น คณะนักวิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวเพื่อ

ดำเนินการในส่วนของแอปพลิเคชันที่มีการเชื่อมโยงกับศูนย์ RCC ซึ่งจะได้มีการนำเสนอบทความวิจัยเกี่ยวกับแอปพลิเคชันเฝ้าระวังและแจ้งเหตุต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการสื่อสารแจ้งเหตุ และระบบเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ ของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี รวมถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข คณะนักวิจัยรวบรวมข้อมูลเสนอเป็นองค์ความรู้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารเทศบาลนครรังสิต ควรมีนโยบายขับเคลื่อนการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ด้านการสื่อสารแจ้งเหตุ การเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ เพื่อเป็นการป้องกันรวมถึงลดการลดความรุนแรงของเหตุการณ์ในพื้นที่
2. ผู้บริหารเทศบาลนครรังสิต ควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะการบริหารสถานการณ์เบื้องต้นให้กับเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย
3. ผู้บริหารเทศบาลนครรังสิต ควรมีนโยบายต่อยอดพัฒนาศูนย์เตือนภัยออนไลน์ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศประจำท้องถิ่น ให้เชื่อมโยงและครอบคลุมทุกหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและเน้นการเข้าถึงได้ของประชาชนทุกระดับ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การนำข้อมูลด้านความเข้มแข็งของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านการสื่อสารแจ้งเหตุ การเฝ้าระวังและแจ้งเหตุของเทศบาลนครรังสิต ในด้านความร่วมมือ การเตรียมความพร้อม การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงระบบการบริหารจัดการของชุมชน ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการดำเนินการในการเฝ้าระวังและแจ้งเหตุในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป
2. นำข้อมูลการดำเนินการ ช่องทางการติดต่อประสานงานของเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัย ไปใช้ในการวางแผนป้องกันปราชัย ทั้งเหตุอาชญากรรม อุบัติภัย และการเจ็บป่วย ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่กู้ภัย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เพื่อเพิ่มศักยภาพในการป้องกันเหตุและการเข้าช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้มีที่มาจากโครงการวิจัยและนวัตกรรมเรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการจัดการสื่อสารแจ้งเหตุ เพื่อเพิ่มศักยภาพเครือข่ายเฝ้าระวังความปลอดภัยจากฐานราก ของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งเป็นหนึ่งภายใต้แผนงาน การเพิ่มมูลค่าด้านระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund; FF) จาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย

และนวัตกรรม (สกว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ซึ่งคณะนักวิจัยขอขอบพระคุณ ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ รองผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ผู้บังคับบัญชา และคณะกรรมการส่งเสริมคุณภาพการวิจัยและนวัตกรรม โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ที่ให้โอกาสและสนับสนุนให้การดำเนินโครงการสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะนักวิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ขอบคุณนายกเทศมนตรีนครรังสิต และผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์และเสียสละเวลาเข้าร่วมโครงการ ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กริช ฤทธิสี, สังคม สุภรัตน์กุล, ธนกฤต ทิริสุทธิ์ และพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2560). การกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(39), 101-110.
- ชโรชัย ชัยวิลาศ, พรณรจน์ แก้ววิเศษ, มณีรัตน์ คำอินทา, อัยยดา แก้วกำแพง และนนทพันธ์ คตคง. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(9), 427-437.
- ณัชชา ศิริธนาธร. (2563). *เอกสารคำสอนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. เข้าถึงได้จาก <https://e-book.npru.ac.th/?act=MDEwMF9ib29rX2RldGFpbC5waHA=&bid=277>
- ณัฐธิดา เย็นบำรุง. (2562). *เมืองรังสิต นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.furd.in.th/cities/articles/view/Drq7QbbzQdkz/>
- ดวงอนุชา บุตรชาติ. (2564). *ศึกษาการพัฒนาระบบปรับแจ้งเหตุฉุกเฉินผ่านแอปพลิเคชันและการประยุกต์ใช้โมเดลการเรียนรู้ของเครื่องเพื่อช่วยตัดสินใจสั่งการ*. (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ทรงพล สีมาร์ตน์. (2562). *ความปลอดภัยในชุมชน*. เข้าถึงได้จาก <https://prezi.com/28qjbwidt6e4/presentation/?frame=6ac834cc920be1d70d913a50790da25eef17a87f>
- นริศา สุมะมานนท์. (2564). *ชวนดูระบบ SMS ข้อความเตือนภัยฉุกเฉินจาก 4 ทวีปทั่วโลก*. Urban creature. เข้าถึงได้จาก <https://urbancreature.co/emergency-alerts/>

- นฤมล อมรรัตน์วิทยา และจรัส อติวิทยากรณ์. (2564). ประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร: กรณีศึกษาโรงเรียนคุณธรรมวิทยาหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 12* (น. 1035-1048). สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- นิภาพร สงคำ. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารภายในมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปวีณา ลิ้มปิติปรากการ, พจนาภา ธาณี, ปณิยา ชื่นทัพไทย และปณิตตา สุขุมาลัย. (2565). การพัฒนาระบบการสื่อสารแบบ Real time สำหรับระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินในผู้สูงอายุเขตอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 12* (น. 762-774). สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580. (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 30-44.
- วรวิทย์ อนันตสิทธิพงศ์. (2558). *หน่วยที่ 2 การสร้างเสริมความปลอดภัยในชุมชน*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/a/ckw.ac.th/kurwarit/khru-phu-sxn>
- สุธาวี กลิ่นอุบล. (2562). *การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรรพรรณ น้อยวัฒน์. (2556). *กระบวนการจัดการความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านการจัดการความรู้*. เข้าถึงได้จาก https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book56_3/km.html
- Atinga, R. A., Agyepong, I. A. & Esena, R. K. (2019). Willing but unable? Extending theory to investigate community capacity to participate in Ghana's community-based health planning and service implementation. *Evaluation and Program Planning*, 72, 170-178.
- Phatphicha, L. (2020). *SmartBlock: ออกแบบย่านอัจฉริยะให้เวิร์ก ‘พื้นที่ & เทคโนโลยี’ ต้องแมตช์กัน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2020/08/22/thailand-smart-city-charter/>

Piškur, B., et al. (2014). Participation and social participation: are they distinct concepts?. *Clin Rehabil*, 28(3), 211-220. doi: 10.1177/0269215513499029

แนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาแบบมุ่งเน้นผลงาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

Guidelines for Performance-based Budget Management of Schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1

อรพรรณ สุริยะมณี¹ สรรเสริญ หุ่นแสน² และกัญกร เอี่ยมพญา³
Oraphan Suriyamanee, Sansern Hunsanen and Kanporn Aiempaya

Received: October 18, 2024

Revised: January 02, 2025

Accepted: January 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูผู้วิจัยเชิงปริมาณได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 308 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานบริหารงานงบประมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม ซึ่งหาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำข้อมูลที่ได้จากการวิพากษ์ของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาแบบมุ่งเน้นผลงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหาร

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์; Rajabhat Rajanagarindra University

Corresponding author, e-mail: 66025114018@mail.rru.ac.th

สินทรัพย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการติดตามประเมินผล ด้านการบริหารทางการเงิน และการควบคุมงบประมาณ ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการวางแผนงบประมาณ และ 2) แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ด้านการบริหารทางการเงิน และการควบคุมงบประมาณ ด้านการบริหารสินทรัพย์ และด้านการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร, การบริหารงานงบประมาณ, แบบมุ่งเน้นผลงาน, สถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of performance-based budget management of schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1; and 2) to study the budget management approach of schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1. This was the mixed methods research, both quantitative and qualitative research. For quantitative research, the sample group consisted of 308 teachers under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, selected by a multi-stage random sampling. The key data for the qualitative research were group discussions of 8 people, selected by purposive sampling, namely, educational administrators, educational supervisors, school administrators, and heads of budget management work. The instruments used for data collection were questionnaires and group discussions, which were used to find the quality of the instruments by finding the consistency between the questions and the content. The statistics used for data analysis were percentages, means, and standard deviations. The data obtained from expert comments were analyzed using content analysis. The research results found that 1) the level of performance-based budget management of schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, overall was at a high level overall. When considering each aspect, it was found that the asset management

aspect had the highest average value, followed by monitoring and evaluation, financial management and budget control, and product determination and cost calculation. The aspect with the lowest average value was budget planning; 2) guidelines for student affairs management in schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, included planning, product determination and cost calculation, financial management and budget control, financial management and budget control, asset management, and monitoring and evaluation.

Keywords: Management Approach, Budget Management, Performance-Based, Schools

บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาโดยมีเป้าหมายสำคัญที่กล่าวถึงการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา การจัดสรรเงินเพื่อการศึกษาที่เอื้อและสนองตอบคุณลักษณะที่แตกต่างกันของผู้เรียน มีรูปแบบแนวทาง กลไกการจัดสรรงบประมาณผ่านด้านอุปสงค์และอุปทาน ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนสถานศึกษา มีระบบบัญชีที่เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐ เพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การบริหารงบประมาณระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ โดยมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาล คำนึงถึงความโปร่งใส ตรวจสอบได้องค์ประกอบสำคัญของระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีระบบการติดตาม ประเมินผล ตรวจสอบผลการดำเนินงานว่าได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ตลอดจนเป็นการแสดงความรับผิดชอบของหน่วยงาน ต่อผลสำเร็จของงาน (ชูเกียรติ รักบำเหน็จ, 2563)

การบริหารงบประมาณเป็นภารกิจของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา ให้เป็นไปตามแผนงานงบประมาณ สามารถช่วยสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนให้การบริหารจัดการศึกษาและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นให้ไปตามแผนปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ภายใต้การคุ้มค่า ประหยัด โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดประโยชน์สูงสุดของทางราชการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาละโวทัย เขต 1 (2567) ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาละโวทัย เขต 1 เพื่อ

ตอบสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับโดยสรุปดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มโอกาสการเข้าถึงสถานศึกษาที่มีคุณภาพทุกพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนและทรัพยากร ประกอบกับรายงานผลการดำเนินการประจำปี 2565 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มีปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานการบริหาร งบประมาณสถานศึกษา ทำให้ยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาบางภารกิจดำเนินได้ไม่ตรง ตามเป้าหมายเท่าที่ควร และยังคงมีการเบิกจ่ายงบประมาณที่ล่าช้า

จากสภาพปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจแนวทาง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อใช้แนวทางในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในการ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเพื่อนำมา ปรับใช้ตามบริบทของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1
2. เพื่อหาแนวทางการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 137 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 1,546 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1, 2567) โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน 308 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้น ผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ซึ่งหา คุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC : Index of item

objective congruence) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient Method) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ .84

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการแนวบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลแนวบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้ตามเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของชูศรี วงศ์รัตน์ (2564)

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และหัวหน้างานงบประมาณ จำนวน 2 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ร่วมสนทนา จำนวน 8 คน ตามแนวคิดของเมอร์เรียม และทิสเดลล์ (Merriam & Tisdell, 2016, อ้างถึงใน พงศ์วัชร พงกันทา, 2564) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงบประมาณโดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 3 ปี หัวหน้างานบริหารงานงบประมาณ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานงบประมาณไม่น้อยกว่า 3 ปี

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาประเด็นหลัก แล้วแบ่งเป็นประเด็นย่อยอีกครั้ง จากนั้นสร้างข้อสรุปแบบ

อุปนัย (Analytic Induction) เพื่อสรุปข้อมูลเพื่อนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีหรือทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบคำถามงานวิจัย และวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้แบบคำถาม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามได้เพียงพอต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์บ้างแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมาเพื่อเป็นแนวบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

(n=308)

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการวางแผนงบประมาณ	4.35	.38	มาก
2.	ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน	4.47	.44	มาก
3.	ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ	4.48	.46	มาก
4.	ด้านการบริหารสินทรัพย์	4.67	.52	มากที่สุด
5.	การติดตามประเมินผล	4.65	.42	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.52	.44	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับของแนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรกได้แก่ ด้านที่ 4 ด้านการบริหารสินทรัพย์ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .52) รองลงมาได้แก่ ด้านที่ 5 ด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = .42) รองลงมาได้แก่ ด้านที่ 3 ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = .46)

2. แนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ด้านการวางแผนงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดเตรียมแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่ชัดเจน พร้อมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และกำหนดลำดับความสำคัญของโครงการตามตัวชี้วัดที่ชัดเจน การบริหารความเสี่ยงและการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบและประเมินการใช้งบประมาณให้โปร่งใสและตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลค่าใช้จ่ายในแต่ละโครงการ โดยมีการประชุมเพื่อวางแผนการคำนวณต้นทุนและผลผลิตของโครงการต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ มีการเปรียบเทียบต้นทุนและผลผลิตเพื่อตรวจสอบความคุ้มค่าในการใช้จ่าย รวมถึงวิเคราะห์ผลลัพธ์ของเป้าหมายในแต่ละโครงการอย่างละเอียด คณะกรรมการประเมินความต้องการด้านทรัพยากร และรายงานผลการปฏิบัติงาน รวมถึงการใช้จ่ายงบประมาณให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาสถานศึกษา โดยแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารทางการเงินและควบคุมงบประมาณ กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละภารกิจอย่างชัดเจน การบริหารและควบคุมงบประมาณดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อความสะดวกในการจัดการด้านการเงิน มีการรายงานผลการดำเนินงานทุกสิ้นเดือนต่อหน่วยงานต้นสังกัด และส่งเสริมให้สถานศึกษาประเมินความเสี่ยงตนเองเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

2.4 ด้านการบริหารสินทรัพย์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างและจัดหางบประมาณให้เหมาะสมสำหรับการจัดซื้อ ซ่อมแซม และบำรุงรักษาสินทรัพย์ โดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่พัสดุและคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุประจำปี มีการสำรวจและบันทึกรายการสินทรัพย์ พร้อมทั้งกำหนดลำดับความสำคัญตามความต้องการในการเรียนการสอน และประเมินสภาพสินทรัพย์ให้พร้อมใช้งาน มีการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา (EMIS) เพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมสนับสนุนให้นักเรียนและครูมีส่วนร่วมใน

การดูแลสินทรัพย์อย่างต่อเนื่อง มีการตรวจสอบความถูกต้องของใบเบิกพัสดุและการรายงานผลการตรวจสอบสินทรัพย์แก่ผู้บริหารทุกปีงบประมาณ

2.5 ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการติดตามประเมินผล มีการประชุมติดตามผลการดำเนินงาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามประเมินผลค่าใช้จ่าย มีการกำหนดวัตถุประสงค์ มีการประเมินผลให้ชัดเจนตามเป้าหมายมีการทำแผนติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณ มีการจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินอย่างต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณให้ตรงตามวัตถุประสงค์ มีการติดตามค่าใช้จ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลการดำเนินงานทุกภาคเรียน มีการรายงานผลการดำเนินงานในระบบประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยภาพรวมพบว่า การบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนงบประมาณ ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ด้านการบริหารสินทรัพย์ ด้านการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนการเงินที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา การจัดการงบประมาณเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยควบคุมการใช้จ่ายให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และคุ้มค่า การบริหารงบประมาณที่ดีช่วยเพิ่มโอกาสในการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมในอนาคต และได้รับการติดตามดูแลจากเขตพื้นที่การศึกษาอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของวรนุช สาเกพล (2560) ที่กล่าวว่า การจัดการงบประมาณเป็นกระบวนการที่สำคัญในกระบวนการบริหารงานทางการเงิน เนื่องจากการควบคุมการใช้จ่ายของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับแผนงานและโครงการที่ได้รับอนุมัติ ทั้งนี้ยังมีการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างโปร่งใส ประหยัด คุ้มค่า โดยคำนึงถึงประโยชน์และประสิทธิภาพของการดำเนินงานเป็นสำคัญ ผลลัพธ์ของการจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมโอกาสให้หน่วยงานได้รับ การพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมในปีงบประมาณถัดไป และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับสิรินดา เกตุรักษ์ และอานวย ทองโปร่ง (2566) พบว่า การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษาในจังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 พบว่ามี 5 ด้าน ประกอบด้วย

2.1 ด้านการวางแผนงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดเตรียมแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่ชัดเจน พร้อมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และกำหนดลำดับความสำคัญของโครงการตามตัวชี้วัดที่ชัดเจน การบริหารความเสี่ยงและการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบและประเมินการใช้งบประมาณให้โปร่งใสและตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดทำงบประมาณและแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาเป็นระบบที่มีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจอย่างชัดเจน รวมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมให้ตรงกับความต้องการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของโครงการตามตัวชี้วัด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริหารความเสี่ยง ตรวจสอบบทบาทและภารกิจที่รับผิดชอบ นิเทศติดตามผล และตรวจสอบงบประมาณอย่างโปร่งใส สอดคล้องกับแนวคิดของจันทสุดา บุญบังเกิด และเนตรดาว ชัยเขต (2565) ที่กล่าวว่า การวางแผนงบประมาณเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรประเภทหนึ่ง ที่ช่วยในการวางแผนและประสานงาน มีการควบคุมและกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงการจัดหาวัสดุอุปกรณ์หรือการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับปรารธนา ภูสมศรี และภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล (2566) พบว่า ด้านการวางแผนงบประมาณมีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา พร้อมทั้งนิเทศติดตามปัญหาในการดำเนินงานตามแผนบุคลากรที่มีความรู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน และใช้ข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณปีก่อนเป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณปีถัดไป รวมถึงมีการจัดทำคู่มือปฏิบัติที่ระบุความสำเร็จของงาน

2.2 ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลค่าใช้จ่ายในแต่ละโครงการ โดยมีการประชุมเพื่อวางแผนการคำนวณต้นทุนและผลผลิตของโครงการต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้มีการเปรียบเทียบต้นทุนและผลผลิตเพื่อตรวจสอบความคุ้มค่าในการใช้จ่าย รวมถึงวิเคราะห์ผลลัพธ์ของเป้าหมายในแต่ละโครงการอย่างละเอียด คณะกรรมการประเมินความต้องการด้านทรัพยากร และรายงานผลการปฏิบัติงาน รวมถึงการใช้จ่ายงบประมาณให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจ

เนื่องมาจากการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลค่าใช้จ่ายในแต่ละโครงการ มีการวางแผนคำนวณต้นทุนและผลผลิต พร้อมกำหนดทิศทางพัฒนาตามแผนปฏิบัติการ และเปรียบเทียบความคุ้มค่าของโครงการต่าง ๆ การวิเคราะห์ทรัพยากรอย่างละเอียดช่วยให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพมากขึ้น การรายงานผลดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของแฮนสัน เชน (Hanson Cheng, 2024) ที่กล่าวว่า ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน เป็นการกำหนดเป้าหมายของแผนงานงบประมาณเพื่อเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และผลผลิตที่เป็นรูปธรรมและผลผลิตที่ชัดเจน และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับจตุพร จตุรพรหม, ไตรรัตน์ สิทธิกุล และกิตติมา เจริญหิรัญ (2567) พบว่า แนวทางการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การดำเนินงานด้านงบประมาณของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน ควรมีเกณฑ์มาตรฐานกลาง มาวิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยผลผลิต เพื่อให้ได้ข้อมูลต้นทุนต่อหน่วยผลผลิตถูกต้องแม่นยำ

2.3 ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาสถานศึกษา โดยแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารทางการเงินและควบคุมงบประมาณ กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละภารกิจอย่างชัดเจน การบริหารและควบคุมงบประมาณดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อความสะดวกในการจัดการด้านการเงิน มีการรายงานผลการดำเนินงานทุกสิ้นเดือนต่อหน่วยงานต้นสังกัด และส่งเสริมให้สถานศึกษาประเมินความเสี่ยงตนเองเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการควบคุมงบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการรายงานผล การดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณเมื่อสิ้นปีงบประมาณ โดยรายงานต่อต้นสังกัด ซึ่งต้องมีรายละเอียดผลผลิตและผลลัพธ์ของแต่ละโครงการ ควรมีที่ปรึกษาที่มีความรู้ด้านการเงินและการควบคุมงบประมาณเพื่อให้ การบริหารงานเป็นไปตามมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องกำหนดมาตรฐาน การควบคุมงบประมาณ ความรับผิดชอบด้านบัญชี การเงิน การอนุมัติใช้จ่ายและเบิกจ่ายอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของพนาวัลย์ คำศรีทวีวัฒน์, พระมหาพิสิฐ วิสิษฐบุญโญ, พระฮอนด้า วาทสโท, เอกราช โฆสิตพิมานเวช และศิวก รอินญา (2567) ที่กล่าวว่า การควบคุมการใช้งบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจรายงานผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ต้องส่งให้สำนักงบประมาณ กรมบัญชีกลาง และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน โดยต้องแสดงรายละเอียดของผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการในแต่ละแผนงาน และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับจิรัญญิกา จันทรชื่น และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2564) พบว่า ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรประสานงานในการจัดหาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการเงินและการควบคุมงบประมาณมาเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการด้านการเงินและการควบคุมงบประมาณเป็นไปอย่างถูกต้องตามมาตรฐานและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.4 ด้านการบริหารสินทรัพย์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างและจัดทำงบประมาณให้เหมาะสมสำหรับการจัดซื้อ ซ่อมแซม และบำรุงรักษาสินทรัพย์ โดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่พัสดุและคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุประจำปี มีการสำรวจและบันทึกรายการสินทรัพย์ พร้อมทั้งกำหนดลำดับความสำคัญตามความต้องการในการเรียนการสอนและประเมินสภาพสินทรัพย์ให้พร้อมใช้งาน มีการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา (EMIS) เพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมสนับสนุนให้นักเรียนและครูมีส่วนร่วมในการดูแลสินทรัพย์อย่างต่อเนื่อง มีการตรวจสอบความถูกต้องของใบเบิกพัสดุและการรายงานผลการตรวจสอบสินทรัพย์แก่ผู้บริหารทุกปีงบประมาณ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการทำแผนการจัดซื้อจัดจ้างต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุประจำปี สำรวจและบันทึกรายการสินทรัพย์ ประเมินสภาพสินทรัพย์ และจัดทำงบประมาณ เพื่อการจัดซื้อ ซ่อมแซม และบำรุงรักษา เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญตามความต้องการการเรียนการสอน นักเรียนและครูมีส่วนร่วมในการดูแลสินทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่พัสดุ คำนวณความเสื่อมของสินทรัพย์ ตรวจสอบใบเบิกให้ตรงกับทะเบียนคุมพัสดุ สอดคล้องกับแนวคิดของสัมมนา รณิธย์ (2560) ที่กล่าวว่า การบริหารสินทรัพย์เป็นกระบวนการกำหนดคุณลักษณะของครุภัณฑ์ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจรับ และการเบิกจ่ายวัสดุ ครุภัณฑ์ รวมถึงอุปกรณ์การศึกษา อีกทั้งยังครอบคลุมการจัดทำทะเบียนควบคุมและการรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินทางราชการ และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับสังวาล ชาวเหนือ และสิทธิชัย สอนสุภี (2566) พบว่า ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการบริหารจัดการสินทรัพย์ที่มีอยู่ ผู้บริหารควรจัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สินให้เป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้เกิดประโยชน์แก่ครูและนักเรียน

2.5 ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการติดตามประเมินผล มีการประชุมติดตามผลการดำเนินงาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามประเมินผลค่าใช้จ่าย มีการกำหนดวัตถุประสงค์ มีการประเมินผลให้ชัดเจนตามเป้าหมาย มีการทำแผนติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณ มีการจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินอย่างต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณให้ตรงตามวัตถุประสงค์ มีการติดตามค่าใช้จ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลการดำเนินงาน ทุกภาคเรียน มีการรายงานผลการดำเนินงานในระบบประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) ทั้งนี้

อาจเนื่องมาจากการวางแผนการติดตามและประเมินผลต้องมีแผนติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง มีการประชุมติดตามผลและแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อติดตามและประเมินผลค่าใช้จ่ายอย่างชัดเจน คณะกรรมการสถานศึกษา มีบทบาทในการติดตาม จัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินและประเมินคุณภาพการดำเนินงานอย่างละเอียด การติดตามงบประมาณเป็นไปตามวัตถุประสงค์และตรวจสอบในทุกภาคเรียน ประเมินความคุ้มค่าของโครงการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน สอดคล้องกับแนวคิดของชูเกียรติ รักบำเหน็จ (2563) ที่กล่าวว่า การติดตามและประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสนับสนุนการวางแผนและการบริหารงานหรือโครงการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการติดตามผลคือการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน เพื่อประเมินความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การติดตามยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเร่งรัดการดำเนินโครงการให้เสร็จสิ้นตามกรอบเวลา นอกจากนี้ ผลการติดตามจะต้องถูกรายงานและนำไปใช้เป็นสารสนเทศในการพัฒนาปรับปรุงโครงการ และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับประกายแสง บุตุสุรินทร์ และชัชจรียา ไบลี (2563) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ควรดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณและผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ โดยควรกำหนดกรอบระยะเวลาในการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลให้ชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ทำให้ได้องค์ประกอบความรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางให้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ดำเนินการงานบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เน้นการวางแผน การดำเนินการ และการติดตาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการทรัพยากรที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาทางการศึกษา การจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และผลลัพธ์ทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วย

1. ด้านการวางแผนงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ ต้องอาศัยการวิเคราะห์และพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยระบุความต้องการทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมายอย่างครบถ้วน การจัดสรรงบประมาณจึงควรเป็นไปตามลำดับความสำคัญและมีความสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของสถานศึกษา

2. ด้านการกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดผลผลิตตามตัวชี้วัดที่ชัดเจน และคำนวณต้นทุนต่อหน่วยของแต่ละกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อให้สามารถประเมินความคุ้มค่าของการลงทุนได้อย่างเหมาะสม การดำเนินการดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของสถานศึกษา

3. ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการควบคุมและติดตามการใช้งบประมาณอย่างเคร่งครัดให้สอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้ เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำรายงานทางการเงินอย่างสม่ำเสมอให้สามารถตรวจสอบและประเมินสถานการณ์ทางการเงินได้อย่างต่อเนื่องและแม่นยำ

4. ด้านการบริหารสินทรัพย์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการตรวจสอบและบำรุงรักษาสินทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สินทรัพย์มีอายุการใช้งานที่ยาวนานและคงประสิทธิภาพในการใช้งาน นอกจากนี้การจัดการสินทรัพย์อย่างเป็นระบบที่สามารถติดตามได้ง่ายจะช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรมีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ด้านการติดตามและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรติดตามผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมหรือโครงการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนและสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การประเมินผลเป็นการเปรียบเทียบกับเป้าหมาย โดยสามารถใช้เครื่องมือประเมินต่าง ๆ เช่น การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน หรือการสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้องในการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 ควรกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน จัดสรรงบประมาณตามผลการดำเนินงาน พร้อมมีระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนความร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน เพื่อสร้างความร่วมมือและเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากมุมมองที่หลากหลาย

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนให้ครูมีการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีคุณภาพ และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. สถานศึกษาควรนำปัญหาและแนวทางการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานไปเป็นแนวทางในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนงบประมาณในสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาสถานศึกษา รวมทั้งสร้างบรรยากาศในการทำงานในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการบริหารงานร่วมกัน และส่งเสริมการใช้ แนวทางการบริหารการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงานของข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษารักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- จตุพร จตุพรหม, ไตรรัตน์ สิทธิกุล และกิตติมา เจริญศิริ. (2567). แนวทางการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านงบประมาณของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. *วารสารภาวนาสารปริทัศน์*, 4(2), 113-128.
- จันทสุดา บุญบังเกิด และเนตรดาว ชัยเขต. (2565). การกำหนดเป้าหมายของการวางแผนงบประมาณที่มีผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 6(3), 200-213.
- จิรัญญา จันทรขึ้น และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2564). การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(1), 18-36.
- ชูเกียรติ รักบำเหน็จ. (2563). *คู่มือการติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายนิติบัญญัติ*. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2564). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : อมรรการพิมพ์.
- ประกายแสง บุตสุรินทร์ และชัชจรีญา ใบลี. (2563). ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(3), 53-64.

- ปรารธนา ภูสมศรี และภูมิพัฒน์ รักพรหมคล. (2563). แนวทางการพัฒนาการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานสถานศึกษาขนาดเล็กในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. *วารสารพิกุล*, 18(1), 327-344.
- พงศ์วัชร พองันทา. (2564). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : ดีเอ็มเบอรี่.
- พนาวัลย์ คำศรีทวีวัฒน์, พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ, พระฮอนด้า วาตสโท, เอกราช ไชยจิตพิมาน เวช และศิวกกร อินภูเขา. (2567). การบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา : แนวคิด ทฤษฎี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(2), 409-426.
- วรณัฐ สาเกผล. (2560). แนวทางการพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. เข้าถึงได้จาก <https://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20220831-8.pdf>.
- สังวาล ขาวเหนือ และสิทธิชัย สอนสุภี. (2566). แนวทางการบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. *วารสารปัญญาปนิธาน*, 8(2), 71-84.
- สัมมนา รณิธย์. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัท ส.เอเซียเพรส (1989) จำกัด.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. (อัดสำเนา)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- สินรินดา เกตุรักษ์ และอำนวย ทองโปรง. (2566). การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(3), 160-173.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York : Harper & Row, Publishers.
- Hanson Cheng. (2024). *Performance Budget: The 2023 Guide*. Retrieved from <https://www.fylehq.com/blog/performance-based-budgeting>
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Retrieved from *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

My Happiness - Design by Me: ความสุขที่เยาวชนอยากบอกและออกแบบเอง

My Happiness – Design by Me: What Youth Wish to Say and Define for
Themselves

ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล¹

Tidarat Sakveerakul

Received: April 21, 2025

Revised: May 28, 2025

Accepted: May 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายของความสุขในมุมมองของเยาวชน 2) วิเคราะห์บทบาทของบ้าน โรงเรียนและชุมชนที่มีผลต่อความสุขที่ออกแบบโดยเยาวชน และ 3) สังเคราะห์แนวทางสนับสนุนให้เยาวชนสามารถสร้างความสุขของตนเองได้อย่างมีความหมาย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง, อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยผู้ช่วยวิจัยใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนเป็นเวลา 7 เดือน ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเยาวชนอายุ 16-18 ปี จำนวน 31 คน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และแบบประเมิน 2 ชุด คือ แบบประเมินความสุขของเด็กไทยระดับมัธยมศึกษา (SCH-Thai 12) และแบบประเมินทักษะในโลกยุค VUCA (CY-VUCA Thai11) ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ย ผลการวิจัย พบว่า 1) เยาวชนให้นิยามความสุขว่าเป็นสถานะที่สามารถเป็นตัวของตัวเอง ได้รับการยอมรับ มีโอกาสเลือกและเติบโตตามเป้าหมายของตน 2) ระบบนิเวศทางสังคมยังเน้นการควบคุมมากกว่าการสนับสนุนทำให้เยาวชนรู้สึกขาดอิสระและไม่สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง และ 3) แนวทางการสนับสนุนที่สำคัญประกอบด้วยการเปิดพื้นที่การตัดสินใจที่ปลอดภัย การส่งเสริมทักษะการจัดการตนเอง และการ

¹ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University
Corresponding author, e-mail: tsakveerakul@gmail.com

เปลี่ยนบทบาทของผู้ใหญ่ให้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์แทนผู้จัดการเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนสามารถ
ออกแบบความสุขของตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความสุขของเยาวชน, ความเป็นอิสระและความสัมพันธ์, การพัฒนาเยาวชนเชิงพื้นที่,
แบบจำลอง PERMA, ทฤษฎีแรงจูงใจภายใน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the meaning of happiness from the perspective of youths; 2) to analyze the role of home, school, and community in influencing youth-designed happiness; and 3) to synthesize guidelines to support youths to create their own happiness meaningfully. Participatory action research was used in a subdistrict of Mueang District, Phatthalung Province, Phaisali District, Nakhon Sawan Province, and Wiang Sa District, Nan Province. The research assistants lived with the community for 7 months, along with qualitative data collection from 31 youths aged 16-18 years through in-depth interviews, focus group discussions, observation, and 2 assessment forms, namely the Thai Secondary Child Happiness Assessment (SCH-Thai 12) and the skills assessment forms in a VUCA World (CY-VUCA Thai11). The qualitative data were analyzed using content analysis, while the quantitative data were analyzed using frequency, and mean. The research results found that 1) youth defined happiness as a state of being able to be themselves, be accepted, have the opportunity to choose and grow according to their goals; 2) the social ecosystem still emphasized control more than support, making youth feel a lack of freedom and unable to truly participate; and 3) important support approaches included opening up safe decision-making spaces, promoting self-management skills, and changing the role of adults to be co-creators instead of managers to encourage youth to be able to design their own happiness sustainably.

Keywords: Youth Happiness, Independence and Relationships, Spatial Youth Development, Perma Model, Intrinsic Motivation Theory

บทนำ

เยาวชน คือ กลุ่มคนที่มีพลัง มีความคิดสร้างสรรค์ และมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชุมชนและประเทศ พวกเขาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของสังคม การสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพไม่อาจมุ่งเน้นเพียงทักษะวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงการเติบโตอย่างมีความหมายด้วยการส่งเสริมให้เยาวชนได้ “ออกแบบชีวิตที่มีความสุข” ที่สอดคล้องกับความต้องการและคุณค่าภายในของตนเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ส่งผลต่อความสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Deci, E. L. & Ryan, R. M., 2000)

ในบริบทโลกยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและวัฒนธรรม เยาวชนต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อจิตใจ ความเป็นอยู่ และความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน (UNICEF, 2021) แนวทางการพัฒนาเยาวชนไม่อาจยึดติดกับกรอบความคิดแบบเดิมที่มองเยาวชนเป็นเพียง “ผู้รับ” การถ่ายทอดความรู้จากผู้ใหญ่ หากแต่ต้องเคลื่อนสู่การพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วม โดยเปิดพื้นที่ที่เยาวชนได้แสดงออก คิด วิเคราะห์ และมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง

แม้จะมีการศึกษาวิจัยเรื่องความสุขของเยาวชนจะมีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในระดับนานาชาติและในประเทศไทยแต่ก็พบว่า งานส่วนใหญ่เป็นการมุ่งวัดระดับความสุขในเชิงปริมาณหรือกำหนดปัจจัยที่ “ควร” ทำให้เยาวชนมีความสุขจากมุมมองของผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้ในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนพวกเขาก็มักอยู่ในกลุ่ม “ผู้เข้าร่วมกิจกรรม” ที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้เรียนรู้สิ่งที่ผู้ใหญ่คิดว่าดีและเหมาะสมที่สุด แต่จากการทำงานภาคสนามเราได้ยินเสียงของเยาวชนที่บอกว่า “อะไรทำให้พวกเขามีความสุข” และ “พวกเขาอยากออกแบบชีวิตอย่างไร” ด้วยศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง

การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมช่องว่างดังกล่าว โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสะท้อนนิยามความสุขของตนเอง การประเมินทักษะที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชีวิต ไปจนถึงการวิเคราะห์บทบาทของครอบครัว โรงเรียนและชุมชนในฐานะระบบนิเวศทางสังคมที่ส่งผลต่อความสุขของเยาวชนทั้งในด้านการสนับสนุนและข้อจำกัด การดำเนินการวิจัยตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ 3 แนวทาง ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาเยาวชนเชิงบวก (Positive Youth Development) ที่เริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวด้านนโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชนในสหรัฐอเมริกาของ Karen Pittman (Pittman, K. J., 2017) ให้ข้อสังเกตว่าเยาวชนที่ไม่มีปัญหา ไม่ได้หมายความว่าเด็บบโตอย่างมี

คุณภาพ และยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกโดยไม่เน้นเพียงการแก้ปัญหา โดยมองว่าเยาวชนคือผู้มีความศักยภาพและจุดแข็งภายใน ที่สามารถเติบโตได้หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม ทฤษฎีแรงจูงใจภายใน (Self-Determination Theory: SDT) ของ Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000) ที่อธิบายว่าเยาวชนจะสามารถพัฒนาและมีความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ได้อย่างยั่งยืนเมื่อความต้องการพื้นฐาน 3 ประการได้รับการเติมเต็ม นั่นคือ ความเป็นอิสระในการเลือก (Autonomy) ได้เติมเต็มความสามารถ (Competence) และมีความสัมพันธ์กับสังคม (Relatedness) และแบบจำลอง PERMA พัฒนาโดย Martin Seligman ที่เสนอองค์ประกอบ 5 ประการของความสุขที่ยั่งยืน ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก (Positive Emotion), การมีส่วนร่วม (Engagement), ความสัมพันธ์ (Relationship), ความหมาย (Meaning) และความสำเร็จ (Accomplishment) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาความสุขของเยาวชน (Madeson, M., 2017)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์การทำงานภาคสนามร่วมกับเยาวชนในหลายพื้นที่ของประเทศไทยสะท้อนให้เห็นช่องว่างสำคัญของ “ศักยภาพ” ที่เยาวชนมีอยู่ในตนเองกับ “ระบบสนับสนุน” ที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการเชิงลึกของพวกเขาได้อย่างแท้จริง แม้เยาวชนจำนวนมากจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสารและการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม แต่พวกเขากลับไม่สามารถนำมาใช้เพื่อออกแบบชีวิตหรือสร้างความสุขให้กับตนเองได้อย่างเต็มที่ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้มาจากสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงข้อจำกัดภายในตัวของเยาวชนเอง เช่น การขาดทักษะการจัดการตนเอง ความลังเลในการแสดงออก ความไม่มั่นใจในศักยภาพของตนเอง และความกลัวต่อการถูกตัดสินจากผู้อื่น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางที่ควรได้รับการดูแลควบคู่ไปกับการส่งเสริมพลังบวกเพื่อให้เยาวชนสามารถ “ออกแบบความสุข” และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความหมาย

จากบริบทดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจต่อความสุขในมุมมองของเยาวชน วิเคราะห์ระบบสนับสนุนทางสังคม และสังเคราะห์แนวทางที่ส่งเสริมให้เยาวชนสามารถออกแบบความสุขของตนเองได้อย่างมีความหมาย โดยเฉพาะการปรับบทบาทของผู้ใหญ่จาก “ผู้จัดการ” ไปสู่ “ผู้ร่วมสร้างสรรค์” กระบวนการเรียนรู้และการใช้ศักยภาพออกแบบชีวิตของตนเองให้เติบโตอย่างมีความหมายและมั่นคง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความหมายของความสุขที่บอกผ่านมุมมองของเยาวชน

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและระบบนิเวศทางสังคมที่ส่งผลต่อความสุขที่เยาวชนออกแบบ

3. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้เยาวชนสามารถออกแบบความสุขของตนเองได้อย่างมีความหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ดำเนินการภาคสนามโดยมีผู้ช่วยนักวิจัย 3 คน ฝังตัวใช้ชีวิตในพื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนามระดับตำบล 3 แห่ง ได้แก่ ตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ตำบลในอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ และตำบลในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นระยะเวลา 7 เดือน เพื่อสร้างความเข้าใจบริบทของเยาวชนและชุมชน ผู้ให้ข้อมูลเป็นเยาวชนอายุระหว่าง 16-18 ปี จำนวน 31 คน ที่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบประเมินความสุขของเด็กไทย: ระดับมัธยมศึกษา (Secondary Child Happiness: SCH-Thai 12) พัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิด ECCE Happiness Framework และ Triad for Happiness โดยแผนสุขภาวะเด็ก เยาวชนและครอบครัว (สำนัก 4) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จำนวน 12 ข้อ คะแนนเต็ม 60 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ 49-60 คะแนน หมายถึง มีความสุขในระดับมาก 36-48 คะแนน หมายถึง มีความสุขระดับปานกลาง 0-35 คะแนน หมายถึง มีระดับความสุขในระดับน้อย

2. แบบประเมินทักษะเด็กและเยาวชนไทยในยุค VUCA World (Child & Youth Skills in VUCA World: CY-VUCA-Thai 11) ของแผนสุขภาวะเด็ก เยาวชนและครอบครัว (สำนัก 4) ที่พัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิด VUCA World ที่แบ่งทักษะออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการตัวเอง (Self-Management) การสื่อสาร (Communication) การรวมพลังทำงานเป็นทีม (Collaboration in Teamwork) การคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) และการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ ได้แก่ 5 เท่ากับมากที่สุด, 4 เท่ากับมาก, 3 เท่ากับปานกลาง, 2 เท่ากับน้อย และ 1 เท่ากับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนาและสังเกตวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มประเด็นหลักจากการตีความของนักวิจัยร่วมการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ใช้การวิเคราะห์

ด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าเฉลี่ย เพื่อสะท้อนแนวโน้มความคิดเห็นและระดับทักษะของ
เยาวชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสุขและทักษะเด็กและเยาวชนไทยในยุค VUCA World

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาความหมายของความสุขที่บอกผ่านมุมมองของเยาวชนจากการสนทนาอย่างอิสระ พบว่า เยาวชนให้ความหมายของความสุขอย่างหลากหลาย สิ่งที่เขาให้ความสำคัญคือ “ความสัมพันธ์ที่ดี” การได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและการมีโอกาสได้เป็นตัวของตัวเอง คำว่า “ความสุข” ในมุมมองของเยาวชนจึงไม่ได้จำกัดอยู่ที่สิ่งของ ความสนุกหรือความสบายใจชั่วคราว แต่หมายถึงการใช้ชีวิตในพื้นที่ที่มีความหมาย มีคนรับฟัง มีความสัมพันธ์ที่อบอุ่น เป็นที่ยอมรับ การได้เลือกและตัดสินใจเลือกการเติบโตด้วยตนเอง ความสุขในมุมมองของเยาวชนจึงมีความหมายเชื่อมโยงกับประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การได้รับความรัก ความเข้าใจและการยอมรับ 2) การได้มีสิทธิตัดสินใจในเรื่องของตนเอง และ 3) การมีพื้นที่สร้างสรรค์ที่ตนสามารถแสดงออกและริเริ่มสิ่งใหม่ และผลประเมินความสุขของเยาวชนจากการใช้แบบประเมินความสุขของเด็กไทย SCH-Thai 12 แสดงในตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลประเมินความสขของเด็กไทย: ระดับมัธยมศึกษา

คำถาม	คะแนน (ค่าเฉลี่ย)	ระดับความสุข
1. ฉันชอบกิจกรรมที่ทำร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัว	37.67	ปานกลาง
2. พ่อแม่สอนฉันให้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รอบตัว	37.67	ปานกลาง
3. ฉันรู้สึกโดดเดี่ยวในการใช้ชีวิตประจำวัน	29.00	น้อย = +
4. ฉันรู้สึกอบอุ่นและมีความสุขเมื่ออยู่ที่บ้าน	40.00	ปานกลาง
5. ฉันกับเพื่อนมีพื้นที่ในการทำกิจกรรม/เล่น เป็นของตัวเอง	33.00	น้อย
6. ฉันรู้สึกว้าสงคม/ชุมชน/หมู่บ้านที่ฉันอยู่มีความปลอดภัย	30.00	น้อย
7. ฉันจะรู้สึกโกรธเมื่อถูกล้อเลียนจากคนรอบข้าง	26.67	น้อย = +
8. ฉันรู้สึกว่าฉันไม่ได้รับความยุติธรรมจากพ่อแม่/คุณครู	24.67	น้อย = +
9. ฉันรู้สึกว่าพ่อแม่/คุณครูไม่ชอบฉัน	26.00	น้อย = +
10. ฉันจัดการอารมณ์ของตัวเองได้ เมื่อถูกละเมิดสิทธิส่วนตัว	30.00	น้อย
11. ฉันและครอบครัวไปช่วยงานสังคม/ชุมชน/หมู่บ้านอยู่เสมอ	29.00	น้อย
12. ผู้ใหญ่ในสังคม/ชุมชน/หมู่บ้านหากิจกรรมให้ฉันกับเพื่อนได้ทำร่วมกัน	20.33	น้อย
คะแนนเฉลี่ย (รวม)	30.58	น้อย

2. การวิเคราะห์บทบาทของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและระบบนิเวศทางสังคมต่อความสุขของเยาวชนจากการสนทนาอิสระ พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสุขด้วยการเป็นพื้นที่ปลอดภัยและเป็นฐานความมั่นคงทางจิตใจให้กับเยาวชน พวกเขามีความสุขที่ได้อยู่ที่บ้าน ส่วนโรงเรียนมีบทบาทในการเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่พวกเขาได้ใช้เวลาร่วมกับเพื่อน โดยโรงเรียนยังคงทำหน้าที่สนับสนุนการเติบโตของเยาวชน แต่ยังคงอยู่ในลักษณะของการจัดการมากกว่าการเปิดพื้นที่ให้แสดงออกและมีส่วนร่วม ในส่วนบทบาทของชุมชนนั้น เยาวชนรู้สึกว่ายังไม่มีบทบาทที่ชัดเจน พื้นที่และกิจกรรมยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของพวกเขา พวกเขามีส่วนร่วมกับชุมชนน้อยมากทั้งการทำกิจกรรมและการได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ในชุมชน จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงระบบนิเวศทางสังคมโดยรวม ที่ยังมีลักษณะของการแยกเด็ก แยกบ้านออกจากชุมชน การกำหนดบทบาทและกิจกรรมของเยาวชนโดยผู้ใหญ่จัดการให้เด็ก ขาดการฟังเสียงและการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่เพียงพอ

3. การสังเคราะห์แนวทางการสนับสนุนให้เยาวชนสามารถออกแบบความสุขของตนเอง ได้อย่างมีความหมาย วิเคราะห์จากผลของแบบประเมินทักษะเด็กและเยาวชนไทยในยุค VUCA World (CY-VUCA-Thai 11) ผลการประเมินแสดงในตารางที่ 2 ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนาอย่างอิสระ พบว่า แนวทางการสนับสนุนให้เยาวชนสามารถออกแบบความสุขของตนเองได้อย่างมีความหมาย 5 ข้อดังนี้

3.1 เปิดพื้นที่ที่เยาวชนได้เลือกอย่างแท้จริง เยาวชนต้องมีโอกาสได้เลือกเป้าหมาย กิจกรรมหรือแนวทางการพัฒนาตนเองไม่ใช่แค่มีส่วนร่วมในสิ่งที่กำหนดไว้ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง เช่น การออกแบบกิจกรรมในโรงเรียน หรือการตั้งเป้าหมายชีวิตรายปี

3.2 เปลี่ยนบทบาทผู้ใหญ่จาก “ผู้จัดการ” เป็น “ผู้ร่วมสร้างสรรค์” โดยคำนึงว่าความปรารถนาดีที่มากเกินไปอาจกลายเป็นการจำกัดเสรีภาพ ศักยภาพและการเติบโต เยาวชนต้องการผู้ใหญ่ที่พร้อมจะเดินเคียงข้างไปกับพวกเขา

3.3 ส่งเสริมทักษะการจัดการตนเองและการคิดเชิงสร้างสรรค์ แม้ว่าเยาวชนจะมีศักยภาพแต่พวกเขาก็ยังมีข้อจำกัดที่ค้นพบจากการสำรวจตนเอง การออกแบบความสุขจะเกิดได้ต้องมีการตั้งเป้าหมาย การควบคุมอารมณ์ การคิดยืดหยุ่น และคิดเชิงอนาคต ด้วยการออกแบบกิจกรรมหรือเครื่องมือช่วยให้เยาวชนสามารถเสริมสร้างทักษะการจัดการตนเอง

3.4 สร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ฝึกประสบการณ์ เยาวชนควรมีพื้นที่ได้เรียนรู้ฝึกฝน สำเร็จและล้มเหลว โดยมีครอบครัว โรงเรียนและชุมชนที่แสดงความเชื่อมั่น ไว้วางใจให้เยาวชนได้เรียนรู้และเติบโต

3.5 เชื่อมโยงความสุขจากกิจกรรมพิเศษเข้ากับชีวิตจริง จากผลการศึกษาที่พบว่าเยาวชนมีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง การสนับสนุนให้พวกเขาได้นำศักยภาพที่มีไปใช้ในบริบททางสังคม เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชน การเชื่อมโยงพวกเขาเข้าสู่การสร้างกิจกรรมที่มีความหมายและสร้างคุณค่าให้กับผู้อื่นจะทำให้เยาวชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่

ตารางที่ 2 ทักษะเด็กและเยาวชนไทยในยุค VUCA World

ผลการประเมินทักษะเด็กและเยาวชนไทยในยุค VUCA World	คะแนน (เฉลี่ย)
1. ฉันสามารถตั้งเป้าหมายและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง	3.84
2. ฉันมีวินัยในการควบคุมตัวเอง เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้	3.42
3. ฉันจัดการเวลาและทรัพยากรของตัวเองที่มี ได้อย่างเป็นระบบ	3.46
4. ฉันปรับตัวและคุ้นเคยกับสังคมยุคดิจิทัลได้เป็นอย่างดี	4.22
5. ฉันคิดว่าความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรมเป็นเรื่องปกติของสังคม	4.26
6. ฉันมักได้รับเลือกให้เป็นผู้นำ-แกนนำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ	3.08
7. ฉันสามารถแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยสันติวิธี	3.55
8. ในการทำงานหนึ่ง ๆ ฉันมักเตรียมทางเลือกอื่นเผื่อไว้เสมอ	3.48
9. ฉันพร้อมปรับปรุง-แก้ไข ตามคำวิพากษ์วิจารณ์ของคนอื่นเสมอ	3.85
10. ฉันไม่ชอบที่จะล้ำเส้นใคร หรือให้ใครมาล้ำเส้นของฉัน	3.76
11. ฉันไม่เห็นด้วยกับการเอาเปรียบคนอื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตน	4.23

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความหมายของความสุขที่บอกผ่านมุมมองของเยาวชน พบว่า เยาวชนให้ความหมายของ “ความสุข” ในลักษณะที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ และการได้ทำสิ่งที่มีความหมาย มากกว่าการมีความสุขในเชิงวัตถุหรือความสะดวกสบายชั่วคราว พวกเขาเน้น “ชีวิตที่มีความหมาย” มากกว่า “ชีวิตที่ง่าย” ซึ่งปรากฏในคำตอบเชิงคุณภาพและแนวโน้มจากแบบสอบถามที่สะท้อนความสำคัญของความอบอุ่นในครอบครัว ความปลอดภัยทางจิตใจ และการได้รับการยอมรับ ทั้งนี้เพราะ เยาวชนในโลกยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับความไม่แน่นอน

ในหลากหลายมิติ และต้องการพื้นที่ที่ให้พวกได้กำหนดชีวิตด้วยตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจภายใน (Self-Determination Theory) (Deci, E. L. & Ryan, R. M., 2000) ที่เน้นว่าความสุขและแรงจูงใจเกิดขึ้นจากการได้รับความเป็นอิสระ (Autonomy) ความสามารถ (Competence) และความสัมพันธ์ (Relatedness) นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับโมเดล PERMA โดยเฉพาะองค์ประกอบของ Meaning และ Relationship ที่เยาวชนให้ความสำคัญเป็นพิเศษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Conner, T. S., DeYoung, C. G. & Silvia, P. J. (2018) ที่พบว่า การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวันช่วยเพิ่มความรู้สึกว่าชีวิตมีเป้าหมายและเกิดความสุขต่อเนื่อง

2. การวิเคราะห์บทบาทของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและระบบนิเวศทางสังคมต่อความสุขของเยาวชน พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อความสุขของเยาวชน โดยเฉพาะในด้านการให้ความรัก ความอบอุ่นและการดูแลทางอารมณ์ เยาวชนส่วนใหญ่ระบุว่า บ้านคือพื้นที่ปลอดภัยที่พวกเขาารู้สึกมีความสุขเมื่ออยู่ที่บ้านและได้รับการส่งเสริมจากพ่อแม่ให้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในทฤษฎี Self-Determination Theory (Deci, E. L. & Ryan, R. M., 2000) ที่ระบุว่า ความสัมพันธ์เชิงบวกกับบุคคลสำคัญในชีวิตโดยเฉพาะกับครอบครัวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เติมเต็มความต้องการพื้นฐานด้าน “Relatedness” ซึ่งนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) อย่างไรก็ตามบทบาทของโรงเรียนและชุมชนกลับสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในข้อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนซึ่งมีผลคะแนนต่ำสุด สะท้อนว่าเยาวชนยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากระบบนิเวศทางสังคมรอบตัวที่เพียงพอและเหมาะสม ดังที่อาทิตยา เพิ่มผล (2567) อธิบายถึงระบบนิเวศทางสังคมของไทยว่ามักมีลักษณะการสั่งการจากผู้ใหญ่และควบคุมให้เยาวชนทำตามคำสั่ง เช่น การจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นที่แม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนแต่ในทางปฏิบัติกลับยังอยู่ภายใต้กำกับของผู้ใหญ่และหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้ในโรงเรียนแม้ว่าจะมีการจัดตั้งสถานักเรียนที่ควรจะเป็นพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่กลับพบว่าการแทรกแซงและกำหนดจากครูผู้บริหารในการคัดเลือกตัวแทนหรือกำหนดกิจกรรมที่เยาวชนควรทำ ส่งผลให้เยาวชนรู้สึกว่าไม่มีอิสระในการแสดงออกและขาดความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน (Amnesty International Thailand, 2022) บริบทดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมด้วยตนเอง ลดการควบคุมจากผู้ใหญ่ และสร้างพื้นที่ให้เยาวชนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระและปลอดภัย เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในบทบาทของตนเองในสังคม สอดคล้องกับข้อเสนอในบทความของ Shields, C.

M. (2018) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างวัฒนธรรมแห่งความหวังและความสุขในโรงเรียนไม่ใช่การออกแบบโครงสร้างจากบนลงล่าง แต่ควรมาจากการสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมายร่วมกัน

3. การสังเคราะห์แนวทางการสนับสนุนให้เยาวชนสามารถออกแบบความสุขของตนเองได้อย่างมีความหมาย พบว่า เยาวชนต้องการการสนับสนุนที่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้ออกแบบความสุขของตนเองผ่านการมีสิทธิเลือก การแสดงออกและการมีบทบาทอย่างแท้จริงในชีวิตของตนเอง จึงจะเป็นแนวทางการสนับสนุนให้เยาวชนสามารถออกแบบความสุขของตนเองได้ ข้อมูลจากผลการประเมิน CY-VUCA-Thai 11 ที่พบว่าเยาวชนมีศักยภาพสูงในด้านการคิดขั้นสูง การสื่อสาร และการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง แต่ยังขาดการจัดการตนเองและการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะด้านการควบคุมตนเองและการเป็นผู้นำ สะท้อนให้เห็นว่าการมีศักยภาพเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้เยาวชนจะนำศักยภาพเหล่านั้นไปใช้สร้างความสุขในแบบที่พวกเขาต้องการได้อย่างแท้จริง การเปิดโอกาสให้นำศักยภาพมาใช้ต้องควบคู่ไปกับพัฒนาในส่วนที่ขาด ตามที่ทฤษฎีแรงจูงใจภายใน (Deci, E. L. & Ryan, R. M., 2000) ชี้ว่าความสุขจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างอิสระ (Autonomy) ได้รับความสามารถ (Competence) และเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relatedness) สอดคล้องงานวิจัยของ Duckworth, A. & Gross, J. J. (2014) ที่แสดงให้เห็นว่าทักษะ Self-Control และ Grit เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว และต้องได้รับการพัฒนาในบริบทที่ส่งเสริมไม่ใช่ควบคุมจัดการ และความสามารถในการจัดการตนเองควรเป็นเป้าหมายในการเสริมสร้างให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Conner, T. S., DeYoung, C. G. & Silvia, P. J. (2018) ที่พบว่าการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวันช่วยเพิ่มความรู้สึกว่าชีวิตมีความหมายและสร้างความสุขที่ออกแบบเองได้จากแรงขับเคลื่อนภายในจิตใจของตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้เสนอแนวทางร่วมสร้างสรรค์ “พื้นที่ความสุขที่เยาวชนบอกและออกแบบเอง” เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย มีแนวทางดังนี้

1. ความสุขของเยาวชนไม่ได้เกิดจากการมีปัจจัยพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อมโยงกับความรู้สึกเป็นเจ้าของชีวิตและความสามารถในการออกแบบความหมายให้กับชีวิตของตนเอง งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า เยาวชนในบริบทของไทยให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ ความเป็นอิสระและการมีพื้นที่ในการตัดสินใจ โดยมองว่า “ความสุข” คือ การได้ใช้ชีวิตอย่างมีจุดหมาย และมีบทบาท

ในสังคมที่ตนใช้ชีวิตที่ไม่ได้เป็นเพียงผู้รับคำสั่งแต่ต้องได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและกำหนดอนาคตของพวกเขาด้วยตนเอง

2. แม้ว่าเยาวชนจะมีศักยภาพด้านการคิด การสื่อสาร การมีทักษะทางดิจิทัลและมีความตระหนักทางสังคมในระดับสูง แต่การออกแบบความสุขควรเป็นกระบวนการที่เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของตนเอง การส่งเสริมให้พวกเขาได้ใช้จุดแข็งและศักยภาพที่มีอยู่ไปพร้อมกับ การฝึกฝนและปรับปรุงจุดอ่อน เช่น ความสามารถในการจัดการตนเอง (Self-management), การควบคุมอารมณ์ (Self-Control), และความพยายาม (Grit) เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสุขที่ยั่งยืนได้ และแนวทางการสร้างความสุขนี้ควรเกิดในบริบทที่มีการสนับสนุนไม่ใช่การแข่งขันหรือควบคุม

3. ความรักที่เต็มไปด้วยความกังวลใจที่มากเกินไปอาจกลายเป็นการควบคุมที่ไร้เสียง และกลายเป็นอุปสรรคต่อความสุขของเยาวชนได้ งานวิจัยนี้ทำให้เราตระหนักว่าแม้เจตนาของผู้ใหญ่จำนวนมากจะเริ่มจากความห่วงใย เช่นการจัดกิจกรรมให้ทำ การเลือกแต่สิ่งดีดีให้เรียนรู้ การไม่ปล่อยให้พวกเขาได้ลองผิดลองถูกหรือแม้แต่การตั้งเป้าหมายแทนเยาวชนเพียงเพื่อให้เขาได้ประสบความสำเร็จและไม่ผิดหวัง กลับทำให้เยาวชนรู้สึกถึงความไม่ไว้วางใจ การควบคุมที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความหวังดี และดึงเอาศักยภาพของเยาวชนไปจากความสุขของพวกเขา

4. เยาวชนไม่ได้เรียกร้องความสะดวกสบายแต่พวกเขาเรียกร้องโอกาสในการเรียนรู้ และกำหนดชีวิตของตนเอง พวกเขาไม่ได้ต้องการให้ผู้ใหญ่หายไปหรือไม่ยุ่งเกี่ยวกับเขาแต่เขาอยากให้ผู้ใหญ่อยู่ในบทบาทของผู้สนับสนุน ให้กำลังใจและให้คำแนะนำเวลาที่เขาต้องการ ความผิดพลาดของเยาวชนจึงไม่ใช่การไร้ความสามารถแต่เป็นกระบวนการเสริมประสบการณ์ และสร้างสรรค์ให้พวกเขาเติบโตได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านเด็กและเยาวชน

1. เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมที่เยาวชนออกแบบเอง ด้วยการสนับสนุนนโยบายที่เยาวชนเป็นผู้กำหนดประเด็น วางแผนและจัดกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความสุขของพวกเขาโดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้สนับสนุนไม่ใช่ผู้สั่งการ

2. ส่งเสริมทักษะชีวิตและการจัดการตนเองของเยาวชน โดยบูรณาการแนวคิดเรื่องความสุขที่มีความหมายในหลักสูตรการเรียนรู้ การฝึกประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการจัดการตนเอง (Self-Management) การควบคุมอารมณ์ (Self-Control), และความมานะพยายาม (Grit) อย่างเป็นธรรมชาติ

3. ทบทวนกลไกการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนที่กำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจ ปรับระบบให้เยาวชนมีบทบาทจริงในการเลือกผู้นำ พุดแทนตนเองและมีอิสระในการดำเนินงานเพื่อความเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ใช้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับปรับปรุง ออกแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนทั้งในโรงเรียน ชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเด็กและเยาวชนโดยเน้นกิจกรรมที่เยาวชนมีอิสระในการตัดสินใจ

2. ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการจัดอบรม เสริมสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปกครอง ครู และผู้ทำงานด้านเด็กเยาวชนให้เข้าใจว่าความสุขของเยาวชนเกิดจากการได้รับโอกาสไม่ใช่การได้รับสิ่งที่ดีที่สุดจากสายตาของผู้ใหญ่

3. พัฒนาชุดกิจกรรมหรือคู่มือ “การออกแบบความสุขของเยาวชน” สำหรับเยาวชนโดยใช้ผลการวิจัยเป็นพื้นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ปลดล๊อคศักยภาพเยาวชนอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนความร่วมมือทางวิชาการที่มีคุณค่าต่อการดำเนินโครงการวิจัยภายใต้ “โครงการพัฒนาและขยายผลหลักสูตรนักรสร้างสรรค์ศักยภาพเด็กและเยาวชนในระดับภูมิภาค” (สัญญาเลขที่ 67-E1-0214) ขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อบัณฑิตอาสาสมัคร รุ่น 54 คุณพงศกร ประยงค์รักษ์ คุณชุตินา จิตเขม้น และคุณกรวิชัย อนุนตการุญ ที่ได้ปฏิบัติงานในฐานะนักวิจัยภาคสนามด้วยความทุ่มเท มุ่งมั่น และใส่ใจในความคิด ความฝันและความสุขของเด็กและเยาวชนตลอดระยะเวลาของการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- อาทิตยา เพิ่มผล. (2567). *สภาเด็กและเยาวชน? อะไร อย่างไร ทำไมไม่รู้* [ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ด้วยนะ รู้ยัง]. ประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก https://prachatai.com/journal/2024/02/108010?utm_source=chatgpt.com
- Amnesty International Thailand. (2022). *สภาเด็กและเยาวชน สภานักเรียน กระบอกลี้น (ง) ที่ถูกเมิน*. Retrieved from <https://www.amnesty.or.th/blog/2022/01/สภาเด็กและเยาวชน-สภานัก>
- Conner, T. S., DeYoung, C. G. & Silvia, P. J. (2018). Everyday creative activity as a path to flourishing. *The Journal of Positive Psychology*, 13(2), 181–189. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1257049>
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behaviour. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Duckworth, A. & Gross, J. J. (2014). Self-Control and Grit: Related but Separable Determinants of Success. *Current Directions in Psychological Science*, 23(5), 319-325. <https://doi.org/10.1177/0963721414541462>
- Madeson, M. (2017). *Seligman’s PERMA+ Model Explained: A Theory of Wellbeing*. Retrieved from <https://positivepsychology.com/perma-model/>
- Pittman, K. J. (2017). Positive Youth Development as a Strategy for Addressing Readiness and Equity: A Commentary. *Child Development*, 88(4), 1172–1174. <https://doi.org/10.1111/cdev.12872>
- Shields, C. M. (2018). *Transformative leadership in education: Equitable and socially just change in an uncertain and complex world*. New York : Routledge.
- UNICEF. (2021). *The State of the World’s Children 2021*. Retrieved from <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021>

การพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ สำหรับวิสาหกิจชุมชน กลุ่มคนใจสู้สู้วิกฤต ถนนอาหาร จังหวัดนครนายก

Logo and Packaging Development of the Community Enterprise “the
Group of Crisis Fighter and Food Preservation” at Nakhonnayok Province

ปรียา สมพีช¹ ปรัชญา ทองชุม² และประเสริฐ โยธิการ์³

Preeya Sompuet, Pratchaya Tongchum and Prasert Yothicar

Received: October 09, 2024

Revised: January 03, 2025

Accepted: January 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนและสภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้สู้วิกฤตถนนอาหาร 2) พัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภค เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ใช้แนวคิดการออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ ของ Philip Kotler ประชากร ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้สู้วิกฤตถนนอาหารและผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ จำนวน 255 คน นำมาคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเทียบขนาดของเครื่องซีและมอร์แกนน์ ได้จำนวนทั้งสิ้น 155 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ประกอบการและผู้บริโภค กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้สู้วิกฤตถนนอาหาร และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 8 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนมีมะดันเป็นพืชท้องถิ่นและเป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และสภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ คือ ไข่เค็มมะดันซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียง แต่ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ยังไม่โดดเด่น 2) การพัฒนาตราสัญลักษณ์ใช้รูปมะดันเพื่อสร้างความแตกต่าง โดยมีวงกลมแทนไข่แปด และรูปทหารเพื่อสื่อถึงชื่อทางการค้า ผลการประเมินตราสัญลักษณ์พบว่า ตราสัญลักษณ์ลำดับที่ 7 ได้รับการคัดเลือกมากที่สุด สำหรับบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม คือบรรจุไข่เค็ม 6 ฟอง โดยมีช่องโป่งใส่ให้มองเห็นสินค้าได้ ผลการประเมินบรรจุ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร; Phranakhon Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: preeya@pnru.ac.th, Tel. 088-0174710

ภัณฑ์พบว่า บรรจุภัณฑ์แบบที่ 3 ได้รับคะแนนสูงสุด และ 3) ผู้ประกอบการและผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ตราสัญลักษณ์, บรรจุภัณฑ์, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This study aimed to: (1) examine the community context and the current status of the products, brand logos, and packaging of the Fighting Spirit Food Preservation Community Enterprise Group; (2) develop appropriate brand logos and packaging; and (3) assess the satisfaction levels of both entrepreneurs and consumers. A mixed-methods research approach was employed, applying Philip Kotler's concepts of logo and packaging design. The study population consisted of 255 individuals, including members of the community enterprise group and consumers. The sample size of 155 participants was determined using Krejcie and Morgan's sampling table. Research instruments included a five-point Likert scale questionnaire, in-depth interviews, and focus group discussions involving entrepreneurs, consumers, and eight design experts. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results revealed that: (1) the community is well known for madan (*Garcinia schomburgkiana*), a local plant serving as the primary raw material for product development. The flagship product, salted madan eggs, has gained considerable local recognition. However, the existing brand logos and packaging lacked distinctiveness and appeal. (2) The new logo design incorporated the image of madan to enhance product differentiation, with a circle symbolizing duck eggs and a soldier figure reflecting the brand identity. Evaluation results showed that logo design number seven was the most preferred. The most suitable packaging was a six-egg container featuring a transparent window to display the product. The third packaging design received the highest satisfaction score. (3) Both entrepreneurs and consumers reported a high level of satisfaction with the newly developed logos and packaging.

Keywords: Logo, Packaging, Community Enterprise

บทนำ

จากการลงพื้นที่ตามโครงการศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามลักษณะภูมิสังคมและความต้องการเชิงพื้นที่ ในตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 ซึ่งมีการจัดตั้งเป็น “ชุมชนเมืองมะดัน” ขึ้น ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ของตำบลท่าทราย อำเภอเมือง และหมู่ที่ 1 หมู่ 13 ตำบลบางอ้อ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก พบว่า เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำนครนายกและเป็นแหล่งเพาะปลูกมะดันซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นที่มีคุณภาพแห่งหนึ่ง และเป็นไม้ผลที่มีตามธรรมชาติจำนวนมาก พบว่า มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปมะดันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ แปรรูปมะดันเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้หลากหลายทั้งรูปแบบอาหารคาว อาหารหวาน และเครื่องดื่ม (ประเสริฐ โยธิตาร์, 2564) ซึ่งการนำมะดันพืชท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์สามารถสร้างความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นและสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญญากุดถนอมอาหาร หมู่ที่ 5 ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ได้มองเห็นประโยชน์ของมะดันที่มีอยู่จำนวนมากในพื้นที่ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ไข่เค็มมะดัน โดยการนำ “มะดัน” ซึ่งเป็นผลไม้ในชุมชน ที่มีรสเปรี้ยว มาเป็นส่วนผสมที่สำคัญ โดยการแช่ไข่เปิดในน้ำมะดัน ทำให้ไข่เค็มมีความเค็มที่ไม่มากจนเกินไป ไข่แดงมีความเยิ้ม สีสันน่ารับประทาน จนเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญญากุดถนอมอาหาร ยังได้คิดค้นการทำ ไข่เค็มด้วยวิธีการอื่น ๆ จนสำเร็จ เป็น “ไข่เค็มพอกใบมะดัน” ทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพและเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีการวางจำหน่ายในร้านขายของฝาก ของที่ระลึกประจำจังหวัดนครนายก รวมทั้งการเข้ามาศึกษาดูงานของหน่วยงานต่าง ๆ แล้วซื้อผลิตภัณฑ์ไปเป็นของฝากของที่ระลึก ซึ่งทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาดตนเองและผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ

แต่อย่างไรก็ตาม การที่ผลิตภัณฑ์จะจำหน่ายได้และประสบความสำเร็จในตลาดได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างจุดเด่นหรือจุดขายที่แตกต่างและน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่จะเป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (วีราวรรณ มารังกูร, 2561) ตราสัญลักษณ์ ช่วยสร้างเอกลักษณ์แบบเฉพาะของสินค้าและมีความสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้พบเห็นจดจำง่าย และเกิดความน่าเชื่อถือ โดยสามารถนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมาใช้เป็นองค์ประกอบในการออกแบบ (มียอง ขอ, 2563) นอกจากนี้ ตราสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อความหมายอาจมีลักษณะเป็น ตัวอักษร รูปภาพ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องสร้างตราสัญลักษณ์ของตนเองขึ้นมาเพื่อให้ลูกค้าได้จดจำสินค้า เพื่อทำให้สินค้ามีความโดดเด่นและแตกต่างไปจากคู่แข่ง และในปัจจุบันบรรจุภัณฑ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าและเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (ศศิธรดา พันธุ์วิเศษศักดิ์ และคณะ, 2562) รวมทั้งด้านการส่งเสริมการตลาด (สุมาลี ทองรุ่งโรจน์, 2555) จนเป็นที่ยอมรับว่า บรรจุภัณฑ์มีความสำคัญสำหรับผลิตภัณฑ์และการตลาดอย่างขาดเสียมิได้ ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์เป็นส่วนสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ผู้บริโภคส่วนใหญ่พึงพอใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีตราสัญลักษณ์มากกว่า

ผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีตราสัญลักษณ์ ทั้งนี้เพราะตราสัญลักษณ์ทำให้ผู้บริโภคแน่ใจว่าได้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่ต้องการถูกต้องแล้ว และมั่นใจได้ในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ซื้อภายใต้ตราสัญลักษณ์ที่ระบุไว้นั้น ตราสัญลักษณ์ทำให้กระบวนการซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเห็นความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้การตัดสินใจซื้อง่ายและสะดวกรวดเร็วขึ้น กว่าทางเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีตราสัญลักษณ์ ซึ่งปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้ กู้วิกฤตถนอมอาหาร ยังไม่มีตราสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องหมายการค้าของกลุ่มที่ชัดเจน และบรรจุภัณฑ์ยังไม่เหมาะสมกับการจัดส่ง ไม่มีเอกลักษณ์ และมีการเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา ไม่นานอน อันเนื่องจากการขาดความรู้ด้านตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ อีกทั้งยังไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปช่วยเหลือดูแล

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและยกระดับให้กับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กู้วิกฤตถนอมอาหาร ควรมีการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์สะท้อนเอกลักษณ์ของกลุ่ม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการซื้อสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สะดวกในการพกพา และใช้ประโยชน์ รวมทั้งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสินค้า การศึกษาครั้งนี้จึงได้ดำเนินโครงการการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กู้วิกฤตถนอมอาหาร จังหวัดนครนายก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กู้วิกฤตถนอมอาหาร จังหวัดนครนายก
2. เพื่อพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กู้วิกฤตถนอมอาหาร จังหวัดนครนายก
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่มีต่อตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) แนวคิด ทฤษฎี การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ศึกษาปัญหาและความต้องการตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กู้วิกฤตถนอมอาหาร ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิมาเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ และใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ และแบบประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นคนในชุมชนเมืองมะดันประกอบด้วย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้

กัญจิรฤตถนอมอาหาร ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาเค็มน้ำมะดัน และภาครัฐ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลท่าทราย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีบทบาทด้านการพัฒนาชุมชน รวมจำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 ท่าน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญจิรฤตถนอมอาหาร เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน และผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญจิรฤตถนอมอาหาร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบขนาดของเครซี่และมอร์แกนน์ โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 155 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แบบประเมินสำหรับเลือกตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญจิรฤตถนอมอาหาร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการลงพื้นที่สำรวจ และจากการสัมภาษณ์ด้วยตนเองแบบเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ และจดบันทึกพร้อมเก็บภาพถ่ายจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ตราสัญลักษณ์ดั้งเดิม บรรจุภัณฑ์ดั้งเดิม รวมทั้งสถานที่ต่าง ๆ ของหมู่ที่ 5 ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญจิรฤตถนอมอาหาร จังหวัดนครนายก สรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม รวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินสำหรับตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ นำผลการจัดลำดับความสำคัญมาคิดเป็นร้อยละ จากมากไปหาน้อย และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ไปให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญจิรฤตถนอมอาหารและผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ ทำแบบประเมินความพึงพอใจ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสร้างข้อสรุป และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ การวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนและสภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญจิรฤตถนอมอาหาร จังหวัดนครนายก พบว่า บริบทชุมชน สภาพทั่วไปของตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นพื้นที่ที่มีพืชท้องถิ่น คือ มะดันที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ ผลโต รสเปรี้ยวจัด และเนื้อหนา เมื่อมะดันมีผลผลิตมากขึ้นทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปมะดันเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้ มะดัน เป็นวัตถุดิบ

หลักเพื่อสร้างอัตลักษณ์และความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน จนได้รับขนานนามว่า “เมืองมะดันนครนายก”

สภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ในตำบลท่าทราย พบว่า กลุ่มชาวบ้านตำบลท่าทรายมองเห็นประโยชน์ของมะดันที่มีในพื้นที่จึงมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้หลากหลายทั้งรูปแบบของอาหารคาวและอาหารหวาน เช่น ข้าวแต่น้ำมะดัน น้ำมะดันพร้อมดื่ม มะดันแช่อิ่ม มะดันอบแห้ง เป็นต้น หนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมเป็นพิเศษ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิกฤตถนอมอาหาร คือ “ไข่เค็มมะดัน” ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยใช้สูตรดองน้ำเกลือผสมกับน้ำมะดัน ผลลัพธ์ที่ได้คือไข่เค็มที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ รสชาติของไข่เค็มมะดันจะเค็มอมเปรี้ยว ไข่แดงมีสีส้มสวยงามและไม่เค็มจนเกินไป จนสามารถจำหน่ายได้ ในระยะเริ่มต้นจำหน่ายในตลาดนัดภายในชุมชน ต่อมา มีการขยายตลาดเพิ่มขึ้น จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ คือ 1) ไข่มะดันซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นของตำบลท่าทรายอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และ 2) ผลิตภัณฑ์ไข่เค็มมะดัน เป็นผลิตภัณฑ์แรกของชุมชนที่สามารถสร้างชื่อเสียง ได้รับรองเป็นสินค้าโอท็อป 4 ดาว และได้รับเครื่องหมายอาหารและยา (อย.) แต่ปัจจุบันยังประสบปัญหาด้านตราสัญลักษณ์ โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ ทำให้ ตราสัญลักษณ์ยังไม่สวยงาม ไม่โดดเด่น และไม่สะท้อนอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ และปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่สวยงามทันสมัย ไม่สามารถดึงดูดใจได้ และควรมีลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่เป็นไปตามที่ร้านค้าหรือร้านขายปลีกต้องการให้เห็นสินค้าภายในกล่อง รวมทั้งควรประหยัดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ ยังพบว่า บางคนยังไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องใช้บรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและมีมาตรฐาน และยังไม่มีทุนเพียงพอ รวมถึงด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไข่เค็มมะดันและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในชุมชน เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้รายได้ของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น

2. การพัฒนาตราสัญลักษณ์ จำนวน 10 แบบ โดยแบบที่ 1-4 และ 8 ใช้วงรีแทนลักษณะของไข่เปิด มีรูปทหาร และรูปวาดมะดัน มีตัวอักษร หมูน้อย ซึ่งมีการจัดวางในตำแหน่งที่แตกต่างกัน ตราสัญลักษณ์แบบที่ 5-6 และ 9 ใช้วงกลมแทนลักษณะของไข่เปิด มีรูปทหาร และรูปวาดมะดัน มีตัวอักษร หมูน้อย และชื่อกลุ่ม วสช.กลุ่มคนในสู้วิกฤตถนอมอาหาร มีการจัดวางในตำแหน่งที่แตกต่างกัน ตราสัญลักษณ์แบบที่ 7 ใช้วงกลมแทนลักษณะของไข่เปิด มีรูปทหาร รูปไข่เค็ม และรูปวาดมะดัน มีตัวอักษร หมูน้อย มีชื่อและที่อยู่ของกลุ่ม วสช.กลุ่มคนในสู้วิกฤตถนอมอาหาร ตราสัญลักษณ์แบบที่ 10 ใช้วงกลมแทนลักษณะของไข่เปิด มีรูปทหาร รูปไข่เค็ม และรูปวาดมะดัน มีตัวอักษร หมูน้อย มีชื่อกลุ่ม วสช.กลุ่มคนในสู้วิกฤตถนอมอาหาร ตราสัญลักษณ์ทั้งหมดใช้แนวคิดจากเอกลักษณ์ของชุมชนในการพัฒนาตราสัญลักษณ์ ใช้รูปวงกลมหรือวงรี แทนลักษณะของไข่เปิด ใช้รูปวาดมะดัน เป็นพืชท้องถิ่นที่สร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ ใช้รูปทหารที่สื่อถึงลูกชายคนเดียวของประธานกลุ่มฯ อันเป็นที่มาของชื่อทางการค้า “หมูน้อย” สีที่ใช้ได้แก่ สีเขียว (C85 M5 Y95 K0) เป็นสีของมะดันที่ให้ความรู้สึกถึงธรรมชาติ ปลอดภัย และดีต่อสุขภาพ สีส้ม (C0 M60 Y100 K0) เป็นสีของไข่แดงที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น สดชื่น กระฉับกระเฉง และส่งผลในด้าน

อาหารให้รู้สึกว่าการรับประทานอาหาร มีประโยชน์ และส่งผลต่อความอยากอาหารมากขึ้น หลังจากนั้นนำตราสัญลักษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบประเมิน เพื่อพิจารณาเลือกแบบที่เหมาะสม พร้อมให้ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตราสัญลักษณ์ในลำดับที่ 6 และ 7 มีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากัน คือ 4.09 คะแนน หลังจากนั้น นำตราสัญลักษณ์ไปให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้ภูวักฤต ถนอมอาหาร พิจารณาความเหมาะสม พบว่า ตราสัญลักษณ์ในลำดับที่ 7 มีค่าคะแนนสูงสุด คือ 13 คะแนน จากนั้นผู้วิจัยได้นำตราสัญลักษณ์ ลำดับที่ 7 ซึ่งมีคะแนนสูงสุดทั้งจากผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนฯ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ดังภาพที่ 1 และนำตราสัญลักษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปจัดวางบนบรรจุภัณฑ์ต่อไป

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจดีกักวิฤตถนอมอาหาร

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จำนวน 3 แบบ มีขนาด 17x13x6 ซม. ทั้ง 3 แบบ เป็นขนาดที่เหมาะสมกับการบรรจุไข่เค็มกล่องละ 6 ฟอง มีการจัดวางองค์ประกอบแตกต่างกัน และมีช่องโปรงใสให้สามารถมองเห็นสินค้าภายในกล่องได้ เมื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ทั้ง 3 แบบเรียบร้อยแล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบประเมิน เพื่อพิจารณาเลือกแบบที่เหมาะสม พบว่า บรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 มีช่องโปรงใสด้านบนที่กว้างจนเกินไปทำให้บรรจุภัณฑ์ไม่แข็งแรง ส่วนแบบที่ 2 ลวดลายและสีสันบนกล่องบรรจุภัณฑ์ไม่ดึงดูดสายตา ยังโล่งจนเกินไป แบบที่ 3 มีค่าคะแนนสูงสุด คือ 3.81 คะแนน มีช่องโปรงใสที่ขนาดพอเหมาะ มีลวดลายสีสันดึงดูดใจและสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ปรับแก้บรรจุภัณฑ์ตามข้อเสนอแนะ คือ ลวดลายกราฟิกมีความเหมาะสมกับสินค้าและบรรจุภัณฑ์ สีที่เลือกใช้เหมาะสมกับสินค้า และสามารถดึงดูดสายตาได้ในระดับหนึ่ง แต่ควรเพิ่มลวดลายกราฟิกและสีสัน ให้ครบทุกด้านของกล่องบรรจุภัณฑ์ ซึ่งจะช่วยสร้างความสะดุดตาต่อผู้บริโภค เมื่อนำไปจัดวางบนชั้นวางสินค้าจะมีความน่าสนใจไม่ว่าจะมองจากด้านใดก็ตาม ควรเพิ่มข้อมูลโภชนาการให้ครบถ้วน ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำบรรจุภัณฑ์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิถีกฤตถนอมอาหารประเมิน ผลการประเมินพบว่า บรรจุภัณฑ์ไข่เค็มมะดันแบบที่ 3 มีค่าคะแนนสูงสุด คือ 3.94 คะแนน โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ 1) ด้านบนของกล่องบรรจุภัณฑ์ควรมีสีสันและภาพไข่เค็มที่น่าสนใจคล้ายกับด้านบนของกล่องบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 ซึ่งจะทำให้สะดุดตาและดึงดูดใจกลุ่มลูกค้าได้เพิ่มขึ้น 2) การเจาะเพื่อ

แสดงสินค้าด้านในควรเจาะตามแบบบรรจุภัณฑ์แบบที่ 2 ทำให้ตำแหน่งของสินค้า และตราสัญลักษณ์ ดูสวยงาม ชัดเจน ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอีกครั้ง

ภาพที่ 2 บรรจุภัณฑ์สำหรับบรรจุไข่เค็มมะดันของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิถีกฤตถนอมอาหาร

3. ความพึงพอใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภคมีต่อตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิถีกฤตถนอมอาหารที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ปัจจัยที่ทำให้มีความพึงพอใจมากที่สุด ดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่มีต่อตราสัญลักษณ์ที่พัฒนาขึ้น

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจของผู้ประกอบการ		ระดับคุณภาพ	ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภค		ระดับคุณภาพ
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
1. จัดจำได้ง่าย	4.67	0.49	มากที่สุด	4.70	0.46	มากที่สุด
2. มีความโดดเด่น สะดุดตา	4.73	0.46	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด
3. สะท้อนหรือบ่งบอกเอกลักษณ์ของสินค้า/ผลิตภัณฑ์	4.93	0.26	มากที่สุด	4.81	0.40	มากที่สุด
4. สีสีนมีความสอดคล้องกับสินค้า/ผลิตภัณฑ์	4.86	0.35	มากที่สุด	4.76	0.42	มากที่สุด
5. สามารถสื่อความหมายได้	4.46	0.51	มาก	4.52	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.73	0.41	มากที่สุด	4.70	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ประกอบการและผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิถีกฤตถนอมอาหารที่พัฒนาขึ้น โดยรวม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นย่อย พบว่า มีความพึงพอใจต่อการสะท้อนหรือบ่งบอกเอกลักษณ์ของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจของผู้ประกอบการ		ระดับคุณภาพ	ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภค		ระดับคุณภาพ
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์						
1. ขนาดของบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.80	0.41	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
2. รูปร่างของบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.67	0.49	มากที่สุด	4.74	0.44	มากที่สุด
3. น้ำหนักของบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.60	0.51	มากที่สุด	4.71	0.42	มากที่สุด
4. สะดวกต่อการนำสินค้า/ผลิตภัณฑ์ภายในออกมาใช้	4.86	0.35	มากที่สุด	4.78	0.42	มากที่สุด
5. ปกป้อง คัดกรอง สินค้า/ผลิตภัณฑ์ได้	4.46	0.52	มาก	4.68	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.68	0.46	มากที่สุด	4.73	0.44	มากที่สุด
ด้านกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์						
1. มีความสวยงาม โดดเด่น สะดุดตา	4.73	0.46	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด
2. สีที่ใช้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสินค้า/ผลิตภัณฑ์	4.93	0.26	มากที่สุด	4.84	0.37	มากที่สุด
3. สะท้อนหรือบ่งบอกเอกลักษณ์เฉพาะของสินค้า/ผลิตภัณฑ์	4.80	0.26	มากที่สุด	4.78	0.42	มากที่สุด
4. การใช้ตัวอักษร ขนาด และการจัดวางเหมาะสม สวยงาม	4.67	0.49	มากที่สุด	4.70	0.46	มากที่สุด
5. ภาพประกอบมีความเหมาะสม	4.60	0.51	มากที่สุด	4.67	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.75	0.39	มากที่สุด	4.74	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ประกอบการและผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญญ์ภูถนอมอาหารที่พัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์โดยรวม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นย่อย พบว่า มีความพึงพอใจต่อความสะดวกต่อการนำสินค้า/ผลิตภัณฑ์ภายในออกมาใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นย่อย พบว่า มีความพึงพอใจต่อสีที่ใช้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสินค้า/ผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งสองกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนและสภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญญ์ภูถนอมอาหาร จังหวัดนครนายก พบว่า บริบทชุมชน สภาพทั่วไปของตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นพื้นที่ที่มีพืชท้องถิ่น คือ มะดันที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ ผลโต รสเปรี้ยวจัด และเนื้อหนา เมื่อมะดันมีผลผลิตมากขึ้นทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปมะดันเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้ มะดัน เป็นวัตถุดิบ

หลักเพื่อสร้างอัตลักษณ์และความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน จนได้รับขนานนามว่า “เมืองมะดันนครนายก”

สภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ในตำบลท่าทราย พบว่า กลุ่มชาวบ้านตำบลท่าทรายมองเห็นประโยชน์ของมะดันที่มีในพื้นที่จึงมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะดันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้หลากหลายทั้งรูปแบบของอาหารคาวและอาหารหวาน เช่น ข้าวแต่นำมะดัน น้ำมะดันพร้อมดื่ม มะดันแช่อิ่ม มะดันอบแห้ง เป็นต้น หนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมเป็นพิเศษ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิกฤตถนอมอาหาร คือ “ไข่เค็มมะดัน” ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยใช้สูตรดองน้ำเกลือผสมกับน้ำมะดัน ทำให้ไข่เค็มที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ เค็มอมเปรี้ยว ไข่แดงมีสีส้มสวยงาม และไม่เค็มจนเกินไป สามารถจำหน่ายได้ โดยจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ คือ 1) ไข่มะดันซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นของตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และ 2) ผลิตภัณฑ์ไข่เค็มมะดันเป็นผลิตภัณฑ์แรกของชุมชนที่สามารถสร้างชื่อเสียง ได้รับรองเป็นสินค้าโอท็อป 4 ดาว และได้รับเครื่องหมายอาหารและยา (อย.) แต่ปัจจุบันยังประสบปัญหาด้านตราสัญลักษณ์ โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ ทำให้ ตราสัญลักษณ์ยังไม่สวยงาม ไม่โดดเด่น และไม่สะท้อนอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ และปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่สวยงาม ทันสมัย ไม่สามารถดึงดูดใจได้ และควรมีลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่เป็นไปตามที่ร้านค้าหรือร้านขายปลีกต้องการให้เห็นสินค้าภายในกล่อง รวมทั้งควรประหยัดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ ยังพบว่า บางคนยังไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องใช้บรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและมีมาตรฐาน และยังไม่มีความเพียงพอ รวมถึงด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไข่เค็มมะดันและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในชุมชน เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากขึ้น ซึ่งจะทำได้ของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น

งานวิจัยเรื่องนี้ จึงเริ่มจากปัญหาของผู้ประกอบการ คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้ วิกฤตถนอมอาหาร ร่วมกันแสดงความคิดเห็น หาอัตลักษณ์ของกลุ่มฯ สร้างการรับรู้ในความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ ไข่เค็มมะดัน ที่แตกต่างจากแหล่งอื่น และร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการนำอัตลักษณ์ของกลุ่มฯ มาออกแบบตราสัญลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิราวรรณ สมหวัง และคณะ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม ตั้งแต่การศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการและร่วมระดมสมองเพื่อเสนอความคิดเห็นและคำแนะนำในปรับปรุงและพัฒนาแบบร่างของกราฟิกฉลากและต้นแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้ได้ตราสินค้า คือ “ปลาร้าบ้านทุ่ง” แสดงถึงอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน และตราสัญลักษณ์ซึ่งเป็นรูปปลา รวงข้าว และโรงนาที่มีป้ายชื่อวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ ซึ่งสื่อสารให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ลักษณะของธุรกิจ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งการแสดงรายละเอียดข้อมูลผลิตภัณฑ์ และตรงกับที่ชาติรี บัวคลี (2561) ที่พบว่าผู้ประกอบการมีอุปสรรคปัญหาด้านความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และรูปแบบบรรจุภัณฑ์

เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่องนี้ รวมถึงงบประมาณในการสนับสนุนจากภาครัฐไม่เพียงพอ และข้อมูลสำคัญสำหรับการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมต้องมาจากปัญหาและความต้องการภายในของผู้มีส่วนร่วมร่วมสะท้อนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการวิจัย ซึ่งตรงกับวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยดำเนินการ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมีวัตถุดิบหลักในการผลิต คือ มะดัน ที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น สามารถผลิตและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดได้นั้นจำเป็นต้องมีจุดดึงดูดความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่จะเป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค แม้ว่าชุมชนมีความพยายามในการจัดหาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์มาใช้แล้วก็ตาม ยังคงเป็นเพียงตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่พบเห็นโดยทั่วไปขนาดเอกลักษณ์และจุดเด่นของชุมชน ดังนั้น ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีตราสัญลักษณ์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนและมีความแตกต่างอย่างชัดเจน รวมถึงบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับประเภทของผลิตภัณฑ์ ดังที่ วรวรรณ องค์กรรักษา (2561) กล่าวว่า ตราสัญลักษณ์สามารถสื่อความหมายให้ผู้บริโภคเข้าใจได้และจะทำหน้าที่บ่งบอกผลิตภัณฑ์ได้แม้ไม่มีชื่อสินค้ากำกับ และสุกฤตา หิรัญขวลิต (2554) ได้อธิบายว่า บรรจุภัณฑ์ทำหน้าที่โน้มน้าวใจกลุ่มผู้บริโภคได้เสมือนเจ้าของมาขายเอง

2. การพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กั๊กิกฤตถนอมอาหาร พบว่า

2.1 การพัฒนาตราสัญลักษณ์ ใช้ภาพมะดัน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กั๊กิกฤตถนอมอาหารที่นำมะดันมาเป็นส่วนผสมหลักเพื่อสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ โดยมีวงกลมแทนไข่เปิดซึ่งนำมาใช้ทำไข่เค็ม และภาพทหารเพื่อสื่อถึงชื่อทางการค้า ดังนั้นการพัฒนาตราสัญลักษณ์จะต้องสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง โดดเด่น และยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชน โดยใช้เทคนิคกราฟิกที่เรียบง่าย ซึ่งพัฒนาตราสัญลักษณ์มีลักษณะเป็นแบบผสมผสาน (Combination) ที่ใช้ทั้งตัวอักษรและกราฟิกมาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการจดจำของผู้บริโภคได้ เป็นการจดจำจากภาพลักษณ์ที่เห็นรูปร่างหน้าตาภายนอกของสินค้า สังเกตได้ง่าย และสามารถสื่อความหมายได้ ไม่ซับซ้อนจนเกินไป (Kotler, P., 2003; Shimp, T. A. & Andrews, J. C., 2013) ซึ่งสอดคล้องกับ ธนัง ขาญกิจชัยโย (2564) รูปทรงของตราสัญลักษณ์ต้องสามารถนำไปใช้ทั้งบนตัวบรรจุภัณฑ์ และบนสื่อประชาสัมพันธ์ จดจำง่าย แสดงถึงเอกลักษณ์ สวยงาม และเรียบง่ายเช่นเดียวกับสิรินทิพย์ สุขกล้า (2558) ที่กล่าวว่า การออกแบบตราสัญลักษณ์ เป็นการกำหนดจุดยืนในส่วนต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน ซึ่งการออกแบบที่ชัดเจนจะเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของตราสัญลักษณ์ให้มีความโดดเด่น และการศึกษาของสำราญ ผลดี และอรรหาวิ เจ๊ะสะแม (2564) ที่พบว่า ตราสัญลักษณ์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนา โดยมีแนวคิดในการออกแบบให้มีความร่วมสมัยแต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชน โดยใช้เทคนิคกราฟิก มีความเรียบง่าย สวยงาม ทำให้ง่ายต่อการจดจำชื่อผลิตภัณฑ์จากตราสัญลักษณ์ และบุญส่ง อุดมกิจโกศล (2561) ออกแบบตราสัญลักษณ์ให้มีลักษณะเป็นแบบผสมผสาน (Combination) เป็นการออกแบบที่ใช้ทั้งตัวอักษรและกราฟิกมาประยุกต์เข้าด้วยกัน ให้ทำให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำง่าย และ

สอดคล้องกับการศึกษาของอุสุมา พันไพศาล และวารุณี จอมกิตติชัย (2564) ที่ศึกษาพบว่า ตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบนั้นสื่อให้เห็นถึงความเป็นสับประรดห้วยมุ่น ที่มีคุณภาพ เน้นความเรียบง่ายสามารถสร้างความจดจำ มีความเป็นเอกลักษณ์และสื่อถึงเรื่องราวของสับประรดห้วยมุ่น เป็นการเชื่อมโยงกับการรับรู้ของผู้บริโภคที่เคยรับประทานสับประรดห้วยมุ่น ส่งเสริมสินค้า ให้มีความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้ตัวสินค้าอย่างสร้างสรรค์

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ตราสัญลักษณ์ที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิและการประเมินความพึงพอใจจากผู้บริโภค สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี มีสีสันสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ มีความโดดเด่น สะดุดตา จดจำได้ง่าย และสามารถสื่อความหมายได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Philip Kotler (ฉนวนรณ แสงสุวรรณ และคณะ, 2004) ที่กล่าวว่า ตราสัญลักษณ์ที่ดีจะต้องสามารถสื่อความหมายได้ใน 6 ระดับ คือ 1) คุณสมบัติ (Attributes) เป็นการจดจำจากภาพลักษณ์ที่เห็น รูปร่างหน้าตาภายนอกของสินค้าที่ทำให้เกิดการจดจำได้ของผู้บริโภค 2) คุณประโยชน์ (Benefits) ประโยชน์และความคุ้มค่าที่ผู้บริโภคควรได้รับอย่างเหมาะสม 3) คุณค่า (Values) เป็นการสร้างคุณค่าที่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกที่ใช้สินค้าแล้วรู้สึกภาคภูมิใจ และมีความไว้วางใจและเชื่อใจในสินค้า 4) วัฒนธรรม (Culture) ตราสัญลักษณ์อาจเป็นตัวแทนของวัฒนธรรม 5) บุคลิกภาพ (Personality) ตราสัญลักษณ์บ่งชี้ถึงบุคลิกภาพของสินค้า และ 6) ผู้ใช้ (User) ตราสัญลักษณ์ชี้ให้เห็นถึงประเภทของผู้บริโภคที่ซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์

2.2 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สำหรับ “ไข่เค็มมะดัน” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์แรกและผลิตภัณฑ์หลักของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญญะถนอมอาหาร ผู้วิจัยได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์จำนวน 3 แบบ ขนาด 17x13x6 ซม. บรรจุไข่เค็มได้ 6 ฟอง มีช่องโพร่งใสให้มองเห็นสินค้า และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้กัญญะถนอมอาหาร ประเมิน บรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นเป็นบรรจุภัณฑ์หัตถ์ภูมิที่ใช้ห่อหุ้มสินค้าเพื่อปกป้องและเพื่อความสวยงาม ช่วยให้การจัดวางขายได้ง่ายทำให้โดดเด่นและแตกต่างจากสินค้าอื่น (Kotler, P., 1997) สอดคล้องกับการศึกษาของอรณพ ต.สรีวงศ์ (2565) ที่พบว่า การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ข้าวเหนียวและสีมีความโดดเด่นและสวยงามดึงดูดความสนใจ เมื่อวางบนชั้นวางทำให้ผลจากการประเมินความคิดเห็นโดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริโภคสินค้าอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการออกแบบกราฟิกและสีของบรรจุภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นสวยงามและดึงดูดใจ เมื่อวางบนชั้นสินค้ามีส่วนช่วยในการตัดสินใจซื้อข้าวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มส่งเสริมแปลงใหญ่ ราชินีข้าวเหนียวตำบลโพรงาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีรัฐ สิมศิริ และคณะ (2560) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความน่าสนใจและการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ได้แก่ บรรจุภัณฑ์สวยงาม มีราคาเหมาะสม และเป็นผลิตภัณฑ์ของฝากหรือของที่ระลึก ส่วนด้านบรรจุภัณฑ์ควรเป็นรูปทรงเรขาคณิต เจาะช่องให้เห็นตัวสินค้า ผลิตภัณฑ์จากวัสดุสังเคราะห์มีพื้นผิวด้านใช้คู่สีกลมกลืนที่มีระดับสีเข้มอยู่ในโทนเดียวกัน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น มีสีที่โดดเด่น สวยงามสามารถดึงดูดใจผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Shimp, T. A. &

Andrews, J. C., 2013) ด้านการมองเห็นและความชัดเจน กล่าวคือ บรรจุภัณฑ์จะต้องมีความโดดเด่นและแตกต่างจากคู่แข่ง สอดคล้องกับบรรณพ ต.สรีรังษ (2565) และของศรีรัฐ สิมศิริ และคณะ (2560)

3. ความพึงพอใจต่อตราสัญลักษณ์ ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการสะท้อนหรือบ่งบอกเอกลักษณ์ของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ มากที่สุด ทั้งกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มผู้บริโภค ทั้งนี้ อาจเนื่องจาก ตราสัญลักษณ์ได้ดึงเอกลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้วิถีฤดูหนาวอาหาร และสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของกลุ่ม คือ ไข่เค็มมะดัน ได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีตราสัญลักษณ์เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่ง สามารถสร้างความโดดเด่นจากผลิตภัณฑ์อื่น การใช้สีสัน และรูปประกอบที่บ่งชี้เอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคสนใจ และจดจำได้ง่าย เป็นที่ติดตราตึงใจได้ (สุกฤตา หิรัณยขวลิต, 2554) สอดคล้องกับสิรินทิพย์ สุขกล้า (2558) ที่กล่าวว่า การออกแบบตราสินค้า เป็นการกำหนดจุดยืนในส่วนต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน รวมทั้งออกแบบเนื้อหา ภาพลักษณ์บุคลิกของตราสินค้า ซึ่งการออกแบบที่ชัดเจนจะเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของตราสินค้าให้มีความโดดเด่น ด้านความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่มีความพึงพอใจด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ เรื่อง สะดวกต่อการนำสินค้า/ผลิตภัณฑ์ภายในออกมาใช้ มากที่สุด ทั้งกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มผู้บริโภค และด้านกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ เรื่อง สีที่ใช้เหมาะสมสอดคล้องกับสินค้าและผลิตภัณฑ์ มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตาวรรณ สุประพาสม และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า สี ตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพ และกราฟิกฉลาก เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการออกแบบ ซึ่งกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ต้องมี 1) ความโดดเด่น สวยงามสะดุดตา 2) ตราสินค้ามีความแตกต่าง ง่ายต่อการจดจำ 3) สร้างความรู้สึกร่วมที่ดี และ 4) แสดงข้อมูลครบถ้วน สามารถพิสูจน์ได้ รวมทั้งมีเครื่องหมายหน่วยงานที่รับรอง/สนับสนุน จะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าสนใจและเชื่อถือได้กับผลิตภัณฑ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของณฐาพัชร วรพงศ์พัชร และคณะ (2562) ที่พบว่า ผู้บริโภคมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์โดยให้ความสำคัญกับสีสัน ความสดใส สวยงามมากที่สุด มีข้อมูลที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ มีรูปภาพ ลวดลายตกแต่งที่สวยงาม มีรูปแบบตัวอักษรที่เหมาะสม และสามารถสื่อถึงจุดเด่นเอกลักษณ์/ชุมชนได้ดี ทำให้ลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย

องค์ความรู้ใหม่

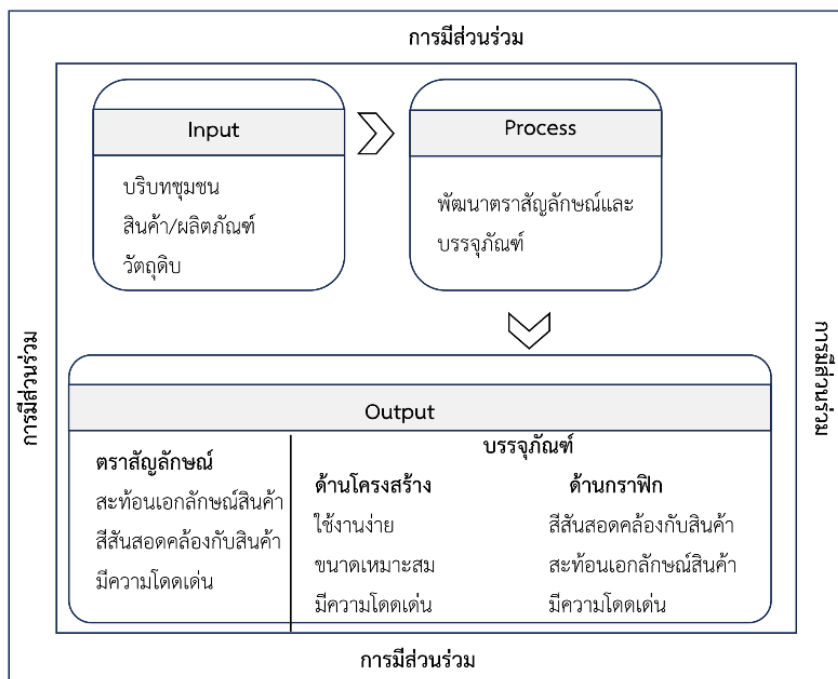
จากการศึกษาวิจัย ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ ระบบการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยขั้นตอนหลักของระบบ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ปัจจัยนำเข้า (input) ก่อนการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน จะต้องศึกษาบริบทชุมชน สภาพปัจจุบันของผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ และวัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิต เพื่อให้สามารถดึงเอกลักษณ์มาใช้ในขั้นตอนต่อไป

2. กระบวนการ (Process) เป็นขั้นตอนที่นำปัจจัยนำเข้าที่ศึกษามาใช้ในการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อสะท้อนหรือบ่งบอกเอกลักษณ์ของสินค้า มีสีสันทันที่สอดคล้องกับสินค้า และมีความโดดเด่น จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสินค้าได้

3. ผลผลิต (Output) เป็นผลได้จากปัจจัยนำเข้าที่รวมกัน ผ่านกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ ผลผลิตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) ตราสัญลักษณ์ที่พัฒนาขึ้นต้องสะท้อนเอกลักษณ์ของสินค้า มีสีสันทันที่สอดคล้องกับสินค้า และมีความโดดเด่น ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสินค้าได้ และ 2) บรรจุภัณฑ์ต้องพิจารณาสองด้านคือด้านโครงสร้างและด้านกราฟิก โดยด้านโครงสร้างจะต้องใช้งานง่ายและสะดวก มีขนาดที่เหมาะสม และมีความโดดเด่น แตกต่างจากคู่แข่งในท้องตลาด ด้านกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์จะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะต้องสีสันทันสอดคล้องกับสินค้า สะท้อนเอกลักษณ์สินค้า และมีความโดดเด่น สามารถมองเห็นสินค้าที่บรรจุอยู่ภายในบรรจุภัณฑ์ ซึ่งจะสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้

ทั้งนี้ ระบบการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนจะได้ผลดี จำเป็นต้องมีส่วนร่วมของสมาชิกหรือคนในชุมชนทุกขั้นตอน ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต เพราะท้ายที่สุด ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน ที่พัฒนาขึ้น ชุมชนจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์ และสร้างความภูมิใจให้กับคนในชุมชนนั่นเอง ดังแบบจำลองการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ระบบการพัฒนาตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ตราสัญลักษณ์ที่พัฒนาขึ้น ผู้ประกอบการควรนำไปใช้อย่างต่อเนื่องและใช้กับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของกลุ่มฯ เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพ โดดเด่น และชัดเจน นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ประกอบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ได้ทุกรูปแบบ รวมถึงสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างการจดจำตราสัญลักษณ์ต่อผู้บริโภค
2. บรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมีศักยภาพเพียงพอ สามารถนำไปสู่กระบวนการผลิตเพื่อนำมาใส่บรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายที่มีอัตลักษณ์ โดดเด่น และสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนได้
3. ตราสัญลักษณ์ที่ได้จากการวิจัย จะเป็นต้นแบบของตราสินค้าและสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการตลาด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับวิสาหกิจชุมชน

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการในชุมชน ควรออกแบบตราสัญลักษณ์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ชุมชนหรือผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความโดดเด่นและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
2. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ใดก็ตามควรมีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับประเภทของผลิตภัณฑ์ ทั้งขนาด สี สัน และเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้งานง่าย มีความโดดเด่นและสะท้อนเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้สามารถขอความร่วมมือในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์กับหน่วยงานภาครัฐที่มีความรู้ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ได้โดยตรง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการบริหารชุมชน

1. ควรมีการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีการวางแผนจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น วัตถุดิบธรรมชาติ และองค์ความรู้ท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการสร้างร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง
2. พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดให้มีการอบรมที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถด้านการบริหาร การตลาด และการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเป็นผู้นำที่สามารถผลักดันชุมชนให้ก้าวหน้าและสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผู้สนับสนุนทุนวิจัย และขอบพระคุณกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคนใจสู้ภัฏภูตถนอมอาหาร สำหรับความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- จิราวรรณ สมหวัง และคณะ. (2564). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. *วารสารละครี*, 6(1), 36-51.
- ชาติรี บัวคลี่. (2561). การออกแบบและพัฒนาฉลากสินค้าด้วยกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. *วารสารวิจิตรศิลป์*, 9(2), 93-144.
- ฐิตาวรรณ สุประพาส, ศุภานันท์ สู้ณรงค์ และณัฐกร สงคราม. (2561). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวสินเหล็กอินทรีย์ กรณีศึกษาภายใต้ยี่ห้อใหม่ หอมกรุ่นออร์แกนิกไรซ์. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 36(1), 30-39.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, กนกอร บุญมี, วสุธิดา นริตมนต์ และเจนศึก โพธิศาสตร์. (2562). การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวทอดกระเทียมทอง ตำบลตาหลวง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิชาการรับใช้สังคม มทร. ล้านนา*, 3(2), 25-32.
- ธนัง ขาญกิจชัยโย. (2564). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสัญลักษณ์กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนผ้าทอบ้านพรสวรรค์จังหวัดสระแก้ว. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 8(2), 233-264.
- บุญส่ง อุดมกิจโกศล. (2561). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ “บ้านแล้” ชุมชนบางกระบือ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- ประเสริฐ โยธินาร์. (2564). การประยุกต์ใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาเซียนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมืองมะดัน ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 15(2), 32-49.
- มียอง ขอ. (2563). การออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์สำหรับวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ขุน ตำบลหนองเหียง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยบูรพา: คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- วรวรรณ องค์กรุทธรักษา. (2561). การบริหารภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ที่พึงประสงค์ของสินค้าและองค์กร. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีราวรรณ มารังกูร. (2561). *การจัดการการตลาด (Marketing Management)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เจเจ-จินจิน เน็ตแอนด์ก๊อปปีเซ็นเตอร์.
- ศรีฐ สิมศิริ และคณะ. (2560). ปัจจัยด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรณีศึกษา: เพื่อบริษัทประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(1), 137-147.

- ศศิธรดา พันธุ์วิเศษศักดิ์ และคณะ. (2562). การออกแบบตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน กรณีศึกษา ผลิตภัณฑ์กลุ่มชุมชนโคกสูงตะวันออก ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารศิลปกรรมบูรพา*, 22(1), 87-107.
- สุกฤตา หิรัญยขวลิต. (2554). กว่าจะเป็นบรรจุภัณฑ์. *วารสารนักบริหาร*. 31(2), 241-247.
- สุมาลี ทองรุ่งโรจน์. (2555). *Packaging Design ออกแบบบรรจุภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.
- สิรินทิพย์ สุขกล่ำ. (2558). *การสร้างตราสินค้าเสื้อผ้าแฟชั่นไทย: กรณีศึกษา ตราสินค้าPATINYA*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำราญ ผลดี และอรรหาวิ เจ๊ะสะแม. (2564). การออกแบบและพัฒนาตราสินค้า “น้ำพริกแม่เล็ก” ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนปุณณาวาสเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. *วารสารศิลปะศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1), 163-177.
- อรณพ ต.สรีวงศ์. (2565). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ข้าวเหนียวโพนงาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ราชินีข้าวเหนียว ตำบลโพนงาม อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 7(2), 43-55.
- อุสุม่า พันไพศาล และวารุณี จอมกิตติชัย. (2564). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลสัปปะรดห้วยมุ่นโดยใช้ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างสีเปลือกและรสชาติ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)*, 16(2), 57-76.
- Kotler, P. (1997). *Principles of Marketing*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Kotler, P. (2003). *Marketing Management*. 11th ed. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Kotler, P. (2004). *Marketing management: การจัดการการตลาด* (ธนวรรณ แสงสุวรรณ และคณะ, แปล, พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- Shimp, T. A. & Andrews, J. C. (2013). *Advertising, Promotion, and other aspects of Integrated Marketing Communications*. (9th ed.). Ohio, U.S.A.: South-Western.

บทความวิจัย : แนวปฏิบัติจากบทวิพากษ์ของผู้ประเมินประจำวารสารในฐาน TCI

Research Article: Guidelines from the TCI Journal Assessor's Comment

รัตติยา เหนืออำนาจ¹ เอื้อมพร หลินเจริญ² และชำนาญ ปาณาวงษ์³

Rattiya Nua-amnat, Aumporn Lincharoen and Chamnan Panawong

Received: October 07, 2024

Revised: November 01, 2024

Accepted: November 06, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่มาจากบทวิพากษ์ของผู้ประเมินวารสารในฐาน TCI โดยวิเคราะห์เฉพาะกรณีบทความวิจัย เพื่อระบุประเด็นที่เป็นปัญหาและแนวทางการปรับปรุงคุณภาพบทความวิจัยให้สอดคล้องกับมาตรฐานของวารสารทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นที่มีข้อบกพร่องสำคัญมากที่สุด คือ การอภิปรายผลการวิจัยส่วนใหญ่มักเป็นการสรุปซ้ำและขาดการเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์การวิจัยไม่ชัดเจนและกว้างเกินไป การอธิบายวิธีดำเนินการวิจัยไม่ครบถ้วน รวมถึงการระบุรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและการใช้เครื่องมือวิจัยที่ขาดความละเอียด นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการเขียนบทคัดย่อที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาจริง การใช้ภาษาที่ยืดเยื้อ ไม่กระชับ รวมถึงการอ้างอิงที่ซ้ำซ้อน ไม่หลากหลาย ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงพัฒนาประกอบด้วย ควรปรับปรุงการอภิปรายผลโดยเน้นการตีความที่สอดคล้องกับทฤษฎี ควรนำเสนอวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด รวมถึงรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและการใช้เครื่องมือวิจัยที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพ บทคัดย่อควรมีความสอดคล้องกับเนื้อหาและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ ขณะที่ภาษาที่ใช้ควรกระชับ ตรงประเด็น และเป็นทางการ พร้อมทั้งควรมีการอ้างอิงที่ครอบคลุมและทันสมัย ขณะที่แนวปฏิบัติที่ดีในการเขียนบทความ เริ่มจากบทคัดย่อที่สอดคล้องกับเนื้อหา ระบุวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยอย่างชัดเจน บทนำควรเชื่อมโยงปัญหาวิจัยกับข้อมูลที่ทันสมัย

¹ มหาวิทยาลัยนครพนม; Nakhon Phanom University

²⁻³ มหาวิทยาลัยเรศวร; Naresuan University

และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์การวิจัยต้องชัดเจนและไม่กว้างเกินไป ส่วนวิธีดำเนินการวิจัย ควรอธิบายกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูลครบถ้วน ผลการวิจัยควรนำเสนอชัดเจน ใช้ตารางหรือแผนภูมิช่วยให้เข้าใจง่าย การอภิปรายผลควรเชื่อมโยงทฤษฎีและเสนอแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน องค์ความรู้ใหม่ควรสื่อสารกระชับเข้าใจง่าย ข้อเสนอแนะเฉพาะเจาะจงและปฏิบัติได้จริง เอกสารอ้างอิงควรทันสมัยและหลากหลาย

คำสำคัญ: บทความวิจัย, แนวปฏิบัติ, บทวิพากษ์, ผู้ประเมินวารสาร

Abstract

This academic article aims to study good practices from the TCI Journal Assessor's Comment by analyzing only research articles to identify problematic issues and guidelines for improving the quality of research articles to be in line with the standards of academic journals. The results of the study found that the most significant flaw was the discussion of research results that was mostly repetitive and lacked connections to related theories. The research objectives were unclear and too broad. The description of the research method was incomplete, including the specification of sample groups and the use of research instruments that lacked detail. In addition, problems were found in writing abstracts that were inconsistent with the actual content, using lengthy, unconcise language, and using repeated, non-diverse references. Recommendations for improvement included: the discussion of results should be improved by emphasizing interpretations that were consistent with the theory. The objectives should be presented clearly and specifically. The research method should be explained in detail, including details of the sample groups. In terms of using quality research tools, the abstract should be consistent with the content and complete according to the objectives. While the language used should be concise, to the point and formal, and should include comprehensive and up-to-date references. Meanwhile, good practices in writing articles started with an abstract that was consistent with the content, clearly stating the objectives, research methods and research results. The introduction should link the research problem to up-to-

date data and relevant theories. The research objectives should be clear and not too broad. The research methodology should fully explain the sample group, instruments and data analysis. The research results should be presented clearly, using tables or charts to make them easy to understand. The discussion of the results should link the theory and provide clear guidelines. New knowledge should be communicated concisely and easily understood. Specific and practical suggestions should be made. References should be up-to-date and diverse.

Keywords: Research Article, Guidelines, Comment, Journal Assessor

บทนำ

บทความวิจัยเป็นเอกสารทางวิชาการที่นำเสนอผลการศึกษา ข้อค้นพบ และข้อเท็จจริง รวมถึงองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ (สุมาลี สังข์ศรี, 2567) โดยมีความทันสมัยและเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบันมากกว่ารายงานการวิจัย เนื่องจากสามารถนำเสนอผลการวิจัยในแต่ละส่วน หรือแต่ละตอนที่การวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว คุณภาพของบทความวิจัยจึงถูกวัดจากเนื้อหาสาระ ความถูกต้องทางวิชาการ และรูปแบบการเขียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานของวารสารที่รับบทความนั้น ๆ การเผยแพร่บทความวิจัยมีความสำคัญต่อนักวิจัยและแวดวงวิชาการ เนื่องจากเป็นช่องทางหลักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความร่วมมือ และต่อยอดแนวคิดใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ดังนั้นการเขียนบทความวิจัยจึงเป็นกระบวนการที่นักวิจัยใช้ในการนำเสนอองค์ความรู้และผลการวิจัยที่ได้จากการสำรวจ การทดลอง หรือการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และอาศัยกระบวนการเขียนบทความเพื่อตรวจสอบแนวคิดหรือแนวทางการวิจัย เพื่อช่วยพัฒนางานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งในด้านกระบวนการวิจัยและการตีความข้อมูล ขณะเดียวกันบทความวิจัยยังมีบทบาทสำคัญในการจุดประกายความคิดให้นักวิจัยอื่น ๆ นำไปต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์งานวิจัยใหม่ ๆ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555)

การเผยแพร่บทความวิจัยยังเป็นช่องทางในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลงานวิจัย เนื่องจากบทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในกำกับของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre: TCI) จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบอย่างเข้มงวดจากกองบรรณาธิการและผู้ประเมินประจำวารสาร (Peer Review) ซึ่งในกระบวนการนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยยืนยันถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย หากแต่ยังได้สะท้อนถึงคุณภาพ

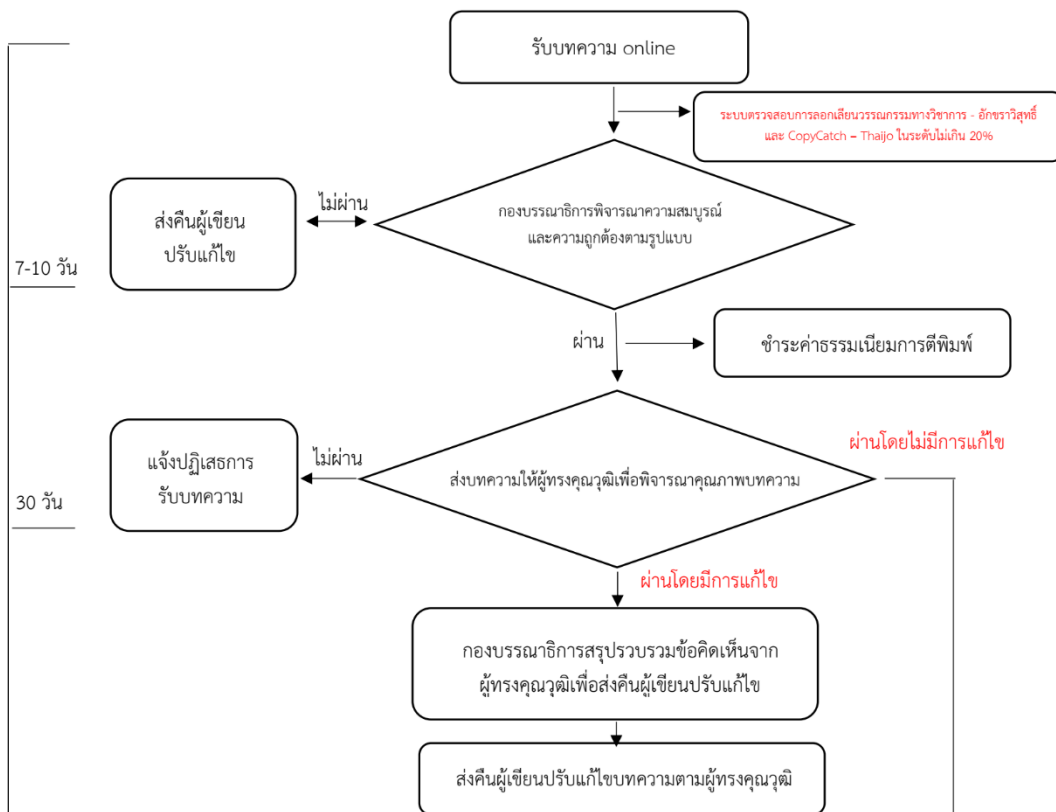
ของงานวิจัยนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพราะในการประเมินคุณภาพบทความวิจัยผู้ประเมินประจำวารสารจะพิจารณาคุณภาพในหลาย ๆ ด้านของบทความวิจัย เช่น ความชัดเจนของปัญหาการวิจัย ความถูกต้องของวิธีวิทยาการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การตีความและสรุปผลการวิจัย รวมถึงการอ้างอิงที่ถูกต้องและครอบคลุมที่ต้องแสดงถึงความเข้าใจในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการเชื่อมโยงงานวิจัยของตนกับผลงานอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 2567)

ดังนั้น บทความวิจัยไม่ได้เป็นเพียงแค่เอกสารที่แสดงผลการศึกษา หรือเอกสารแสดงผลการเสร็จสิ้นโครงการวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาแนวคิดใหม่ และขับเคลื่อนแวดวงวิชาการให้มียานวิจัยที่มีคุณภาพ สามารถเป็นรากฐานสำหรับการต่อยอดความรู้ใหม่ ๆ และนำไปใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ เช่น ในด้านสาธารณสุข บทความวิจัยทางการแพทย์สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวิธีการรักษาหรือการป้องกันโรคใหม่ ๆ ขณะที่งานวิจัยด้านการศึกษาสามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นการเผยแพร่บทความวิจัยในวารสารที่ได้รับการยอมรับไม่เพียงแต่แบ่งปันความรู้และข้อค้นพบ แต่ยังสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

วารสารทางวิชาการ: กรณีศึกษาวารสารวิจัยวิชาการ

วารสารวิจัยวิชาการ ภายใต้การดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เริ่มเปิดรับผลงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ พระพุทธศาสนา การบริหารการศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการอื่น ๆ วารสารนี้เผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์โดยมีเลขมาตรฐานสากล ISSN 2985-0053 (Online) โดยมีกำหนดการเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ นอกจากนี้ยังได้รับการรับรองคุณภาพเป็นวารสารในกำกับ TCI กลุ่มที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 สำหรับการดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของบทความวิจัยของวารสารวิจัยวิชาการนั้น ดำเนินการดังต่อไปนี้

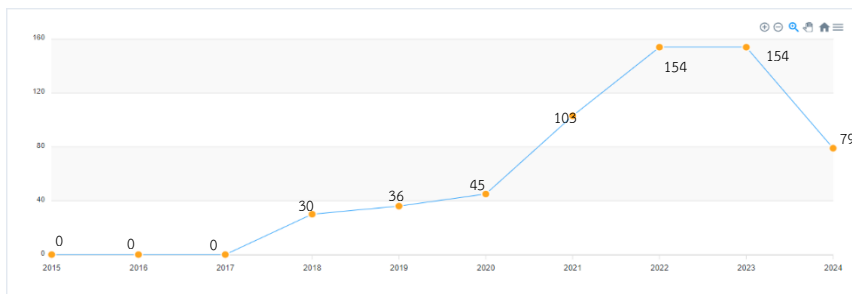
กระบวนการพิจารณาบทความ ใช้รูปแบบผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้ประเมินบทความ (Double-blind Peer Review) โดยบทความจะถูกประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมีผู้ประเมินคุณภาพของบทความวิจัยจำนวน 3 คนต่อบทความ ทั้งนี้เพื่อให้ได้การประเมินที่มีคุณภาพ มีความเป็นกลาง ยืนยันถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของบทความวิจัย

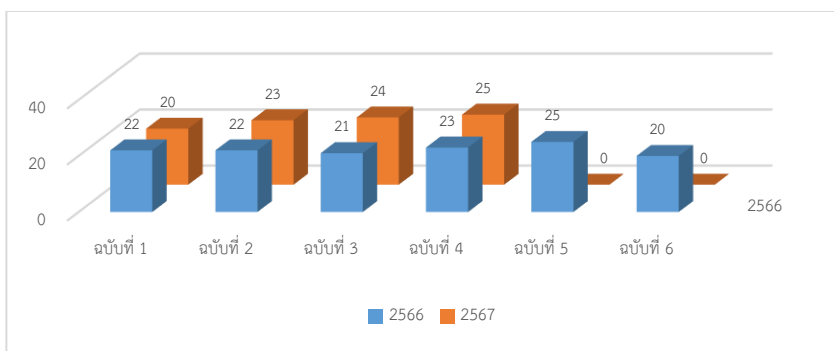
ภาพที่ 1 กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิจัยวิชาการ (นำเสนอเฉพาะส่วนการพิจารณาบทความ)

วารสารวิจัยวิชาการ ในปี พ.ศ. 2567 ได้กำหนดมาตรฐานด้านจริยธรรมการตีพิมพ์ไว้อย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ประเมินคุณภาพบทความว่าต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับผิดชอบ และต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้พิมพ์หรือผู้เขียน นอกจากนี้ ผู้ประเมินต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ปราศจากอคติ และไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากบทความวิจัยที่ประเมิน หากพบว่า บทความวิจัยมีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น ผู้ประเมินจะแจ้งกองบรรณาธิการพร้อมหลักฐาน และปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบเวลาที่กำหนดอย่างเคร่งครัด สำหรับข้อมูลที่ได้จากการประเมินก็ต้องเก็บเป็นความลับ และไม่สามารถนำไปเผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต ขณะเดียวกันเป้าหมายของการประเมินบทความวิจัยส่วนหนึ่งก็คือการให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ เพื่อให้บทความมีความสมบูรณ์และได้รับการยอมรับในวงวิชาการ

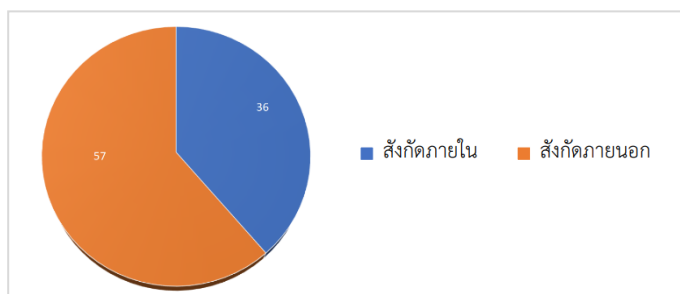
ผลการดำเนินการของวารสารวิจัยวิชาการ พบว่า

ภาพที่ 2 จำนวนบทความทั้งหมดที่เผยแพร่ระหว่าง ปีพ.ศ.2558-2567
(ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567; ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 2567)

ภาพที่ 3 จำนวนบทความวิจัยทั้งหมดที่เผยแพร่ระหว่าง ปีพ.ศ.2566-2567
(ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567; วารสารวิจัยวิชาการ, 2567)

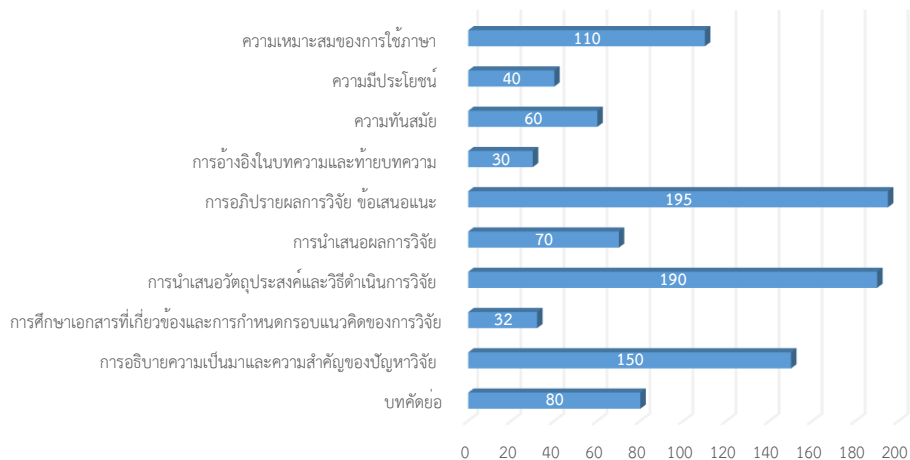

ภาพที่ 4 จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ของวารสาร

บทวิพากษ์บทความวิจัยของผู้ประเมินวารสาร

บทวิพากษ์บทความวิจัยของผู้ประเมินนี้จัดทำขึ้นจากการศึกษาบทความวิจัยที่ได้ตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในวารสารวิจัยวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 10 ฉบับ โดยแบ่งเป็น 6 ฉบับจากปี พ.ศ. 2566

และ 4 ฉบับจากปี พ.ศ. 2567 รวมทั้งสิ้น 225 บทความ ข้อมูลที่ได้มาจากการรวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ประเมินบทความ และผลการประเมินคุณภาพจากแบบประเมิน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้รับการวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อนำเสนอข้อค้นพบในลักษณะของข้อพึงระวัง และข้อเสนอแนะสำหรับการเขียนบทความวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยสามารถจำแนกออกเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

ภาพที่ 5 จำนวนบทความวิจัยที่ได้รับข้อเสนอแนะจำแนกรายประเด็น

เมื่อพิจารณาจากข้อมูล พบว่าประเด็นที่ได้รับข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด คือ การอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ รองลงมาคือ การนำเสนอวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของงานวิจัย จึงได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากผู้ประเมินบทความ ขณะเดียวกันประเด็นที่ได้รับคำแนะนำให้ปรับแก้ไขน้อยที่สุด คือ การอ้างอิงในบทความและท้ายบทความ อันเนื่องมาจากกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตรวจสอบและปรับแก้ไขรูปแบบการอ้างอิงให้ถูกต้องตามแบบฟอร์มแล้ว ส่งผลให้ประเด็นนี้ได้รับคำแนะนำน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่น ๆ การจัดลำดับข้อเสนอแนะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใส่ใจในส่วนของการอภิปรายผลและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มคุณภาพและความสมบูรณ์ของบทความวิจัย เมื่อจัดลำดับข้อเสนอแนะตามความถี่ พบว่า

1. ประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ เป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงการวิเคราะห์และการตีความข้อมูลจากการวิจัย รวมถึงการแนะนำแนวทางการพัฒนาหรือทิศทางการวิจัยในอนาคต ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดใช้ประโยชน์ทางวิชาการได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. ไม่ควรสรุปซ้ำผลการวิจัย	การอภิปรายผลไม่ควรเป็นการสรุปผลการวิจัยซ้ำ แต่ควรเน้นการตีความและอธิบายผลที่ได้โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ไม่ควรแสดงความคิดเห็นส่วนตัวโดยไม่มีหลักฐานสนับสนุน หลีกเลี่ยงการกล่าวเกินจริง	ทุกข้อสรุปที่นำเสนอในการอภิปรายควรอ้างอิงจากข้อมูลและหลักฐานการวิจัยอย่างชัดเจน ไม่ควรแสดงความคิดเห็นใหม่ หากไม่มีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอ นอกจากนี้ ควรระบุข้อจำกัดของผลการวิจัยที่อาจส่งผลต่อการอภิปรายผลการวิจัยด้วย
3. ข้อเสนอแนะควรมีพื้นฐานจากผลการวิจัย	ข้อเสนอแนะควรสอดคล้องกับผลการวิจัยและมีหลักฐานรองรับอย่างชัดเจน หลีกเลี่ยงการให้ข้อเสนอแนะที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัย
4. เสนอแนะแนวทางที่เฉพาะเจาะจง	ควรเป็นแนวทางที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง เช่น การระบุว่าควรปรับปรุงกระบวนการใด หรือควรทดลองในกลุ่มตัวอย่างลักษณะใด การเสนอแนวทางที่กว้างเกินไปอาจทำให้ผู้นำไปใช้ไม่เข้าใจวิธีการอย่างชัดเจน
5. ระบุผู้ที่ได้รับประโยชน์จากข้อเสนอแนะ	ควรระบุกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากข้อเสนอแนะ เช่น นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงาน หรือชุมชน
6. ไม่เสนอแนะแนวทางที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	ควรเป็นสิ่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หลีกเลี่ยงการเสนอแนะแนวทางที่ขาดความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หรือที่เป็นทฤษฎีมากเกินไปโดยไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง

2. ประเด็นการนำเสนอวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการวิจัยที่ถูกต้อง รอบคอบ และชัดเจน มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ผู้อ่านบทความเข้าใจเป้าหมาย ทิศทาง และกระบวนการของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. วัตถุประสงค์ควรมีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจง	ควรระบุอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจง หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือ หรือกว้างเกินไป เช่น ทุกด้าน หรือระบุรายละเอียดจำนวนมาก

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
2. เขียนอธิบายวิธีดำเนินการวิจัยให้ครบถ้วนและชัดเจน	ควรอธิบายขั้นตอนทั้งหมดอย่างละเอียดและครบถ้วน เช่น การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการประเมินผล ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำกำกวม
3. การระบุรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง	ควรระบุรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างอย่างชัดเจน เช่น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง หรือเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง หากข้อมูลนี้ไม่ชัดเจน อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย
4. การอธิบายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	ควรอธิบายถึงการพัฒนาและทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้
5. การคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย	ควรระบุถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการวิจัย เช่น การขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วม การรักษาความลับของข้อมูล และการคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม

3. ประเด็นการอธิบายความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาวิจัย ต้องทำอย่างรอบคอบและระมัดระวัง โดยเน้นที่ความชัดเจน ครบคลุม และเชื่อมโยงกับปัญหาวิจัยที่ศึกษา การเขียนส่วนนี้อาจถูกต้องจะช่วยสร้างความน่าสนใจและน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัย ยังช่วยกำหนดทิศทางของการวิจัยให้ชัดเจน

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. ความสำคัญที่สอดคล้องกับปัญหาวิจัย	ควรเชื่อมโยงปัญหาวิจัยกับบริบทอย่างชัดเจน หลีกเลี่ยงการอธิบายความสำคัญที่ไม่เกี่ยวข้องหรือกว้างเกินไป โดยเฉพาะหากปัญหาวิจัยมีลักษณะเฉพาะ ควรเน้นความสำคัญในบริบทนั้น ๆ ให้ชัดเจน
2. การอ้างอิงข้อมูลที่ทันสมัย	ควรใช้ข้อมูลที่ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อสนับสนุนความสำคัญของปัญหาวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การหลีกเลี่ยงการกล่าวเกินจริง	ควรนำเสนอข้อมูลบนพื้นฐานข้อเท็จจริง พร้อมหลักฐานประกอบการอ้างอิงอย่างชัดเจน
4. การใช้ภาษาเป็นทางการ	ภาษาที่ใช้ควรเป็นกลางและเป็นทางการ หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่แสดงความเห็นส่วนตัวหรือมีอคติ การนำเสนอข้อมูล

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
	ในลักษณะนี้จะช่วยให้บทนำมีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นวิชาการมากขึ้น

4. ประเด็นความเหมาะสมของการใช้ภาษา การเลือกใช้ภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาของงานวิจัยได้ดียิ่งขึ้น และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลงานของผู้เขียน

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. การหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่แสดงอคติ	ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่แสดงอคติหรือมีนัยเชิงลบ โดยต้องคำนึงถึงความชัดเจน ความถูกต้อง ความเป็นกลาง และความเหมาะสมจะเป็นทางการ การใช้ภาษาที่เหมาะสมจะช่วยให้บทความวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสามารถสื่อสารข้อมูลกับผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การใช้ภาษาฟุ่มเฟือย	ควรเขียนให้กระชับและตรงประเด็น หลีกเลี่ยงการใช้คำหรือสำนวนที่ยืดยาว ซึ่งอาจทำให้บทความขาดความชัดเจนและนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

5. ประเด็นบทคัดย่อ เป็นส่วนสำคัญของงานวิจัยหรือบทความวิจัยที่นำเสนอสาระสำคัญของงานในรูปแบบที่ย่อและกระชับ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาของงานวิจัยได้อย่างรวดเร็ว บทคัดย่อจะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและเป็นตัวชี้ว่างานวิจัยนั้นเกี่ยวข้องกับ ความสนใจหรือไม่ นอกจากนั้นบทคัดย่อยังช่วยให้สนใจในการอ่านบทความวิจัยนั้นให้จบและอ่านซ้ำๆหลายรอบ

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. สอดคล้องกับเนื้อหาในบทความ	ข้อมูลในบทคัดย่อควรตรงกับเนื้อหาในบทความ ห้ามใส่ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องหรือเกินจากผลการวิจัย
2. มีองค์ประกอบครบถ้วน	ควรเขียนให้ชัดเจน กระชับ ครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญ ประกอบด้วย O-Objective วัตถุประสงค์การวิจัย M-Method วิธีดำเนินการวิจัย และ F-Finding สรุปผลการวิจัย ทั้งนี้ ควรมีจำนวนคำไม่เกินกว่าที่วารสารกำหนด

6. ประเด็นการนำเสนอผลการวิจัย เป็นขั้นตอนสำคัญในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจนและเป็นระบบ ควรสะท้อนถึงข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยอย่างถูกต้อง เพื่อให้ผู้อ่านสามารถประเมินผลลัพธ์ และข้อสรุปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. การเขียนบทสรุปที่สอดคล้องกับผลวิจัย	บทสรุปควรสะท้อนผลการวิจัยอย่างถูกต้อง ไม่ควรสรุปผลโดยไม่มีหลักฐานหรืออ้างอิงข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน นอกจากนี้ควรยอมรับข้อจำกัดของการวิจัยและระบุอย่างชัดเจนว่าข้อจำกัดมีอะไรบ้าง
2. ไม่ควรละเลยผลลัพธ์ที่ไม่คาดหวัง	ควรระมัดระวังในการนำเสนอผลการวิจัย การละเลยผลลัพธ์ที่ไม่คาดคิดหรือที่ขัดแย้งกับสมมติฐานอาจทำให้นักวิจัยขาดเหตุผลสนับสนุนในประเด็นนั้น ๆ
3. การนำเสนอผลการวิจัยที่มีความชัดเจนและกระชับ	ควรนำเสนอผลการวิจัยอย่างชัดเจน กระชับ และตรงประเด็น ไม่ควรใส่ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย แต่ยังคงความแม่นยำของข้อมูล
4. การนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสม	การนำเสนอควรอยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมและไม่ทำให้ข้อมูลถูกตีความผิด เช่น การใช้ตาราง แผนภูมิ หรือกราฟที่ซับซ้อนเกินไปหรือยากต่อการเข้าใจ

7. ประเด็นความทันสมัยของบทความ ช่วยสะท้อนถึงข้อมูลและแนวคิดที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. การอ้างอิงข้อมูลล่าสุด	ควรอ้างอิงข้อมูลและงานวิจัยล่าสุด โดยเฉพาะในหัวข้อที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การตรวจสอบวันที่เผยแพร่ของแหล่งข้อมูลที่น่ามาอ้างอิงจึงเป็นสิ่งสำคัญ หากข้อมูลเก่ามากเกินไปอาจไม่สอดคล้องกับความรู้หรือสถานการณ์ปัจจุบัน
2. การพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบัน	ควรมีความต่อเนื่องในการศึกษาวิจัย โดยต่อยอดจากงานวิจัยเดิม หรือเสนอผลการวิจัย และมุมมองใหม่ในการแก้ไขปัญหา หรือสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

8. ประเด็นความมีประโยชน์ของบทความสะท้อนถึงคุณค่าของงานวิจัยทั้งในเชิงปฏิบัติและวิชาการ โดยเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยพัฒนาความรู้ใหม่ ต่อยอดแนวคิดเดิม หรือสร้างสรรค์แนวทางใหม่ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. การนำไปใช้ประโยชน์	บทความที่ดีสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจนำไปต่อยอดการศึกษาเพิ่มเติม หรือพัฒนางานวิจัยและนโยบายต่าง ๆ ได้ ข้อมูลที่น่าเสนอควรมีความน่าเชื่อถือ โดยเน้นการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและอิงตามหลักวิชาการ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลนั้นสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในบริบทต่าง ๆ

9. ประเด็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย เป็นการวางโครงสร้าง หรือแบบจำลองความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ และอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรกับปัญหาวิจัย กระบวนการนี้ช่วยให้การวิจัยมีทิศทางและดำเนินไปอย่างเป็นระบบ

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. การเลือกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้	ควรเลือกแหล่งข้อมูลจากวารสารวิชาการ หนังสือ หรืองานวิจัยที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับในวงวิชาการ หลีกเลี่ยงแหล่งข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือหรือไม่มีการตรวจสอบทางวิชาการ และต้องอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ และความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย
2. การระบุแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ควรมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องควรนำเสนอในบทนำ โดยคำนึงถึงความถูกต้องและความเกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนประเด็นวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ

10. ประเด็นการอ้างอิงในบทความและท้ายบทความ ต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความ และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการอ้างอิงเนื้อหา ผลงาน ภาพ หรือตาราง เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์

ข้อพึงระวัง	ข้อเสนอแนะ
1. การอ้างอิงมีความซ้ำซ้อน	ควรหลีกเลี่ยงการอ้างอิงแหล่งข้อมูลเดิมซ้ำหลายครั้งติดต่อกัน ควรอ้างอิงเพียงครั้งเดียว หรือหากจำเป็นควรจัดเรียงข้อมูลใหม่
2. การการอ้างอิงไม่หลากหลาย	ควรเพิ่มการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและหลากหลาย เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนของบทความ เช่น ควรอ้างอิงงานวิจัยในช่วง 5 ปีล่าสุด เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลปัจจุบัน และเชื่อมโยงกับทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. การอ้างอิงไม่ชัดเจน	ควรตรวจสอบแหล่งที่มาของรายการอ้างอิงเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้ และหลีกเลี่ยงการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้ใช้งานจริง เพื่อรักษามาตรฐานของบทความ

สรุปผล

บทความนี้รวบรวมแนวปฏิบัติจากบทวิพากษ์ของผู้ประเมินในวารสารฐาน TCI โดยเน้นประเด็นสำคัญที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพของบทความวิจัยให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการ โดยเฉพาะในด้านการนำเสนอวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งต้องมีความชัดเจน รอบคอบ และครบถ้วน วัตถุประสงค์ควรเฉพาะเจาะจง หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือหรือกว้างเกินไป ส่วนการอธิบายวิธีดำเนินการควรครอบคลุมตั้งแต่การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ จนถึงการใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและตรวจสอบได้ง่าย นอกจากนี้ การอภิปรายผลการวิจัยควรเน้นการตีความและเชื่อมโยงกับทฤษฎีหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้อง โดยมีหลักฐานสนับสนุน ไม่ใช้การสรุปผลซ้ำ

การใช้ภาษาที่กระชับ ชัดเจน และเป็นทางการจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและทำให้บทความมีความชัดเจนยิ่งขึ้น บทความควรสอดคล้องกับเนื้อหาในบทความ โดยไม่มีการใส่ข้อมูลที่ไม่ตรงกับข้อสรุปจริง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้รวดเร็วและตรงประเด็น การนำเสนอผลการวิจัยต้องแม่นยำ ตรงประเด็น และยอมรับข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น เพื่อเสริมความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ

ขณะเดียวกันการอ้างอิงข้อมูลควรเป็นไปตามมาตรฐานที่วารสารกำหนด โดยเลือกใช้แหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและเชื่อถือได้ เพื่อสนับสนุนเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้นักวิจัยพัฒนาผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับในวงวิชาการมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

แนวปฏิบัติจากบทวิพากษ์ของผู้ประเมินในวารสารฐาน TCI มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพการเขียนบทความวิจัย โดยให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาที่ชัดเจนและกระชับ การเชื่อมโยงผลการวิจัยกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอผลที่ชัดเจนและมีความทันสมัย ตลอดจนการอ้างอิงที่หลากหลาย องค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนางานวิจัยให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย

1. *บทคัดย่อ* ควรสอดคล้องกับเนื้อหาของบทความอย่างครบถ้วน ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และผลการวิจัย ทั้งนี้ จำนวนคำต้องไม่เกินที่วารสารกำหนด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญได้อย่างรวดเร็ว

2. *บทนำ* ควรเชื่อมโยงปัญหาวิจัยกับข้อมูลที่ทันสมัย และใช้แหล่งข้อมูลล่าสุดที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน พร้อมการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดอย่างเป็นระบบ โดยเลือกทฤษฎีและแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนและสามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. *วัตถุประสงค์การวิจัย* ควรระบุวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและไม่กว้างเกินไป เพื่อกำหนดทิศทางที่แน่นอนและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

4. *วิธีดำเนินการวิจัย* ควรอธิบายอย่างครบถ้วนและชัดเจน โดยเฉพาะเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัย

5. *สรุปผลการวิจัย* ควรเขียนให้ชัดเจน และใช้รูปแบบที่เหมาะสม เช่น แผนภูมิ แผนภาพ หรือตาราง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านตีความผลการวิจัยได้ง่ายและเข้าใจชัดเจน ควรใช้ภาษาที่กระชับ ตรงประเด็น และหลีกเลี่ยงคำฟุ่มเฟือย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

6. *การอภิปรายผลการวิจัย* ควรเน้นการตีความและเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พร้อมเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติอย่างชัดเจน

7. *องค์ความรู้ใหม่* ควรนำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัย อาจนำเสนอรูปแบบของการเขียนความเรียง หรือโมเดลพร้อมคำอธิบายที่กระชับ เข้าใจง่าย

7. *ข้อเสนอแนะ* ควรมีความเฉพาะเจาะจง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และระบุกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์อย่างชัดเจน

8. *เอกสารอ้างอิง* ควรอ้างอิงงานวิจัยที่ทันสมัย เชื่อถือได้ และมีความหลากหลาย เพื่อสนับสนุนเนื้อหาของบทความอย่างครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). รูปแบบและลักษณะของบทความวิจัยที่พิมพ์ในวารสารตามมาตรฐานสากล. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 4(1), 7-16.
- วารสารวิจัยวิชาการ. (2567). *บทความย้อนหลัง*. เข้าถึงได้จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/issue/archive>
- วารสารวิจัยวิชาการ. (2567). *บทความหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ*. เข้าถึงได้จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/publication_ethics
- ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre: TCI). (2567). *รายชื่อวารสารในฐาน TCI*. เข้าถึงได้จาก https://tci-thailand.org/journal_info?jid=11452
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. (2567). *การเขียนและเผยแพร่บทความวิจัย*. เข้าถึงได้จาก <https://research.pkru.ac.th/doc/manual.html?download=>
- สุมาลี สังข์ศรี. (2567). *บทที่ 8 การเขียนบทความวิจัย*. เข้าถึงได้จาก [https://www.stou.ac.th/offices/opr/planning/pl_main_v2.1/scan%20\(การเขียนบทความ\)/บทที่8-.pdf](https://www.stou.ac.th/offices/opr/planning/pl_main_v2.1/scan%20(การเขียนบทความ)/บทที่8-.pdf)

การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

Cultural Wisdom Management in Community lifestyles

กัลยา แก้วประดิษฐ์¹

Kanlaya Kaewpradit

Received: July 04, 2024

Revised: September 08, 2024

Accepted: October 07, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหา การจัดการและปัจจัยความสำเร็จ การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูล ภาคนามด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวบ้านที่มีความรู้และภูมิปัญญา กลุ่มงานฝีมือและงานหัตถกรรมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตสินค้าและ บริการสร้างมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจมาถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้ ที่อยู่ในตัวบุคคลมีการสั่งสม ดัดแปลง สืบทอดและพัฒนาสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งปัญหาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน ตามยุคสมัย สืบเนื่องจากศักยภาพปัจจัยภายในตัวทุนทางวัฒนธรรม และจากปัจจัยภายนอกที่ ส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนสรุปผลการวิเคราะห์ ได้ 5 รูปแบบ คือ 1) การสืบทอดผ่านทายาท 2) การจัดระบบการศึกษาในชุมชน 3) นโยบายและ หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน 4) การพัฒนาธุรกิจ และ 5) การท่องเที่ยว และปัจจัยความสำเร็จ ของการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนสรุปได้ 6 ปัจจัยสำคัญ คือ 1) การค้นพบปัญหา และนำไปสู่การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ 2) การวิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมบนฐาน คิดการพัฒนาร่วมกันอย่างแท้จริงของชุมชน 3) การส่งเสริมของภาครัฐและเอกชนอย่างยั่งยืน 4) มี

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Suratthani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: kkaewpradit129@gmail.com, Tel. 086-9539393

ความรู้ในการบริหารจัดการตลาดสมัยใหม่ 5) ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ และ 6) แนวคิดการผลิตที่ตอบโจทย์การอนุรักษ์และรักษาสິงแวดล้อม ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนที่สร้างมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนมีนัยสำคัญว่าต้องเกิดจากการสืบทอดของทายาทเจ้าของ ภูมิปัญญาร่วมกับคนชุมชนในการจัดการเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง

คำสำคัญ: การจัดการ, ภูมิปัญญา, วัฒนธรรม, วิถีชุมชน

Abstract

This academic article aims to analyze the problems, management, and success factors of cultural wisdom management in community lifestyles. It collected relevant documents and collects field data through participatory observation and in-depth interviews with villagers who had knowledge and wisdom of handicrafts and handicrafts in community enterprises that had inherited wisdom in producing goods and services to create social and economic value up to the present. Cultural wisdom was knowledge that resided in individuals and has been accumulated, adapted, passed on, and developed to create value and worth for people in the community. It has changed with the times. The problems of cultural wisdom management varied according to the era due to the potential of internal factors in cultural capital and external factors that promoted and supported the development of cultural wisdom management in community lifestyles. The analysis results can be summarized into 5 forms: 1) inheritance through heirs, 2) community education system organization, 3) government policy and support, 4) business development, 5) tourism and the success factors of cultural wisdom management in community lifestyle. They can be summarized into 6 important factors: 1) identifying problems and leading to effective solutions, 2) analysis of cultural capital potential based on the concept of true joint development of the community, 3) sustainable promotion of the public and private sectors, 4) knowledge in modern market management, 5) quality and reliable products, and 6) production concepts that met the needs of environmental conservation and preservation. Cultural wisdom in community lifestyle that created

sustainable social and economic value was significant because it must be inherited by the heirs of the wisdom owners together with the community people in management as a very important factor.

Keywords: Management, Wisdom, Culture, Community Lifestyle

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ถ้าหากมองหาโอกาสในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถสร้างได้จากทุนทางวัฒนธรรมอย่างไม่มีขีดจำกัด ในทางกลับกันก็อาจสร้างความเสียหายให้กับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัดเช่นกัน จากบทวิเคราะห์เรื่องวิกฤตวัฒนธรรมเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทยในยุคดิจิทัลได้สะท้อนสภาพวัฒนธรรมในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ว่าด้วยความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสู่ยุคดิจิทัล การสื่อสารไร้พรมแดนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมข้ามชาติ ส่งผลกระทบกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดั้งเดิม การเปลี่ยนคุณค่าของภูมิปัญญา ความรู้สึก วัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าส่งผลให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกรอบงำถึงขั้นวิกฤต วัฒนธรรมกลับกลายเป็นตัวคุณค่าที่เปลี่ยนสินค้าให้เป็นความนิยมเชิงธุรกิจตามชนชาติอื่น ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมเดิม ขาดความเป็นตัวตนและความเป็นแก่นสารวัฒนธรรม เพียงเพราะอาศัยความรู้สึกเรื่องชาตินิยมเพราะชาตินิยมหรือความเป็นไทยถูกระบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต หากมองอีกแง่หนึ่งพบว่า เป็นไปเพื่อความอยู่รอดและให้เท่าทันการการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถยับยั้งตามกระแสการไหลบ่าของวัฒนธรรมข้ามชาติได้ หากจะทำได้ก็เพียงปรับเปลี่ยนแนวคิดรับเอาวัฒนธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย (ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม, 2565) ดังนั้น การจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทวิถีชุมชน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกภาคส่วนของสังคมไทยต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยไม่ก่อผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมทั้งในยุคปัจจุบันและอนาคต

องค์ความรู้ด้านการจัดการ (Management) เป็นการศึกษาวิธีการทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ประสบความสำเร็จภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพ สาคร สุขศรีวงศ์ (2553) กล่าวถึงการจัดการว่า เป็นความรู้สากลและสามารถประยุกต์ใช้ได้กับองค์กรทุกขนาดและทุกประเภท ผ่านกิจกรรมหลักของการจัดการ 4 ขั้น คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การชี้นำ (Leading) และ 4) การ

ควบคุม (Controlling) ซึ่งการนำความรู้ด้านการจัดการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและถ่ายทอดลงสู่ชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างมากในการพัฒนาตามนโยบายรัฐในปัจจุบัน อนึ่ง ราชบัณฑิตยสถาน นิยามคำว่า “ภูมิปัญญา” (Wisdom) หมายถึง พินความรู้ ความสามารถ และนิยามคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้หมู่คณะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) และสายันต์ ไพเราะญัตร์ (2561) กล่าวถึงวัฒนธรรม คือ องค์รวมของความสัมพันธ์ที่อยู่ในสภาวะสมดุลมีเมตตา ไมตรี เอื้อเพื่อ เกื้อกูล ทำนุบำรุงกันและกันให้เจริญอย่างพึ่งพิงสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติทางกายภาพที่มนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกัน และมนุษย์กับธรรมชาติส่วนที่มีอำนาจเหนือมนุษย์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ มาตรา 4 พระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติ นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สืบสาน ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) ใน “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559” มาตรา 3 บัญญัติ คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายถึง ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติหรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือหรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคลหรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน และบัญญัติ คำว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มที่มีความรู้มีการประเพณีปฏิบัติ สืบทอดหรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

ดังนั้น การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจึงสามารถสรุปความได้ว่าเป็นการวางแผน นำความรู้ ความสามารถ ความเชื่อที่สั่งสมสืบทอดกันมาทำความเจริญให้กับชุมชนภายใต้การพึ่งพา มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติทางกายภาพที่มนุษย์อาศัย และมนุษย์กับธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ “สิ่งเหนือธรรมชาติ” มาเป็นแบบแผนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนในสภาพปัจจุบัน

การวิเคราะห์การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน ผู้เขียนได้รวบรวมความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจจากทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และภูมิปัญญาการผลิตแบบดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดองค์ความรู้พัฒนาจากทรัพยากรในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น สร้างมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจให้กับครอบครัวและชุมชนมา

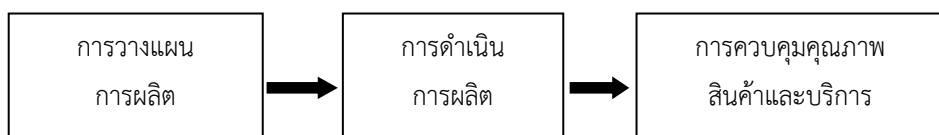
วิเคราะห์ปัญหา การจัดการและปัจจัยความสำเร็จของการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน ซึ่งการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนอาจสะท้อนการพัฒนาประเทศบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมที่หล่อหลอมสืบทอดความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการทุนทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและไม่ก่อปัญหาจากการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้สังคมและชุมชนมีความเป็นปึกติสุขอย่างยั่งยืน

การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

ความหมาย ระบบและความสำคัญของการจัดการภูมิปัญญา

การจัดการ (Management) คือ กระบวนการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายหลักขององค์กรใด ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันโดยใช้บุคคลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ราชบัณฑิตยสถาน 2542 (2546) นิยามคำว่า “จัดการ” คือ สั่งงาน ควบคุมงาน ดำเนินงาน สารานุกรมเสรี (2567) อธิบายว่า “การจัดการ” คือ การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กรมีการวางแผน การจัดการองค์กร การสรรหาบุคลากร การนำหรือการสั่งการ และการควบคุมองค์กร ดังนั้น การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการให้เกิดคุณค่าและมูลค่า โดยมีแผนงานในการดำเนินงาน สั่งการ และควบคุมตรวจสอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชุมชนร่วมกัน

ระบบการจัดการผลิต (Production Management) ภายใต้การจัดการผลิตที่เกิดจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เรียกกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” หมายถึง มูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจาก องค์ความรู้ ความเชื่อ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และทรัพยากรปัญญาที่สั่งสมสืบทอดกันมา ดำรงอยู่และเป็นสิ่งที่สังคมและชุมชนเห็นคุณค่า และนำทุนทางวัฒนธรรมเข้าสู่กระบวนการวางแผนการดำเนินงาน การควบคุมระบบการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีระบบการจัดการผลิต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ระบบการจัดการผลิต ที่มา: พนิดา พานิชกุล, 2554

ระบบการจัดการผลิตเริ่มจากการวางแผนการผลิต คือ การวางแผนเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรในการผลิตให้ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ นำไปสู่การดำเนินการผลิตเป็นการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับปริมาณและเวลาที่ใช้ในการผลิต และ สุดท้าย คือ การควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการ ให้เป็นไปตามคุณภาพที่กำหนดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าและบริการจากทุนทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจชุมชน

ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนเป็นสิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นและเป็นสิ่งที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และกับมนุษย์กันเอง ทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ ขณะที่วัฒนธรรมส่วนที่มองไม่เห็นในรูปของคุณค่าต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ แนวคิด อุดมการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบธุรกิจทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย วัตถุดิบ แรงงาน ทุน และการจัดการทรัพยากรทุนทางวัฒนธรรมให้สามารถผลิตสินค้าและบริการการบรรลุเป้าหมายการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นฐานการผลิตสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานทุนทางวัฒนธรรม

การประกอบธุรกิจบนฐานทุนวัฒนธรรมชุมชนในประเทศไทยมีอยู่ทุกมุมเมือง อาทิ โครงการพัฒนาของรัฐ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) บางชุมชนก็ประสบความสำเร็จ บางชุมชนผลิตตามโอกาสที่มีงบประมาณจากหน่วยงานราชการให้การสนับสนุน ทำให้ขาดอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการเชิงธุรกิจที่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อให้การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนประสบความสำเร็จ เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืน การจัดการธุรกิจจากแนวคิดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้มีคุณค่าและมูลค่าเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนในการพัฒนาชุมชน

การจัดการเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คำว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งคำนี้เกิดขึ้นในช่วงที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้นำแนวคิดนี้มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยความคิดของมนุษย์ ซึ่งประเทศไทยเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญามากมายที่สามารถนำมาใช้ในการเพิ่มมูลค่า ซึ่งศรีเอทิฟ ไทยแลนด์ (2566) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ต้องมีองค์ประกอบร่วมของแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสมัยใหม่ พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553) อธิบายคำว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวคิดใหม่ในการสร้างรายได้

จากการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ ๆ ผ่านการค้าและลิขสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา บนพื้นฐานขององค์ความรู้และการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการนำภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาเป็นทุนเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีในการผลิต

ประเทศไทยกำหนดขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ตามลักษณะของบัญชีรายได้ประชาชาติเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) งานฝีมือและงานหัตถกรรม (Crafts) 2) งานออกแบบ (Design) 3) แฟชั่น (Fashion) 4) ภาพยนตร์และวิดีโอ (Film & Video) 5) การกระจายเสียง (Broadcasting) 6) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) 7) ธุรกิจโฆษณา (Advertising) 8) ธุรกิจการพิมพ์ (Publishing) และ 9) สถาปัตยกรรม (Architecture) ซึ่งประเทศไทยมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานของการใช้ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ภูมิปัญญา และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนเป็นทุนที่สำคัญประการหนึ่ง

แนวคิดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

แนวคิดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เกิดจากการสังสมวิถีชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของมนุษย์พัฒนามาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางสังคมมาถึงปัจจุบัน โดยสรุปแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนออกเป็น 4 แนวคิด (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2548; ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2534) ดังนี้

แนวคิดแรก ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่ วัฒนธรรมนี้ให้คุณค่าแก่ความเป็นคนและแก่ชุมชนที่มีความผสมผสานกลมกลืนและวัฒนธรรมเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีการปลุกให้สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรมของตน

แนวคิดที่สอง การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมสองกระแส คือ วัฒนธรรมชาวบ้านและวัฒนธรรมทุนนิยม โดยวัฒนธรรมของชาวบ้านมีความอิสระ เนื่องจากผูกพันอยู่กับความเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านที่เป็นรูปแบบสังคมที่มีความคงทนยืนนาน จึงเสนอให้เปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาไปเป็นการพึ่งตนเองอย่างในอดีต และเสนอบทบาทชนชั้นกลางในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวบ้านนำทรัพยากรจากสังคมเมืองไปให้กับชนบทมากขึ้นและคัดค้านการบีบบังคับของรัฐต่อหมู่บ้าน

แนวคิดที่สาม เน้นลักษณะคุณค่าทางจริยธรรมของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นอิสระและยังดำรงอยู่ในปัจจุบันในสถาบันหมู่บ้านมากกว่าการเสนอให้ต่อต้านวัฒนธรรมของรัฐและระบบ

ทุนนิยม การพัฒนาคือการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชนอันดีงามและการพึ่งพาตนเองที่เคยมีมาแต่อดีต แต่กำลังสูญเสียไป

แนวคิดที่สี่ เน้นการต่อต้านกระแสการพัฒนาของรัฐและส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานศาสนาธรรม ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นระบบคุณค่า (Value System) ที่รวบรวมมาได้จากภูมิปัญญาที่มีพัฒนาสั่งสมความรู้ให้เกิดมูลค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ แนวคิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการนำมาใช้วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนเพื่อเสริมความมีเสถียรภาพของเศรษฐกิจ การสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมให้เป็น “ทุน” เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

ทุนวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาของคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้จากองค์ความรู้ ความเชื่อ พัฒนาเป็นทุนนำมาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนเกิดระบบเศรษฐกิจในชุมชนของสังคมไทย องค์ความรู้ของชาวบ้านที่เรียกว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานทุนทางวัฒนธรรมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดการแบบทุนนิยมเข้ามามีส่วนพัฒนาผสมผสานกับความคิดเชิงสร้างสรรค์ของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างรายได้ร่วมกันใช้ให้เกิดประโยชน์สุด

ปัญหาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

ปัญหาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน ราชบัณฑิตยสถาน (2546) นิยามคำว่า “ปัญหา” คือ ข้อสงสัยและข้อขัดข้อง จากการศึกษาของกัลยา แก้วประดิษฐ์ (2565) พบว่า สภาพปัญหาการจัดการธุรกิจทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 2 ปัจจัยสำคัญ คือ 1) ปัญหภายใน มีเรื่องของการขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ขาดความรู้และทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ขาดความรู้ในการจัดการตลาดออนไลน์ ขาดเงินทุนในการผลิต วัตถุดิบมีราคาสูง เทคโนโลยีในการผลิตไม่ทันสมัย ขาดแคลนแรงงานและการสืบทอดภูมิปัญญา และ 2) ปัญหาภายนอกพบว่า มีเรื่องเกณฑ์กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ส่งออกต่างประเทศสูง ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม การสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐไม่มีความต่อเนื่อง และตลาดการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากการลงพื้นที่จัดทำโครงการต่าง ๆ ให้กับนักศึกษาและการศึกษากลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ชาวบ้านในชุมชนมีภูมิปัญญาเป็นวัตถุดิบที่จะนำมาลงทุนสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันตามนโยบายของรัฐใน

หลายมิติ แต่ยังคงขาดความรู้ในการจัดการที่ทันสมัยให้เท่าทันเทคโนโลยีและช่องทางการขาย และสื่อทางการตลาดในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงความรู้ในการใช้เทคโนโลยีและขาดเงินทุนการผลิตสินค้า กัลยา ภิรมย์รักษ์ (2565, 15 พฤศจิกายน) ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านควนป้อมกล่าวว่า ชุมชนควนป้อมประสบปัญหา “คนรุ่นใหม่ที่จะมาสืบทอดภูมิปัญญาจักสานงานกระจูดแบบดั้งเดิมลดน้อยลง เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่ออกไปศึกษาในพื้นที่ชุมชนมากขึ้น” พันธกานท์ ตฤณราชูร์ (2566, 24 มิถุนายน) สมาชิกกลุ่มมัตย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงกล่าวว่า ปัญหา “การผลิตผ้ามัตย้อมสีธรรมชาติมีขั้นตอนการผลิตที่ต้องอาศัยแสงแดด และในช่วงหน้าฝนนักท่องเที่ยวก็เข้ามาเที่ยวลดน้อยลง” พรรตน์ แยมะมัง (2565, 28 เมษายน) ประธานกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพาราในพื้นที่จังหวัดพังงา พบว่า “ปัญหาการจัดการผลิตดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพาราและปัญหาการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าส่งออกตลาดในยุโรป”

การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนเกิดจากภูมิปัญญาที่สั่งสม สืบทอดต่อกันมาเพื่อให้สามารถใช้ดำรงชีวิตและประกอบอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เมื่อมีศาสตร์ทางการจัดการซึ่งเป็นความรู้สากล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกองค์กรผ่านกิจกรรมในการจัดการ 4 กิจกรรม คือ 1) การวางแผนนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการผลิต (Planning) 2) การจัดการองค์กร (Organizing) ซึ่งเป็นโครงสร้างหน้าที่การดำเนินงานของกลุ่มคนโดยแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างมีแบบแผนเพื่อให้องค์กรดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3) การชี้นำ (Leading) คือ ภาวะผู้นำและแรงจูงใจให้การดำเนินงานขององค์กรขับเคลื่อนไปโดยไม่เกิดปัญหาและมีประสิทธิภาพ และ 4) การควบคุม (Controlling) เป็นการควบคุมองค์กรให้การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กรเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตระหนักถึง “ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นกลไกหลักที่สำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการรับประกันการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030 กำหนดแผนแนวทางการปฏิบัติมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2567) จากการวิเคราะห์พบว่า การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนจากการสัมภาษณ์ วรณีย์ เสงี่ยมวด (2566, 24 มิถุนายน) ประธานกลุ่มวิสาหกิจกระจูดวรรณิและฝีมือครูช่างหัตถศิลป์ไทยของศูนย์ศิลปาชีพมีการสืบทอดงานหัตถกรรมกระจูดผ่านทายาท คือ มนต์พงษ์ เสงี่ยมวด ผู้สืบสานต่อยอดสร้างมูลค่าทางสังคมและ

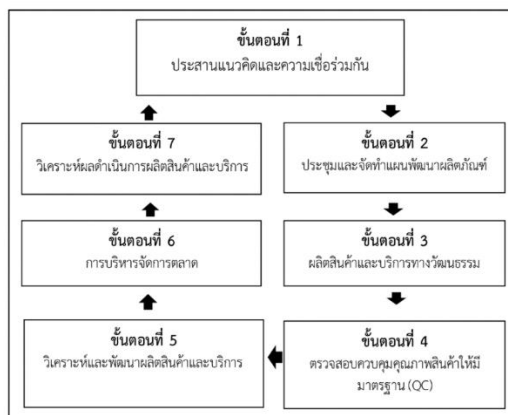
เศรษฐกิจให้กับครอบครัวและชาวบ้านในชุมชนทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียงให้มีอาชีพที่มั่นคงด้วยงานหัตถกรรมจักสาน โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับชุมชน เช่นเดียวกันกับครอบครัวของอารีย์ ขุนทน (2566, 24 มิถุนายน) ประธานกลุ่มม้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง และครูช่างศิลปหัตถกรรมมีทายาทในการสืบสาน ต่อยอดและบริหารจัดการกลุ่มม้าย้อมสีธรรมชาติ และจากการสัมภาษณ์ครูศิลป์ของแผ่นดิน ประจำปี 2555 นิคม นกอักษร (2565, 17 มิถุนายน) ครูช่างเครื่องถมเงินแห่งเมืองนคร ผู้ก่อตั้งนครหัตถกรรม ศูนย์เรียนรู้หัตถศิลป์ไทยกล่าวว่า “การถ่ายทอดวิชาเครื่องถมให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ใช้ประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวได้” สอดคล้องกับมนต์พงษ์ ช่างหวด (2566, 24 มิถุนายน) ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม และผู้จัดการกลุ่มวิสาหกิจกระจูดวรรณิ์ที่เปิดพื้นที่วิสาหกิจกระจูดวรรณิ์ให้คนในชุมชน นักเรียน นักศึกษานักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจในงานหัตถกรรมได้เข้ามาเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สังคมภายนอกหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและเอกชนให้การส่งเสริมสนับสนุน การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน มนต์พงษ์ ช่างหวด กล่าวเสริมว่า “หน่วยงานที่เข้ามาให้การสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจกระจูดวรรณิ์มีหลายหน่วยงาน เช่น กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (DITP) กรมส่งเสริมการเกษตร และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ให้การสนับสนุนและต่อยอดแนวคิดและวิธีการสร้างมูลค่าให้กับงานหัตถกรรมจักสานกระจูดของชาวบ้านในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนิคม นกอักษร (2565, 17 มิถุนายน) กล่าวว่า “นครหัตถกรรม ศูนย์เรียนรู้หัตถศิลป์ไทยก็ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมด้วยดี”

ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

รัฐบาลปัจจุบันผลักดันนโยบายการนำมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศสู่ตลาดโลกผ่านแนวคิด ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) โดยมีเป้าหมาย 2 ประการ คือ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจประเทศเพื่อก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง และ 2) การทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนโดยมียุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ ต้นน้ำ การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์ของคนไทย โดยการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ภายใต้นโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟพาวเวอร์ กลางน้ำ การพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพในการแข่งขัน เป็น 11 อุตสาหกรรมเป้าหมาย และปลายน้ำ คือ การสร้างตลาดต่างประเทศ ให้สินค้าประเทศไทยสามารถนำสินค้าและบริการออกสู่ตลาดโลก มีการจัดตั้ง Thailand Creative Culture Agency (THACCA) โดยมีกฎหมายรองรับในอนาคต ผลักดันทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพให้การสนับสนุนการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม

สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F คือ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) การออกแบบและแฟชั่น (Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) และศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย และ 5) เทศกาลและประเพณี (Festival) โดยการบูรณาการและร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิสาหกิจชุมชน แต่ละกลุ่มมี “ทุน” จากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน พัชรี จิรติลล (2566, 7 สิงหาคม) ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานกระจูดบ้านห้วยลึก ปัจจุบันมีสมาชิก 62 คน การบริหารงานหัตถกรรมจักสานกระจูดต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้ดำรงอยู่คู่กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้กรรมวิธีการนำพืชกระจูดมาใช้ประโยชน์อย่างถูกวิธี นอกจากนี้ในปัจจุบันใช้เครือข่ายในการส่งน้ำเข้าวัดฤทธิพิชกระจูดจากตำบลเค็ง และตำบลทะเลน้อยมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น มนต์พงษ์ แซ่ฮวด (2566, 24 มิถุนายน) ทายาทช่างศิลปหัตถกรรมรุ่นที่ 5 สรุปว่า “การจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกระจูดวรรณี เกิดจากการวิเคราะห์เพื่อบริหารจัดการกลุ่ม โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน จัดทำแผนธุรกิจร่วมกันกับสมาชิกกลุ่มและนำมาวางแผนพัฒนา มีการกำหนดเป้าหมายทางธุรกิจที่ชัดเจนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้สนองตอบผู้บริโภคทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้ช่องทางการตลาดที่หลากหลายมีความทันสมัย” กัลยา แก้วประดิษฐ์ (2565) แนวทางการเสริมศักยภาพการจัดการธุรกิจทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า องค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและการส่งเสริมความยั่งยืนในชุมชนพึ่งตนเองพบกระบวนการจัดการธุรกิจทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญ 7 ขั้นตอน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการธุรกิจทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่มา: กัลยา แก้วประดิษฐ์, 2565

กระบวนการจัดการธุรกิจทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญมี 7 ขั้นตอน โดยเริ่มจากการประสานแนวคิดและความเชื่อกันของคนในชุมชน จัดประชุมระดมความคิดเห็น และจัดทำแผนพัฒนาสินค้าและบริการ ผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมตามแผน ตรวจสอบ และควบคุมคุณภาพสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด นำผลิตภัณฑ์สินค้าทางวัฒนธรรมออกสู่ ตลาดผู้บริโภค และวิเคราะห์ผู้บริโภคมาพัฒนาสินค้าและบริการให้บรรลุกลุ่มผู้บริโภค หาช่องทางการตลาดที่เหมาะสมและทันสมัย ติดตามวิเคราะห์ผลดำเนินการพัฒนาสินค้าและบริการทาง วัฒนธรรม อย่างเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

วิธีการแก้ไขปัญหาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิสาหกิจชุมชน เป็นประเด็นสำคัญ อย่างมากในการจัดการ “ทุนทางวัฒนธรรม” ของชุมชน เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของ โครงสร้างสังคมที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนและพัฒนาในระดับต่าง ๆ การผลักดันวัฒนธรรมมา ขับเคลื่อนนโยบายเชิงเศรษฐกิจ โดยนำวัตถุดิบทางวัฒนธรรมเป็น “ทุน” สำคัญของชุมชนที่สมาชิก สามารถหยิบมาสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่ลงรากถึงคุณค่าในวัฒนธรรม จนกระทั่งก่อร่าง สร้างตัวพัฒนาเป็นบริษัทและองค์กร ที่ดำเนินธุรกิจด้านวัฒนธรรมสร้างรายได้ให้ชุมชน โดยทำ การตลาดผ่านสื่อที่หลากหลาย (เอกรินทร์ พึ่งประชา, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประธาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวังโขก จารีย์ ขุนทอง (2567, 6 สิงหาคม) กล่าวว่าสมาชิกกลุ่มต้อง “อยู่รอด ก่อนอยู่รวย” และมีการสืบทอดภูมิปัญญาภายใต้แนวคิด “นำภูมิปัญญาสร้างมูลค่าเพิ่ม” สะท้อนการ แก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ชุมชนด้วยการรวมกลุ่มแปรรูปพืชผลทางการเกษตรที่ไม่ได้ราคาให้ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจจากรายได้ “หลักสิบ สู่หลักร้อย” พัชร จิตติก (2567, 7 สิงหาคม) ประธาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานกระจูดบ้านห้วยลึกกล่าวว่า วิธีการจัดการรับออเดอร์ (Order) การผลิต จะรอประชุมเพื่อรับ-ไม่รับผลิตจากมติที่ประชุมกลุ่มจะล่าช้าไม่ทันในการแข่งขัน ทางการตลาดในปัจจุบัน จึงมีการ “จดทะเบียนจัดตั้งบริษัท” เพื่อให้การบริหารจัดการตลาดได้อย่าง มีประสิทธิภาพ หวานจิต จันทวงศ์ (2567, 11 สิงหาคม) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านทุ่งตาหนอน กลุ่ม มีวัตถุดิบหลักของการผลิตสินค้าจากสมุนไพรในท้องถิ่น ได้แก่ น้ำมันสกัดเย็น น้ำมันนวดกระ ดูกไก่ดำ สบู่สมุนไพร โลชั่นสมุนไพร กล่าวว่า “การทำสมุนไพรให้มีประโยชน์และการกระจายรายได้ จากการผลิตทำให้กับสมาชิกในชุมชนก็ต้องเสียงบประมาณในการอนุรักษ์...” ซึ่งวิธีการแก้ไข ปัญหาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิสาหกิจชุมชนในแนวทางดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการ จัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนในแง่สร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชนและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับสมาชิกกลุ่มอย่างแท้จริง

สรุปผล

การจัดการภูมิปัญญาในวิถีสุมชนพบปัญหาการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีความแตกต่างกันตามยุคสมัย แต่มีปัญหาความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการทางวัฒนธรรมและศักยภาพปัจจัยภายในทุนวัฒนธรรม และจากปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเชิงนโยบายทั้งทางตรงและทางอ้อม การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีสุมชน 5 รูปแบบ คือ 1) การสืบทอดผ่านทายาท 2) การจัดระบบการศึกษาในชุมชน 3) นโยบายและหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน 4) การพัฒนารัฐกิจของกลุ่ม และ 5) การท่องเที่ยวชุมชน ส่วนปัจจัยความสำเร็จของการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีสุมชน สรุปได้ 6 ปัจจัยสำคัญ คือ 1) การค้นพบปัญหานำไปสู่การแก้ไข ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ 2) การวิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมบนฐานคิดการพัฒนาร่วมกัน อย่างแท้จริงของชุมชน 3) การส่งเสริมของภาครัฐและเอกชนอย่างยั่งยืน 4) มีความรู้ในการบริหารจัดการตลาดสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ 5) ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ และ 6) แนวคิดในการผลิตที่ตอบโจทย์การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

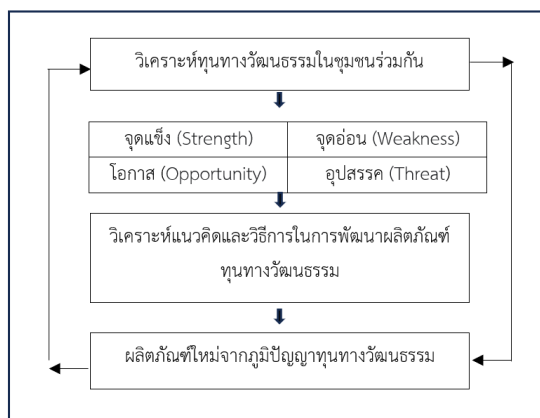
การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีสุมชน สรุปได้ 3 แนวคิดสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือ 1) ปรับแนวคิดเยาวชน ต่อมุมมอง “ภูมิปัญญาวัฒนธรรม” คือ มรดกตกทอดที่ “เก่าแก่” ที่ต้องอนุรักษ์ตามโอกาสที่เหมาะสม 2) ปรับแนวคิดให้เยาวชนเห็นว่า วัฒนธรรมไม่ได้เป็นกระบวนการวิวัฒนาการแบบเดิม ๆ อีกต่อไป โลกปัจจุบันมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงเกินกว่าการปล่อยให้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตกอยู่ในกระแสกระบวนการวิวัฒนาการ เป็นไปอย่างช้า ๆ ตามพัฒนาการปกติของสังคม ต้องปลูกฝังเยาวชนให้รู้เท่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสสังคมโลกปัจจุบัน ทั้งในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถแยกส่วนในการบริหารจัดการได้อีกต่อไป และ 3) ปลูกฝังมุมมองด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศ แก่เยาวชนให้เห็นว่าเป็นรากเหง้าสำคัญที่จะทำให้สังคมมีความสุข สามารถสร้างสุนทรียะในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและเป็นภูมิคุ้มกันสถาบันทางสังคมให้มีความมั่นคง และเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของสังคมได้ ไม่ว่าสังคมโลกของเราจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสถานการณ์ปัจจุบันกับทิศทางการพัฒนามูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นดาบ 2 คม สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการทุนวัฒนธรรม ต้องกระทำอย่างรอบคอบและรอบด้านบนฐานความรู้ในวัฒนธรรมของชุมชนอย่างแท้จริง กำหนดทิศทางการจัดการไม่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน และสังคมยังพัฒนาขับเคลื่อนเครือข่ายและกลุ่มคนที่มี

พลังสร้างสรรค์ทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเยาวชนจะเป็นบุคคลสำคัญที่จะขับเคลื่อน และจัดการทุนวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับชุมชนของตนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

การวิเคราะห์การจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชนพบว่า ความสำเร็จในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลการวิเคราะห์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในวิถีชุมชน

การจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาในวิถีชุมชนพบว่า สิ่งสำคัญที่ต้องถ่ายทอดลงสู่ชุมชน คือ การพัฒนาองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมโดยนำกลยุทธ์วิเคราะห์ทางการตลาดมาด้วยการประเมินคุณค่าทางธุรกิจจากองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยวิเคราะห์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ด้วยวิธีการทำ SWOT จะช่วยให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมรู้ว่าชุมชนของตนมีศักยภาพอย่างไร มีจุดควรพัฒนาและปรับปรุงตรงไหน มีโอกาสในการพัฒนาสินค้าและบริการอย่างไร และมีอุปสรรคตรงส่วนไหนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากภูมิปัญญาทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2567). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก <https://ich.unesco.org/doc/src/34299-TH.pdf>
- กัลยา แก้วประดิษฐ์. (2565). แนวทางการเสริมศักยภาพการจัดการธุรกิจทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(5), 79–92.

- กัลยา ภิรมย์รักษ์. (2565, 15 พฤศจิกายน). ปัญหา การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิ
ปัญหาทางวัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- ครีเอทีฟไทยแลนด์. (2566). รายงานสถานการณ์และความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจสร้างสรรค์.
ประจำปี 2566. เข้าถึงได้จาก [https://www.cea.or.th/th/single-research/
Thailand-Creative-Industries-Movement-Report-2023](https://www.cea.or.th/th/single-research/Thailand-Creative-Industries-Movement-Report-2023)
- จารีย์ ขุนทอง. (2567, 6 สิงหาคม). วิธีการแก้ไขปัญหาการจัดการภูมิปัญหาทางวัฒนธรรมในวิถี
ชุมชน. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2534). วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิคม นกอักษร. (2565, 17 พฤศจิกายน). ปัญหา การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิ
ปัญหาทางวัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- ประทวน วันนิจ และมณูญ สอนโพนงาม. (2565). วิฤตวัฒนธรรม เปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทยใน
ยุคดิจิทัล. วารสารวณัฏฐองแหรพทุทศาสตร์ปริทรรศน์, 9(2), 117-126.
- พนิดา พานิชกุล. (2554). การจัดการธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เคทีพี.
- พรรัตน์ แยมะมัง. (2565, 28 เมษายน). ปัญหาจัดการภูมิปัญหาทางวัฒนธรรม. (กัลยา แก้ว
ประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553. (2553, 12 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่
127 ตอนที่ 69ก, หน้า 30.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญหาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559. (2559, 1 มีนาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 19ก, หน้า 1.
- พวงแก้ว พรพิพัฒน์. (2553). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : พลังขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจไทย. วารสาร
เศรษฐกิจและสังคม, 47(4), 6-12.
- พัชรี จิรดิลก (2567, 7 สิงหาคม). วิธีการแก้ไขปัญหาการจัดการภูมิปัญหาทางวัฒนธรรมในวิถี
ชุมชน. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- พันธกานท์ ตฤณราษฎร์. (2566, 24 มิถุนายน). ปัญหา การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการ
ภูมิปัญหาทางวัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- มนัทพงษ์ แซ่ฮวด. (2566, 24 มิถุนายน). การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิปัญห
าทางวัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).

- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). อ่าน “วัฒนธรรมชุมชน” : วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์
แนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ : ฟาเดียวกัน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์.
- วรรณิ์ เสงฮวด. (2566, 24 มิถุนายน). การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิปัญญาทาง
วัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2553). การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : บริษัท จี.
พี ไฮเบอร์พริ้นท์ จำกัด.
- สายันต์ ไพเราะญจิตร. (2561). อริยสัจแห่งวัฒนธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 10(3), 1-27.
- สารานุกรมเสรี. (2567). วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การจัดการ>
- หวนจิต จันทวงศ์. (2567, 11 สิงหาคม). การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- อารีย์ ขุนทน. (2566, 24 มิถุนายน). การจัดการและปัจจัยความสำเร็จการจัดการภูมิปัญญาทาง
วัฒนธรรม. (กัลยา แก้วประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์).
- เอกรินทร์ พิงประชา. (2567). ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม “กลไก” การเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมและ
มูลค่าเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน. เข้าถึงได้จาก <https://www.sac.or.th>

การอาชีวศึกษากับการพัฒนาประเทศ

Vocational Education and National Development

สมหมาย จุเรศ¹ วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย² และพิภพ วังเงิน³

Sommai Jured, Weerawat Pattanakulchai and Pipob Vachangngern

Received: October 06, 2024

Revised: December 28, 2024

Accepted: January 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของการอาชีวศึกษาในการพัฒนาประเทศไทย โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษา พบว่า การอาชีวศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีถือเป็นกลไกสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพ สอดรับกับนโยบายที่มุ่งยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้วิชาชีพ บทความนี้เสนอแนวทางในการพัฒนาอาชีวศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายโดยเน้นระบบทวิภาคี การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นสมรรถนะและความร่วมมือกับสถานประกอบการ การขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามศักยภาพ การยกระดับคุณภาพให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร และการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ดิจิทัลมาใช้ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอาชีวศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษา เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Corresponding author, e-mail: sommai.jur@rmutr.ac.th, Tel. 065-7410664

คำสำคัญ: การอาชีวศึกษา, การพัฒนาประเทศ, บทบาท

Abstract

This academic article aimed to study the role of vocational education in the development of Thailand by analyzing its consistency with the 20-year National Strategy (2018-2037), the 13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027), and the policies of the Ministry of Education and the Office of the Vocational Education Commission. The results of the study found that vocational education played an important role in producing and developing skilled and highly competent human resources to meet the demands of the labor market and national development, which was consistent with the direction of national development that focused on developing human potential and restructuring production towards an innovation-based economy. The dual vocational education system was an important mechanism for producing quality human resources, which was consistent with the policy that aimed to improve the quality of vocational education and increase access to vocational learning opportunities. This article proposed guidelines for developing vocational education, including: providing education in a variety of formats with an emphasis on the dual system, developing curricula and teaching processes that emphasized competence and cooperation with workplaces, expanding educational opportunities for students to choose to study according to their potential, upgrading quality to be in line with international standards, developing the potential of teachers and personnel, and using digital learning innovations to enhance the new image of vocational education and improve the quality of education. They were important forces in national development.

Keywords: Vocational Education, National Development, Role

บทนำ

วิวัฒนาการของการอาชีวศึกษาในประเทศไทยผ่านการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นเป็นโรงเรียนฝึกหัดช่างสู่การเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรที่มีทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการศึกษา และนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม และการสร้างบุคลากรที่มีทักษะสูง การอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของเทคโนโลยีดิจิทัลและอุตสาหกรรม 4.0 จุดเด่นของการพัฒนาการอาชีวศึกษาในปัจจุบัน หลักสูตรอาชีวศึกษาถูกออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน มีการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและตลาดแรงงานได้ มีการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษาและภาคเอกชน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานจริงและเข้าใจถึงความต้องการของตลาดแรงงาน เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะด้านดิจิทัล ซึ่งมีผลกระทบของการพัฒนาการอาชีวศึกษาต่อประเทศหลายด้าน เช่น การผลิตบัณฑิตที่มีทักษะสูง ทำให้ประเทศไทยมีแรงงานที่มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม การผลิตบัณฑิตที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้ลดปัญหาการว่างงานลง การมีแรงงานที่มีทักษะสูง ทำให้ภาคอุตสาหกรรมสามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพสูงขึ้น และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ การเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษา ทำให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสในการพัฒนาตนเองและมีอาชีพที่ดี โดยทิศทางการพัฒนาการอาชีวศึกษาในอนาคต เน้นการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และหุ่นยนต์ ผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การฝึกงาน การฝึกอบรม และการเรียนออนไลน์ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคเอกชน และภาครัฐ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป

โดยสรุปการอาชีวศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย โดยการผลิตบุคลากรที่มีทักษะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของ

ประเทศ การพัฒนาการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศในอนาคต

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการอาชีวศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับฝีมือ (ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรือ ปวช.) ระดับเทคนิค (ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง หรือ ปวส.) และระดับเทคโนโลยี(ระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ หรือ ทล.บ.) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระยะยาว และการฝึกอบรมวิชาชีพซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระยะสั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน ตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ โดยในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษานั้นจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานอาชีพ ที่ได้กำหนดให้ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีทักษะ ความรู้และความสามารถที่เข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมถึงมีระบบบริหารจัดการที่มีความคล่องตัว ที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษาได้อย่างกว้างขวาง การจัดการอาชีวศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ

ในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว หลักสูตรและการบริหารจัดการศึกษาตามหลักสูตรถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคน โดยต้อง ดำเนินการให้สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ รวมทั้งมาตรฐานอาชีพตามระดับคุณวุฒิ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับคุณวุฒิมีคุณภาพทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของประเภทวิชา สาขาวิชาและสาขางานที่ศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สังคมมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาด้วยการจัดการอาชีวศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีภารกิจในดำเนินการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 และ

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพให้สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ ตลอดจนยึดโยงกับมาตรฐานอาชีพ โดยเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพของ ผู้สำเร็จ การศึกษาให้มีสมรรถนะด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัยที่เหมาะสมในการทำงานตรงกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน ชุมชน สังคม และสามารถประกอบอาชีพอิสระได้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบและวิธีการ เรียนได้อย่างเหมาะสมตาม ศักยภาพ ตามความสนใจและโอกาสของตน ส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบัน สถานศึกษา หน่วยงาน สถานประกอบการและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ในการจัดการอาชีวศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องใช้หลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นสมรรถนะโดยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ “การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี” ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เกิดจากข้อตกลง ระหว่างสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของ รัฐ ทั้งเรื่องการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล โดยจัดให้ผู้เรียน ใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวมีกรอบและหลักเกณฑ์ในการ ดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง และระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ พ.ศ. 2562 มาตรฐานการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 รวมทั้งเกณฑ์การใช้หลักสูตร และระเบียบการจัดการศึกษา และการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562) สอดคล้องกับราตรีสวัสดิ์ ธนानันต์ (2565) กล่าวว่า จากการวิเคราะห์เรื่องบทบาทอาชีวศึกษา กับ การพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ เพื่อ สังเคราะห์บทบาทของอาชีวศึกษาด้านการแรงงานสู่ การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้า ชายแดนระหว่างประเทศผลสรุป พบว่า บทบาทอาชีวศึกษาควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเพิ่มเติม 5 หลักสูตร และหลักสูตรเรียน ระดับ ปวช., ปวส. เพิ่มเติม 6 หลักสูตร

ยศพล เวนุโกเศศ (2566) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่มุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูง โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทาง “เรียนดี มีความสุข” ของกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการขับเคลื่อนผ่านแนวคิด “OVEC ONE Team” ที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ นโยบาย “8 วาระงานพัฒนาอาชีวฯ (8 Agenda)” ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์นโยบายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมการเรียนรู้แบบทุกที่ทุกเวลา การพัฒนาทักษะวิชาชีพ การยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา การพัฒนาระบบเทียบระดับการศึกษา และคลังหน่วยกิต การพัฒนาทักษะภาษา การสร้างช่างชุมชน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และการเสริมสร้างภาพลักษณ์อาชีวศึกษาการดำเนินการตามนโยบายนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หน่วยงานในสังกัด และภาคีเครือข่าย อันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของกำลังคนอาชีวศึกษาให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ การดำเนินการตามนโยบายนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในระยะยาว

ผู้เขียนสรุปได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและชุมชน การจัดการอาชีวศึกษาจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานอาชีพที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากสถานประกอบการในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญในการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ในบริบทนี้การอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ได้กำหนดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ยิ่งเน้นย้ำความสำคัญของการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูง การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาวิชาชีพ และการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษา ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อค้นหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ อันจะนำไปสู่การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลก ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) สรุปลงในภาพรวมได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้วยกลไกยุทธศาสตร์ด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน มีการขึ้นนำการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ มุ่งเน้นการยกระดับอาชีพและกลุ่มอาชีพ ได้แก่ 1) การเกษตรสร้างมูลค่า 2) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต 3) ความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว 4) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก 5) พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูประบบการศึกษาทั้ง ในส่วนของการปรับเปลี่ยน ค่านิยม วัฒนธรรม และการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) สรุปลงในภาพรวมได้เชื่อมโยงแนวทางการพัฒนาจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 สู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ที่สำคัญคือ การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม และการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืนหมุดหมายที่กำหนดมีความชัดเจนในด้านเศรษฐกิจ กลุ่มอาชีพ และแนวทางในการพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคตให้ความสำคัญกับคนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการ

ขับเคลื่อน การพัฒนาประเทศ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

3. พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 กำหนดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาตามมาตรา 8 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดได้โดยรูปแบบกำหนดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษา 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาระบบทวิภาคี โดยเน้นที่การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการผสมผสานการเรียนรู้ในสถาบันและการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ เพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสามารถทำงานได้จริง มาตรา 9 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพตามมาตรา 6 มาตรา 7 และมาตรา 8 ให้จัดตาม หลักสูตรที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด 3 ระดับหลัก ได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ, ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และปริญญาตรีสายเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้มีหลักสูตรพิเศษเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะทางหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของตลาดแรงงาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

4. นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ พลตำรวจเอก เพิ่มพูน ชิดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายเน้นการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชีวิต เรียนดีมีความสุข จับมือไว้แล้วไปด้วยกัน กลยุทธ์ลดภาระครูและบุคลากรทางการศึกษาลดภาระนักเรียนและผู้ปกครอง โดยนโยบายที่สอดคล้องและตรงตามบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในกลยุทธ์ลดภาระนักเรียนและผู้ปกครอง ข้อ 6 มีรายได้ระหว่างเรียน จบแล้วมีงานทำ (Learn to Earn) 6.1 การจัดการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ต่อเนื่อง) เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับเทคนิค โดยมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขา ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ และกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ ด้วยความร่วมมืออย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องกับภาคประกอบการ องค์กรวิชาชีพ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นรูปแบบการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างทักษะอาชีพและทักษะชีวิต ให้ผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษามีความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพได้ทันต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 6.2 จัดหาเงินกองทุน เพิ่มนักเรียนสายอาชีวศึกษา นำเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยประสานกับกระทรวงแรงงาน เพื่อให้ นักเรียนนักศึกษาที่จบมา มีตลาดรองรับสามารถประกอบอาชีพได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ 6.3 จัดให้มีการเชื่อมโยงหลักสูตรของ

สายอาชีวศึกษากับมาตรฐานวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมศักยภาพ แก่ผู้เรียน (Upskill) หรือเพิ่มพูนทักษะใหม่ (Reskill) โดยได้รับการรับรองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ และผู้เรียนจะได้รับใบประกาศนียบัตรตามสมรรถนะอาชีพ เพื่อนำไปใช้ประกอบการสมัครงานและการขอขึ้นเงินเดือน และการประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ผู้เรียนอาจเป็นผู้ที่อยู่ในระบบการศึกษาหรือนอกระบบการศึกษาก็ได้ 6.4 จัดให้มีการอบรมอาชีพเสริมในชุมชน เพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะใหม่ (New Skill) เพิ่มสมรรถนะ (Upskill) หรือทบทวนทักษะ (Reskill) ให้แก่ผู้เรียนและประชาชนทั่วไป เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ช่างแอร์ การค้าขาย การเกษตร ฯลฯ เพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยผู้เรียนและประชาชนลดรายจ่ายในครัวเรือน และอาจสร้างเป็นอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัวได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

5. นโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 มีใจความสำคัญ คือ วิสัยทัศน์และพันธกิจของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 วิสัยทัศน์ (Vision) ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา สมรรถนะสูง เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้พันธกิจ (Mission) 1) ผลิตและพัฒนากำลังคนสายอาชีพ ให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพและสมรรถนะสูง ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ 2) เพิ่มโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการเรียนรู้ วิชาชีพ ด้วยรูปแบบวิธีการที่ยืดหยุ่น หลากหลาย ตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพของคนทุกช่วงวัย 3) เสริมสร้างและขยายภาคีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการระดมทรัพยากร และยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ 4) ยกระดับคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ให้มีความทันสมัย ตอบโจทย์การศึกษาแห่งอนาคต และเชื่อมโยงกับมาตรฐานอาชีพหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานทั้งในระดับชาติและระดับสากล 5) ส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูงขึ้น 6) พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล แนวคิดการพัฒนาอาชีวศึกษาเน้นการส่งเสริมศักยภาพ บุคลากรและยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยมุ่งสู่การเรียนรู้อาชีวศึกษาทุกที่ทุกเวลา พัฒนาทักษะ วิชาชีพ และลดภาระผู้เรียน ผู้ปกครอง ยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา สร้างช่างชุมชน พัฒนาทักษะภาษา และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้อาชีวศึกษา โดยมีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับนโยบาย 8 วาระงานพัฒนาอาชีวะ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะ ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง (สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566)

บทสรุป

การอาชีวศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีถือเป็นกลไกสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มุ่งยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้วิชาชีพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อมูลสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาอาชีวศึกษาโดยสามารถจัดการในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และระบบทวิภาคีโดยเน้นการจัดการศึกษาในระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างสมรรถนะ โดยมีความร่วมมือกับสถานประกอบการและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะและความรู้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ควรขยายโอกาสทางการศึกษาในด้านอาชีวศึกษาให้กว้างขวางมากขึ้น โดยให้ผู้เรียนสามารถเลือกกระบวนและวิธีการเรียนได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนของการยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษา ควรพัฒนาทักษะวิชาชีพให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ลดภาระของผู้เรียน พัฒนาระบบการเทียบโอนหน่วยกิต พัฒนาทักษะทางภาษา ส่งเสริมการสร้างช่างชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการนอกจากนี้ ยังควรพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรในอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูง พร้อมกับการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอาชีวศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบันและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567-2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024/>

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (พฤศจิกายน 1, 2565).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 1-149.

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. (มีนาคม 5, 2551). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 43 ก, หน้า 1-24.

ยศพล เวณโกเศศ. (2566). การเดินทางสู่ความเป็นเลิศของอาชีวศึกษาการสำนันโยบายที่ยั่งยืนที่มุ่งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการอาชีวศึกษา, 7(2), 1-2.

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580). (ตุลาคม 13, 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 8-9.

ราตรีสวัสดิ์ ธนนันต์. (2565). บทบาทอาชีวศึกษากับการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 13(2), 287-302.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). แนวทางการปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตาม ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). นโยบายพัฒนาอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.vec.go.th/ข่าว/ภารกิจสอศ/รายละเอียดภารกิจสอศ/tabid/6368/ArticleId/41687/language/th-TH/41687.aspx>

คุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยตามแนวพรหมวิหาร 4

The Basical Characteristics of Thai Children based on the Four Brahmavihāra

พระมหาเกียรติศักดิ์ กิตติปาโล (จุมพลน้อย)¹

Phramaha Keattisak Kittipalo (Jumpolnoi)

Received: October 01, 2024

Revised: December 24, 2024

Accepted: January 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งประเด็นศึกษาองค์ประกอบสำคัญของพรหมวิหาร 4 และคุณลักษณะพื้นฐานของเด็กไทย ภายใต้แนวคิดการส่งเสริมคุณลักษณะพื้นฐานให้กับเด็กไทยตามหลักพุทธธรรม จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทยตามหลักพรหมวิหาร 4 พบว่า องค์ประกอบสำคัญของพรหมวิหาร 4 และคุณลักษณะพื้นฐานของเด็กไทยตามพรหมวิหาร 4 มี 2 ส่วนสำคัญ คือ 1) องค์ประกอบหลัก เป็นส่วนของกระบวนการพัฒนาแห่งพรหมวิหาร มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ องค์ประกอบตั้งต้นที่ให้เกิดคุณงามความดีต่าง ๆ ที่ต้องการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านต่าง ๆ (2) วิธีการ ได้แก่ ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติในการข่มระงับกิเลสหรือนิเวศน์ โดยใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อีกทั้ง อิงอาศัยหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเกื้อกูลสนับสนุน (3) ผลลัพธ์ ได้แก่ เด็กไทยมีคุณลักษณะพื้นฐานอันพึงประสงค์ ในการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้เกิดผลทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับพลเมืองสังคมโลก และ 2) องค์ประกอบย่อย เป็นส่วนที่แฝงอยู่ในขั้นตอนขององค์ประกอบที่ 1 เป็นคุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยที่ควรพัฒนาขึ้น มี 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะภายใน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 แบ่งออกอีกเป็น 2 ฝ่าย คือ (1) ฝ่ายที่เกี่ยวกับข้องกับคนและสิ่งของ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ (2) ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับธรรม คือ อุเบกขา

¹ โรงเรียนวัดโบสถ์อินทร์บุรี, สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 3

Watbotinburi School, Office of the Area General Buddhist Education 3

Corresponding author, e-mail: ricetree2563@gmail.com, Tel. 090-9444896

เป็นภาคคุณธรรมภายใน โดยมีหลักสังคหัตถุธรรมเป็นภาคจริยธรรมที่แสดงพฤติกรรม และส่วนที่ 2 คุณลักษณะภายนอก คือ แนวคิดและหลักการสำคัญในการพัฒนาเด็กไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น คุณลักษณะพิเศษที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบริบทสังคม

คำสำคัญ: คุณลักษณะพื้นฐาน, เด็กไทย, พรหมวิหาร 4

Abstract

This academic article aims to explore the basic characteristics of Thai children based on the Four Brahmavihāra—loving-kindness (Metta), compassion (Karuna), sympathetic joy (Mudita), and equanimity (Upekkha). The study is based on a review of relevant literature and research concerning the promotion of desirable characteristics in Thai children through Buddhist principles. The findings reveal two main components: (1) the core component, which is the developmental process of the Four Brahmavihāra, comprising three stages: (1.1) Supporting factors—initial elements that encourage the cultivation of virtuous characteristics; (1.2) Methods—the practical application of the Four Brahmavihāra to develop moral discipline and suppress mental defilements, supported by the Four Sangahavatthu (principles of social solidarity); and (1.3) Outcomes—the development of basic characteristics in Thai children that contribute positively to the family, society, and the global community. (2) The secondary component, which is embedded within the core process, consists of two parts: (2.1) Internal characteristics—moral qualities derived from the Four Brahmavihāra, divided into two aspects: (a) interpersonal and material-related virtues, namely Metta, Karuna, and Mudita, and (b) principle-related virtue, namely Upekkha, with the Four Sangahavatthu serving as ethical guidelines for behavior; and (2.2) External characteristics—concepts and frameworks that guide the development of Thai children, including the National Education Act, the National Education Plan, and the Basic Education Core Curriculum. These external characteristics reflect societal expectations and educational directions.

Keywords: Basical Characteristics, Thai Children, Four Brahmavihāra

บทนำ

ในพุทธศาสนาคริสต์ชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก ได้ระบุไว้ในบทนำของพุทธศาสนาคริสต์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ ว่า “คนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีการพัฒนาที่ครอบคลุมด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อุดม อโอบออารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต...” อีกทั้งในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ข้อที่ 1 ว่า “การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรม ที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” ในการหล่อหลอมคนไทย ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น ‘วิถี’ การดำเนินชีวิต และข้อที่ 2 ที่กล่าวถึงการพัฒนาแต่ละช่วงวัยไว้ว่า “การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย...” (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) จากประเด็นยุทธศาสตร์ที่กล่าวมา สิ่งที่ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคน คือ การสร้างคนไทยเป็นคนดี เก่ง และสุขภาวะที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำหลักธรรมทางศาสนามาบูรณาการร่วมกับสถานศึกษาในพัฒนาเด็ก ๆ แต่ละวัย เพื่อให้เกิดเป็นวิถีชีวิตที่พึงประสงค์ และตัวขับเคลื่อนสำคัญที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ที่มีคุณภาพอันประสงค์ ก็คือ หลักธรรมและการศึกษา

คำว่า “ศึกษา” หรือ “สิกขา” ในทางพุทธศาสนา หมายความว่า ยังไม่รู้เรียนให้รู้ เมื่อรู้แล้วยังไม่เข้าใจ พิจารณาให้เข้าใจ เมื่อพิจารณาเข้าใจแล้วยังไม่ได้ปฏิบัติตามไปตามสมควรก็ปฏิบัติตามตั้งต้นแต่เรียนพิจารณาให้เข้าใจตามเนื้อความจนถึงปฏิบัติตาม (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549) การศึกษามีใช้แต่ให้ความรู้ในทางวิชาการอย่างเดียว แต่จะต้องพัฒนาเด็กให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติลงทำด้วยตนเองให้เป็น สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาไทย ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพยายามพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง

ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) การดำเนินชีวิตอันประเสริฐตามหลักพรหมวิหาร 4 คือสิ่งจำเป็นเบื้องต้นที่ควรทำความเข้าใจ โดยคำว่า “พรหม” ที่แปลว่า ผู้สูง ผู้ประเสริฐ จิตใจดี เป็นพรหมได้ แต่เป็นพุทธไม่ได้ พุทธกรรมดี มีศีล จิตใจดี มีเมตตา กรุณา เป็นต้นสำคัญอย่างยิ่งแล้ว แต่ต้องมีปัญญามาเป็นตัวเพื่อปรับให้ลงตัวได้ที่ แล้วจึงจะเป็นพุทธะได้ เมื่อมีศีล มีสมาธิ และมีปัญญาที่ทำให้ทุกอย่างลงตัว (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547) ยังทำให้คุณธรรมสำคัญข้ออื่น ๆ เกิดมีขึ้น เพื่อคอยสนับสนุนให้การใช้พรหมวิหาร 4 มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในโลก เช่น สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวว่า “พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยสังคหวัตถุ เป็นต้น” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

การพัฒนาเด็กไทย จำเป็นต้องมีการพัฒนาความสุขไปด้วยในตัว เริ่มตั้งแต่แรกเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนไม่มีความสุขในการหาความรู้ ถ้าผู้เรียนฝืนใจเรียน หาความรู้อย่างฝืนใจ แสดงว่าการศึกษายังไม่เดินหน้า ผู้เรียนยังไม่มีการพัฒนาที่ถูกต้อง ถ้าผู้เรียนมีพัฒนาจริง ผู้เรียนจะเรียนอย่างมีความสุข จะหาความรู้อย่างมีความสุข และต่อไปจะทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมี “ความต้องการที่จะทำ” ที่ถือว่าเป็นคุณสมบัติอันสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ อันเป็นตัวบ่งชี้การพัฒนาในการการศึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) โดยในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาคน โดยพัฒนาตัวคนที่เป็นปัจจัยตัวกระทำให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยการพัฒนาตัวคนเต็มทั้งระบบ คือครบทั้ง 3 ด้าน คือด้านพุทธิกรรม จิตใจ และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) แผนการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” และวางเป้าหมายด้านผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ทำให้มีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยพัฒนาเด็กให้มีความเก่งและดีอย่างมีความสุขในสังคมโลกศตวรรษที่ 21 นี้ จำเป็นต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิกรรม จิตใจ และปัญญา อันเป็นคุณลักษณะภายในและคุณลักษณะภายนอกที่สำคัญในดำรงตน ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์และบูรณาการกับหลักการ กระบวนการ และเป้าหมายของการพัฒนา

เด็กไทยในแต่ละบริบท ให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในสังคมไทยและสังคมโลกที่คาดหวังอย่างเหมาะสมต่อไป

คุณลักษณะของเด็ก

ความหมายของคุณลักษณะ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ได้อธิบายว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ

จอร์จ และ โจนส์ (George, J. M. & Jones, G. R., 1996) ได้กล่าวถึงลักษณะว่า เป็นส่วนประกอบของบุคลิกภาพ เป็นการบ่งบอกนิสัยของบุคคลโดยเฉพาะเกี่ยวกับความรู้สึก (Feel) ความคิด (Think) และการกระทำ (Act) และยังได้จัดรูปแบบบุคลิกภาพที่มีอยู่ใน 5 ลำดับต้น ได้แก่ การเป็นคนเปิดเผย ชอบสังคม (Extroversion) การเป็นผู้ที่มีอาการไวต่อความรู้สึก มีความหมกหมุ่น (Neuroticism) การเป็นคนเข้ากับคนได้ง่าย (Agreeableness) การเป็นคนที่มีพิถีพิถันมีระเบียบวินัยในตนเอง (Conscientious) และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์หลากหลาย เปิดใจกว้างสนใจสิ่งใหม่ๆ (Openness To Experience)

สรุปได้ว่า ความดีเป็นคุณลักษณะหนึ่งในพระพุทธศาสนา คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมาย คุณลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกให้เห็นถึงความดีที่มีอยู่ประจำในตัวคนที่มาเป็นความรู้สึก ความนึกคิด และการกระทำทางกายหรือวาจา โดยคุณลักษณะจากความหมายมาจาก 2 ส่วน ได้แก่ ความดีจากภายนอก หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงออกมาในทางที่ดีสามารถเห็นได้ ซึ่งตรงกับคำว่าจริยธรรม และความดีจากภายใน หมายถึง ความที่ถูกสั่งสอนบ่มเพาะไปในทางที่ดีอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นกุศลธรรมขึ้นภายในตัวบุคคลนั้น ๆ ซึ่งก็ตรงกับคำว่าคุณธรรม

คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) กล่าวถึงคุณสมบัติของเด็กว่า เด็กก็คือมนุษย์ โดยมองความเป็นมนุษย์ได้ 2 อย่าง คือ 1) มองระยะยาว คือ ความเป็นมนุษย์ที่ยืนตัวอยู่ใน

ฐานะที่ไม่ว่าจะอยู่ในยุคไหน ๆ ก็เป็นมนุษย์ มนุษย์ที่ดี ที่มีคุณสมบัติซึ่งเรียกได้ว่ายีนตัวนั้นเป็นอย่างไร และ 2) มองระยะสั้น คือ มนุษย์ที่อยู่ในกาลเทศะต่าง ๆ กัน ในยุคสมัย และในสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป ซึ่งมีปัญหาเฉพาะของยุคสมัยไม่เหมือนกัน อย่างเช่นเด็กสมัยนี้ มีปัญหาพิเศษของเขาที่ต่างจากสมัยอื่น และเด็กไทยสมัยนี้ก็มีปัญหาพิเศษของเขาที่ต่างจากเด็กที่อื่นในสมัยนี้ด้วยกัน เขาจึงควรจะมีคุณสมบัติพิเศษที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในยุคสมัยนี้ โดยสรุปแยกเป็น 2 แบบ คือ คุณสมบัติยืนตัวของความเป็นมนุษย์ และคุณสมบัติเฉพาะยุคสมัย กล่าวอีกนัย คุณสมบัติของเด็กไทย แยกเป็น 4 ประการ คือ 1) เข้าถึงธรรมชาติ รวมไปถึงการรู้จักปฏิบัติต่อวัตถุสร้างสรรค์ของมนุษย์ 2) ไม่ขาดไมตรี คืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี 3) มีจิตตั้งมั่น คือมีจิตใจเข้มแข็ง และ 4) ใช้ปัญญาพาชีวิตถึงจุดหมาย คือ มีปัญญาที่สามารถแก้ปัญหาได้

เครทอน (Kreitton, B. W., 1960) แยกแยะลักษณะที่ดี โดยต้องประกอบบัญญัติ 21 ประการ คือ 1) ต้องมีความรู้ดี 2) มีลักษณะสนใจผู้พบเห็น 3) มีใจเยือกเย็นเมื่อประสบปัญหา 4) นอบน้อม 5) ตัดสินปัญหาทันทั่วทั้ง 6) เป็นกลางไม่เอนเอียง 7) เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ 8) มีความกล้าหาญ 9) เป็นผู้รู้จริงมองโลกในแง่ดี 10) เตรียมใจที่จะรับงานหนัก 11) มีอารมณ์มั่นคง 12) มีเมตตาจิต 13) เป็นผู้มีความกระตือรือร้น 14) เสมอต้นเสมอปลาย 15) สามารถคุมการประชมและแนะนำความคิด 16) รักงานที่ทำ 17) ไม่หมดกำลังใจง่าย ๆ 18) มีความสามารถทำงานได้ดีมากกว่าหนึ่งสิ่ง 19) มีพลังแห่งความคิดคำนึง 20) ซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา และ 21) ต้องมีศีลธรรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 1 บททั่วไป ประเด็นความมุ่งหมายและหลักการ ในมาตรา 6 ระบุไว้ชัดเจนว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้วางเป้าหมายไว้ 2 ด้าน คือ เป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) และเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะเป้าหมายด้านผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) โดยมีทักษะและคุณลักษณะดังนี้ 1) 3Rs ประกอบด้วย 1.1) การอ่านออก (Reading) 1.2) การเขียนได้ (Writing) และ 1.3) การคิดเลขเป็น (Arithmetic) และ 2) 8Cs ประกอบด้วย 2.1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 2.2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) 2.3) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) 2.4) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration Teamwork and

Leadership) 2.5) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) 2.6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) 2.7) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และ 2.8) ความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองของชาติและพลเมืองของโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ การนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ ไปพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น สถานศึกษาต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจน โดยพิจารณาจากนิยาม ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ และเกณฑ์การให้คะแนนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะพื้นฐานของเด็กไทยในฐานะเป็นมนุษย์และผู้เรียนตามทัศนะนักวิชาการข้างต้น สามารถแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของความเป็นมนุษย์ เป็นการมองระยะยาว ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และศีลธรรมความดีงามทั้งหมด และคุณสมบัติพิเศษ หรือคุณสมบัติเฉพาะยุคสมัย เป็นการมองระยะสั้น ได้แก่ ความรู้และทักษะการเรียนรู้ทางวิชาการทั้งหมด ที่ถูกกำหนดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมโลกพลวัตในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น เด็กในการศึกษานี้ จึงมุ่งหมายถึงเด็กที่อยู่ในวัยเรียนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาในสถาบันการศึกษาแบบใดแบบหนึ่ง ที่พร้อมรับการพัฒนาจากการเรียนการสอนของสถานศึกษานั้น ๆ โดยใช้หลักสูตรการศึกษาของภาครัฐในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพทั้งเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สมบูรณ์ในด้านกาย จิตใจ และสติปัญญา

การพัฒนาเด็ก

พัฒนาการเด็ก

การพัฒนาเด็ก จำเป็นที่ต้องเข้าใจพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นกับตัวเด็กเอง ยังมีความสำคัญกับผู้จัดการศึกษาที่จะต้องวางแผน วิธีการ และแนวทางประเมิน ให้มีความถูกต้องและเหมาะสมเมื่อนำไปใช้

พัฒนาการ (Development) คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านการทำหน้าที่และวุฒิ

ภาวะของอวัยวะในร่างกาย และตัวบุคคล ทำให้สามารถทำสิ่งที่ยากและซับซ้อนขึ้นได้ โดยมีการเพิ่มทักษะใหม่ ๆ และความสามารถในการปรับตัว เพื่อให้บุคคลนั้น สามารถใช้ชีวิตประจำวันอยู่ได้ ซึ่งพัฒนาการของเด็ก จะประกอบไปด้วย

1. พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว
2. พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา
3. พัฒนาการด้านการเข้าใจและการใช้ภาษา
4. พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม

เด็กวัยเรียน เด็กในวัย 5-12 ปี เป็นช่วงเวลาสำคัญของเด็กในการเรียนรู้ทักษะชีวิต สมรรถนะของเด็กพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทักษะการใช้กล้ามเนื้อพัฒนาอย่างเต็มที่ คุณพ่อ คุณแม่จึงควรหา กิจกรรมให้ลูกได้ปลดปล่อยพลังงานวิ่งเล่น ออกกำลังกาย สังเกตว่าลูกสนใจกีฬาประเภทไหน เพื่อให้ลูกได้ออกกำลังกายทุกวัน นอกจากนี้เด็กจะสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นและให้ความสำคัญต่อกลุ่มทางสังคม ควรส่งเสริมให้ลูกได้เรียนรู้ทักษะการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง เด็กจะเริ่มเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่นและรู้สึกภูมิใจเมื่อทำสิ่งใดสำเร็จ สำหรับพัฒนาการทางด้านสมอง เด็กวัยนี้สามารถที่จะคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น ผู้ปกครองอาจปล่อยให้ลูกได้ตัดสินใจเองบ้าง เพื่อให้ลูกได้รู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ข้อพิจารณาเรื่องการสร้างสรรค์และพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้

ในแง่ที่หนึ่ง คือ มองที่ตัวเด็กเอง โดยสัมพันธ์กับตัวของเขาเอง คือ จะให้เด็กเป็นคนที่มีบุคลิกภาพอย่างไร ใช้ชีวิตอย่างไร มีความสุขได้อย่างไร

ในแง่ที่สอง มองเด็กนั้นโดยสัมพันธ์กับสังคมไทย เริ่มตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่นขึ้นมาจนถึงสังคมไทยทั้งประเทศว่าจะให้เด็กและเยาวชนเป็นคนอย่างไร จึงจะพร้อมที่จะไปเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมไทยให้เจริญรุ่งเรือง เด็กและเยาวชนที่จะมาพัฒนาสังคมไทยต่อไปนี้ควรจะมีคุณสมบัติหรือคุณภาพอย่างไร นี่เป็นหน้าที่ของศาสนาและจริยธรรมที่จะต้องพิจารณา

ในแง่สุดท้าย ก็คือ มองในฐานะที่เยาวชนนั้นจะเติบโตเป็นพลโลกว่าเขาจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาโลก พัฒนาอารยธรรมมนุษย์อย่างไร ซึ่งอาจจะมองในแง่ที่ว่าเป็นคนไทยที่จะไปมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์อารยธรรมของโลก

การมองดังกล่าวนี้ เป็นการมองในแง่พิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะเอาเป็นจุดตั้งได้ ในการพิจารณาว่าควรพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างไร แต่ยังมีแง่ที่สองที่จะต้องพิจารณาอีกคือ ในแง่กลาง ซึ่งจะต้องพิจารณาควบคู่เคียงกันไปกับการมองทางด้านพิเศษ ในแง่กลาสนั้น แยกได้อีก 2 ด้าน คือ

แง่ที่ 1 กาละที่เป็นเรื่องสามัญตลอดเวลา หมายความว่า เป็นเรื่องตลอดกาลนั่นเอง คือจะให้เด็กเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างไร เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างนี้ ๆ ซึ่งอยู่ได้ในทุกกาลสมัย ตามหลักการยืนตัวที่ว่า ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด กาลใด สมัยใด ก็จะต้องเป็นคนที่มีคุณภาพอย่างนี้ เช่นนี้เรียกว่า พิจารณาในแง่กาละที่เป็นกลาง ๆ เป็นเรื่องของกาลเวลาใดก็ได้ ไม่ขึ้นต่อยุคสมัย เป็นพื้นฐานยืนตัวในด้านกาลเวลา

แง่ที่ 2 กาละที่เป็นของจำเพาะยุคสมัยเฉพาะกาลหรือเฉพาะสถานการณ์ หมายความว่า สังคมไทยเวลานี้ มนุษย์โลกในเวลานี้มีสภาพอย่างไร มีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาอย่างไร ต้องการคุณสมบัติอะไรเป็นพิเศษ ขาดแคลนคุณธรรมและจริยธรรมอะไร มีความบกพร่องเกี่ยวกับศาสนาทางด้านไหนเป็นพิเศษ ซึ่งจะต้องเสริมสร้างเพิ่มเติมในด้านนั้น ๆ จุดเน้นอยู่ที่ไหน ในเฉพาะกาลสมัยนั้น (วัดญาณเวศกวัน, 2567)

สรุปความว่า การพัฒนาเด็ก จำเป็นต้องอาศัยหลายแนวทาง ได้แก่ ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก มุมมองที่มีแต่เด็ก คุณสมบัติเฉพาะตัวของเด็ก และคุณสมบัติเฉพาะสมัยของเด็ก และข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับเด็กในแง่มุมอื่น ๆ เพื่อให้ได้คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ของสังคมมากที่สุด

เกณฑ์การพัฒนาเด็ก

วิธีของพุทธศาสนานี้ ในภาคปฏิบัติจึงมีแต่คำสอนเรื่องความสุข พอปฏิบัติเข้าสู่ทางแล้ว ก็เจอความสุข แล้วความสุขก็พัฒนาไปเรื่อย เริ่มต้นก็มีปราโมทย์ ร่าเริงบันเทิงใจ เบิกบาน แจ่มใส แล้ว ก็มีปีติ ปัสสทธิ สุข และสมาธิ ตามมาลำดับ โดยนักเรียนต้องมีปราโมทย์เป็นพื้นใจ ต้องมีจิตใจสดใสร่าเริงเบิกบาน แล้วก็พัฒนาในวิธีของความสุขต่อไปให้มีครบชุด คือ ปีติ ปัสสทธิ (ความสงบ เย็นผ่อนคลาย) สุข และสมาธิ ซึ่งเป็น เครื่องวัดผลการศึกษาว่าได้พัฒนาคนอย่างถูกต้อง เพราะคุณสมบัติ ของจิต 5 อย่างนี้ ถือว่าจะต้องมีประจำใจของคนที่มีชีวิตอยู่อย่างถูกต้อง เป็นเครื่องบ่งบอกว่าการปฏิบัติธรรมได้ก้าวหน้า โดยความสุขเป็นคุณสมบัติที่พัฒนาได้ และความสุขมีความหลายอย่างหลายระดับ คนพัฒนาความสุขได้ด้วยการพัฒนาความต้องการ ฟังทราบ ว่า ความต้องการนั้นพัฒนาได้ แต่การพัฒนาความต้องการไม่ใช่หมายความว่าเพิ่มขยายปริมาณ หรือขยายเคลื่อนขีดระดับของความต้องการอย่างเดิม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความต้องการอย่างใหม่ ในกระบวนการของการศึกษา การพัฒนาต่าง ๆ จะต้องเป็นการพัฒนาความสุขไปด้วยในตัว ซึ่งจะเป็นตัวพิสูจน์ว่าเด็กมีการพัฒนาที่ถูกต้องหรือไม่ เริ่มตั้งแต่แรกเรียนรู้ ถ้าเขาไม่มีความสุขในการทำ ความรู้ ถ้าเขาฝืนใจเรียน หาความรู้อย่างฝืนใจ ก็แสดงว่าการศึกษายังไม่เดินหน้า เด็กยังไม่มี การพัฒนาที่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

สรุปได้ว่า การพัฒนาเด็กไทยให้เก่งและดีอย่างมีความสุขตามเป้าหมายของการศึกษา อันสอดคล้องกับเกณฑ์วัดผลคุณลักษณะของเด็กจากแนวคิดที่ได้ศึกษาข้างต้น จึงสรุปเกณฑ์วัดผลคุณลักษณะของเด็กได้เป็นมี 5 ระดับ ได้แก่ 1) มีความร่าเริงเบิกบานใจ (ปราโมทย์) 2) มีความปลื้มใจ (ปีติ) 3) มีความสงบเย็นผ่อนคลายใจ (ปัสสัทธิ) 4) มีความรื่นเริงไร้ความขัดข้อง (สุข) และ 5) มีความสงบสนิทไร้สิ่งรบกวนร่าเริง (สมาธิ) พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายไว้ว่า คุณสมบัติ 5 ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ทั่วไป เมื่อทรงแสดงการปฏิบัติธรรมที่ก้าวมาถึงขั้นเกิดความสำเร็จชัดเจน ต่อจากนี้ ผู้ปฏิบัติจะเดินหน้าไปสู่การบรรลุผลของสมณะ(คือได้ฌาน) หรือของวิปัสสนา แล้วแต่กรณี ดังนั้น จึงใช้เป็นเครื่องวัดผลการปฏิบัติขั้นตอนในระหว่างได้ดี และเป็นธรรมหรือคุณสมบัติสำคัญ ของจิตใจที่ทุกคนควรทำให้เกิดมีอยู่เสมอ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

พรหมวิหาร 4

ความหมายของพรหมวิหาร

คำว่า “พรหมวิหาร” (Brahmavihāra, The 4 Sublime States of Mind) หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ บางที่แปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ ซึ่งพรหมวิหารแต่ละประการมีความหมาย ดังนี้

1. เมตตา คือ ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั้งหน้า
2. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์
3. มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2548)
4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและ

ปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนเอง ได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 หมายถึง คุณสมบัติภายในของมนุษย์ที่พัฒนาให้มีจิตใจสูงขึ้น สมบูรณ์ขึ้น เสมือนจิตใจความเป็นพรหม ประกอบด้วย ความรัก ความเกื้อกูลช่วยเหลือ ความพลอยยินดี และความวางตนเป็นกลาง โดยเป็นคุณธรรมพื้นฐานของผู้ที่เป็นรักและน่ายกย่องเคารพของผู้อื่น ดังนั้น พรหมวิหาร 4 ประการ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ในการพัฒนาความเอื้อเพื่อเกื้อหนุนระหว่างกันในบ้าน ในชุมชน และในสังคมประเทศ ให้มีความสุข ยุติธรรม มีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกัน ด้วยความรัก ความกรุณา ความยินดีชื่นชม และความเคารพให้เกียรติซึ่งและกัน เป็นคุณธรรมที่สำคัญในการทำให้สังคมน่าอยู่ขึ้น จึงควรปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมทั้งสี่ข้อนี้ให้เกิดมีในจิตใจของทุกคนตั้งแต่เด็กไปจนถึงผู้ใหญ่อย่างสมดุลไม่ขาดข้อหนึ่งข้อใดไป

การบูรณาการพัฒนาเด็กตามแนวพุทธศาสนา

พรหมวิหาร ทั้ง 4 ประการ เมื่อนำไปสู่ปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยธรรมอื่น ๆ ประกอบพร้อม เสมือนเป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนให้พรหมวิหารทั้ง 4 ประการสมบูรณ์ดียิ่งขึ้นเมื่อนำไปปฏิบัติจริง โดยมีการบูรณาการพัฒนาเด็กตามแนวพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

1. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) เป็นข้อธรรมที่อยู่ปรากฏในหลายหลักธรรม เพราะเป็นธรรมสำคัญต่อการพัฒนาตนในหลายเรื่อง เช่น การเรียน การทำงาน การบริหาร เป็นต้น เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหารธรรมในทางสนับสนุนการทำกุศลธรรม และเหมาะสมกับนำไปพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานเด็กที่เป็นผู้เรียนได้ จึงเป็นฉันทะที่อยู่ในหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา อันเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับการเรียนและการทำงานให้ประสบความสำเร็จ (วสิน อินทสระ, 2544) ความอยาก ความปรารถนา หรือความต้องการ มี 2 อย่าง คือ ความต้องการที่เป็นอกุศล (อกุศลฉันทะ หรือตัณหา) และความต้องการที่เป็นกุศล (กุศลฉันทะ หรือ ฉันทะ) ท่านจึงแยกฉันทะนั้นออกไปตามสถานการณ์ 3 แบบ และเรียกชื่อแยกออกไปเป็น 3 ชื่อ คือ

1.1 ที่ว่า “อยากให้เขาดี อยากให้เขามีความสุข” ก็คือ อยากเห็นเพื่อนมนุษย์มีหน้าตาผ่องใส มีร่างกายสมบูรณ์ อยากเห็นเขามีความสุข และเขาก็ดีอยู่ นี่เป็นสถานการณ์ปกติเรียกว่า เมตตา

1.2 ที่ว่า “อยากให้เขาดี อยากให้เขามีความสุข” แต่เขามีทุกข์ ห่อเหี่ยว ป่วยไข้ เดือดร้อน ไม่ดีอย่างนั้น เราก็ก่เปลี่ยนเป็น “อยากให้เขาพ้นจากทุกข์ อยากช่วยเขา” นี้เรียกว่า *กรุณา*

1.3 ที่ว่า “อยากให้เขาดี อยากให้เขามีความสุข” ที่นี้ เขาไม่ใช่แค่นี้ ไม่ใช่แค่มีความสุข อยู่ตามปกติ แต่เขาดีขึ้นกว่าเก่า เป็นสุขมากขึ้นไปอีก เราก็ก่เปลี่ยนเป็น “สมใจอยากให้เขาดี ขึ้นชม สมใจที่อยากให้เขามีความสุข” นี้เรียกว่า *มุทิตา* (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

2. สังคหัตถุ แปลว่า ธรรมเครื่องสงเคราะห์กัน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในสังคัมมมนุษย์ บุคคลใดมีธรรม 4 ประการนี้ เขาย่อมเป็นที่รักเคารพยำเกรงของคนทั้งหลาย ธรรม 4 ประการนี้ ท่านเปรียบเหมือนเพชรพลอย ทำให้ร่งเงิไปได้ ธรรม 4 ประการอยู่ในโลก ทำให้โลกเป็นไปโดยสวัสดิ์ สังคหัตถุ 4 อย่างนั้น ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ปัน การแบ่งปัน 2) ปิยวาจา หรือเพยยวัชชะ คือ การพูดไพเราะ การพูดคำน่ารัก 3) อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย (วคิน อินทสระ, 2544)

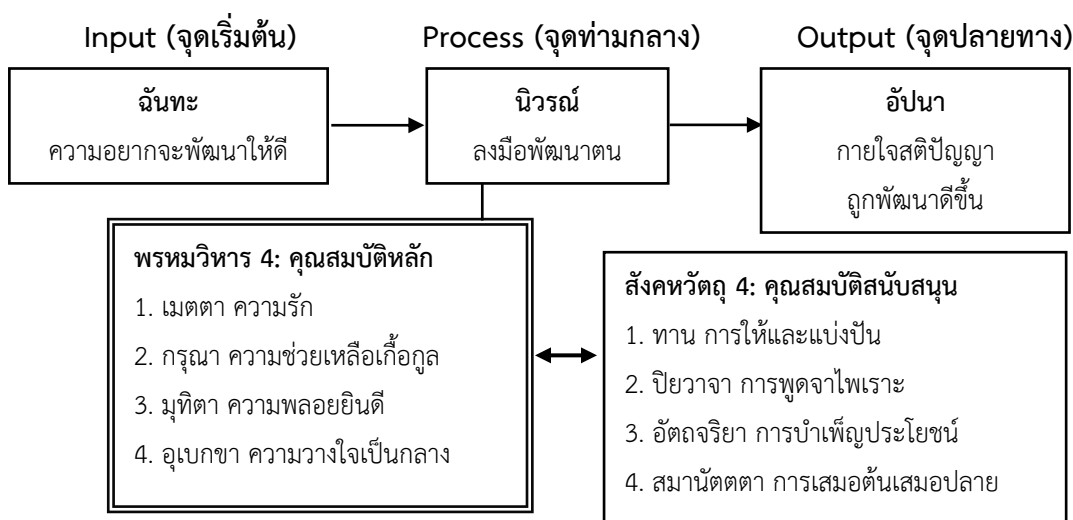
3. นิรวณ คือ สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่กั้นจิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง มี 5 อย่าง ดังนี้ 1) กามฉันทะ ได้แก่ ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ 2) พยาบาท ได้แก่ ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ 3) ถีนมิทธะ ได้แก่ ความหดหู่และเชื่องซึม 4) อุทธัจจกุกกุกจะ ได้แก่ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ และ 5) วิจิกิฉา ได้แก่ ความลังเลสงสัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 มี 3 หลักธรรม โดยในที่นี้ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ 1) หลักธรรมที่สนับสนุนเกื้อกูลให้พัฒนา และส่งเสริมการทำความดี ประกอบด้วย ฉันทะ และสังคหัตถุ 4 และ 2) หลักธรรมที่ไม่สนับสนุนเกื้อกูลให้เกิดการพัฒนาหรือไม่ส่งเสริมการทำความดี ได้แก่ นิรวณ 5 หลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพรหมวิหารธรรม กล่าวอีกนัย สรุปโดยย่อ เป็น 2 ภาค ได้แก่ ภาคที่ 1 หลักคุณธรรม มี ฉันทะ พรหมวิหาร 4 นิรวณ 5 เป็นธรรมภายในที่เตรียมพร้อมจะทำความดีงามออกมา และ ภาคที่ 2 มี สังคหัตถุ 4 เป็นธรรมภายนอกที่แสดงออกถึงพฤติกรรมของผู้มีพรหมวิหาร 4

การพัฒนาเด็กตามแนวพรหมวิหาร 4

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวว่า ฉันทะ ก็คือ กัตตุกัมยตาฉันทะ หมายถึง ความอยากจะทำให้ดี หรือความต้องการที่จะทำให้คนสัตว์ทั้งหลายดีงามสมบูรณ์ปราศจากโทษข้อบกพร่อง เช่น อยากให้เขาประสบประโยชน์สุข พ้นจากทุกข์เป็นต้น เป็นจุดตั้งต้นของพรหมวิหารทั้ง 4 นี้ การข่มระงับกิเลส (เช่นนิรวณ) ได้ เป็นท่ามกลาง สมาธิถึงขั้นอัปปนา (คือ ภาวะจิตที่มั่นคงเรียบเรียงสนิหิตที่สุด) เป็นที่จบของพรหมวิหารทั้ง 4 ประการ นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ค่อย

สนับสนุนเกื้อกูลการพัฒนาคนด้วยหลักพรหมวิหารให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวไว้ว่า “พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยสังคหวัตถุเป็นต้น” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548) จากแนวคิดดังกล่าว จึงพอสรุปเป็นกระบวนการพัฒนาเด็กตามแนวพรหมวิหาร 4 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาเด็กตามแนวพรหมวิหาร 4

จากภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาแห่งพรหมวิหาร 4 มีรายละเอียดดังนี้

จุดเริ่มต้น คือ ส่วนที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ คุณธรรมที่เป็นปัจจัยองค์ประกอบตั้งต้นที่ทำให้เกิดคุณงามความดีต่าง ๆ นั่นคือ “ฉันทะ” ความอยากจะทำดี **จุดท่ามกลาง** คือ ส่วนที่เป็นวิธีการ ได้แก่ ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ มีการใช้วิธีแห่งพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ตามบริบทของสถานการณ์ โดยพรหมวิหารธรรมนั้นเป็นคุณสมบัติภายใน แต่สามารถรับรู้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมา ผ่านการปฏิบัติตามสังคหวัตถุ 4 และ **จุดปลายทาง** คือ ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การเป็นผู้มีจิตที่มั่นคงราบรื่นสงบ ไม่หวั่นไหว ไม่เบียดเบียน ไม่อิจฉาริษยา และไม่อคติ ทำให้กายใจสติปัญญาถูกพัฒนาไปพร้อมกัน

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาเด็กตามแนวพรหมวิหาร 4 เริ่มจากขั้นปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ความอยากจะทำดี ขั้นวิธีการ ได้แก่ กระบวนการพัฒนาเด็ก จำเป็นต้องมีคุณสมบัติภายนอกและภายในที่พึงประสงค์ครบถ้วน ในการศึกษาได้นำหลักพรหมวิหาร 4 คือ วิธีแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งของหรือมนุษย์ด้วยกัน ถือว่าเป็นคุณลักษณะที่เป็นคุณสมบัติส่วนตัวขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ควรมี และคุณสมบัติที่สนับสนุนให้พรหมวิหารธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้นในเชิงรูปธรรม โดย

ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางลงมือประพฤติปฏิบัติที่เกื้อกูลอีกที ได้แก่ การให้ทาน (ทาน) เป็นภาคจริยธรรม การให้ความรู้หรือสิ่งของด้วยไมตรีจิต ให้การช่วยเหลือให้พ้นความยากลำบาก ให้ด้วยความยินดีที่เขาประสพสุขกับสิ่งนั้น ให้ด้วยการวางใจเป็นกลางตามผลกระทำแต่ละคนที่ได้รับการมีธรรมเหล่านี้เป็นภาคคุณธรรม และการการพุดจาไพเราะ (ปิยวาจา) การบำเพ็ญประโยชน์ (อรรถจริย) การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ก็ทำนองเดียวกัน โดยจำเป็นที่ต้องทำให้ภาคคุณธรรม คือพรหมวิหารธรรมเกิดขึ้นภายในจิตใจเป็นเบื้องต้น จึงจะมีการแสดงออกเป็นภาคจริยธรรม คือสังคหวัตถุธรรมให้เห็นชัดได้ นี่เป็นการกล่าวถึงการพัฒนารมณภายนอกเข้าหาธรรมภายใน แท้จริงแล้ว พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาจากธรรมภายในไปสู่ธรรมภายนอก เพราะธรรมภายในเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยาก แต่เมื่อพัฒนาได้ผลแล้ว ก็พัฒนาไปสู่ภายนอกไม่ยากเลย

บทสรุป

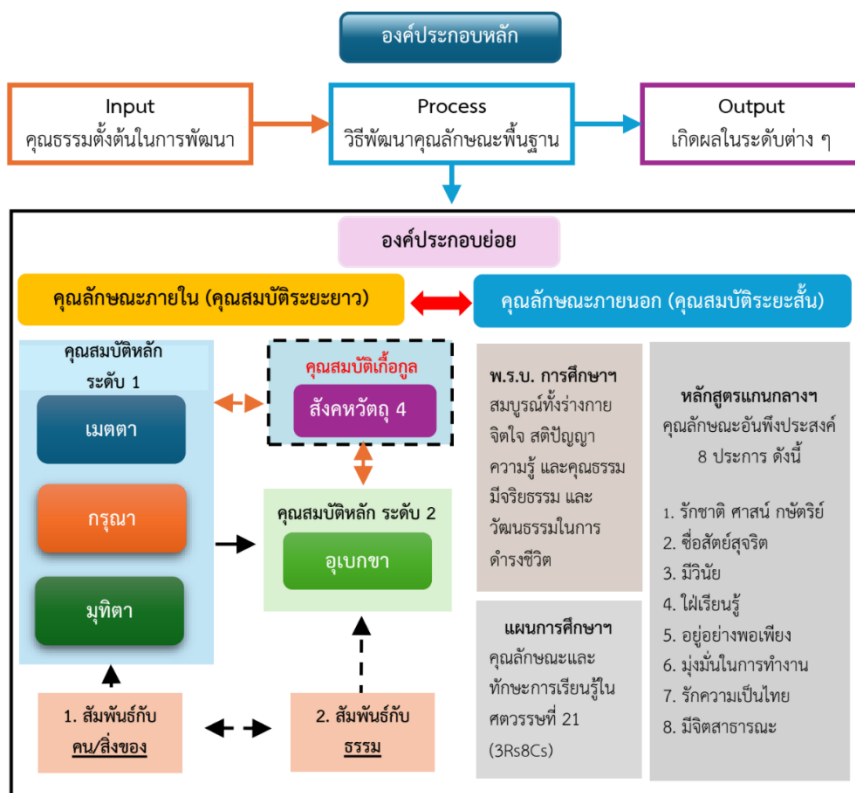
คุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยตามหลักพรหมวิหาร 4 สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่ 1 คุณสมบัติเฉพาะตัวของความเป็นมนุษย์ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และศีลธรรมความดีงามทั้งหมด และส่วนที่ 2 คุณสมบัติพิเศษ หรือคุณสมบัติเฉพาะยุคสมัย ได้แก่ ความรู้และทักษะการเรียนรู้ทางวิชาการทั้งหมด ที่ถูกกำหนดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมโลกพลวัต พรหมวิหาร 4 จึงเป็นคุณสมบัติภายในของมนุษย์ที่พัฒนาให้มีจิตใจสูงขึ้น สมบูรณ์ขึ้น เสมือนจิตใจความเป็นพรหม อันประกอบด้วย ความรัก ความเกื้อกูลช่วยเหลือ ความพลอยยินดี และความวางตนเป็นกลาง โดยเป็นคุณธรรมพื้นฐานของผู้ที่เป็นรักและน่ายกย่องเคารพของผู้อื่น โดยมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ 3 หลักธรรม ซึ่งแบ่งหลักธรรมนั้นเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายหลักธรรมที่สนับสนุนเกื้อกูลให้พัฒนา และส่งเสริมการทำความดี ประกอบด้วย ฉันทะ และสังคหวัตถุ 4 และ 2) ฝ่ายหลักธรรมที่ไม่สนับสนุนเกื้อกูลให้เกิดการพัฒนาหรือไม่ส่งเสริมการทำความดี ได้แก่ นิรวณ และกล่าวอีกนัย โดยย่อแบ่งเป็น 2 ภาค คือ ภาคที่ 1 หลักคุณธรรม มี ฉันทะ พรหมวิหาร 4 นิรวณ 5 เป็นธรรมภายในที่เตรียมพร้อมจะทำความดีงามออกมา และ ภาคที่ 2 มี สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมภายนอกที่แสดงออกถึงพฤติกรรมของผู้มีพรหมวิหาร 4

จากการศึกษาองค์ประกอบและลักษณะสำคัญของหลักพรหมวิหาร จึงเกิดเป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานสำหรับเด็กไทย โดยเริ่มจากจุดเริ่มต้น คือ ปัจจยป้อนเข้า จุดท่ามกลาง คือกระบวนการ และจุดปลายทาง คือ ผลลัพธ์หรือเป้าหมาย ที่สามารถให้เกิดผลระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับตนเองและคนในครอบครัว ในระดับคนรอบข้างหรือคนในสังคม และในระดับ

มนุษย์และพลเมืองโลกที่กว้างขวางออกไปไม่จำกัดขอบเขตด้านความสัมพันธ์ครอบครัว เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ เกี่ยวกับคุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยตามหลักพรหมวิหาร 4 ดังสรุปตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 คุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยตามแนวพรหมวิหาร 4

จากภาพที่ 2 คุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยตามหลักพรหมวิหาร 4 มี 2 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบหลัก คือ ส่วนขององค์ประกอบในกระบวนการพัฒนาแห่งพรหมวิหาร มี 3 ขั้นตอน คือ 1.1) ปัจจัยสนับสนุน (Input) ได้แก่ องค์ประกอบตั้งต้นที่ให้เกิดคุณงามความดีต่าง ๆ ที่ต้องการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านต่าง ๆ 1.2) วิธีการ (Process) ได้แก่ ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติในการข่มระงับกิเลสหรือนิวรณ์ โดยใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อีกทั้ง อิงอาศัย

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเกื้อกูลสนับสนุน และ 1.3) ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ เด็กไทยมีคุณลักษณะพื้นฐานอันพึงประสงค์ ในการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้เกิดผลทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับพลเมืองสังคมโลก

2. องค์ประกอบย่อย คือ ส่วนแทรกอยู่ในขั้นตอนวิธีการขององค์ประกอบที่ 1 เป็นคุณลักษณะพื้นฐานเด็กไทยที่ควรเสริมสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะภายใน (คุณสมบัติระยะยาว) แบ่งออกอีกเป็น 2 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคนและสิ่งของ ได้แก่ คุณสมบัติหลัก ระดับ 1 ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนี้ 1.1) แสดงความรักในสถานการณ์ปกติ (เมตตา) 1.2) แสดงความห่วงใยในสถานการณ์ที่ไม่ดี (กรุณา) และ 1.3) แสดงความพลอยยินดีในสถานการณ์ที่ดี (มุทิตา) และ 2) ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับธรรม ได้แก่ คุณสมบัติหลัก ระดับ 2 แสดงความวางเฉยในสถานการณ์ที่ต้องวางตนเป็นกลาง (อุเบกขา) คุณสมบัติที่คอยกำกับควบคุมให้อยู่ในความดีงาม ดังนี้ 2.1) เป็นไปเพื่อลดความขัดเคืองไม่พอใจ ใช้เมตตาถูกต้อง 2.2) เป็นไปเพื่อลดความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ใช้กรุณาถูกต้อง 2.3) เป็นไปเพื่อลดความไม่ยินดี วิชา ใช้มุทิตาถูกต้อง และ 2.4) เป็นไปเพื่อลดความเฉยโง่แบบขาดปัญญา ใช้อุเบกขาถูกต้อง ในส่วนนี้ ยังประกอบด้วยคุณสมบัติเกื้อกูล ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นคุณสมบัติแฝงคอยสนับสนุนเกื้อกูลการแสดงออกของพรหมวิหารให้เด่นชัดขึ้น มี 4 อย่าง คือ 1) การให้ 2) การพูดไพเราะ 3) การบำเพ็ญประโยชน์ และ 4) การเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะภายนอก (คุณสมบัติระยะสั้น) แนวคิดและหลักการด้านการศึกษาไทยที่สำคัญ คือ 1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยใช้ประเด็นความมุ่งหมายและหลักการ ที่ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 2) แผนการศึกษาแห่งชาติ โดยใช้คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) และ 3) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ 3.1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 3.2) ซื่อสัตย์สุจริต 3.3) มีวินัย 3.4) ใฝ่เรียนรู้ 3.5) อยู่อย่างพอเพียง 3.6) มุ่งมั่นในการทำงาน 3.7) รักความเป็นไทย และ 3.8) มีจิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : เจริญดีมีนคงการพิมพ์.

พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2549). *พระมหาสมณานุศาสน์ พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และปภินนิกนิพนธ์ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวง วชิรญาณวงศ์*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th>

โรงพยาบาลเปาโลเกษตร. (2566, 17 มกราคม). *พัฒนาการของเด็กตามช่วงวัย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.paolohospital.com/th-th/kaset/Article/Details/พัฒนาการของเด็กตามช่วงวัย>

วศิน อินทสระ. (2544). *พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัดญาณเวศกวัน. (2567). *ศาสนาและเยาวชน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.watnyanaves.net/en/book-full-text/412>

George, J. M. & Jones, G. R. (1996). *Organization behavior*. New York : McGraw-Hill.

Kreitton, B. W. (1960). *Leadership for Action in Rural Communities*. Illinois : Institute.

บทวิจารณ์หนังสือ: คู่มือการแพทย์แผนไทยเส้นทางสู่มืออาชีพโกอินเตอร์

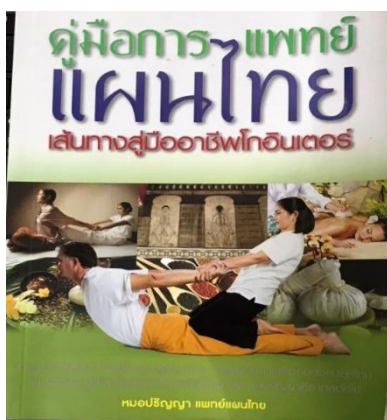
Book Review: Thai Traditional Medicine Guide for the Path to Professional International Career

พระมหาระพิน ธีรจิตโต (กลึงกลืน)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²
Phramaharaphin Thirachitto (KluengKlin) and Sirirote Namsena

Received: March 20, 2024

Revised: August 05, 2024

Accepted: September 02, 2024

ผู้เขียน : หมอปริญญา แพทย์แผนไทย

จำนวน : 184 หน้า

ปีที่พิมพ์ : 2561

ครั้งที่พิมพ์ : ครั้งที่ 1 /2561

สถานที่พิมพ์ : กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน

ISBN : 9786162104565

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “คู่มือการแพทย์แผนไทยเส้นทางสู่มืออาชีพโกอินเตอร์” ของหมอปริญญา แพทย์แผนไทยพบว่า ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนมีแนวคิดที่จะถ่ายทอดเรื่องราว ของการแพทย์แผนไทยว่ามีความเป็นมาอย่างไรมีกระบวนการขั้นตอนในการวินิจฉัยโรค กระบวนการในการปรุงยารักษาโรค การรักษาโรคแบบผสมผสาน ในปัจจุบันการแพทย์แผนไทยนับได้ว่าเป็นแพทย์ทางเลือกที่ได้รับความนิยมจากทั่วโลก และนิยมจากผู้ป่วยเป็นอันมากเนื่องจากมีข้อดีตรงที่ผู้ป่วยไม่ต้องเสี่ยง

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: rapin.06042517@gmail.com

กับผลข้างเคียงจากการใช้ยาซึ่งเป็นเคมีหรือสารสังเคราะห์เหมือนกับการรักษาแบบแพทย์แผนปัจจุบันและที่สำคัญคือไม่ต้องเข้ารับการผ่าตัดเพราะนอกจากจะเจ็บตัวแล้วยังอาจมีความเสี่ยงหากร่างกายของผู้ป่วยไม่แข็งแรงหรืออยู่ในวัยชรา ตลอดจนผู้เขียนได้นำการแพทย์แผนไทยสู่สาขาการเรียนรู้สู่สากลอีกด้วย

คำสำคัญ: คู่มือการแพทย์แผนไทย, เส้นทางมืออาชีพ, หมอปริญา

Abstract

A book review on “Thai Traditional Medicine Guide: A Path to Professional International Career” by Dr. Parinya, a Thai traditional medicine doctor, found that in this book, the author had the idea to convey the story of Thai traditional medicine, how it came to be, the process and steps in diagnosing diseases, the process of compounding medicines, and integrated treatment. At present, Thai traditional medicine was considered an alternative medicine that was popular worldwide and was very popular among patients because it had the advantage of not having to risk side effects from using chemicals or synthetic drugs like modern medicine. Importantly, it did not require surgery because in addition to being painful, it may also be risky if the patient’s body was not strong or was old. In addition, the author has brought Thai traditional medicine to the international learning field.

Keywords: Thai Traditional Medicine Guide, Professional Path, Dr. Parinya

บทนำ

การแพทย์แผนไทยเป็นมรดกของบรรพชนไทยที่สร้างสมและมอบให้คนไทยทั้งชาติ จึงเป็นหน้าที่ของลูกหลานชาวไทยและผู้ที่เห็นความสำคัญของแพทย์แผนไทยจะต้องอนุรักษ์และพัฒนาให้ก้าวหน้าสืบไปทุกชั่วอายุคน ในอดีตการแพทย์แผนไทยเคยเป็นระบบการแพทย์หลักของสังคมไทย แต่ต่อมาประเทศไทยประสบปัญหาการรุกรานดินแดน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ตลอดจนจารีตประเพณีจากชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะชาติตะวันตกในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีศาสนา การค้า และเทคโนโลยี กำลังอำนาจทางทหารเป็นยุทธศาสตร์และทวีมากขึ้น จนกระทั่งในปัจจุบัน กระแสอิทธิพลของชนชาติอื่นในรูปแบบที่หลากหลายยังครอบคลุมไปถึงวัฒนธรรมสังคม ตลอดจนระบบ

เศรษฐกิจทั้งระบบ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าผู้คนส่วนใหญ่มีค่านิยมทางด้านต่าง ๆ เช่น การกิน การอยู่ และใช้วัตถุตามสมัยนิยมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีปัจจัยหลายประการที่ทำให้การแพทย์แผนไทยกลับมาได้รับความสนใจมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง และการรักษาแบบองค์รวม ซึ่งเป็นการรักษาที่คำนึงถึงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การแพทย์แผนไทยจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการบำบัดรักษาโรค โดยเฉพาะผู้ป่วยด้วยโรคที่หมดหนทางในการรักษาจากแนวโน้มดังกล่าว การแพทย์แผนไทยจึงยังคงดำรงอยู่รับใช้สังคมไทยมาโดยตลอด จากอดีตจนถึงปัจจุบัน สิ่งที่เป็นประโยชน์ย่อมคงอยู่ เหมือนการแพทย์แผนไทยยังมีประโยชน์ต่อสังคมและพัฒนาไปตามกาลเวลา สังคมไทยมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยและสาธารณสุขที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน ในขณะเดียวกัน สังคมไทยก็เป็นสังคมที่เปิดรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ มาผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น ในด้านสุขภาพ สังคมไทยมีการแพทย์หลายระบบดำรงอยู่ร่วมกับการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การใช้สมุนไพร การนวดไทย และการดูแลสุขภาพแบบธรรมชาติ ทำให้ประชาชนตื่นตัวต่อทางเลือกด้านสุขภาพ และภูมิปัญญาของสังคมไทยถูกนำมาใช้ประโยชน์

สาระสำคัญของเนื้อหา

ความเป็นมา

การสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย จากการที่ศาสตร์ทางการแพทย์แผนไทยมีมานานพัน ๆ ปีตั้งแต่สมัยพุทธกาลตราบจนถึงทุกวันนี้ จึงเป็นมรดกตกทอด เป็นมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยที่ทรงคุณค่าควรหวงแหนและภาคภูมิใจในมรดกไทยของเรา หากละเลย ไม่เห็นความสำคัญ จะทำให้การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากแพทย์แผนไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณต้องขาดช่วงไป องค์ความรู้และประสบการณ์ด้านการแพทย์แผนไทยที่สั่งสมมาเป็นเวลานานก็จะสูญหายไปด้วย

การธำรงเอกลักษณ์ในการดูแลสุขภาพเฉพาะท้องถิ่นของไทย กล่าวคือ การแพทย์แผนไทยและการดูแลสุขภาพของคนไทยจะมีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคเหนือมีหมอเมือง ภาคอีสานมีหมอพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นเช่นเดียวกับประเพณีและวัฒนธรรมที่ควรสืบทอดและพัฒนาให้คงอยู่ในสังคมไทยต่อไป การดูแลสุขภาพตามแนวคิด “พึ่งพาตนเอง” กล่าวคือ ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพและมีทรัพยากรธรรมชาติด้าน

สมุนไพร ภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษไทยได้ใช้ในการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยมาอย่างต่อเนื่อง ช่วยคนไทยพึ่งพาตนเองให้มีสุขภาพอนามัยที่ดี

การลดปัญหาด้านเศรษฐกิจ การบำบัดรักษาและการส่งเสริมสุขภาพตามแนวทางการแพทย์แผนไทยนั้น อาศัยองค์ความรู้และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเมืองไทย จึงช่วยลดปัญหาการขาดดุลการค้าและการพึ่งพาต่างชาติในเรื่องยาและเวชภัณฑ์ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศและมีราคาแพง สอดคล้องกับแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เวชกรรมไทยเป็นที่พึ่งสุดท้ายที่รองรับการเจ็บป่วย การแพทย์แผนไทยมีประโยชน์ต่อสังคมไทยทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานะยากจน เพื่อยืดระยะเวลาในการมีชีวิตอยู่บนโลกนี้ไปอีกนานเท่าที่จะทำได้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า บรรพบุรุษของไทยได้รับการดูแลรักษาความเจ็บป่วยด้วยหมอไทยและยาไทย ยามเจ็บป่วยก็เฝ้าวยารักษาด้วยสมุนไพรและพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งแม้ว่าจะมีรายละเอียดแตกต่างกันตามวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น แต่ก็มีแนวทางที่คล้ายคลึงกันคือมุ่งเน้นดูแลสุขภาพแบบองค์รวม คือ กาย จิต และสังคม การใช้สมุนไพรเพื่อบำรุงรักษาอาการเจ็บป่วย ส่วนคาถา บทสวดต่าง ๆ และพิธีกรรมก็มีส่วนช่วยทางด้านจิตใจ นอกจากนี้ ในสมัยก่อนครอบครัวขนาดใหญ่ เมื่อมีคนเจ็บป่วยในบ้านต่างก็ช่วยกันดูแล ทำให้ผู้ป่วยได้รับกำลังใจ มีผลทางด้านจิตใจ และหลักการทางแพทย์แผนไทยยังสัมพันธ์สอดคล้องกับหลักธรรมต่าง ๆ ทางศาสนาพุทธ เพื่อให้เข้าใจ อริยสัจ 4 และเข้าใจหลัก การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การแพทย์แผนไทยจึงเป็นที่พึ่งสุดท้ายของการเจ็บป่วยและตายอย่างสงบตามธรรมชาติ

เภสัชกรรมมีรูปแบบการปรุงยา

ยาต้ม ใช้ได้กับทั้งสมุนไพรสดและแห้ง ชนิดแห้งควรผ่านการล้างและแช่น้ำ ควรต้มในหม้อดินเผา หม้อเคลือบ หรือหม้อสแตนเลส ห้ามใช้ภาชนะโลหะอลูมิเนียมหรือเหล็ก เพราะกรดหรือสารฟอสฟอรัสในสมุนไพรจะทำปฏิกิริยากับโลหะ และอาจจะละลายออกมาเป็นพิษต่อผู้ใช้ในระยะยาวได้ การต้มทำได้โดยเติมน้ำสะอาดให้ท่วมยา ใช้เวลาต้มประมาณ 15-20 นาที ส่วนใหญ่จะต้ม 3 เอา 1 คือ ใส่ยา 3 ส่วนของตัวยา ต้มให้เหลือ 1 ส่วน ควรต้มกินในแต่ละวัน ไม่ควรเก็บค้างคืน ถ้าเก็บค้างคืนต้องอุ่นทุกวัน

ยาชง ใช้ได้ทั้งสมุนไพรสดและแห้ง เป็นวิธีเตรียมง่ายและสะดวก แต่สกัดสารออกฤทธิ์ได้น้อย เหมาะสำหรับสมุนไพรที่มีสารออกฤทธิ์ละลายน้ำได้ดี โดยนำสมุนไพรใส่ลงในแก้ว เติมน้ำเดือดปิดฝาทิ้งไว้ประมาณ 3-5 นาที รินเอาน้ำส่วนที่ใสดื่ม ไม่ควรเก็บค้างคืน หากสมุนไพรไม่สะอาดมีโอกาสได้รับเชื้อจากสมุนไพรได้ง่ายยาต้องเหล้า เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับสมุนไพรที่มีสารออกฤทธิ์

ละลายน้ำได้น้อย ไม่สามารถเตรียมโดยการต้มหรือชงได้ มักใช้สมุนไพรแห้ง โดยนำยาล้างให้สะอาด แล้วหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากหรืออบจนแห้ง ห่อด้วยผ้าขาวบาง ใส่ลงในขวดโหลเดิมเหล้าจนท่วม เหล้าที่ใช้ควรมีแอลกอฮอล์ 28-40 ดีกรี ปิดฝาขวดให้สนิท ควรคนทุกวัน ทิ้งไว้ 1 เดือน จึงจะใช้ได้

ข้อควรระวัง สตรีมีครรภ์ หรือระหว่างให้นมบุตร ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ แพ้เหล้า ควรหลีกเลี่ยงการใช้ยาตองเหล้า เพราะอาจเกิดอันตรายได้

ยาอุกกลอน เหมาะสำหรับสมุนไพรที่มีกลิ่น รสไม่น่ารับประทาน เช่น รสขมมาก โดยการนำยาผงผสมน้ำผึ้ง น้ำผึ้งที่ใส่ต้องเคี่ยวให้เหนียวได้ที่เสียก่อน จึงค่อยผสมกับยา คลุกจนได้ที่เป็นเป็นเม็ดอบหรือตากแดดแห้ง เก็บใส่ภาชนะที่สะอาด มีฝาปิด

ความรู้ด้านเภสัชกรรม ผู้ที่จะเป็นแพทย์จะต้องมีความรู้ในเรื่องยารักษาโรคเป็นอย่างดี และใช้ยากับผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง ถูกโรคและถูกวิธีอีกด้วย ความรู้ในด้านเภสัชกรรมหรือยาสำหรับรักษาโรคประกอบด้วย

1. เภสัชวัตถุ คือ ความรู้เกี่ยวกับวัตถุนานาชนิดที่นำมาใช้ทำยาเพื่อใช้รักษาโรค และอาการไข้หรือสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาใช้รักษาโรคและอาการไข้ของผู้ป่วย ซึ่งหมายถึงพฤกษชาติ นานาชนิด สัตว์ นานาชนิด และแร่ธาตุต่าง ๆ ซึ่งยังมีได้ผ่านขั้นตอนการปรุงหรือแปรสภาพไปจากเดิม

2. สรรพคุณเภสัช คือ ความรู้จักสรรพคุณของยา ทั้งพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุว่ามีสรรพคุณรักษาโรคและใช้ประการใด

3. คณาเภสัช คือ ความรู้เกี่ยวกับพิภคยา คือการนำเอาตัวยาหลายสิ่งหลายอย่างที่มีชื่อต่าง ๆ กันนำมารวมกันเข้า เรียกชื่อเป็นชื่อเดียวกัน เพื่อสะดวกในการจดจำและการเขียนตำราตลอดจนการปรุงยา

4. เภสัชกรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับการปรุงยา หมายถึง การผสมเครื่องยาหรือตัวยาดังแต่ 2 สิ่งขึ้นไปเข้าด้วยกันตามกำหนดในตำรับยาความรู้ด้านเภสัชกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปรุงยา เพื่อรักษาโรคต่าง ๆ อันจะเกิดแก่คนไข้ ซึ่งแพทย์จะต้องรู้จักพฤกษชาติ สัตว์ แร่ธาตุ นานาชนิดว่ามีสรรพคุณรักษาโรคและใช้ประการใด โดยการผสมเครื่องยาอย่างถูกต้องและมีส่วนและมีชื่อกำกับไว้เพื่อสะดวกในการจดจำและการเขียนตำรา เพื่อสานภูมิปัญญาสืบทอดการนำองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยไปใช้องค์ความรู้ในการตรวจและรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนไทย ได้แก่

4.1 การซักประวัติ หมายถึง การถามประวัติคนไข้ ประวัติครอบครัว ประวัติการเจ็บป่วยทั้งปัจจุบันและอดีต ผู้ศึกษาจะต้องมีไหวพริบ ช่างสังเกต ซึ่งเป็นศิลปะอันสำคัญของการแพทย์การตรวจโรคตามแบบแพทย์แผนไทยมีหลักการตรวจ 4 ประการ คือ

ก. การถามประวัติของคนไข้ ประวัติครอบครัว ประวัติการเจ็บป่วย ทั้งอดีตและปัจจุบัน เช่น ถามชื่อ ตำบล ที่อยู่ ที่เกิด สัญชาติ อายุ อาชีพ ความประพฤติกี่เคยชิน ถามถึงโรคที่เคยเป็นมา ถามถึงครอบครัวที่ใกล้ชิดสำหรับพิเคราะห์เผ่าพันธุ์ อันเป็นหนทางให้โรคติดต่อถึงกันได้ เป็นต้น

ข. การถามประวัติโรค ทั้งอดีตและปัจจุบัน เช่น ถามวัน เวลา ที่แรกเจ็บป่วย เริ่มเจ็บป่วยมีอาการอย่างไร อาการต่อมา การรักษาพยาบาล แล้วอาการผันแปรไปอย่างไรในวันหนึ่ง ๆ ปัจจุบันเวลาที่ตรวจมีอาการอย่างไร

ค. การตรวจร่างกาย ตรวจลักษณะ รูปร่าง ผิวพรรณ กำลัง สติ อารมณ์ทุกขเวทนา ตรวจการหายใจ เป็นอย่างไร ตรวจอวัยวะ เช่น หัวใจ ตับ ปอด ม้าม ลำไส้ ตา หู และส่วนพิการซึ่งแลเห็น เป็นต้น

ง. การตรวจและถามอาการ เช่น ลองปรอทดูความร้อน ตรวจชีพจร อุจจาระ ปัสสาวะ (ถามและตรวจ) ถามถึงการบริโภคอาหาร การหลับนอน ความรู้สึกภายในและภายนอก ในปาก ในคอ เป็นต้น

4.2 การตรวจร่างกายและตรวจอาการ ธรรมดาแพทย์ที่จะรักษาโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ก็จะต้องตรวจอวัยวะใหญ่น้อยให้รอบคอบ เพื่อจะได้ความเป็นไปของโรค เช่น ตรวจชีพจร เพื่อทราบความหนักเบาของโรค ตรวจเส้นอัมฤกาส เส้นสุมนา เส้นอัมฤกษ์ ตรวจร่างกายเพื่อรู้ส่วนพิการที่หนึ่งทีใด ตรวจจักษุ เพื่อรู้อาการของโรคซึ่งแสดงทางจักษุ ตรวจปาก ลิ้น ขากรรไกร เพื่อรู้ความเป็นแผล เป็นละออง ตรวจหัวใจ ตรวจปอด ตรวจตับ ตรวจม้าม ตรวจไส้ใหญ่ ไส้น้อย ตลอดถึงกระเพาะ ตรวจปัสสาวะ ตรวจไต ตรวจมดลูก ตรวจเฉพาะที่ป่วย เช่น ฟกช้ำ เคล็ด ยอก บวม และตรวจอุจจาระ เป็นต้น นอกจากนี้แพทย์ต้องตรวจอาการสำหรับอาการเจ็บป่วยที่ผู้ป่วยมาพบแพทย์ เช่น ท้องอืด ท้องเฟ้อ ไข้ ไอ เจ็บคอ ท้องผูก เบื่ออาหาร ปัสสาวะขัด ปวดหลัง ปวดคอ ปวดเท้า ปวดเข่า ฯลฯ อาการเหล่านี้เป็นอาการที่พบบ่อยและสามารถให้การรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนไทย การใช้ยาสมุนไพร และวิธีธรรมชาติได้

4.3 การวินิจฉัยโรค (ประมวลโรค) เมื่อทำการตรวจโรคเสร็จแล้ว หมอเวชกรรมไทยต้องลงความเห็นและวินิจฉัยโรคให้กับผู้ป่วยคนเจ็บด้วยอาการเช่นนี้มีอะไรพิการ อยู่ในสมุฏฐานและพิภพใด รวมความแล้วควรจะสมมติเรียกว่าโรคอะไร โรคนั้นมีที่ก่เกิดแต่อะไรเป็นสาเหตุให้โรคคิดค้น เมื่อได้ความแล้ว พึงเอาอาการนั้น ๆ มาเป็นหลักวิเคราะห์ว่าคนเจ็บนั้นเกิดโรคด้วยเหตุอันใด มีอะไรขาดหรือเกิน หรือระทบระเทือน มีอะไรเป็นเหตุให้เจ็บไข้

4.4 การรักษาและให้คำแนะนำผู้ป่วยด้วยวิธีการแพทย์แผนไทย ได้แก่ การใช้ยาสมุนไพรในการรักษาผู้ป่วยการนวด เป็นการบีบนวดเพื่อรักษาและบรรเทาอาการปวดเมื่อยตลอดจนอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากเส้นเอ็นการบริหารร่างกายด้วยท่าฤๅษีดัดตน เพื่อป้องกันและบรรเทาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น การนั่งสมาธิให้มีความสงบทางด้านจิตใจ ใจที่สงบและจิตที่ดีย่อมส่งผลทางกายให้มีความสุขกายที่ดี

การประคบสมุนไพร หมายถึง การนำสมุนไพรสดหรือแห้งหลายชนิดมาคลุกรวมกัน ห่อเป็นลูกประคบ แล้วนำมาประคบหลังคลอดหรือผู้ป่วย

การอบสมุนไพร หมายถึง การนำสมุนไพรสดหรือแห้งหลาย ๆ ชนิดมาต้มเอาไอน้ำอบแล้วต่อท่อเข้าไปในห้องอบสมุนไพร ซึ่งปลอดภัยและสะอาดกว่าการเอามาต้มสมุนไพรเข้าไปในกระโจมของหญิงหลังคลอดหรือผู้ป่วย

การอาบสมุนไพร หมายถึง การนำสมุนไพรสดหรือแห้งหลาย ๆ ชนิดมาต้มรวมกันแล้วนำน้ำที่ต้มมาอาบหญิงหลังคลอดหรือผู้ป่วย

การนึ่งถ่าน หมายถึง การให้หญิงหลังคลอดนั่งเหนือเตาถ่านที่โรยสมุนไพรสดเป็นผงเพื่อรมควันที่แผลบริเวณช่องคลอด

การทาบหม้อเกลือ หมายถึง การเอาเกลือตัวผู้หรือเกลือสมุนไพรใส่ในหม้อตั้งไฟให้สุกแล้วนำมาวางบนสมุนไพรที่เตรียมไว้ ห่อผ้าแล้วนำมาประคบที่อวัยวะต่าง ๆ ของหญิงหลังคลอด

การกวาดยาเด็ก หมายถึง การเอานิ้วมือป้ายยากวาด ล้างเข้าไปในลำคอเด็ก เพื่อรักษาโรคซางหละ ละออง

ในหลักการตรวจโรคที่กล่าวมานี้ อยู่ในความวินิจฉัยของแพทย์ตามสมควร เมื่อตรวจโรคแล้วก็มาประมวลโรค (วินิจฉัยโรค) การตรวจโรคที่กล่าวมาแล้วยังมีการตรวจอีกหลาย วิธีมิใช่ว่าแพทย์จะต้องทำการตรวจทุกสิ่งทุกอย่าง สำหรับคนไข้รายใดรายหนึ่ง แล้วแต่เหตุผลที่จะโยงไปถึงซึ่งต้องขอมอบให้เป็นความสามารถของแพทย์ผู้ได้ลงมือปฏิบัติกับคนไข้เฉพาะหน้า เมื่อตรวจแล้วพอที่จะสรุปความเห็นประมวลโรคได้ ในองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยในการนำไปใช้ในการตรวจและรักษาผู้ป่วยต้องคำนึงว่า การแพทย์แผนไทยเป็นการรักษาแบบองค์รวมตามหลักธรรมนามัยแล้วต้องมีการซักประวัติ การตรวจร่างกาย และตรวจอาการที่ละเอียดรอบคอบโดยเฉพาะการตรวจชีพจรเพื่อทราบความหนักเบาของโรค ซึ่งจะนำไปสู่การประมวลโรคที่ชัดเจนว่าผู้ป่วยเป็นโรคอะไร จะรักษาอาการอย่างไร และต้องมีการแนะนำวิธีการรักษาปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักแพทย์แผนไทย ตัวอย่างเช่น เมื่อมีอาการปวดเมื่อยเส้นเอ็น กล้ามเนื้อต้องบรรเทาอาการโดยการนวด อบประคบสมุนไพรตามส่วนต่าง ๆ อย่างถูกวิธี

สาขาวิชาการเรียนรู้สู่สากลไกอินเตอร์

1. สาขาวิชาเวชกรรมไทย สำหรับเวชกรรมไทยเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในหลักวิชาการแพทย์แผนไทย แพทย์แผนไทยทุกคนต้องมีความรู้ด้านเวชกรรมไทย จึงจะประกอบวิชาชีพรักษาผู้ป่วยได้โดยต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักความรู้ 4 ประการได้แก่ รู้สาเหตุของโรค รู้ชื่อโรค รู้ยาสำหรับแก้โรค รู้ว่ายาใดสำหรับแก้โรคใด

2. สาขาวิชาเภสัชกรรมไทย สำหรับเภสัชกรรมไทยเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งในหลักวิชาการแพทย์แผนไทย แพทย์แผนไทยทุกคนต้องมีความรู้ในด้านนี้จึงจะสามารถประกอบวิชาชีพรักษาผู้ป่วยได้ โดยตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทย ผู้เป็นแพทย์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักความรู้ 4 ประการอันได้แก่ เภสัชวัตถุ สรรพคุณเภสัช คณาเภสัชและเภสัชกรรม

3. สาขาวิชาการผดุงครรภ์ไทย สำหรับการผดุงครรภ์ไทยหรือการผดุงครรภ์แผนโบราณเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในหลักวิชาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับการดูแลมารดาและทารกตั้งแต่ระยะเริ่มตั้งครรภ์ จนกระทั่งคลอดดังนั้นแพทย์ผดุงครรภ์แผนโบราณหรือที่เรียกว่าหมอดำแยจึงมีหน้าที่ให้คำแนะนำ ดูแลแก้ไขป้องกันอาการต่าง ๆ ของผู้หญิงจนครบกำหนดคลอดทำหน้าที่คลอดตลอดจนดูแลสุขภาพมารดาหลังคลอด ทารกแรกเกิดด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย

4. สาขาวิชาการนวดไทย สำหรับการนวดไทยหรือหัตถเวชกรรมไทยเป็นศาสตร์และศิลป์อีกแขนงหนึ่งที่สำคัญของหลักวิชาการแพทย์แผนไทยในการต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ การนวดไทยในปัจจุบันเป็นภูมิปัญญาไทยที่ได้ผ่านการบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้ของศาสตร์การแพทย์ ในระบบการแพทย์อื่น ๆ จนพัฒนาเป็นการนวดแผนไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและในระดับนานาชาติ

บทวิจารณ์หนังสือ

จุดเด่น

เนื้อหาสาระของหนังสือคู่มือการแพทย์แผนไทยเส้นทางสู่มืออาชีพไกอินเตอร์ มีเนื้อหาครอบคลุมในระบบการแพทย์แผนไทยมีประโยชน์ต่อผู้ใดศึกษา เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของแพทย์แผนไทยซึ่งการดูแลรักษาร่างกายไม่เจ็บป่วยเป็นสิ่งสำคัญมากสอดคล้องกับหนังสือของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย ได้กล่าวถึงธาตุทั้ง 4 ต้องอยู่ในภาวะสมดุล ร่างกายจึงจะเป็นปกติไม่เจ็บป่วย โดยธาตุดินอาศัยน้ำ ให้ชุ่มและเต่งตึงพอเหมาะ อาศัยลมพยุหให้คงรูปและเคลื่อนไหว อาศัยไฟให้พลังงานอุ่นไว้ ไม่

เนาเปื่อย น้ำต้องอาศัยดินเป็นที่เกาะกุ่มซับไว้มิให้ไหลเหือดแห้งไปจากที่ที่ควรอยู่ อาศัยลม ทำให้น้ำไหลซึมซับทั่วร่างกาย ลมต้องอาศัยน้ำและดินเป็นที่อาศัยและนำพาพลังไปในที่ต่าง ๆ ดินปะทะลมให้เกิดการเคลื่อนที่แต่พอเหมาะ ไฟอุ่นดินและอาศัยดินเพื่อการเผาผลาญให้เกิดพลัง ไฟต้องอาศัยน้ำเพื่อการเผาผลาญที่พอเหมาะ ไฟทำให้ลมเคลื่อนที่ไปได้ ในขณะที่ลมสามารถทำให้ไฟลุกโชนเผาผลาญมากขึ้นได้ จะเห็นได้ว่าธาตุทั้ง 4 ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ หากมีความแปรปรวน เสียสมดุลขึ้นได้แก่ หย่อนกำเริบหรือพิการ จะทำให้ร่างกายไม่สบาย เกิดเป็นโรคขึ้นได้ (กันทิมา สิทธิธัญกิจ และคณะ, 2547)

จุดด้อยของหนังสือ

จุดด้อยของหนังสือเรื่อง “คู่มือการแพทย์แผนไทยเส้นทางสู่มืออาชีพโกอินเตอร์” ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับหนังสือเล่มนี้ คือ ไม่มีเชิงอรรถอ้างอิง ไม่มีบรรณานุกรมให้สืบค้นเพิ่มเติม สอดคล้องกับงานเขียนเรื่อง “นวดไทยฤๅษีตัดตนบำบัดโรคร้ายคลายเครียดของ อ.อิษยา (2549) ซึ่งไม่มีบรรณานุกรม ได้กล่าวถึงฤๅษีตัดตนเป็นศิลปวิทยาการอันเก่าแก่มีมาแต่สมัยโบราณ รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้าให้รวบรวมการแพทย์แผนโบราณแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาไว้ที่วัดโพธิ์แต่เดิมนับรูปฤๅษีในท่าตัดตนต่าง 80 ท่าปัจจุบันเหลือ 30 ท่าการบริหารร่างกายด้วยท่าฤๅษีตัดตน นอกจากใช้เป็นท่าในการบริหารร่างกายให้ตื่นตัว แข็งแรง และเป็นการพักผ่อน ท่าต่าง ๆ ที่ใช้ยังมีสรรพคุณในการรักษาโรคเบื้องต้นได้อีกด้วย นับว่ามีประโยชน์เป็นอันมาก ได้แก่ 1) ช่วยให้เกิดการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของแขนขาหรือข้อต่าง ๆ เป็นไปอย่างคล่องแคล่ว มีการเน้นการนวด โดยบางท่าจะมีการกดหรือบีบนวดร่วมไปด้วย 2) ทำให้โลหิตหมุนเวียน เลือดลมเดินได้สะดวก นับเป็นการออกกำลังกายที่สามารถทำได้ในทุกอิริยาบถของคนไทย 3) เป็นการต่อต้านโรคร้าย บำรุงรักษาสุขภาพให้มีอายุยืนยาว 4) มีการใช้สมาธิร่วมด้วยจะช่วยกระตุ้นจิตใจให้พ้นจากอารมณ์ขุ่นมัว หงุดหงิด ความง่วง ความท้อแท้ ความเครียด และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการหายใจหากมีการฝึกการหายใจให้ถูกต้อง

สรุปผล

ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยในมนุษย์การแพทย์แผนไทยแต่ดั้งเดิม คล้ายคลึงกับการแพทย์พื้นเมืองอื่น ๆ คือ มีความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยในมนุษย์ การแพทย์แผนไทย นับว่าเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่ต้องการบำบัดรักษาตนเองให้ปลอดภัยหรือให้หายจากโรคร้ายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีในปัจจุบันได้ผู้นิยมใช้บริการแพทย์ทางเลือกเพิ่มขึ้นสูงมากด้วยเหตุเพราะไม่มีผลข้างเคียงหรือมีก็น้อย และยังสามารถใช้เพื่อการป้องกันและบำรุงร่างกายไปใน

ตัวด้วย การแพทย์แผนไทยนอกจากจะเกี่ยวข้องกับตัวยาสมุนไพรแล้วยังครอบคลุมไปถึงศิลปะการนวดเพื่อบรรเทาหรือบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ อีกด้วย

จากการวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทย ทั้งศาสตร์และศิลป์ในอันที่จะสามารถเรียนรู้ ผูกผันจนให้เกิดความชำนาญต่อไปได้ และที่สำคัญในปัจจุบัน ชาวต่างชาติได้สนใจศาสตร์ของไทยเป็นอย่างมาก เพราะทดลองแล้วได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่นำไปประกอบเป็นอาชีพได้มีโอกาสพัฒนาและยกระดับสู่สากลจนสามารถนำไปประกอบอาชีพยังต่างประเทศได้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

กันทิมา สิริธัญกิจ และคณะ. (2547). *คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย*.

กรุงเทพฯ : กลุ่มงานพัฒนาวิชาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.

หมอปริญญา แพทย์แผนไทย. (2561). *คู่มือการแพทย์แผนไทยเส้นทางสู่มืออาชีพโกอินเตอร์*.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

อ.อิชยา. (2549). *นวดไทยฤษีคัดตนบำบัดโรคร้ายคลายเครียด*. กรุงเทพฯ : โพลิน.